

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVA

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVÉHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XV.

POLITICKÝ OKRES KARLÍNSKÝ.

NAPSALI

DR. A. PODLAHA A ED. ŠITTLER.

V PRAZE 1901.
NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

KARLÍNSKÉM.

NAPSALI

DR A. PODLAHA A ED. ŠITTLER.

V PRAZE 1901.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

PŘIPOMENUTÍ.

Soupis okresu Karlínského, jejž tímto svazkem veřejnosti podáváme, proveden byl v letech 1898—1901. Rozsáhlost okresu, jakož bohatost a rozmanitost umělecko-historických památek v něm — toť příčiny, pro něž tento soupis poměrně tak velikou dobu vyžadoval. Kromě toho zdržely se soupisové práce i předůležitým nálezem fresek Staroboleslavských, jichž odkrytí a okreslení celý téměř rok času nám zabralo.

Při pracech našich dostalo se nám všude tak vřele přátelské ochoty a podpory, že nám ji nelze ani dostatečným díkem vyvážiti. Zvláště veškerému duchovenstvu a učitelstvu, jakož i úřadům samosprávným jsme za účinlivou pomoc jich nejvíce zavázáni.

Kromě toho povinni jsme děkovati vys. důst. kolleg. kapitole Staroboleslavské za přehojnou podporu, poskytnutou zejména při odkrývání maleb v kostelíku Svatoklimentském, jakož i slov. p. Dr. Josefu Hlávkovi, praesidentu České Akademie, za peněžitý příspěvek 600 korun, slavné Archaeologické komisi České Akademie rovněž za příspěvek 600 korun a slavnému Archaeologickému sboru zemského musea v Praze za příspěvek 200 korun, čímž nám pomohli náklad s odkrytím a okreslením těchto maleb spojený uhraditi.

Vsdp. děkanu Brandýsskému Janu Matoušovi a Brandýsskému »Sokolu« děkujeme za pomoc při odkrytí fresek v bývalém kostelíku sv. Vavřince.

Zvláštních zásluh vydobyl sobě Jeho c. k. Výsost p. arcivévoda Ludvík Salvator ochotou a pomocí svou při prozkoumání zámku Brandýsského.

Slav. okresnímu výboru v Karlíně vděčíme za dar 1000 kor., slav. městskému zastupitelstvu v Karlíně za dar 400 kor., slav. městskému zastupitelstvu v Kostelci n. L. za dar 100 kor., slav. občanské záložně v Karlíně za dar 200 kor. a slav. záložně Vysočanské za dar 50 kor., čímž umožněno do »Soupisu« větší počet obrazů pojati.

Potřebné fotografie pořídili jsme z části sami, z části grafický závod p. Vilímův v Praze. Nemalou část (14 počtem — z obvodu soudního okresu Karlínského) zapůjčil nám zásluhou slov. p. řiditele Fr. Zákrejse v Karlíně bývalý odbor Nár. Výstavy Československé v Karlíně. K obrazům č. 4, 61, 62, 104, 105 použili jsme fotografií z díla: »Památky výtvarné z NVČ.«

Výkresy zhotovili pp. architekt A. Masák ve východní polovině okresu a v západní assistent prof. A. Martínek. Plány č. 327 a č. 357 zhotovil p. architekt R. Vanderlind.

Akvarelované faksimily fresek Staroboleslavských jakož i pausury maleb Brandýsských, jichž originaly uložili jsme ve sbírkách zemského Musea v Praze, zhotovil s chvályhodnou pečlivostí p. arch. A. Masák.

Velmi vděčni jsme veleslavnému c. a k. vojenskému velitelství invalidovny v Karlíně za zapůjčení starého plánu invalidovny, slavné správě Pražské vychovatelny v Libni za zapůjčení plánu tamějšího zámku a slav. správě musejní bibliotéky Pražské za veleochotné zapůjčení starých tiskův.

V Praze, 11. listopadu 1901.

Dr. A. **Podlaha**. Ed. **Šittler**.

Bášť.

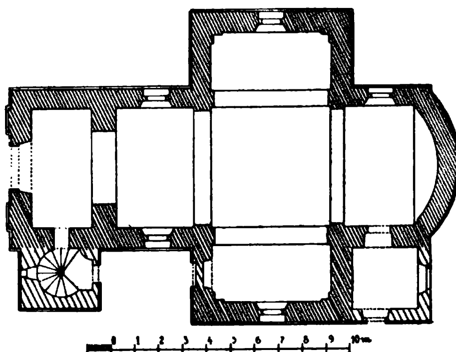
U silnice z Líbeznic vedoucí nalezeno pohřebiště z doby křesťanské. (Pam. arch. XVI., 438.)

Bažantnice.

V polovici cesty do Vinoře, v místě řečeném »na Hradišti«, veliké valy z hlíny a štěrku nasypané obkličují v nepravidelném okruhu rovné pole ležící na planině mezi dvěma údolími. Na straně jihozápadní byl vchod, jinými ještě valy v druhém podélném kruhu se táhnoucími opevněný. Těmto předním valům říká se zde »na Hradišťku«. Valy jsou místy ještě 3 *m* vysoké. (Srov. Vocel, »Pravěk země české«, 432; Dr. J. Píč, »Archaeologický výzkum ve středních Čechách«, 17.)

Bohnice.

Schaller 102; Millauer, Abhandlungen der böhm. königl. Gesellsch. 1830; Grueber, Mitth. der C. C. XVI., 158; Památky archaeologické IX. (1874), 699—702 (článek Ant. Pavana); Sedláček, Místop. sl., 36—37; Paměti škol okr. Karl. 1898, 133; Jos. Menzel, »Krátký nástin místopisu obce Bohnické«, rkp. na faře Bohnické z r. 1883; V. Osborne, »Ueber einen Fund aus der jüngeren Steinzeit in Böhmen« (s 5 tab.).

Obr. 1. Bohnice: Půdorys kostela.

HRADIŠTĚ na ostrožně se tří stran příkře k Vltavě a do dvou postranních údolí spadající. Na východní jeho straně val nyní z větší části rozkopaný. Isis 1879, 37; Pam. arch. IX., 699, X. 435 a XV. 269. Nalezeny tu střepy nádob na kruhu točených, ač i stopy staršího osídlení nechybí. Píč, Arch. výzkum 17.

FARNÍ CHRÁM SV. PETRA A PAVLA, nepochybně ve XII. stol. zbudovaný,[1]) r. 1360 jako farní připomínaný. Původního rázu svého pozbaven byl při přestavbě r. 1805 provedené.

Orientovaná budova skrovných rozměrů. (Viz půdorys na obr. 1.) Loď obdélníková, 9 *m* dlouhá a 5 *m* široká, skládá se z pole čtvercového (5 *m* dlouhého i širokého) a z menšího pole obdélníkového. Ke čtvercovému poli přiléhají po stranách obdélníkové přístavby 5 *m* dl. a 2·3 *m* šir., tvoříce loď křižovou. K východní straně lodi přiléhá stejně široký a 3·8 *m* dlouhý presbytář, jehož zadní strana v mírném segmentu jest na venek prohnuta.

Obr. 2. Bohnice: Soška Madonny.

Veškery prostory chrámové sklenuty jsou nízkou plackovou klenbou. Čtvercový střed oddělen jest od ostatních částí hladkými, 0·7 šir. pásy, podepřenými pilastříky, jež místo hlavic ozdobeny jsou vzedmutými ozdobami na způsob přehnutého baldachýnového cípu.

V průčelí nad segmentový nízký štít vyčnívá nízká, jednopatrová věž do osnovy stavby pojatá a malou bání plechem obitou přikrytá.

Vnější stěny úplně hladké, beze všech ozdob; kolem oken omítkové rámce.

Okna jsou obdélníková, nahoře nízkým segmentem zakončená.

Vnitřní zařízení až na nepatrné výjimky nové. Ze starší výzdoby zasluhují zmínky:

Dvě rokokové, ze dřeva řezané sošky adorujících andílků na hlavním oltáři po obou stranách svatostánku.

Kutá barokní mříž, umístěná jako antependium u postranního oltáře, zhotovená z oblých prutů, jež ladně jsou zprohýbány a místy lupeny oživeny. Za touto mříží nalézá se v dutině oltářního stolu dobrá barokní dřevěná socha Krista v hrobě odpočívajícího. Nad mensou tohoto oltáře visí pěkný obraz na plátně 1·50 *m* vys. a 0·72 *m* šir., představující Ukřižovaného; sign. umělcova: I. Bergler 1807.

Soška Madonny Oettingenské z lipového dřeva, 0·66 *m* vys., dobrá práce asi ze XVI. stol. (Viz obr. 2.).

Křtitelnice cínová (0·46 *m* vys.), barokní, velmi zajímavých forem. Kotlík, téměř válcovitý, má 33 *cm* v průměru. V dolejší třetině svého povrchu obepjat jest imitovanou obručí, při hořejším pak okraji ozdoben vy-

[1]) Dle konsekrační listiny oltářní soudě při r. 1158.

puklým prutem a žlábkem. Po obou jeho bocích vždy po lví hlavě, držící v tlamě kruh. Při hořejším okraji pak za přidržovadla víka slouží tři mužská nahá poprsí, v pasu ve tři akanthové lupeny přecházející; místo rukou mají pouze krátké šnekové závity (hlavy jsou nyní uraženy). Nohy křtitelnice mají nahoře podobu mužských vousatých mask, jež *s*-vitě zprohýbanou částí spojeny jsou s naturalisticky podanými ptačími spáry, svírajícími kouli. Nízké, talířovité víko ozdobeno bývalo koulí s křížem, jež však nyní chybí. Značky: v jednom štítku Staroměstský znak, v druhém konvice na misce, písmena I P F a letopočet 1735. (Viz obr. 3.)

Obr. 3. Bohnice: Křtitelnice.

Dva drobné bronzové svícny 0·22 *m* vys.: z kalichovité nohy vystupuje tenoučký, hojnými vykrouženými prstenci ozdobený stvol, nesoucí mělkou misku. Stol. XVII.

Velum kalichové, 59 *cm* dl., 52·5 *cm* šir., z červeného atlasu, na němž různobarvým hedvábím vyšity vkusně stilisované ornamenty okrajové. Nad těmito ornamenty vyšita písmena: PBBS PMAR RMPC a letopočet 1671. Lem vela zdobí zlatá krajka. (Viz obr. 4.)

Kasule barokní: na zlaté půdě červené, vkusně stilisované sametové květy na stonkách, jež proti sobě vzhůru se vinou hadovitě k sobě se přibližujíce a od sebe se vzdalujíce; nejvýše nalézá se veliká koruna. Střed tvoří prázdný pruh zeleného sametu.

Při vchodu zasazena do zdi kamenná kropenka, nad jejíž kanellovanou miskou jest kartuše s nápisem: ADAM MAXIMILIAN CZISTECZKIJ TEN CZAS PVRGRABI STATKV OWENECZKEHO A. 1680 W MORV; na

obrubě mísky jest vytesáno: »S. PETRI ET PAVLI ORATE PRO«, dále dva zkřížené klíče, přes něž postaven kolmo meč.

U vchodu ve dlažbě chrámové vyšlapaný náhrobník z červeného mramoru tesaný, v jehož dolejší části jest poněkud ještě znatelný jakýsi znak (dva rohy lyrovitě proti sobě vztýčené).

Obr. 4. Bohnice: Velum kalichové.

Zvony:

1. 0·34 *m* v průměru. Při hořejším okraji nápis: ☩ STANISLAW ZWONARZ SLYL MNIE LETHA 1638. Pod tím hrubě odlité akanthové svislé listy.

2. 0·12 *m* v prům.; na něm vyryto: IOON KUBES D 1772.

3. R. 1832 *Karlem Bellmannem* přelitý, míval nápis: »Tento zvon slit jest ke cti a chvále Boží nákladem záduší tohoto kostela Bohnického l. P. 1673.«

4. z r. 1869 ulitý v dílně *Anny Bellmannové.*

Ve farním archivu chová se pergamenový konsekrační list oltářní 9 *cm* šir, a 13·2 *cm* dlouhý z r. 1158, v němž biskup Daniel potvrzuje, že do oltáře vložil ostatky svatých, jež uvádí; na konci čte se jméno Vyše-

hradského probošta Gervasia, jenž označen jest jakožto »huius ecclesiae constructor«. (Viz faksimile na obr. 5.) Authentika tato nalezena v oltáři r. 1790.

Obr. 5. Bohnice. Authentika z r. 1158.

ZÁMEČEK zcela bez významu.

Ve dvorci špýchar; dříve nějaká verandová stavba s otevřenými arkádami, v předu s povýšenou arkádovou terrassou; stavení toto pokryto mansardovou prejzovou střechou.

Boleslav Stará.

Literatura: Balbin, Epitome historica rerum bohemicarum, seu Historia Boleslaviensis. Pragae 1677. — J. H. Rohn, Antiquitates ecclesiarum, capellarum et monasteriorum aliarumque aedium sacr. districtus Boleslaviensis. 1774. — Cassian Hallaschka, Geographische Ortsbestimmung von Alt-Bunzlau, nebst topographischer Beschreibung des Gutes gleichen Namens. Prag 1822. — Jar. Schaller, Topographie IV. (Bunzlauer Kreis) 1790, str. 106—139. — Joh. Gottfried Sommer, Das Königreich Böhmen, XII. Bd. Kauřimer Kreis 1844, str. 270—277. — Dr. J. Horčice, »Popsání nejstaročitnějšího koll. chrámu sv. Václava v Staré Boleslavi« 1838. (2. vyd. r. 1845.) Týž, »Historické popsání milostného obrazu a poutnického chrámu P. M. v Staré Boleslavi« 1837. — K. Vl. Zap, »Stará Boleslav a kollegiátní chrám sv. Vácslava« (v Pam. archaeol. Díl II. r. 1857 seš. VIII. a str. 337—350). »Stará Boleslav a její poutnický

Obr. 6. St. Boleslav. Situační plán.

chrám Panny Marie.« Díl III. r. 1858, seš. I., str. 8—17. — Jan Kř. Votka, »Památky Staroboleslavské« 1879. J. V Prášek, »Okres Brandejsský nad Labem« 1875, str. 56, III. Jos. Mikul. Boleslavský, Památky staroboleslavské« 1875. — Frant. Srdínko, »Stará Boleslav, nejstarší poutní místo v Čechách« 1880. — Ed. Šittler, »Kostelík sv. Klimenta ve St. Boleslavi a románské fresky v něm objevené.« Pam. arch. XIX seš. 1. a 2. — Dr. Jos. Neuwirth, »Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen« 1888, 24, 43, 180, 217, 273, 468. — Grueber, »Kunst des Mittelalters in Böhmen« I., 45. — F. J. Lehner, »Kollegiatní kostel sv. Václava v Staré Boleslavi« v časop. »Method« XXII. (1896) str. 121—124. Týž, »Hradní kaple sv. Klementa ve Staré Boleslavi« v časop. »Method« XXI. (1895) st. 26—27.

»Město Starého Boleslava« založeno dle zprávy Kosmova letopisu (Prameny dějin českých II., 31.) Boleslavem I. na počátku IX. stol. pravděpodobně na starším již sídlišti na nízké výspě po levém břehu bývalého řečiště Labe nebo Jizery a kamennou zdí obehnáno. Dosud patrna obvyklá disposice hradišť blatných: hradiště vlastní, menší, na ostrožně výspy, příčným valem a příkopem od bývalého prostorného městiště oddělené, a bývalým řečištěm, jež nyní sluje »stará tůň«, se všech stran spevněné.

Za zbytky původních budov považovati dlužno kostelík sv. Klimenta, a kostelík sv. Kosmy a Damiana (nynější kapli »knížecí« neboli »Vrábskou«).

Velikého významu dosáhla Boleslav zbudováním kolegiátního chrámu sv. Václava Břetislavem I. a biskupem Šebířem, poklesla však v bouřích husitských. Nového významu nabyla však opět zbudováním Marianského chrámu na bývalém předhradí, jejž si vzdor pohromám za okkupace švédské utrpěným jakožto místo poutnické až po naše doby uchovala. (Viz plán situační na obr. 6.)

HRADEBNÍ ZEĎ na troskách kamenné hradby Boleslavovy ve XIV. stol. zbudovaná, nyní pobořená, obkličuje staré hradiště v nepravidelném okruhu, těsně při okrajích výspy a umělého příčného průkopu. (Půdorys její viz na obr. 6.) Jest to prostá zeď skoro 1·50 *m* silná, místy dosud

Obr. 7. St. Boleslav. Hradební zeď.

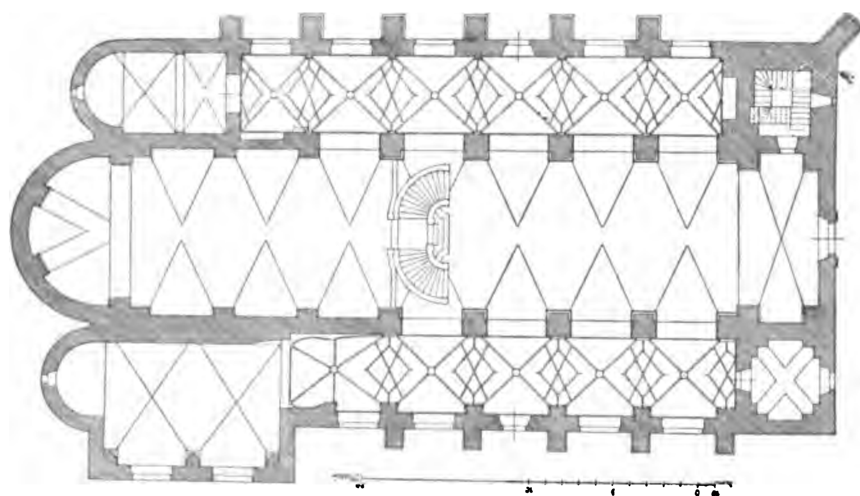
5—7 *m* vysoká, bez podsebití i bez bašt, místy téměř cele dosud zachovaná. Zbudována jest z pískovcového (tu a tam opukového) vrstveného zdiva, místy i kvádříkového (snad stavivo z hradby Boleslavovy). (Viz obr. 7.)

Brány byly toliko dvě, z nichž západní nyní sbořena, východní pak dosud zachována. Půdorys její tvoří čtverec. Podjezd překlenut mírně zalomeným hrotitým obloukem z tesaného kamene po obou protilehlých stěnách; prostoru vnitřní pak kryje nyní prostá, novější, křížem valená klenba bez žeber. Hořejší patro jest pozdějším přístavkem umělecky zhola bezcenným a slouží nyní za sýpku. Střecha prostá stanová. (Viz obr. 8.)

KOLEGIATNÍ CHRÁM SV. VÁCLAVA. Rozsáhlá, orientovaná budova o třech lodích, původně s dvěma věžemi v západním průčelí (nyní toliko jediná nad jihozápadním nárožím) a sanktusníkem na hřebenu nízké nevkusné, plechem pobité střechy. Pod zvýšeným chorem rozsáhlá krypta. V rohu severozápadním vyčnívá z budovy samostatná kaple »knížecí«, též

Obr. 8. St. Boleslav. Brána.

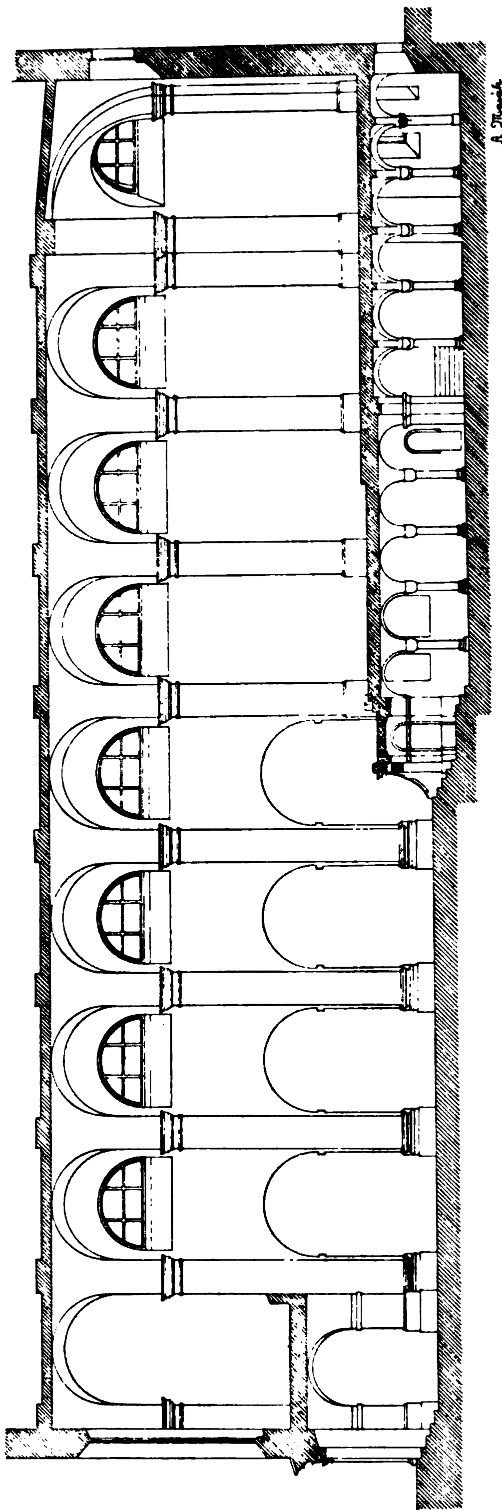

Obr. 9. St. Boleslav. Půdorys chrámu sv. Václava.

»Vrábská« zvaná. Všechny prostory jsou klenuty. Zdivo pomíšené opukové a pískovcové, z kamene lomového, vrstveného, i zevně nyní omítnuté. (Viz půdorys na obr. 9., řez podélný na obr. 10., řez příčný na obr. 11. a pohled vnější od severu na obr. 12.)

Původní, románská stavba vznikla na smířenou za zloupení polských chrámů a odnešení těla Vojtěchova knížetem Břetislavem a biskupem Šebířem v letech 1042—1046 — dle zprávy Kosmova letopisu — byla však dle základní listiny zdejší kapitoly soudíc,*) teprve při r. 1052 dokonána nad mučeništěm a hrobem sv. Václava, na prostranství knížecího hradu mezi dvěma drobnými kostelíky již před tím tu stávavšími, totiž: kostelíkem sv. Kosmy a Damiana, do osnovy nové stavby pojatým, a kostelíkem sv. Klimenta, těsně při jihovýchodním nároží nynějšího chrámu dodnes stojícím. Ve stol. XII. prodloužen kněžský kůr s kryptou.

*) V této listině připomínají se mezi lidmi kapitole přikázanými: Božeta — »tormentarius scutellarum« — soustružník (jenž krouží nádoby) se syny svými Drahoněm, Okrasou a Malíkem dále jiní, kteří plastické práce prováděti umí (»qui toreumata facit«): Něma, Jaroš, Želák, Těmata, Thima, Vach a Služen, jakož i zlatník (»aurifex«) Kujata Srv. Balbin o. c. kniha III. p. 191.

Obr. 10. St. Boleslav. Podélný řez kostela sv. Václava.

Obr. 11. St. Boleslav. Příčný řez kostelem sv. Václava.

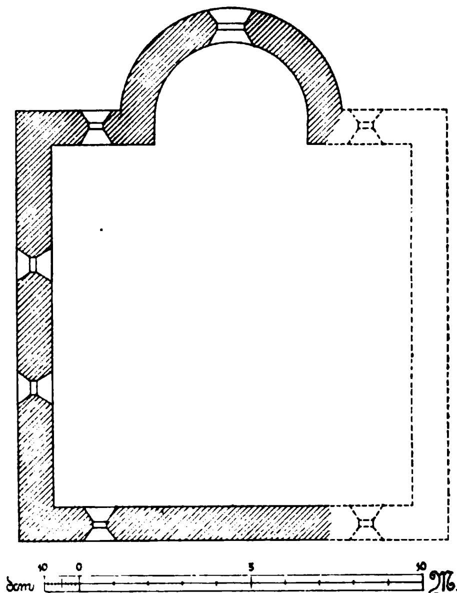

Obr. 12. St. Boleslav. Chrám sv. Václava.

Jižní věž i západní průčelí jeví stopy gotisující přestavby (nepochybně stol. XV., v jehož bouřích chrám značně utrpěl).

Na sklonku XVI. stol. opět obnoven, při čemž boční lodi opatřeny velmi vkusnou renaissanční klenbou a vnější stěny jejich opěracími pilíři. Roku 1639 a 1640 chrám Švédy, kteří si při něm zřídili opevněný tábor, zkažen; severní věž zbořena; chrám pak sám od hořícího ležení švédského ohněm zažehnut, zcela zpustl. Obnova jeho, při níž dostalo se oknům lunetových forem, lodi hlavní, apsidám i kapli knížecí nových kleneb, jižní věži pak nynějšího cibulového krytu, skončena teprve r. 1691, kdy chrám znovu posvěcen. Tehdy též při apsidě jižní lodi zřízena překlenutím na dvě poschodí hořejší sakristie. Roku 1745 upraveno nynější schodiště do choru. V letech 1784 a násl. opatřen většinou nynější chrámový nábytek koupí ze zrušených chrámů Pražských. Vypodobnění vnitřku viz na obr. 20.

Četné tyto opravy setřely s budovy až na kryptu téměř zcela románský ráz a činí (zvláště úpravy apsid) velkoleposti a umělecké kráse stavby velikou ujmu.

Obr. 13. St. Boleslav. Půdorys kostela sv. Kosmy a Damiána.

KAPLE KNÍŽECÍ neboli VRÁBSKÁ (viz půdorys na obr. 13. a pohled od severovýchodu na obr. 14.) tvoří zakončení evangelijní boční lodi. Jest to původní kostelík sv. Kosmy a Damiana, Boleslavem I. v nově založeném městě jeho zbudovaný, u jehož dveří sv. Václav zavražděn padl (28. září 935). Románská, orientovaná budova z vrstveného lomového zdiva, v poměru ke stavbám z té doby zachovaným dosti značných rozměrův. Při budování chrámu Břetislavova (patrně z úcty k světci Václavu) zachována až na stěnu jižní a část západního průčelí, kde připojení ke stavbě nové provedeno. *) Původní disposice kostelíka dosud zřetelna: skoro krychlová loď s polokruhovou, v konchu sklenutou apsidou při stěně východní, s portálem ve stěně jižní. Toliko západní zakončení neurčito.

Loď (10·5 *m* dlouhá a taktéž i původně asi široká) je nyní opatřena prostou, nízkou klenbou křížovou, bez žeber, o dvou polích; klenbu nesou k severní stěně přiložené podpěry (v koutech po jedné, uprostřed stěny třetí), totiž: pilastr, k němuž přiléhá toskánský polosloupek, stojící na silném

*) Patrno zcela jasně na zdivu apsidy v podstřeší.

kostkovém podstavci. Při jižní stěně podepřena klenba nově přistavěnou zdí. Na této zdi při apsidě také kus podobného sloupku je patrný. Koncha v apsidě nyní schází a nahražena jedním polem zkomolené klenby křížové. Úpravy této dostalo se kostelíku r. 1641.

Okna původní zachována jsou nad nynější klenbou v podstřeší, a sice dvě ve stěně severní a po jednom ve stěně východní (vedle apsidy) i západní. Jsou půlkruhem zakončena, pouze 45 *cm* široká, do vnitř i zevně silně špaletovaná. Apsida měla původně jedno okno, nyní vylámáním zvětšené. Nyní osvětlují kapli dvě okna lunetová, ve stěně severní prolomená.

Ohr 14. St. Boleslav. Zbytek kostelíka sv. Kosmy a Damiána.

Portál byl patrně ve stěně jižní v těchže místech, kde jest nyní tak zv. »mučedniště sv. Václava«, avšak o něco blíže ke středu krypty. Pažení vchodu pískovcové, mělkým žlábkem a prutem na hraně profilované, do pravidelného půlkruhu nahoře sklenuté, 1·86 *m* šir., circa 3·00 *m* vys., možno se značnou pravděpodobností považovati za původní ostění, jež bylo vloženo při stavbě Břetislavově do nové spojovací zdi mezi kryptou a starou kaplí. V minulém století byl celý tento portál obložen leštěným mramorem; nad pěti schody, jimiž se do krypty schází, upraven oltář, před vchod postaveno sousoší pískovcové, 140 *cm* vysoké: Boleslav vraždí sv. Václava, jenž padaje kruhu*) ve mříži se chytá, po stranách sochy zbrojnošů, jednoho s kopím, druhého s pochodní. Stěna při portálu až ke klenbě rovněž mramorem (různé barvy) obložena a upravena architektonicky

*) Imitace kruhu ve lví masce na dveřích kaple svato-Václavské u sv. Víta na Hradčanech.

Obr 15. St. Boleslav. Mučednictví sv. Václava.

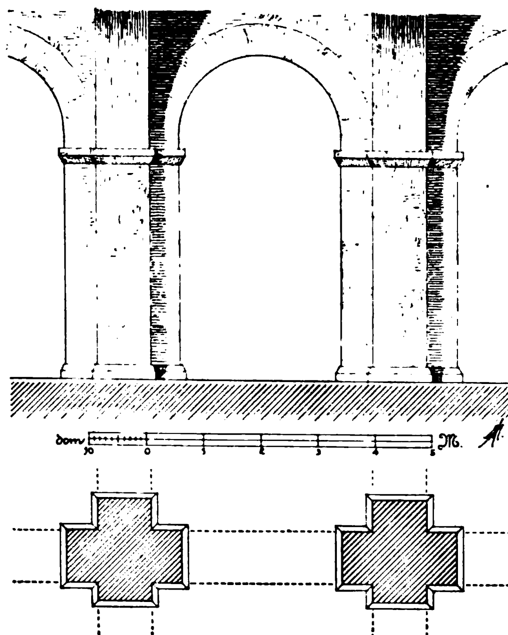
jako portál nahoře obloukově prohnutou římsou přepažený. Římsa jest ozdobena dřevěnými zlacenými sochami Boha Otce v oblacích, dvou větších a četných drobných andělův. Vnitřní plochu tohoto portálu vyplňuje dřevěná, zprohybaně vykrojovaná deska s reliefem Ukřižovaného, kolem něhož táhne zástup jízdného vojska, jehož vůdce vroucně ke kříži vzhlíží.*) Viz

*) Dle lidového výkladu ozvěna pověstí o rytířích blanických.

obr. 15. Mramorové obložení a sochy dosti slušná barokní práce z druhé čtvrtky XVIII. stol., relief pozdější rokokový přídavek. Celek obnoven r. 1898, kdy i nové kované mříže přidány.

STAVBA BŘETISLAVOVA vykazuje přesnou románskou disposici (bez lodi křížové): tři rovnoběžné lodi soustavy čtvercové (10 m^2) apsidami (mimo evangelní, již zakončuje kostelík Boleslavův) půlkruhovými, celou šíři lodí zaujímajícími, na východ zakončené.

Loď hlavní nejvyšší, složená ze 4 celých čtverců; lodi boční nízké, ze čtverců polovičních, přesně lodi hlavní odpovídajících. Apsidu a k ní

Obr. 16. St. Boleslav. Kostel sv. Václava (rekonstruovaný pohled na arkády.)

přiléhajícího půl druhého čtverce hlavní lodi zaujímají v přízemí krypta a nad ní povýšený chor; poslední pak praločtverce lodí bočních v průčelí západním nesou dvě hranolové věže. Lodi od sebe dělí stěny při podlaze arkádovitě upravené (hranolové pilíře do půlkruhu sklenutými pasy spojované). Původní tvar arkád možno dosud shledati v boční lodi epištolní, kde jeden pilíř a dva oblouky v původní způsobě se zachovaly. (Viz obr. 16.) Výška pilířův 4 *m*, výška arkádového zaklenutí 5·70 *m*, rozpjetí 2·80 *m*. Pilíře byly skládány ze čtyř hranolových přípor do kříže k sobě přiřaděných, opatřených dole i nahoře silnou deskou, jejíž spodní hrana je šikmo seříznuta. Přípory ty dokazují, že celá budova byla původně klenuta a sice křížem do pasův, 91—95 *cm* širokých, jež spojovaly jednotlivé přípory pilířův, i jim odpovídající přípory stěn, kteréž dnes při stěně jižní

jsou odsekány, při stěně severní však dosud zachovány.*) Pilíře lodi hlavní obdržely při nynější úpravě odsekáním přípor tvar hranolový.

Okna původního tvaru objevena při poslední opravě r. 1900 zazděna, pod vnější omítkou. Jsou pravidelného románského tvaru, drobná, svrchu půlkruhem opatřená. Nynější okna — vesměs lunetová — pocházejí z oprav stol. 16. a 17. Upravena jsou jak ve stěnách lodi hlavní, tak i lodí bočních.

Klenba provedena ve všech třech lodích. Lodi boční vykazují velmi sličnou klenbu renaissanční z konce 16. stol., křížovou, skoro půlkruhového průřezu, na níž se hojně křižují oblá žebra (imitace stuccová). Na místě svorníků ozdobné kartušky s pěkně pracovanými znaky některých rodův (patrně dobrodincův stavby) a symbolickými emblémy. V epištolní lodi:

Obr. 17. St. Boleslav. Chrám sv. Václava. Svorník v epištolní lodi.

Obr. 18. St. Boleslav. Chrám sv. Václava. Svorník v epištolní lodi.

1. růžice v oválu na štítové kartuši;

3. kartuše znaková na čtvero rozdělená, v horním pravém a dolním levém po orlici, v druhých dvou po příčném břevně;

3. v kruhu kartuše a v ní pelikán (viz obr. 17.) s mláďaty;

4. ozářené IHS v kruhu (viz obr. 18.);

5. na štítku oválové pole kolmo rozdělené. Na levo půl říšského orla na pravo vztýčené zvíře (liška? pes?) — znak Michnův z Vacinova;

6. na štítku ovál, v něm věž, ze které vyrůstá polopostava archanděla Michaela s mečem a štítem.

V pravé lodi:

7. Dvě širočiny skřížené, na štítku.

8. Na štítku medvěd a tři hvězdy (znak děkana Pěšína z Horšova Týna).

9. Ve znaku dva skřížené meče (znak Vrábských).

10. Ve znaku orlice.

11. Dvojnásobná pětilistá růže.

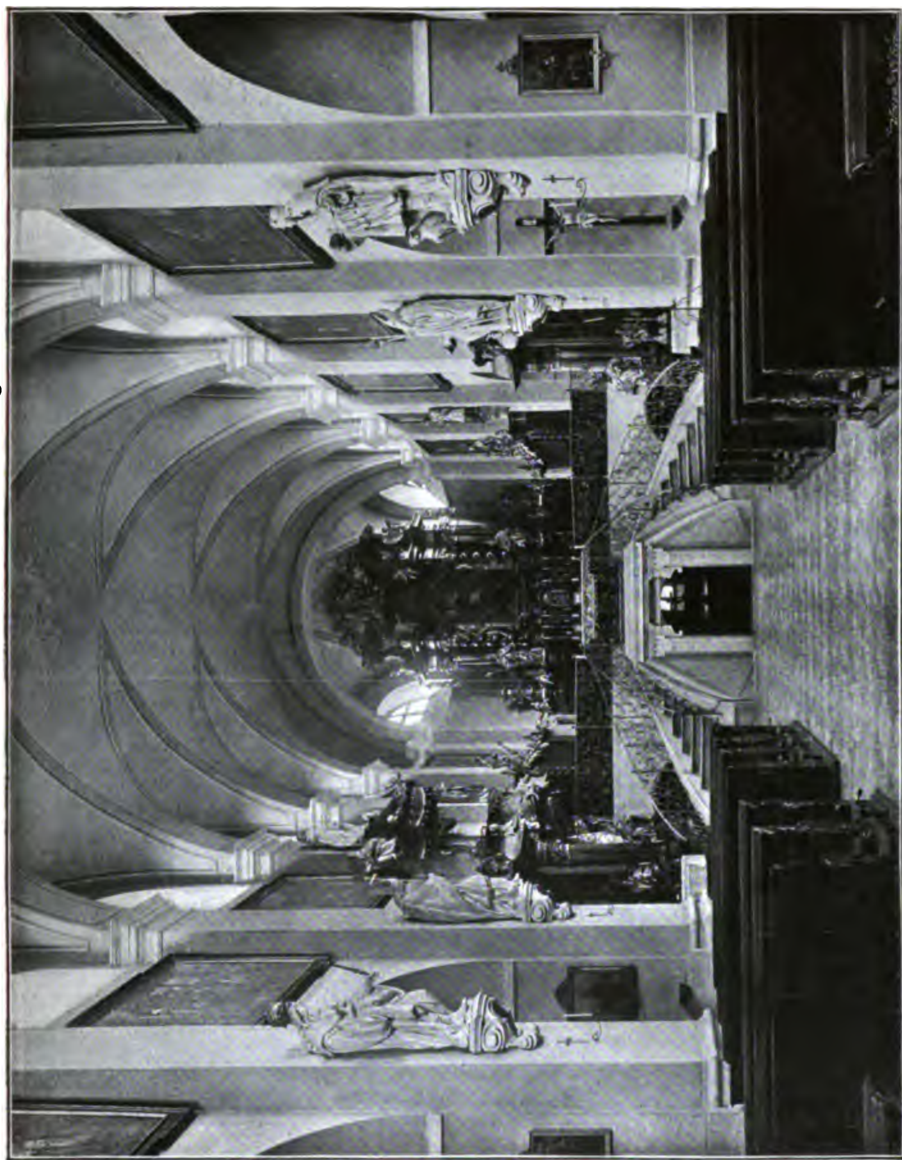
*) Týž systém zachován i v zadní části krypty.

Obr. 19. St. Boleslav. Boční loď (klenba) u sv. Václava.

Za podpěry klenby slouží v lodi evangelijní původní hranolové přípory při severní stěně chrámové, bohatě okrášlené stukovými pilastříky, římskami a konsolkami (viz obr. 19.); v lodi epištolní jsou tyto přípory osekány a nahraženy štíhlými renaissančními pilastříky na hranolovém soklu s římsovými hlavicemi. Při arkádách lodi hlavní není přípor; klenbu podpírají toliko profilované římsky.

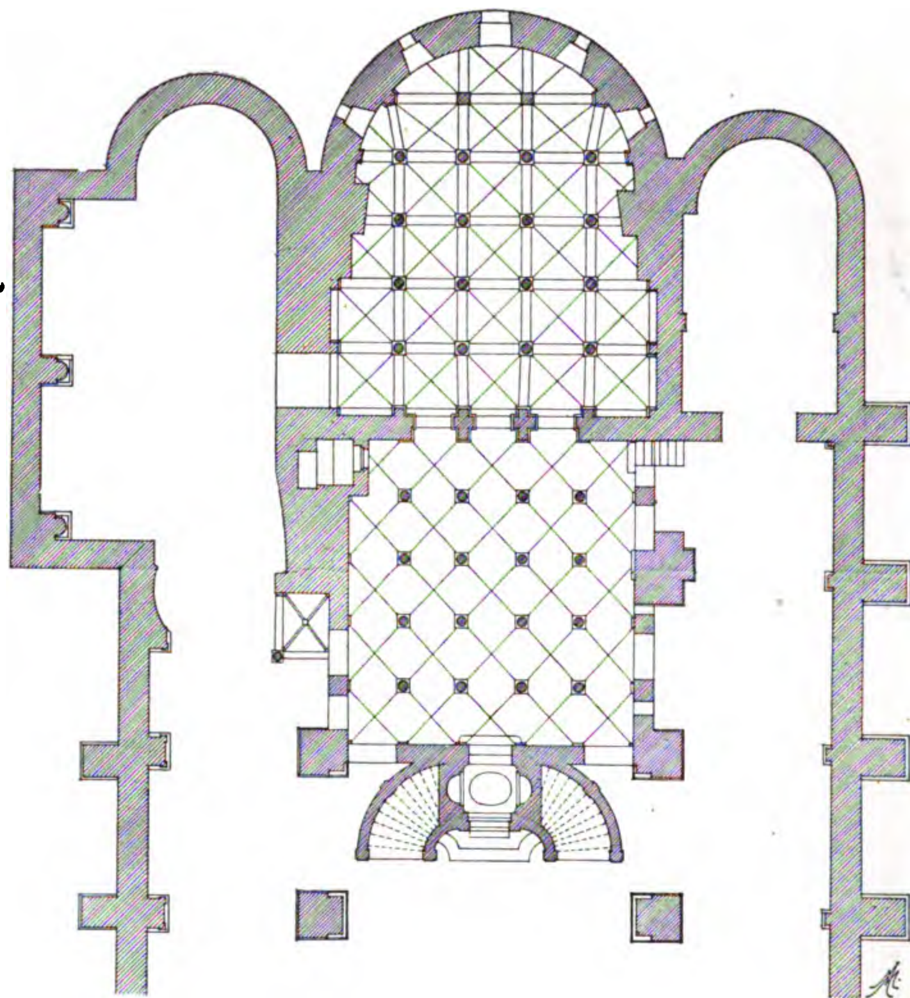
K l e n b a l o d i h l a v n í i apsidy její (viz vnitřek chrámu na obr. 20.) je zcela prostá, valená, s velikými výsečemi nad okny, podepřená polovystupujícími hranolovými polopilíři, s římsovím na místě soklu i hlavic, jež jsou nepochybně původní. Apsida lodi epištolní a k ní přiléhající

Obr. 20. St. Boleslav: Vnitřek chrámu sv. Václava.

první travée rozděleno je nemotornou křížovou klenbou na dvé pater, příčkou od ostatní chrámové prostory oddělených. Patro přízemní tvoří tak zv. kapli »sv. pěti bratří«, patro vrchní pak sakristii a archiv rovněž hrubě do kříže překlenuté.

KRYPTA, jejíž půdorys viz na obr. 21., řez podélný na obr. 10., řez příčný na obr. 11. a pohled na obr. 22. a 23., jest jedinou částí celého chrámu, jež si původní ráz zachovala, a skládá se ze dvou částí, jež také dvěma stavebním periodám nasvědčují.

Obr. 21. St. Boleslav. Půdorys krypty u sv. Václava.

Část zadní, pod apsidou a polovicí prvého přilehlého čtverce hlavní lodi, měří 11·41 *m* na dél, 10·23 *m* na šíř. Klenbu její nesou čtyři řady sloupkův (v obou řadách prostředních po pěti, v řadách krajních po čtyřech), jež vesměs i s příporami stěn spojují, kolmo se křižujíce, prosté hranolové pasy 28 *cm* široké, v polokruhu pravidelně sklenuté. Klenbové čtverce, c. 2 m^2, takto vzniklé vyplňuje prostá kamenná klenba bez žeber. Nynější výška klenby 3·18 *m*.

Sloupky — počtem 18 — všechny stejné, vykazují zcela prosté, pravidelné, románské tvary: hlavice krychlová, c. 40 *cm*^{3}, jejíž spodní rohy jsou na způsob převráceného komolého kužele stesány a přímo (bez podbradku) přecházejí ve válcový dřík, 154 *cm* vys., 25—30 *cm* silný, jenž se nesúžuje; patka obhrouble pracovaná, attického, avšak značně seštíhleného tvaru. Plinthů není dnes viděti — jsouť zakryty poněkud zvýšenou pod-

Obr. 22. St. Boleslav. Původní část krypty u sv. Václava.

lahou, tak i část patek. Toliko při jediném sloupku, jehož dřík je o 6 *cm* kratší, jest patrný kostkový plinthus a na patce zbytky nárožních výpustkův. (Viz obr. 24.)

Při stěnách podepřeny jsou klenbové pasy příporkami. Mezi okny apsidy jsou tyto příporky upraveny polygonálně (obě prostřední z nich však jsou nyní stesány; musily ustoupiti struktuře mramorového oltáříku),

ostatní pak jako čtyřboký hranol s krychlovou hlavicí, jejíž spodní polovina stesána v komolý převrácený kužel.

Průčelí této části krypty utvořeno příčnou stěnou, prolomenou

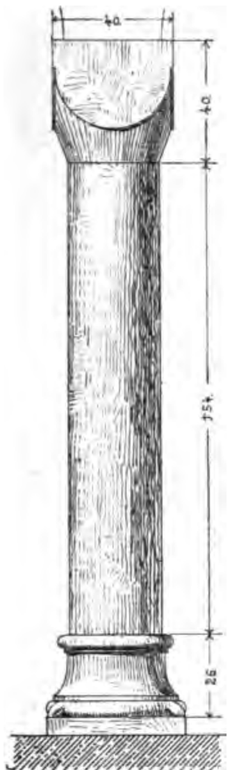

Obr. 23. St. Boleslav. Přístavek krypty u sv. Václava.

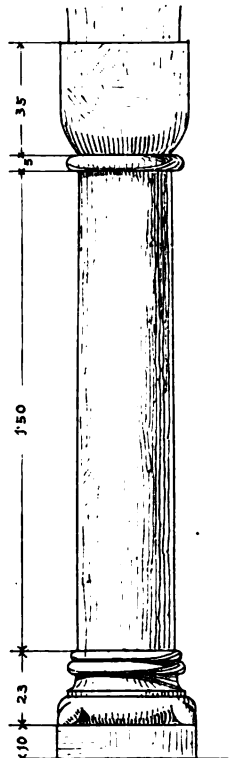
uprostřed arkádou o třech půlkruhových obloucích, jež nesou dva celé a dva poloviční pilířky, vzniklé (obdobně pilířům v lodi) sdružením čtyř hranolových přípor, jež mají místo hlavic desku při spodu silně sříznutou a mírně žlábkovanou (viz příčný řez na obr. 11.).

Okna ve stěně apsidy pravidelně rozdělená — počtem pět — ztratila původní svou podobu — zejména prostřední značně je zvětšeno.

Tato část krypty, ač jeví tvary zcela prostičké, vyniká kromobyčejnou úměrností a sličností, jež dává tušiti velikou uměleckou krásu původního chrámu. Na újmu jest ohyzdná obdélníková tumba z červeného mramoru, jež označuje místo, kde podle tradice sv. Václav prvotně byl pohřben, jakož i nevkusné podezdívky pilastrů klenbu chorovou nesoucí.

Obr. 24. St. Boleslav. Sloup v kryptě u sv. Václava.

Obr. 25. St. Boleslav. Kostel sv. Václava: Sloup v pozdější části krypty.

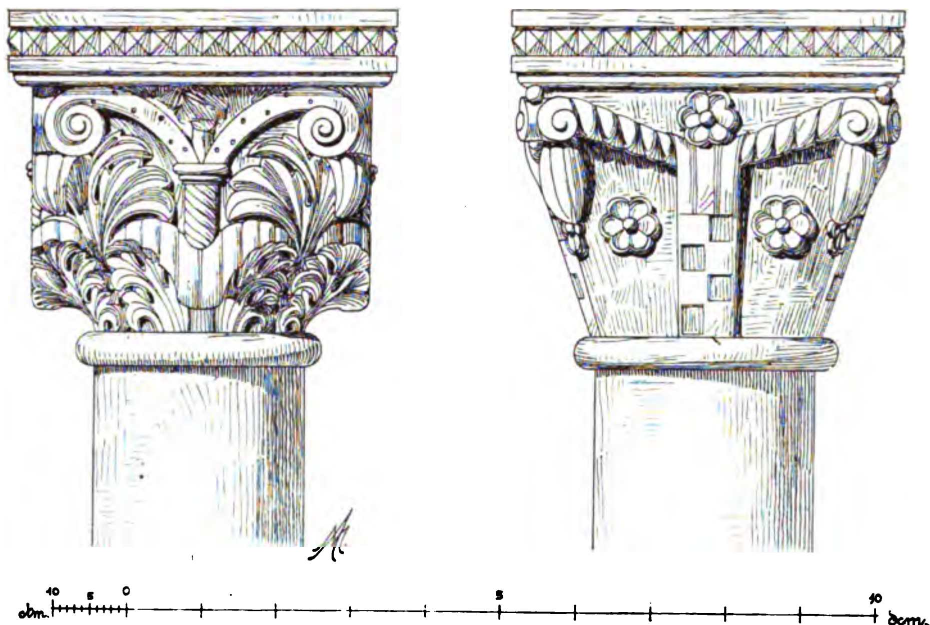
Přední část krypty, 9·54 *m* dlouhá a 9·02 *m* široká má opět čtyři řady sloupkův (všechny po čtyřech), jež nesou opět klenbu do čtverců rozdělenou, hrubě z kamene vyvedenou, jež však pasů nemá. Výška klenby 3·10 *m*.

Sloupky této části vykazují formy od prvějších zcela odchylné: hlavice krychlová, jejíž spodní rohy jsou jen mírně zaobleny, má oblý prstencový podbradek; patky na nízké čtyřhranné desce na místě plynthu složeny jsou z většího oblého článku s hrubými výpustky, z článku rovného, širokého žlábku, užšího prsténce a opět rovného článku, z něhož vystupuje oblý dřík. Vše jeví hrubé provedení a stopy vandalismu. (Viz obr. 25.) *)

*) Všechny téměř patky jsou ve zvonovitou formu sesekány, jedna dokonce nahražena jest dvěma hrubými kamennými kotouči na sebe položenými.

Jedinou výjimku tvoří krásná hlavice z nejvyspělejšího období románského, z červeného pískovce na způsob korintské sekaná (viz obr. 26.), jež nepochybně jinde jsouc zhotovena, měla sloužiti při přístavbě krypty za vzor. Její padělek, hrubě a neuměle provedený, spatřuje se na sloupci vedlejším (viz obr. 27.), kdežto hlavice prvá podložena sloupci slouží na místě patky.

Při stěnách není přípor jako v zadní kryptě, nýbrž římsovité krakorečky (deska dole na hraně sříznutá).

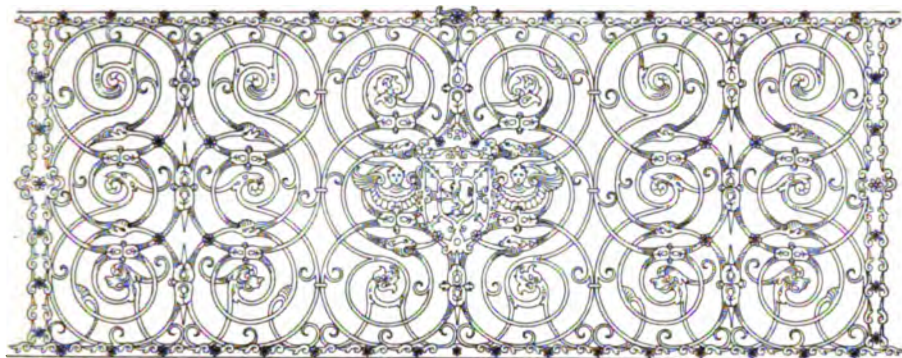
Obr. 26. a 27. St. Boleslav. Chrám sv. Václava. Hlavice sloupů v kryptě.

Průčelí této části krypty bylo původně upraveno podobně jako při části staré, dostalo se mu však r. 1745 nynější, dosti vkusné úpravy pozdně barokní: po obou stranách prostředního arkádového oblouku, jenž upraven jako předsíňka se dvěma výklenky pro sochy po stranách, zřízena schodiště na křivkových osách, zapažená na místě zábradlí železnou kutou mříží střídmého větvicového tvaru.

V severovýchodním koutě této krypty patrný jest jakýsi přístavek — komůrka — skrovných rozměrů; *) východ z ní do krypty je opažen kamenným, nahoře v polokruh sklenutým ostěním. Jest to asi zbytek později upraveného pobočního vchodu do krypty, umělecky zcela nevýznamný.

Přístavba krypty, jež úměrnost celé budovy značně ruší a tak původní kráse značně na újmu jest, hrubostí svých tvarův žádné náhrady za

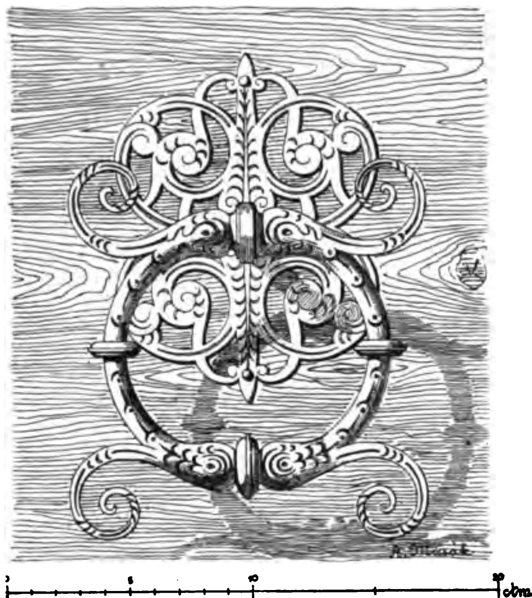
*) Dle lidové pověsti — jež arciť všeho podkladu historického postrádá — je to »kuchyňka«, v níž prý sv. Václav hostie pekával.

Obr. 28. St. Boleslav. Kostel sv. Václava (kovaná náhrobní mříž).

Obr. 29. St. Boleslav. Chrám sv. Václava.
Kování na hlavních dveřích.

to neposkytujíc, provedena byla — soudě dle hlavice vypodobněné na obr. 27. — ve stol. 12., kdy počet klerikův zdejších tak se asi rozhojnil,*) že v choru původním neměl dosti místa.

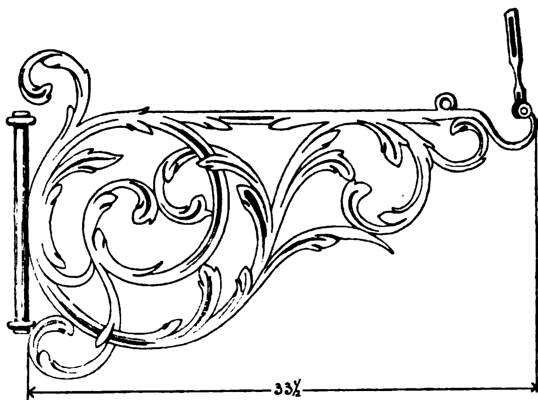
Obr. 30. Kovaný kruh na již. dveřích kostela sv. Václava.

Světlo vniká do této části krypty světlíky, jež vznikly mezi původní podlahou obou bočních lodí (s nynější úplně shodnou) a oblouky jednotlivých klenbových polí krypty, pokud je původní pilíře arkád, po obou stranách zachované, nezakrývají.

Světlíky tyto zapaženy jsou zbytky ze železa kutých náhrobních mříží z bývalého hřbitova, kolem chrámu se rozkládajícího. Velmi vkusnou komposicí vyniká zvláště trojdílná renaissanční mříž, jejíž jedna postranice vložena do druhého světlíku krypty po straně evangelijní (viz obr. 28., srov. obr. 38.), ostatek pak zapažuje světlík mezi podlahou choru a arkádovým obloukem po straně epištolní vzniklý.

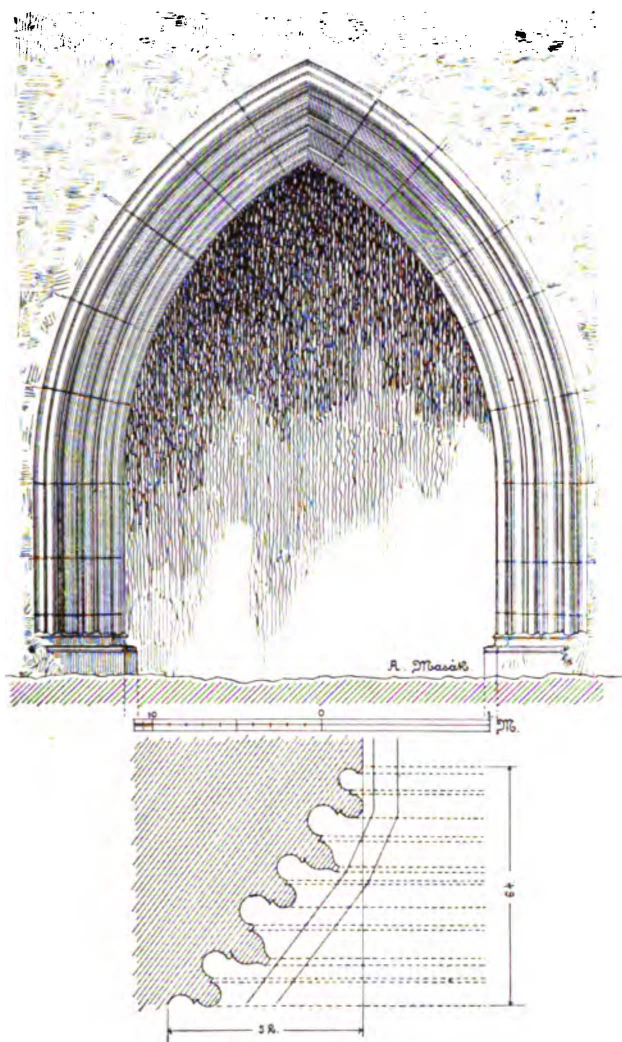
Sloupy, příporky i klenbové pasy v kryptě provedeny jsou vesměs z domácího, šedě žlutého pískovce.

Portál původní nezachoval se ani jeden. Nyní vchází se do chrámu třemi dveřmi zcela nevýznamně upravenými. Hlavní vchod je v západním průčelí. Rámuje ho střídmé, renaissančně profilované ostění z pískovce tesané, renaissanční kamennou římsou nahoře přepažené; na dveřích jest vkusné barokní kování (obr. 29). Oba postranní vchody jsou proti sobě uprostřed podélných stěn bočních lodí, jimiž se po ně-

Obr. 31. St. Boleslav. Kované raménko při dveřích kostela sv. Václava.

*) Seznam desátkův církevních z r. 1384 připomíná ve St. Boleslavi 23 prebend kanovnických mimo 7 oltářníků, plebána a hojných mansionářů.

Obr. 32. St. Boleslav. Kostel sv. Václava: Gotický portál.

kolika stupních do chrámu sestupuje. Na dveřích jižních zachoval se velmi sličný renaissanční kruh železný, kovaný, s ornamenty sekanými (obr. 30.), při vchodu severním pak vkusné barokní kované raménko otáčivé, k zavěšení kropenky, 33·5 *cm* dlouhé (obr. 31.).

Při loňské opravě odkryt byl pod omítkou těsně vedle vchodu jižního starý portál gotický, ve hrot sklenutý, pískovcovým, bohatě profilovaným (oblé i hruškovité pruty střídají se s polokruhovými i čtvrtkruhovými žlábky) ostěním obložený. Články ostění nesou stopy olíčení různými barvami. Viz obr. 32.

Průčelí chrámu tvořily původně dvě čtyřboké nárožní věže s portálem a štítem uprostřed. Z nich zachováno toliko přízemí věže severní

(svrchní patra Švédové roku 1639 ubořili), jehož kobka, nyní výsečovitě do kříže sklenutá, slouží za sakristii. Drobné kruhové okénko nad její klenbou (15 *cm* v průměru) do pískovcového kvádru vhloubené, jest původní.

Věž jižní (obr. 33.) byla — pravděpodobně po bouřích 15. stol. — téměř od základu lomovým kamenem znova vystavěna*) a jeví prosté tvary gotické. Kobka přízemní byla do chrámu otevřena hrubým hrotitým neprofilovaným obloukem, dosud patrným. Patra věže osvětlují neveliká okénka s dvojnosým pískovcovým ostěním. Svrchní čast věže, opět později přistavovaná, upravená za hlásnici, má při nárožích po páru hladkých, stukových pilastříků. Jinak jsou stěny věže — jakož i vůbec celého chrámu — zcela hladce omítnuty.

Obr. 33. St. Boleslav. Kostel sv. Václava.

Ve výši zvonů na jihozápadní hraně věže pěkná pískovcová socha gotická sv. Michaela v životní velikosti na jehlancovém (převráceném) soklíku: jinošská postava zpříma stojící, s nevelikými svislými křídly, prostovlasá, v plném brnění rytířském, s napřaženým mečem v pravici. (Střelami zvláště hlava a ruce značně poškozeny.) Obnovena roku 1900. Dobrá, ač schematická práce 15. st. Totéž nároží podepřeno jest až do výše zdiva lodi hrubým opěrákem, roku 1593 přistavěným, z tesaných pískovcových kvádrů. Dole drobná soklová římsa mělkého sličného profilu. Na trojhranném štítku sedlového sestřešení kartuška s letopočtem:

ANNO DNI
1593.

Na sklonku 17. stol. přistavěli nad tímto sestřešením ještě podstavec s velice primitivní sochou poraženého ďábla.

*) Zjistilo se na zdivu vloni omítky zbaveném.

Obr. 34. St. Boleslav. Hlavní oltář v chrámu sv. Václava.

Střecha věže nyní báňovitá se štíhlou lucernou.

V průčelní stěně mezi oběma věžemi prolomeno bylo při gotické úpravě veliké gotické okno, jehož trojdílná kružba — oběma kamennými pruty dosud patrná — jest zazděna. Na hrotu trojúhelníkového nevysokého štítu vztýčen železný kříž s renaissančním plechovým corpusem.

Zevně opírají klenbu bočních lodí r. 1593 přistavěné, kvádry rustikované opěráky hranolové, svrchu trojúhelníkovými nízkými štítky z pískovce utesanými zakončené. Průčelí těchto štítků jsou při jižních opěrácích ozdobeny primitivně sekanými reliefy, jimiž jsou znázorněni (od věže počínaje):

1. sv. Michael v brnění, okřídlený, s mečem napřaženým v pravici, s váhou v levici;

2. sv. Václav v brnění a plášti s praporcem a štítem;

3. neoděná postava o kyj opřená s jablkem v ruce (Adam?);

4. Ecce homo (poprsí);

5. symbolisovaný Duch sv. (holubice);

6. Bůh Otec v plášti a tiaře (poprsí).

Při opravě loňské konstatováno, že stěny původně neměly žádné ozdoby kromě římsy podokapní, nyní vesměs stlučené.

Zdivo Břetislavovy stavby sestává vesměs z kamene dosti pečlivě vrstveného, v němž převládá opět pískovec; opuka jest poměrně velice řídka. Ostění původních oken jen z části jest opukové.

Oltáře*):

1. Sv. Kosmy a Damiána (v kryptě) z různobarevných mramorů: zprohybaně profilovaná mensa sličného tvaru mezi dvěma příporami klenby při stěně apsidy; nad mensou dva kanelované pilastříky obstupují zvětšené okno apsidy, mramorovaným zprohybaným rámcem obložené, a nesou prohnuté římsové zakončení. Na tumbě na mramorovém podstavci dřevěný kříž; po stranách oltáříku na konsolových podstavcích úhledné dřevěné sochy 1·10 *m* vys., zlacené, sv. Kosmy a Damiána. Na podstavci kříže letopočet 1764. Klenba nad tímto oltáříkem ozdobena jest velmi vkusným stukovým ornamentem (motiv větvic s listy a květy, bohatě se rozvíjejících), podobně i oba románské sloupy nejblíže stojící, jimž dostalo se stukovým obložením podoby čtyřbokých pilířků rokokových.

2. Hrubá náhrobníková tumba nad místem tradicialního hrobu sv. Václava z červeného mramoru uprostřed krypty s vyrytým nápisem:

PRIMVM SEPVLCHRVM
GLORIOSISSIMI MARTYRIS ET
DVCIS BOEMIÆ RESTITVTVM
ANNO CHRI MDCLVII.

Na ní kříž ze XVII. stol. z bronzu litý (podstavec, kříž i soška), 1·25 *m* vys., soška Ukřižovaného dosti zdařile komponovaná, 45 *cm* vys.

*) Výčet oltářův za doby Balbínovy viz u něho, o. c., kniha VI. p. 35. sqt.

Obr. 35. St. Boleslav. Obraz Škrétův na hlavním oltáři u sv. Václava.

3. Nad »mučeništěm« sv. Václava, z kutých železných mříží, z r. 1898. Toliko mříž mensu oltářní zastupující jest starší (nyní nepřístupná).

4. Hlavní oltář v choru z prostředka XVIII. stol. (viz obr. 34.) s vysokým, architektonicky řešeným pozadím, na němž po každé straně oltářního obrazu po jednom hadovitě stočeném a jednom rovném sloupci

vedle hojných pilastrů a polosloupů, nesoucích hojně profilované, mnohonásobně zprohybané kladí; nad tím opět hojně zprohybaný štít, ozdobený četnými poletujícími andílky a ozářenou sochou Boha Otce. Mezi sloupy při obraze po soše (komposice značně affektovaná) v nadživotní velikosti, sv. Augustina a jiného biskupa-učitele představující. Svatostánek upraven virtuosně jako imitace bohatě drapovaného zlatohlavového baldachýnku.

Obr. 36. St. Boleslav. Skleněný křížek na oltáři u sv. Václava.

Oltářní obraz (viz obr. 35.), dvěma letícími anděly nesený, maloval *K. Škreta*. Uprostřed stojí sv. Václav oděný brněním, v hermelínovém plášti, s vlajícím praporcem v pravici, po jehož bocích po andělu. Pozadí upraveno dílem architektonicky, dílem jako volný prostor. Barvy obrazu jsou syté a kromobyčejně živé (patrně následkem důkladného přemalování), komposice však nanejvýš nezdařená a duchaprázdná.

Po stranách oltáře jsou římsové branky; nad každou mezi dvěma putti krásná vása zlacená, 1·70 *m* vys., velmi sličnou řezbou pozdních barokních motivů ozdobená.

Celý oltář jest ze dřeva; nátěr imituje mramor, ozdoby i sochy hojně zlaceny. Těžké a nepřirozené zakončení oltáře nasvědčuje tomu, že byl sem oltář odjinud přenesen (nepochybně z kostela sv. Václava na Zderaze v Praze, odkud sem přenesen r. 1785 obraz oltářní).

5. a 6. Po stranách vchodu do krypty (pod arkádovými oblouky); oba shodné, drobné, prostých barokních tvarů, z prvé pol. XVIII. stol. Na oltáři po levé straně obraz Bolestné Matky na plátně stmělého koloritu (výraz bolesti ve tváři velmi zdařilý), neoznačený, a drobné zdařilé sošky sv. Wolfganga a Norberta; nad svatostánkem skleněný křížek, broušený, 0·53 *m* vys., se soškou Ukřižovaného z hnědého skla. Celý křížek ozdoben je vbroušenými obrázky drobných andílkův, nesoucích nástroje mučenické nebo věnce a palmy; sem tam kvítková ratolístka rázu lidových prací; do přední plochy kostkového podstavce zapálen obrázek

Piety (zlato na červené půdě, podobně i nápisová tabulka). Viz obr. 36. Sklonek XVII. stol.

Na oltáři evangelijním v zasklené skříni krásná pozdně gotická socha Ukřižovaného (z kraje XVI. stol.), velmi vážného a zdařilého výrazu

Obr. 37. St. Boleslav. Ukřižovaný v kostele sv. Václava.

(na újmu jest toliko nepoměrně zvětšená spodní část nohou), z lipového dřeva, 1·60 *m* vys. (Obr. 37.)*) Sousoší P. Marie, Magdaleny a Jana, při kříži tom seskupené jest barokní přídavek bez zvláštní umělecké ceny.

*) Obraz kříže toho vyryl r. 1689 *Baltazar van Westerhout.* Tato rytinová plotna nalézala se ještě r. 1837 (dle svědectví Hořčicova) v archivu kapitulním.

Obr. 38. St. Boleslav. Oltářík Všech Svatých u sv. Václava.

Obraz Bolestné Madonny i kříž ověšeny několika obětovanými šperky a penízy, z nichž zmínky zasluhuje toliko stříbrný pamětní peníz korunovační z r. 1764, 65 *mm* v průměru, kruhový. Na aversu relief, scenu korunovační znázorňující; pod ním nápis:

JOSEPHVS II . ARCHID . AVST :
ELECT : ET CORON . ROMAN . REX
FRANCO F : ANNO
1764.

Na reversu opět relief: poprsní podobizna (v profilu) císaře Josefa II. v císařském hávu; kolem legenda:

DOMINE SALVUM FAC REGEM PS. XIX. v. 10.

Oba reliefy jsou výborně pracovány, oba též signovány: KRAFFT F.

7. Poslední arkáda před kaplí knížecí upravena při restauraci na sklonku XVI. stol. jako výklenek, do něhož je vsunut velmi sličný renais-

Obr. 39. St. Boleslav. Oltář sv. Kateřiny v kostele sv. Václava.

sanční kamenný baldachýnek (obr. 38.) z téže doby, čtyřboký, nesený na volném rohu sloupem na způsob jonského upraveným. Oblouky, nesoucí vodorovnou římsou svrchu ukončené stěny baldachýnu, jsou půlkruhové, profilovaným žebrem kamenným obložené. Klenba baldachýnu upravena křížem do žeber hruškového profilu, spjatých kruhovým svorníkem, na němž je vysekán štítek se dvěma zkříženými meči (znak Vrábský). Pod baldachýnem zcela nevýznamný oltářík s plátěným bezcenným obrazem Všech Svatých ve štukovém rámci s ranně barokní kartuškou svrchu.

8. Sv. Kateřiny (z r. 1691) v kapli knížecí (viz obr. 39.) s cenným obrazem svěžího, živého koloritu, na němž vypodobněna P. Maria sedící na trůně, s dítkem na klíně, jež podává světici Kateřině před trůnem klečící snubní prsten. V pravém rohu obrazu sv. Rudolf v anticisujícím rouše, s palmou v ruce, při sv. Kateřině drobný andělík s rozlomeným kolem, v pozadí v přítmí sv. Josef, svrchu pak se vznáší holubice a nejvýš postava Boha Otce. Pozadí tvoří prospekt antické ulice.

Obraz r. 1843 *J. Böhmem* obnoven, při čemž byla zjištěna (dle pam. knihy farní) signatura: *Joseph Ingners**) invenit et pinxit 1690.

Vkusné orámování obrazu, střízlivě architektonicky upravené, při němž stojí zdařilé sochy sv. Václava a sv. Jana Kř., a jež jest zakončeno znakovými kartušemi donátorův pod korunou, ozdobeno je hojnými barokně stylisovanými motivy (akant, pletenec ovoce a květů, vavřín) zlacenými.

Pod obrazem nápis:

IN IESV MARIÆ ET IOSEPHI GLORIAM atq. SANCTORVM IN FIGVRA HIC EXPRESSORVM
HONOREM AB GE:MIS CONIVGIBVS RUDOLPHO IGNATIO WRABSKY TLVXA L. B.
DE WRABI SCRM CAMIO ET ANNA CATHARINA NATA COMITISSA DE SPORCK ALTERO PROPE

Hic sepulto ex ejvs pio legato hâc vivâ ex superaddito liberali dono altare hoc errectum et exstrvctvm fvit anno MDCXCI die 27 Augusti.

Tumbu zakrývá na místě antependia obraz (pouze zběžně malovaný) téhož autora, jako obraz oltářní, na němž jsou podoby Marie a Marty Kristu se klanějících, v rohu pak andílek s rozlomeným kolem a naproti němu nápis:

IN CARNE MEA VIDEBO DEVM SALVATOREM MEUM Job.

Na témž oltáři 6 svícnů cínových různé velikosti (známý typ s trojbokou nohou, hojně ozdobenou akanthem a okřídlenými hlavičkami); na největším z nich vryto:

---

*) Nepochybně totožný s malířem Ingrissem, jejž Dlabač (Künstler-Lex. II. 24) uvádí jakožto r. 1706 činného.

Obr. 40. St. Boleslav. Kostel sv. Václava. Obraz Brandlův: »Kristus v zahradě Getsemanské«.

CAROLVS MICHNA L. B. DE WEIZENHOF ff.
E FVNDATIONE WRABSQVIANA IN MEMORIAM.
ET LVX PERPETVA LVCEAT EI

a kromě toho i znak Vacinovský (orlice a liška či pes).

Na nejmenších z nich opět vyryto:

VB 1743
RC
IRB

Obr. 41. St. Boleslav. Kostel sv Václava. (»Ecce homo«.)

9. Sv. Pěti bratří v jižní apsidě — úplně bez významu.

Obrazy hojně po stěnách chrámových rozvěšené:

1. Pod okny vysoké lodi 12 obrazů na plátně, životopis sv. Václava cyklicky znázorňujících, v obdélníkových dubových rámcích. Rozměry 2·10 × 3·50 *m*. Obrazy tyto aranžovány jsou scenicky tak, že na každém z nich několik výjevů parallelně znázorněno. Připojené latinské nápisy vysvětlují zobrazené scény; erby znakové pak a zkratky jmen připomínají jednotlivé donatory. Komposice jest sice místy dosti živá, nikde

však, což platí zvlášť o provedení, nad všednost nevyniká. Obrazy jsou sešlé a často i neuměle opravované (platí zejména o prvých dvou). Na 9. z nich (sv. Václav zjevuje se stoje v oblaku nad svým náhrobkem) na stupni náhrobku signatura: A · 1677 : 27. Januarii; jméno autorovo však chybí. Na parapetní zdi kruchty doplňují cyklus tento další dva obrazy jinou rukou dosti živě malované, z nichž jeden označen jest letopočtem 1681·

Obrazy ty připisovány jsou *K. Škretovi.**)

Obr. 42. St. Boleslav: Obraz z křížové cesty.

Obrazy ty vyryl na 14 listech (70 × 103 *mm*) *Birckhart* v Praze. Otištěno v knížce z r. 1738 německy a česky v Praze vydané pod titulem: »Krátké popsání narození života a smrti sv. Václava mučedníka ... kterak se takové v rozličných hystoriich popsané a v Staro-Boleslavském kostele sv. Václava malované spatřují« Rytiny ty nad řemeslnost nijak nevynikají, jsouce i na mnoze reprodukcí umělecky cennějších rytin *Bratra Jindřicha* (značka F. H), bosáka Zderazského, jež otištěny jsou (počtem 32 listy velikost 72 × 102 *mm*) v latinsko-česko-německé knížce: »D. Wenceslao Bohemorum Duci ac Martyri inclyto Sertum ortus, vitae, necis e duabus supra triginta Iconibus totidemque tetrastichis velut e Rosis quibusdam contextum Ff. Excalceati regula Augustinenses claustro Neopragenses S.me suo Tutelari Add.« (vydáno r. 1643 a podruhé 1661), a kteréž znázorňují jinou serii (patrně vzor serie Staroboleslavské) životopisných obrazů Svatováclavských, druhdy v klášteře Zderazském v Praze chovaných.

*) Způsob provedení i letopočty připouštějí ovšem toliko domněnku, že autorem jich jest buď *Škreta syn* anebo některý ze Škretových epigonův.

Obr. 43. St. Boleslav. Obraz sv. Barbory v kostele sv. Václava.

Obr. 44. St. Boleslav. Socha Madonny v kostele sv. Václava.

Obr. 45. St. Boleslav: Socha sv. Jana Nepomuckého v kostele sv. Václava.

Obr. 46. St. Boleslav: Socha sv. Zikmunda v kostele sv. Václava.

2. Cyklus devíti obrazů z Utrpení Páně (»křížová cesta«), na plátně, 142 × 192 *cm*, cenné práce, připisované *P. Brandelovi*, nyní velice setmělé, tak že z nich toliko některé (zejména tělové) částky zobrazených osob úryvkovitě vynikají. Komposice obrazů těch jest vesměs zdařilá, výrazná a propracování svědomité. Některé z obrazů těch však jsou značně poškozeny i přemalováním pokaženy. Signatury zjistiti nelze. (Viz obr. č. 40., 41. a 42.)

3. Obraz sv. Jana Nep. (z bývalého oltáře), slušně provedený, z konce XVIII. stol., malovaný podle *L. Häringovy* komposice na omítce kaple ve staroměstské radnici: světec vyobrazen v celé postavě, stojící zpříma v oděvu kanovnickém — po pravici i levici parallelní výjevy (zpověď královnina, svržení s mostu).*)

4. Obraz sv. Barbory na plátně, 113 × 180 *cm* (rovněž z odstraněného oltáře), zdařilý, sytých, dosud skoro úplně živých barev, z počátku XVIII. stol.: světice bohatým šatem oděná kácí se k zemi, přijímajíc ránu katova meče a odvracejíc se výrazným posuňkem od oltáře, na nějž stařena sošku Apollonovu staví. V popředí odvržená kaditelnice. Pozadí vyplněno anticisující architekturou a cypřišovými stromy. Svrchu snáší se andělík s palmou a věncem. Provedení svědčí o značné technice, jest však příliš měkké (obr. 43.). Autor není znám.

*) Srovnej Berghauer: Protomartyr poenitentiae, díl II. str. 124, s rytinovou reprodukcí.

Obr. 47. St. Boleslav. Socha sv. Ivana v kostele sv. Václava.

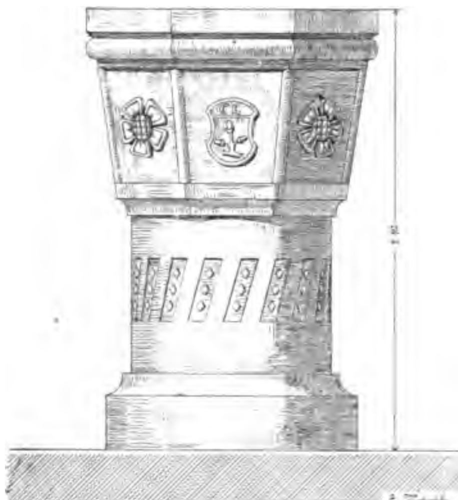
Obr. 48. St. Boleslav. Socha sv. Jana Nepomuckého v kostele sv. Václava.

5. Obraz blah. Podivína pod kořeny stromu obraz Staroboleslavské Madonny skrývajícího, poč XVIII. stol. sytě sic a se značnou dovedností, ale řemeslně malovaný. Byl sem přenesen z kaple bl. Podivína. Jest to práce *J. Spitzera* z r. 1742.

Sochy:

1. Madonna (na stěně v povýšeném choru vedle kazatelny), 1·70 *cm* vys., z lipového dřeva, nově polychromovaná, v celé postavě na půlměsíci stojící, v široce rozloženém rouše, s neoděným dítkem na ruce, se žezlem v levici. Dobrá práce (držení prstů levé ruky svědčí o bravurní dovednosti) z kraje XVII. stol., již nepřiměřeně při restauraci vstavené koruny a škaredý podstavec značně hyzdí. (Viz obr. 44.).

2. Socha sv. Jana Nep. (naproti předešlé) z prvé čtvrtky XVIII. stol., velmi dobře ze dřeva řezaná, polychromovaná, 1·50 *m* vys., pěkného, od tradicionelního podání odlišného výrazu, v pose na pravo ponachýlené a s rukama poněkud vztýčenýma. (Viz obr. 45.)

Obr. 49. St. Boleslav. Chrám sv. Václava: Křtitelnice.

4. Na pilířích lodi hlavní šest soch sv. patronů českých na vkusných barokních konsolách z doby vyspělého baroku, 2·20 *m* vys., ze dřeva řezaných, bíle natřených. Provedení výborné; zejména vynikají: sv. Zikmund sv. Ivan a sv. Jan. (Viz obr. 46, 47 a 48.) Sochy ty přineseny sem z kostela sv. Václava na Zderaze r. 1784.*)

Nábytek chrámový vesměs slušné umělecké hodnoty:

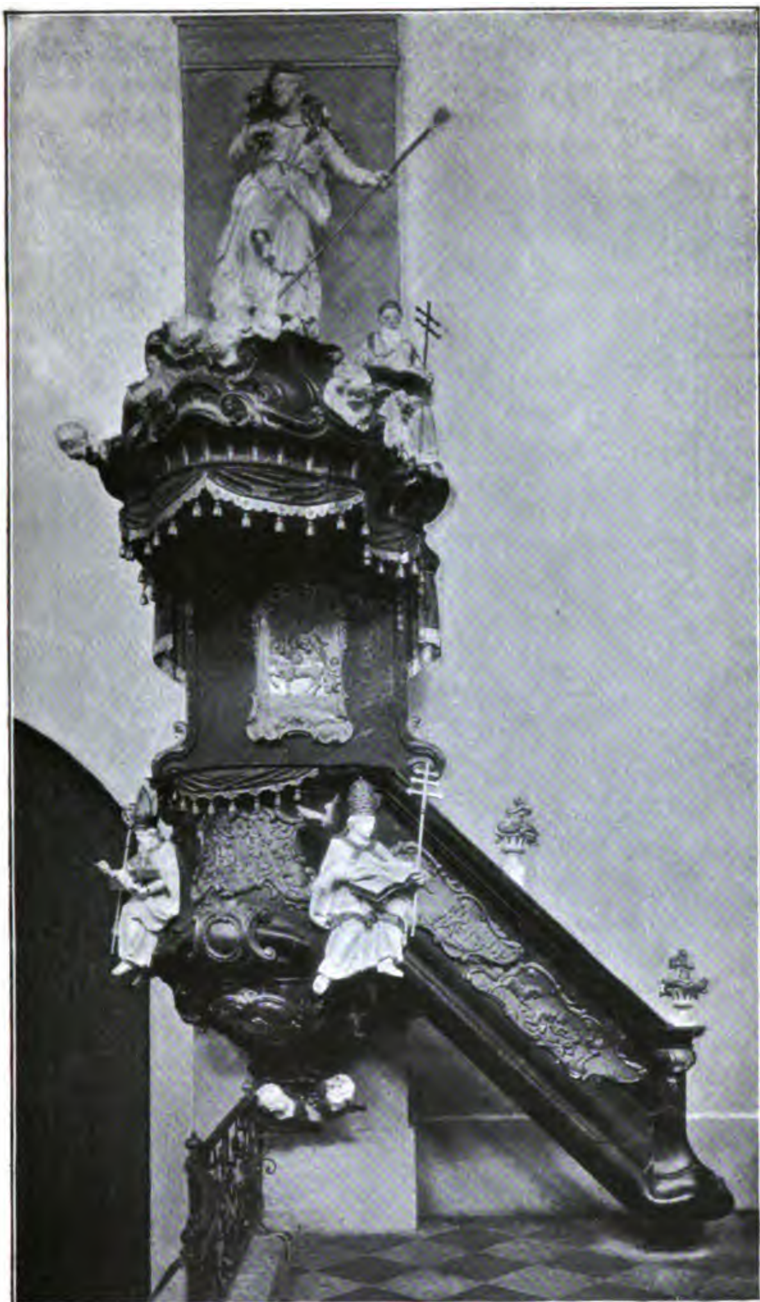
1. Křtitelnice renaissanční (v kapli Pěti Bratří**) z pískovce červeného, na dvou kruhových stupních. Nízký válcový sloupek s patkou žlábkem na místě hrany ozdobenou, jest šikmo páskován. Pásky vhloubené jsou ozdobeny kosočtverečnými tečkami. Kotlík v podobě konického osmibokého hranolu, obroubený nahoře římskou, dole pak půlkruhovým žlábkem, ozdoben jest na plášti znakovým štítkem (značka větévka se třemi vztýčenými žaludy a majuskulovými písmenami CL†) a čtyřikrát se opakující pětilistou planou růží. Na ozdobách stopy omalování a ozlacení. Výška 1·10 *m*, nahoře průměr 0·73 *m*. (Viz obr. 49.)

---

*) Ekert, Posvátná místa města Prahy, II. díl, 223.

**) Podle tradice stojí křtitelna tato nad studánkou, z níž sv. Method křtil.

†) snad letopočet 1650.

Obr. 50. St. Boleslav. Kostel sv. Václava. Kazatelna.

Kazatelna rokoková nad schodištěm do choru, ozdobená sochami církevních učitelů a drobnými reliefními biblickými obrázky. Na přístřešku socha Dobrého pastýře. Dřevo mramor imitující, sochy bílé, ozdoby většinou zlacené. Sošnická práce dobrá, řezbářská však i komposice nevynikající. Z třetí čtvrtky XVIII. stol. (Viz obr. 50.) Přenesena sem z kostela sv. Martina v Praze 1785.*)

Obr. 51. St. Boleslav. Zpovědnice u sv. Václava.

Zpovědnice dvě dubové, ozdobené pilastříky, napodobujícími kroucené sloupky; nahoře vkusná kartuše s obrázkem, nad ní vása, s níž splývající feston dva andílci drží. Z prostředka XVIII. stol. Přeneseny sem rovněž z Pražského kostela sv. Martina. (Obr. 51.)

Varhany bohatě rokokovými řezbami ozdobené a celé téměř pozadí kruchty zaujímající zhotovil (dle pam. knihy děkanské) varhanář *Josef Straisl* z Králík (»z Grulichu«). Stály (i s prací řezbářskou) na 3000 zl.

Lavice kostelní dubové, v čelech vkusně řezané, z r. 1727.

---

*) Srov. Ekert, o c., II, 464.

Stalla kanovnická v choru, dubová, ozdobená hojnými intarsiemi z barvených a pálených dřev (kytice ve vasách, monogramy i obrázky sv. Václava a Starobolesl. P. Marie), svrchu pak sochami sv. patronů a drobnými vkusnými andělíčky. Zhotoveny r. 1729. (Viz obr. 52.) Velmi pečlivá řemeslná práce. Na nich vkusné mosazné kování prolamované a ryté. (Viz obr. 53.)

Kancelly při hlavním oltáři téhož díla jako stalla.

Obr. 52. St. Boleslav. Kanovnická stolice u sv. Václava.

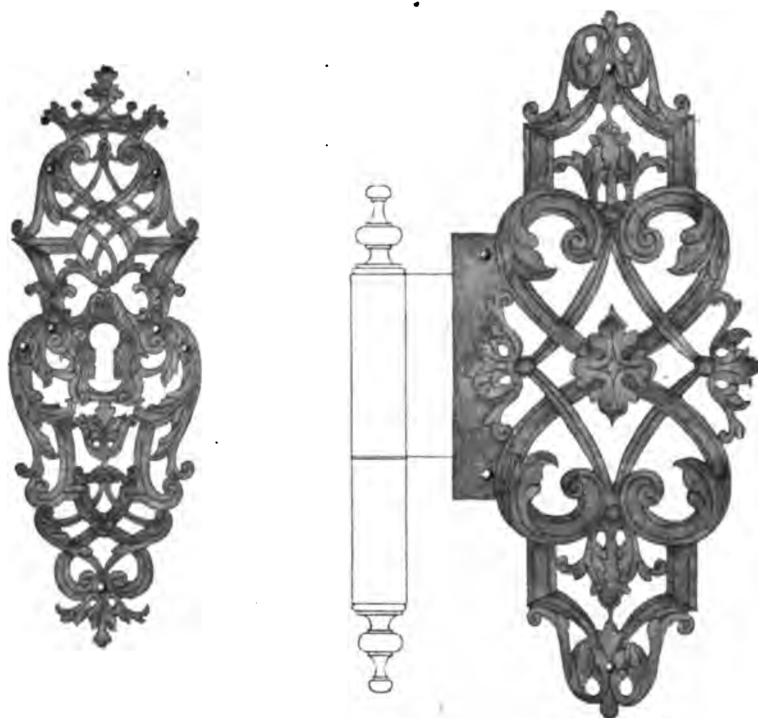
Truhlice v hoření sakristii, renaissanční, hojným římsováním a vkusně komponovanými intarsiemi ozdobená. Počátek XVII. stol.

V dolní sakristii (pod věží) dubové skříně na paramenty, vkusných zprohybaných barokních forem.

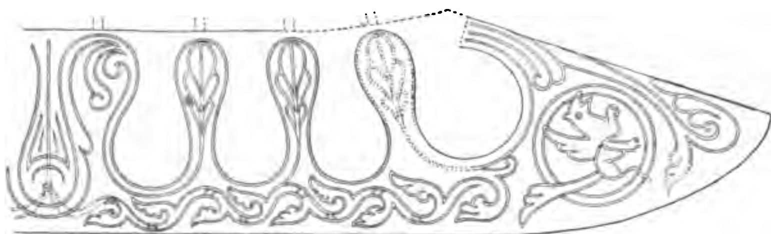
Poklad chrámový i ve troskách svých po dnešní den zachovaných vykazuje některé jak po umělecké, tak i po archaeologické stránce velmi cenné kusy:*)

1. Střevíc pontifikální, tradicí sv. Václavu (X. stol.) přičítaný, z barvené, nyní zcela ztemnělé hebké kůže, bez opatku (nynější podešev

*) Dle souhlasných starých zpráv uložil Břetislav po založení zdejšího chrámu kořisť polskou ve svatyni zdejší. O domnělém jejím uschování v tajné skrýši viz u Balbína o. c. cap. VI. 40. sqt. Tam viz i popis a výčet věcí tehdy zde chovaných.

Obr. 53. St. Boleslav. Chrám sv. Václava (mosazné kování na chorových lavicích).

Obr. 54. St. Boleslav. Schema vyšívání na střevíci sv Václava.

St. Boleslav. Kostel sv. Václava. Střevíc pontifikální.

není původní), se stopami hojného konturového vyšívání velmi raného románského rázu, původně zajisté perličkami provedeného: ornament palmetový se dvěma skomponovanými nohy (gryfy) na nártu. Při svrchní obrubě zbytky barevných hedvábných — řeménkem na místě nití přišitých — stužek, jimiž byl střevíc k noze (na způsob mřížkového pletiva) připevňován. Vzácný zbytek románského pontifikálního roucha, jenž rázem svým tradici zcela opodstatňuje. (Viz obr. 54. a příl. I.)

2. Dva stolní nožíky droboučké, 15·5 *cm* dlouhé (z toho připadá na ostří 7·5 *cm*), železné se střenkami z černého rohu, jež jsou k noži připevněny bronzovými nýtky (střídavě ojediněle a ve skupině růžicové); zakončení tvoří kroužený profil. Chovají se v drobné pochvičce kožené, ozdobené zlatem vyšitým větévkovým ornamentem a tlačenými knihařskými ozdůbkami raně barokními. Ač tvarem svým shodují se s dobou renaissanční, přičítá je nicméně tradice rovněž sv. Václavu. (Viz obr. 55.)

3. Zbytky pontifikální rukavice z nebarveného hedvábí upletené, legendou sv. Vojtěchu (X. stol.) připisované.*)

Při rukavici té zachovala se ozdobná praetexta (našitá obruba), pás to 6·2 *cm* široký, na němž výtečnou a vskutku obdiv vzbuzující dovedností (stehem rozeklaným, opus anglicum) vyšity jsou v okrouhlých, drobnými perlami obroubených čtyřlistech na zlaté půdě poprsní obrazy Krista, sv. Petra a Pavla. Pás tento jest jedním

Obr. 55. St. Boleslav. »Nožíky sv. Václava«.

*) Podle legendy té zanechal rukavici tuto sv. Vojtěch na Libici, pohřbívaje tam povražděné svoje příbuzenstvo. Srov. Balbín, o. c. 148 a cap. VI. 42. Bolelucký, »Rosa Boëmica« 313 sqt.

z nejznamenitějších — vůbec zachovaných — výrobků vyšívačského umění stol. XIV.**) (Viz obraz 56. a 57.)

4. **Křišťálová nádobka**, elipsoid 17 *cm* vys., 10 *cm* v průměru, maličko sploštělý, ze dvou symmetricky vyhloubených a k sobě smontovaných misek křišťálových sestávající. Povrch misek jest kanelován, tak že

Obr. 56. St. Boleslav. Vyšívaná praetexta rukavice »Svatovojtěšské«.

jednotlivé hraně ze středu plochy odstředivě se rozvíjejí, spiralovitě se k okraji zakřivujíce. Obě misky spojeny jsou stříbrným (zlaceným) obroučkem 4 *cm* šir., po krajích cípatým, jejž zdobí nanýtovaný prořezávaný vlysek: zatáčející se větévka s vinnými listy. Lístky ty byly původně barevným smaltem pokryty (dnes jsou však většinou ulámány). Svrchu nasazeno je

*) Podrobný popis podali jsme v »Methodu« 1895 str. 115. Vyobrazení viz v našem »Album Svatovojtěšské« list 8.

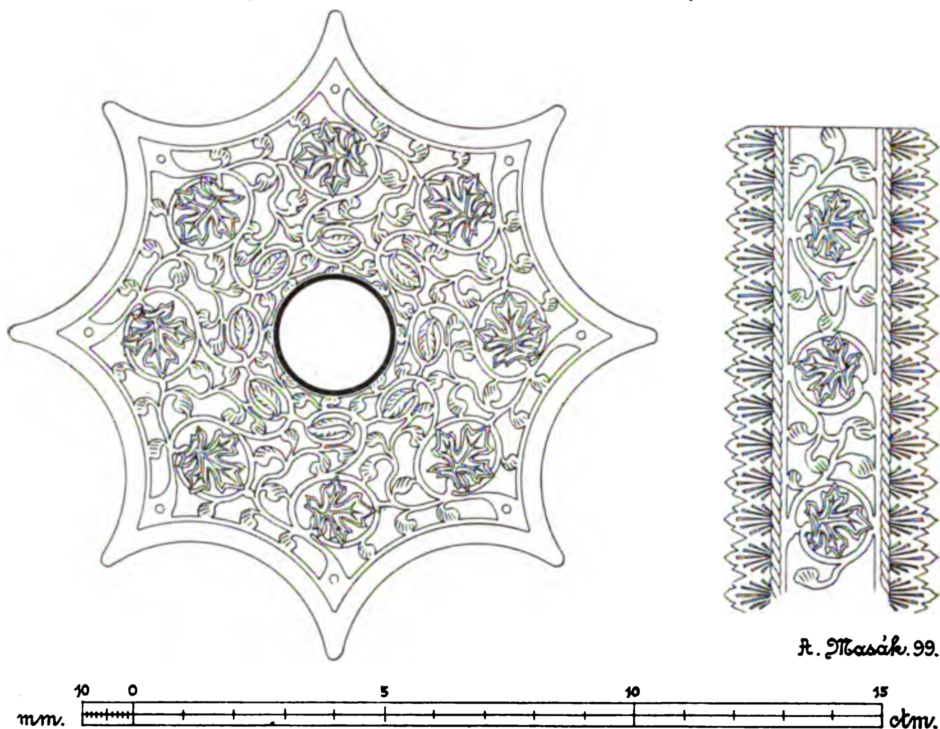
St. Boleslav. Kostel sv. Václava. Křišťálová nádobka. (Pohled ze strany.)

Obr. 56. St. Boleslav. Vyšívaná praetexta rukavice »Svatovojtěšské« v kostele sv. Václava.

stříbrné válcové hrdélko, podobnou větvicí s vinnými listy ovinuté a zakončené víčkem v podobě korunky zubatým cimbuřím obklopené, z něhož vztyčují se tři dubové listy, drobný žalud na špici svírajíce.

Noha je na okraji obloukovitě v osm cípů vykrojena a prolamovanou mřížkou ze čtyřlistů složenou podložena. Povrch její pokryt opět větvicovou spletí s lístky dílem smaltovanými, dílem vrypy na povrchu ozdobenými. Za ucha nádobě té sloužili původně dva dráčci, po obou podélných stranách křišťálových misek na obroučce k hrdlu vztýčení, z nichž se však

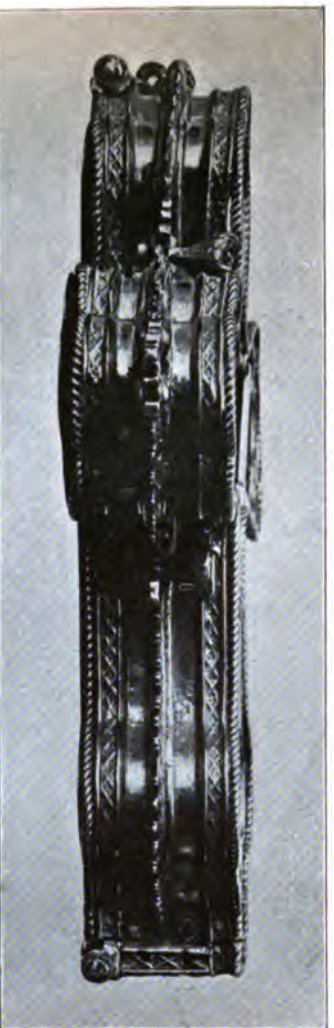
Obr. 58. St. Boleslav. Detaily na křišťálové nádobce.

zachovala po jedné straně toliko část hlavy, po druhé pak jen část šupinatého ohonu. Nádobky té, kteráž jest výborným dílem gotiky z kraje XIV. stol., užívá se nyní za relikviář. Výška celé nádobky 36 *cm*, průměr nohy 13 *cm*. (Viz obr. 58. a tab. II. a III.) Srovn. J. Koula, »Památky umění výtvarného«.

5. Křížek ostatkový (zlacené stříbro), 16/12·5 *cm*, s rameny hranolovými, dutými, v nichž uloženy relikvie, za destičkami broušeného křišťálu patrné. Pozadí kříže vyplňuje mistrná mělká řezba ve stříbře, představující Ukřižovaného. Řezbě té slouží za podklad destička stříbrná, tmavomodrým emailem pokrytá. Ramena kříže upravena jsou na koncích v mírně povystupující trojlisty. Hrany tvoří kroucený drát a proužek profilovaný litými, mělce ciselovanými cípatými lístky, jenž se na hrotech

St. Boleslav. Kostel sv. Václava. Křišťalová nádobka. (Pohled z příma.)

Obr. 59. St. Boleslav. Kostel sv. Václava. Ostatkový kříž.

ramen (kromě dolejšího, kde upraven šarnýr k otvírání křížku) sbíhá ve vkusnou převázanou listovou růžici. Podobné růžice vynikají i z koutů kříže (jsou nyní ozdobeny velikými imitovanými drahokamy).

Obr. 60. St. Boleslav. Zbytky ostatkové desky z r. 1315.

Krásná tato práce z prvé polovice XIV. stol. připojena nyní ke spodní části monstrance (?) (zlacená mosaz) gotické, ač pozdější, přece dosti vkusné práce, s ořechem z osmi boulových vydutin sestrojeným, na osmibokém hranolovém stvolu, s nohou skombinovanou ze čtyrlistu a čtverce, k níž

opět později přinýtovali čtyři renaissanční okřídlené hlavičky ciselované. (Viz obr. 59.)

6. Zbytky zlatého obložení desky s ostatky sv. Pěti bratří, nyní neladně na prohlubující se dřevěný rámec za sklem přibité. Podélné veliké kosti uloženy jsou v pouzdrech, tvar kostí napodobujících, ze zlaceného stříbra, jichž povrch je mřížkovitě prolamován (hrotité trojlisty ve styčných nepravidelných trojúhelnících). Okraj tvořil původně široký rovný pás, na němž jest po způsobu brakteatů vytlačen hojný ornament: větévka svíjí se ve styčné kruhové závity, jež vyplňují reliefy vinařskou práci zpodobující, počtem tři stále se opakujíce. Kouty závitů vyplňují vinné výběžky a listy. Mezi jednotlivými schránkami kostí přibity jsou zbytky hladkého zlatého plechu, do něhož vtepáním vhlouben páskový ornament: kosočtverec, jež vyplňují symetrické, na způsob růžic rozložené drobounké lístky a kvítky. Vhloubení takto vzniklé vyplněno emailem různých barev. Balbin (o. c. cap. V. 43.) četl na okraji této desky (ovšem před nynější úpravou) »písmem starodávným«: »A. D. 1315. inclusa sunt ista brachia ss. Quinque Fratrum ad honorem Dei nostri Jesu Christi et ipsorum gloriam sempiternam et ad consolationem.« (Viz obr. 60.)

7. Relikviáře dva (úplně shodné) v podobě drobných gotických monstrancí, 35·5 *cm* vys., stříbrné, nezlacené. Nohu tvoří mírný, na okraji profilovaný ovál, složený ze 6 listů, z nichž prostřední 4 jsou zaokrouhleny krajní 2 pak vybíhají ve hrot. Ořech složen ze 6 prolamovaných koulí, spjatých ostrou hranou. Stvol — šestiboký hranol — nese okrouhlou ostatkovou schránku, jejíž zadní stěna je u jednoho z relikviářků těch ozdobena rytinkou, zavraždění sv. Václava vypodobňující. Nad schránkou zdvihá se věžovitý baldachýnek, fiálami a klenbičkou, utvořenou ze zprohybaných lomených oblouků (štíhlá helmicová střecha naznačena jen skroucenými dráty spjatými růžicí), ozdobený; pod ním stojí drobná soška sv. Václava v brnění. Po stranách schránky imitace opěrných oblouků s fialami. Vkusná práce z kraje XVI. stol. (Viz obr. 61b a 62b.)

8. Stříbrný relikviářík, z části zlacený, renaissanční, opět v podobě drobného ostensoria, 33·5 *cm* vys. Noha kruhová (11 *cm* průměr), ozdobená prolamováním, třemi puklicemi a třemi okrouhlými prohlubeninami, v nichž po velikém imitovaném drahokamu, ovinutém šroubovitě zakřivenými listy. Na stvolu prolamování napodobuje kanely; podobně i na oblém ořechu. Drobná schránka, ovinutá trnovým věncem, je vzadu ozdobena dovedně provedenou rytbou »katané Kristu se posmívající«, má po stranách po drobném andělíčku, oděném toliko zástěrkou kolem beder, kteří stojí na větvicových ramenech ze stvolu vyrůstajících a pozdviženýma ručkama k ostatku ve schránce (trn z koruny Páně) okazují. Nad schránkou velké červené sklo jako drahokam broušené a nad ním křížek se soškou Ukřižovaného. Velmi sličná práce z druhé pol. XVI. stol. (Viz obr. 61a a 62a.) Srov. »Pam. výtvarné z NVČ.« l. 10 a 11.

Obr. 61a. Stará Boleslav. Relikviář z druhé polovice XVI. stol.

Obr. 61b. Stará Boleslav. Relikviář z poč. XVI. stol.

9. Kalich barokní, zlacené stříbro, 27·3 *cm* vysoký. Noha šestilistá, okrouhlou římsou podložená, zdobena jest svěže tepanými reliefy (polopostavy) P. Marie Staroboleslavské, sv. Václava a sv. Ludmily; ostatek pokryt vytepaným ovocem a listy. Stvol je hladký. Na ořechu skoro kulovitém vytepáno ve dvou řadách nad sebou po třech andílčích hlavách. Na číši prolamovaná košíčková ozdoba s medaillony, na nichž vytepány obrázky: sv. Bedřicha, sv. Františka a Alexia (tyto tři obrázky, ač jsou dolejším sou-

Obr. 62a. Stará Boleslav. Zadní strana relikviáře z druhé polovice XVI. stol.

Obr. 62b. Stará Boleslav. Zadní strana relikviáře z poč. XVI. stol.

dobé, postrádají ceny) a s dekorem stejného rázu jako na noze. Na obrubě nohy (vespod) vyryto:

Fridericus Franciscus Czapek fieri fecit 1688.

Značka MD ve štítku a znak malostranský.

10. Kalich barokní, stříbrný, z části zlacený, 28·5 *cm* vys., sličným a dovedně tepaným listovím, v něž jsou vsunuty hojné dětské hlavičky, ozdobený. Mimo to na okrouhlé noze tři červené, na smaltu kreslené obrázky (výjevy z utrpení Páně), a na číši také tři. Ořech litý, ciselovaný, zdobí mimo souhlasný listový dekor kartuše s emblemy utrpení. Krásná Augsburská práce z konce XVII. století. Značka Augsburská (jehněda piniová) a monogram HIE v ležatém oválu.

11. Kalich drobný sice (23 *cm* vys.), ale velmi sličný, ze zlaceného stříbra. Noha šestilistá, značně vzdutá, jest pokryta rozkošně provedeným prolamovaným a tepaným ornamentem větévkovým se střídmými ozdůbkami rostlinného rázu. Tu a tam sličná hlavinka andílčí. Z nodu vynikají tři karyatidové hlavy v plenách zavité; mezi nimi po kytici. Na číši obdobná prolamovaná ozdoba jako na noze. Značky: znak staroměstský s letopočtem 1723 a písmena $\frac{\text{M D}}{\text{C}}$ srdcovitě orámovaná.

12. Berla (pedum) stříbrná. Závit (22 *cm* vnější průměr), vyrůstající ze vkusného profilovaného, tepanými rostlinnými okrasami a třemi ciselovanými hlavičkami ozdobeného ořechu, jest sestrojen z oblého, znenáhla se zúžujícího prutu, ovitého vykrajovanými a připájenými listy, jež z něho na venek zprohybaně se vychylují. Uprostřed závitu drobné poprsí světce (asi sv. Vojtěcha). Vkusná pražská práce z kraje XVIII. stol. Značky: $\frac{\text{IG}}{\text{L}}$ a znak malostranský s letopočtem 1708.

13. Míska s konvicí (»lavabo«) ze stříbra. Míska je kruhová (42 *cm* průměr), mělká, na okraji a uprostřed krátkými vypuklinami ozdobená. Konvice (průměr 10·5 *cm*), na podstavci i baňce rovněž vypuklinami ozdobená, má na vylívce vytepánu šklebící se masku s jazykem vyplazeným a při uchu, jež nahoře upraveno jako ptačí spár, napodobenou mušli. Ostatní hladké plochy jsou ozdobeny střídmou rytbou (stuhy a listy) na čárkované půdě. Vkusná vídeňská práce. Punc vídeňský s letopočtem 1757. a značka $\frac{\text{IM}}{\text{M}}$ v srdcovém rámci.

14. Dva drobné relikviáříky (výška 21·5 *cm*) stříbrné v podobě sličné prolamované kartušky, vztýčené na čtyřlistové (ovál) noze. Sličná práce z prostředka XVIII. stol.

15. Relikviářík stříbrný v podobě drobné destičky s ozdobami známého barokového rázu (list a andílčí hlavy).

16. Kolorovaná rytina (otisk na papíře) rytce bratra *Jindřicha* z kláštera Bosáků na Zderaze v Praze (značka F. H.),*) reprodukující gotický obraz sv. Václava ze XIV. stol., kdys v tamním kostele chovaný.**) Na rubu písmo Ferdinanda III. z r. 1655 s ověřením vrchního purkrabího

---

*) t. j. »frater Henricus«. Byla leckdy již mylně Hollarovi připisována.

**) Viz bližší o tom v našem článku: Národopisná výstava československá v Praze r. 1895 ve »Vlasti« roč. XII. str. 177 s vyobrazením.

Bernarda Martinice. (Viz obr. 63.) Rytinka ta chová se mezi dvěma skly v rámci stříbrném (prolamované barokní listy, hrubé práce).

16. Peníz stříbrný, zlacený, průměr 4·35 *cm.* Na aversu silně vystupující relief Madonny Staroboleslavské (dosti nevěrný) a opis:

THAVMATVRGA VETERO BOLESLAVIÆ:

Obr. 63. Stará Boleslav. Autograf císaře Ferdinanda III. na obrázku sv. Václava.

Pod reliefem značka P W. Na reversu opět relief sv. Jana Nep. s chronogramem:

HONORIBVS SANCTI PATRONI SVI IOANNIS DE NEPOMVCK:

(1721).*)

17. Barokní drobná skříňka dřevěná, vykládaná kostí a různobarevnými dřevy. Motiv: drobné větévky s kvítky, symetricky kolem hvězdy rozložené. Silně poškozeno. Úhledná řemeslná práce.

*) Národní museum v Praze chová ve své numismatické sbírce týž peníz ve zlatě ražený (12 dukátů těžký).

V ARCHIVU dosud neprozkoumaném (v jižní apsidě nad kaplí Pěti bratří) dva drobné z n a k y ze dřeva lípového pěkně řezané (z bývalého oltáře). Na blánkách pod nimi nápisy:

ALEXIVS WRATISLAW COM· DE MITROWIZ DOMINVS IN SCHISELBVRG S · CÆS · REG & MAJ · CONSILIARIVS IVDICY MAJORIS IN REGNO BOEMIÆ ASSESSOR, REGIVS LOCVM TENENS & CAMERÆ REGIÆ PRÆSES IN REGNO BOE„ MIÆ HOC ALTARE F. F. A · 1671.

CATHARINA POLEXINA COM. WRATISLAWIA NATA POPELIA DE LOBKOWIZ DOMINA IN SCHLISELBVRG.

N á v r h na hlavní oltář barokní s přiloženým rozpočtem, jménem navrhovatelovým neoznačený.

NÁHROBNÍKY.

1. Deska mosazná, 21/45 *cm* (původně na desce náhrobní, nyní na stěně pilíře při kruchtě přibitá), s vyrytým nápisem (jednotlivé řádky jsou odděleny přímkou):

Anno · domini · M D · xvii · domin-
ica · iudica · venerabilis vir · dominꝰ ·
martinus · de · plana · huius · ecclesie · bo-
leslaviensis · decanus · pragensis · ve-
ro · canonicus · nature · concessit · cui deꝰ ·
ethernas · ꝯferat · sedes

Při kolmých krajích imituje rytba sporé zatočení nápisové blány.

2. Na červené mramorové desce upevněn mosazný litý kalich (forma jeho ještě gotisuje) a nad ním mosazná deska litá v podobě nápisové blány — 18/57 *cm* — s kolmými kraji mírně zavinutými. Nápis:

Reverendo Patri dno Petro Piessino Chynhor-
ssoviensi huius Ecclĩae Decano benemerito
Anno 1583.
die · 21 · Januarii · dominus Andreas german̄
frater hoc
momumẽtum posuit : Cuius aĩa aeternum
vivat.

3. z červeného mramoru — 1·10/2·22 *m* — orámovaný nápisem:

DOMINE : EGO CREDIDI : QVIA | TV ES : CHR̃S : FILIVS : DEI VIVI : QVI IN HVNC : MVNDVM

(ostatek schází). *)

Horní polovici zaujímá nápis vyrytý (při kraji otřelý):

. . . DÑO DÑO ANDREÆ PIE S
. . . . NẼN SACRÆ THEOL. DOCT.

*) Z písma: Jan XI. 27.

. . . . CLIÆ DECANO BOLESLAVI BENE
. . . . O HOC MONVMENTV PO
. . . ST . CVIVS AIA REQVIES ·
. . . . SANCTA PACE AMEN ·
ANNO DOMINI 1596.

V dolní polovici obepíná vavřínový věnec Pěšínovský znak (medvěd na levo kráčející a při něm tři hvězdy, za klenot opět medvěd vztyčený).

Oba tyto náhrobníky jsou přistaveny k sev. stěně chrámu v boční lodi.

4. (v kapli knížecí, v podlaze) šedý mramor — 1·15/2·1 *m* — krásně pracovaný. (Viz obr. 64.) Spatřují se na něm čtyři reliefové znaky s pěknými heraldickými ozdobami. Na prvém horním: lev vztyčený, na pravo kráčející; na vedlejším, kosmo na čtyři pole rozděleném, střídavě: šachovnice a lev na cimbuří stojící, uprostřed pak malý štítek se šachovnicí a orlicí; na třetím (v levém rohu dole) mnohonásobně děleném: šachovnice, lev a orlice; na čtvrtém: korunovaný lev. Uprostřed mezi znaky nápisová deska. Nápis — poněvadž kámen v těch místech přeražen — značně porušený:

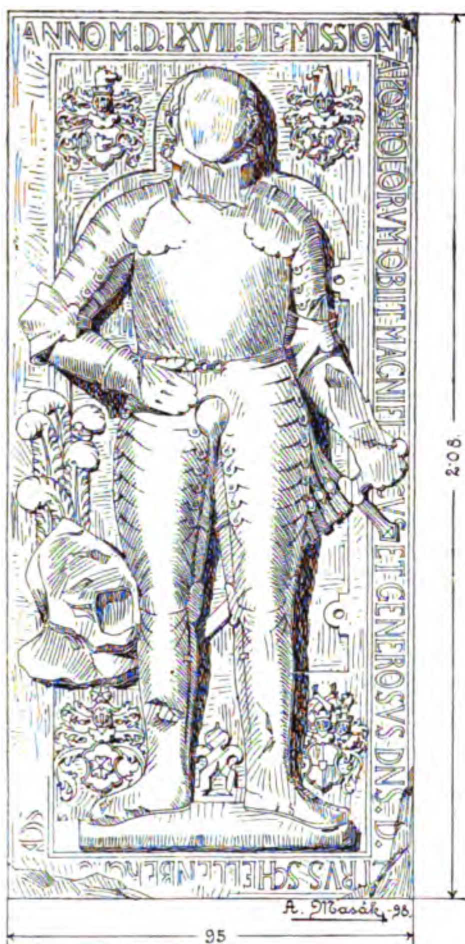
Obr. 64. Stará Boleslav. Náhrobník č. 4.

ANNO MD . . . . MORTVA EST
IN DO . . . . GENEROSA
DN . . . . NA SCHELENBER-
GIA . . . . PLAWIA
. . . . IN PREROVIA.*)

5. (Též v podlaze vedle předešlého). Bílý mramor — 95/208 *cm* — s reliefní sochou rytíře zpříma stojícího, v brnění. Rámcový nápis:

*) Prášek o. c. str. 103 četl tento nápis takto: »A. MDXX mortua est in Domino Illustris, Generosa Domina D. Catharina Schelenbergia, Burgravia Missniae de Plawna et Přerovia.

ANNO MDLXVIII DIE MISSIONIS | APOSTOLORVM OBIIT MAGNIFICVS ET GENEROSVS DNS. D | PETRVS SCHELLENBERG . . . (ostatek setřen). Při rozích čtyři drobné znaky (schellenberská psí hlava, lev, pětilistá růže a ruce skřížené, kytici držící). Výborně pracovaný, ošlapáním však značně poškozen. (Viz obr. 65.)

Obr. 65. Stará Boleslav. Kostel sv. Václava. (Náhrobník v kníž. kapli).

6. (Vedle předešlého.) Deska z červeného mramoru, elipsovité formy v obdélném kamenném rámci s vyrytým znakem Vrábských (dva skřížené meče) a nápisem:

CRYPTA
ILL. DD. RVDOLPHI IGNATII WRABSKY
TLVXA LIB BARO DE WRABI S · C · M ·
CAMERARY A. MDCXCI : X JANVARY
DEFVNCTI QVI VIVVS HOC FVN(davit)
SEPVLCHRVM VT MORTVVS PROPE
VIVVM SACRVMQ DIVI
WENCESLAI C(ruorem)
(securus quiescat).

7. (Na stěně nad předešlými.) E p i t a f n í d e s k a z cínu ulitá s vrytým bombastickým nápisem — 27/39 *cm* — orámovaná cínovou lištnou 0·85 *cm* širokou, ozdobenou odlitkem barokního květového vlysu a cínovými štítky s vrytými hesly: *Pro Deo et Caesare, PRUDENTER et Fidenter, Nec Temere nec Timide.* Nad tím znak do cínu rytý (tři říšská jablka a pět růžiček) s hojnými vojenskými odznaky. Pod rámcem okřídlená hlavička. Poboční ozdoby nyní chybí. Vše to na dřevěné desce upevněno. Nápis:

STA VIATOR VIDE LEGE MEMORARE
NOVISSIMA TVA ET PRECARE PRO
ANIMA ILLUSTRIS DD FERDINANDI
LUDOVICI LIB. BARO. A WOPPING
QUI HEROICA VIRTUTE PROPRIA
A SCLOPO RARA ET PROPE
INVIDENDA IMPERATORIS ROMA=

NI GRATIA AD PEDITUM SIMUL ET
SEMEL ET EQUITUM COLONELLA=
TU˜ ASCENDIT NEC SINE PRÆEUN=
TIBUS SUIS MERITIS QUIA OLIM
AD PRAGAM MANU PROPRIA SUE=
CIS PLURA VEXILLA ERIPUIT
UT HABERET UNDE TRIUMPHA=
RET AD IANKAU ANIMOSUS
PRÆLIATOR AD CANISAM STRE=
NUUS OPPUGNATOR AD NIT=
RAM FLUVIUM ULTRA MILLE
TURCARU˜ VICTOR EXSTITIT
LICET TUNC A BUZZICANO TUR=
CICO IN CAPITE VULNERATUS
FORTIS HEROS: STETIT TAMEN
NEC MIRUM · QUIA ULTRA
QUADRAGINTA CONTINUOS ANNOS
CASTRA CÆSAREA SECUTUS VIN=
CERE ET VIVERE DESIIT
NATUS MUNDO Ao˜ 1624
DENATUS PRAGÆ Ao˜ 1692 · MEN ·
APRI DIE 2 · REQUIESCAT IN
SANCTA PACE
ITA PRECATUS
EX FRATERNA CHARITATE GRA=
TITUDINIS ERGO PRO POSTERITA=
TIS MEMORIA CHRISTOPHORUS
HELFRIDUS L BARO A WOP=
PING SAC · CÆS · MAJESTATIS
VICECOLONELL ·

Při tomto epitafu žerď se zbytky praporce, z měkkého dřeva soustruhovaná, černě obarvená, k vrcholi se zúžující. Dole železný bodec. Nahoře mosazná koule, špice však chybí. Délka 3·24 *m*.

8. Epitafní obraz na plátně Ignatia Vrábského Tluxy z Vrábí († 1715 jako poslední svého rodu), na němž v podobě rozvětvujícího se stromu se znaky a jmény předkův a příbuzenstva vypodobněn rodokmen jeho. Řemeslná práce při r. 1715. Signováno: *M. J. Reichel pinx.*

ZVONY. 1. Největší jest přelit. Původní měl nápis (dle Horčice o. c. 116 i Práška o. c. 105): Anno Domini 1545 ad laudem Dei Omnipotentis et Beatae Mariae Virginis et S. Venceslai ista campana fusa est per me Stanislaum Pragensem.

2. Z r. 1556. Průměr 1·04 *m*, výška (po korunu) 0·85 *m*. Při koruně vlys 3 *cm* šir.: ornament větévkový, do něhož jsou vkomponovány lovecké

výjevy (střídavě honba za jelenem a za zajícem). Vlys rámuje nahoře i dole oblý prut, k němuž dole je přisunut krásný květový motiv. (Viz obr. 66.) Na plášti po jedné straně Ukřižovaný mezi dvěma lotry (relief), po druhé nápisová deska s trofejemi vojenskými; po stranách desky dvě postavy Turkův. (Viz obr. 67.) Výborně provedené neoznačené dílo. Patrně práce mistra *Tomáše Jaroše*, tehdáž dvorního Ferdinandova zvonaře.

Obr. 66. Stará Boleslav. Detail na zvonu č. 2.

3. Průměr 0·99 *m*. Výška (po korunu) 0·80 *m*. Nahoře vlys (10 *cm* šir.), na němž se opakuje reliefový výjev »vraždění Betlemských dětí«, přerušený legendou biblickou: »Tehdy Herodes vida . . . etc.«; pod tím svislé listy akantové, mezi nimiž i otisky listů přirozených

Na plášti relief sv. Václava 25 *cm* vys. a na straně protější nápis:

ABY ZWVKEM ZWONU TOHOVO WIERNYM
KRZESTIANVM SCHVZE GICH SPOLECZNE:
K SLOWV BOZIMV A K CHWÁLENI GMENA·

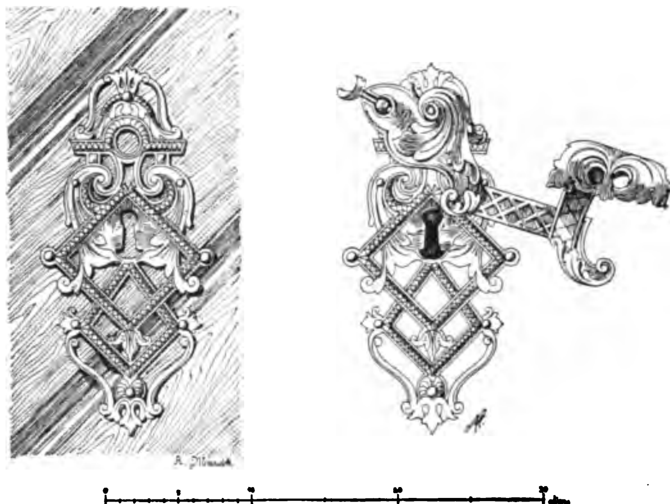
Obr. 67. Stará Boleslav. Kostel sv. Václava. Nápis na zvonu Jarošově.

GEHO SWATEHO W ZNAMOST SE VWOZOWA
LY TEZ PRO POTRZEDV A KV POCTYVOSTY O
BCE K ZADVSSI SLOWV . . . . .
MEN SLYL GEST TENTO ZWON WACZLAW RODY
CZ· ZWONARZ W MIESTE MLADEHO BOLESLA
WA NAD GIZERAV·LETA·PANIE M·D LXXXVIII.

Při obrubě v jediné řádce:

CHWALTEZ PANA WSSICKNI NARODOWE CHWALTEZ GEHO WSSICKNI NARODOWE NEBOT VTWRZENO GEST NAD NAMY MYLO·SRDENSTWY GEHO A PRAWDA PANIE ZVSTAWA NA WYEKY.

Dodatkem ke str. 23. podáváme na obr. 68. ještě vyobrazení ostatních částí ozdobného kování barokního na hlavních dveřích chrámových.

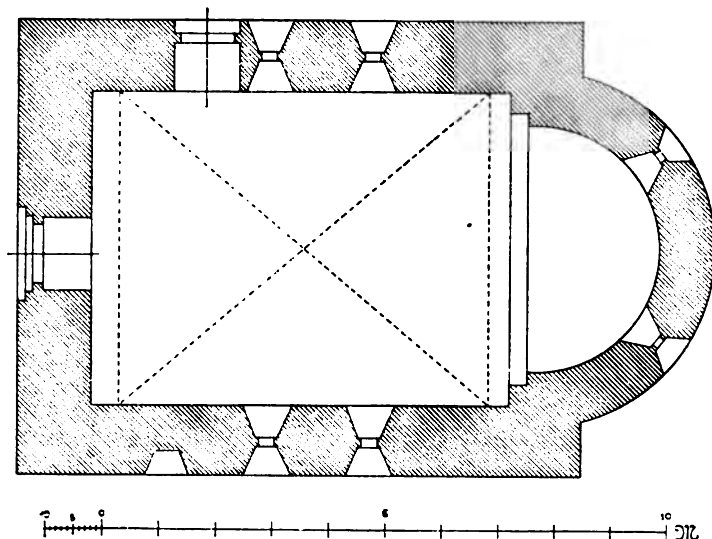
Obr. 68. St. Boleslav. Kostel sv. Václava. Barokní kování na hlavních dveřích.

KOSTELÍK SV. KLIMENTA, těsně při jihovýchodním nároží chrámu sv.-Václavského, z pečlivě vrstvených kostek pískovcových vystavěná, drobná, orientovaná románská budovička, jest patrně nejstarší budovou ve St. Boleslavi zachovanou, a zároveň i z nejstarších budov chrámových v Čechách. Před stavbou Břetislavovou (prostředek XI. století) již určitě stála.*) Četné důvody opravňují však k domněnce, že zbudoval ji kníže Vratislav při r. 915 na místě původního dřevěného kostelíka sv. Methodem založeného. (Viz Pešina, »Phosphorus septicornis« Praha 1673 pag. 127. Srov. náš článek v »Pam. archaeol.« díl XIX. str. 15 st.) Po mnohonásobných pohromách obnoven kostelík tento r. 1601 Václavem Albínem z Helfen-

*) Toho důkazem jest mimo způsob stavby těsné její přiřadění ke kostelu Břetislavovu, tak že kdosi chtěje průchod mezi oběma svatyněmi zjednati, severozápadní nároží kostelíka sv.-Klimentského schodovitě uboural.

burku, proboštem zdejším, a Jiřím Steinwassrem, děkanem. Roku 1857 byl kostelík v nynější podobě upraven a stará klenba novou — staré podobnou — nahražena.

Budova skládá se z lodi (vnitřní prostora měří 7·45 *m* na dél a 4·55 *m* na šíř), již původně do kříže sklenuté, nyní kryté jedním travé prosté křížové klenby bez žeber (průřez jeví poněkud stlačený polokruh) se dvěma prostými pasy příčnými při krajích, a z apsidy půlkruhové, v konchu sklenuté. Triumfální oblouk chybí; na místě jeho nároží stěny ústupkovitě upraveno a ozdobeno pod záklenkou drobnou římskou, složenou z desky, oblým prutem podložené, a sešikmeného mělkého žlábku. Okna, dosud téměř v původním stavu zachovaná, jsou dvě a dvě v podélných

Obr. 69. St. Boleslav. Kostelík sv. Klimenta. Půdorys.

stěnách lodi, a dvě v apsidě. Jsou 123 *cm* vysoká a 19 *cm* široká, nahoře pulkruhem zakončená a silně dovnitř i zevně špaletovaná (šířka 70 *cm*). V jižní stěně jest kromě toho ještě třetí o polovici nižší okénko, tvaru však shodného. Jeho vnitřní špaleta je nyní zazděna Okno v západním průčelí je nově upraveno. Vchody dva, stejné, dosud v původní úpravě: prostý, neprofilovaný obdélník, o 22 *cm* pod lícem zdi, nad nímž v téže hloubce polokruhový výklenek na způsob plochého tympanu. Totéž se opakuje i na vnitřní straně. Průlom ve zdi se nerozvírá; stěny jeho jsou rovnoběžné; vchod nahoře ploše kamenem přeložen. Jinak chybí jakákoliv architektonická výzdoba. (Viz půdorys na obr. 69 a pohled od jihovýchodu na obr. 70.)

Kromobyčejného významu nabyl kostelík tento freskami r. 1899 a 1900 zde objevenými, jež buď X., anebo nejpozději prvé polovici XI. stol. přičísti dlužno. Pokrývaly původně veškery stěny kostelíka, dělíce je na tři obrazová patra.

Ke str. 65.

St. Boleslav. Kostelík sv. Klimenta. Fresky v apsidě.

St. Boleslav. Fresko v kostele sv. Klimenta: Sv. Kliment odsouzen do vyhnanství.

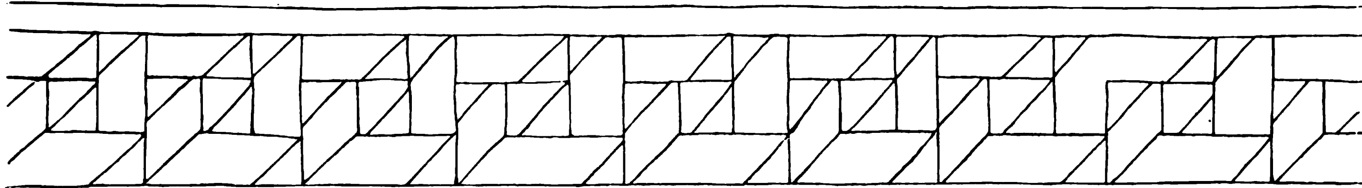

0 5 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 cm.

Stará Boleslav: Románské fresky v kostele sv. Klimenta.

Tab. V.

Ke str. 66.

St. Boleslav. Fresko v kostele sv. Klimentském: Sv. Kliment **ukazuje fossorům** pramen pitné vody.

St. Boleslav. Fresko v kostele sv. Klimentském: Sv. Kliment uvržen do moře.

0 5 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 cm.

Stará Boleslav: Románské fresky v kostele sv. Klimenta.

Tab. VII.

Ke str. 68.

1. M a l b y v a p s i d ě. Část nejnižší, as 1·70 *m* vys., byla vyplněna, jak se zdá, malbou napodobující přímočarými tahy záhyby zavěšeného roucha. Pruh asi 1·40 *m* nad touto částí se táhnoucí vyplněn jest kresbou, dnes již nezřetelnou, v níž tušiti lze dva jezdce na koních sedící, těsně proti sobě stanuvší. Nahoře olemováno jest obrazové toto pole barevnou páskou, skládající se z vodorovných souběžných užších barevných proužků, v nichž probrána celá stupnice barev od zarudle žluté až do tmavě nachové. Barevná tato páska dělí nejnižší obrazové patro od patra druhého, jež, rozvrženo jsouc dvěma okénky apsidy ve tři plochy, vyplněno jest třemi skupinami apoštolův tak, že každá z nich čítá čtyři postavy. Jednotlivé postavy jsou asi 1·40 *m* vysoké a jedna od druhé svislou přímkou oddělena. Nejlépe zachována jest skupina střední na ploše mezi oběma okénky. (Viz tab. IV. obr. 1.) Prvá postava ve skupině této (při straně evangelijní) jest jen v hořejších partiích znatelna; má tvář bezvousou, k levému rameni nakloněnou. Druhá postava s hlavou mírně v pravo skloněnou má rovněž bezvousou tvář; v levici drží rozevřenou knihu obrácenou k divákovi, kdežto pravici v lokti ohnutou vzhůru má vztaženu. Postavu třetí bezvousé, avšak mužné tváře, v levici knihu a v pravici cosi klíčům podobného držící, možno právem pokládati za sv. Petra. Čtvrtá postava konečně, s plným vousem a hlavou z předu holou, vzhlíží k postavě předcházející, držíc ruce před prsama dlaněmi proti diváku. Skupina nalézající se na straně evangelijní jest valně poškozena (viz obr. 71.); nejlépe ještě zachována hlava postavy druhé. Epištolní skupina až na nepatrné stopy kontur v dolním pravém rohu jest zcela setřena. Nade všemi třemi těmito skupinami táhne se opět pás stupnicí žlutých a zarudlých barev nastíněný. Koncha zdobena byla původně taktéž malbou a to nepochybně obrazem trůnícího Krista; obraz ten však (nepochybně v XVII. stol.) zakryt malbou novou, totiž obrazem P. Marie, kterýž však r. 1857 byl zabílen. Vnitřní špalety oken v apsidě jsou ozdobeny ornamentální malbou rozvilinovou s románsky stilisovanými květy v kruhových závitech (viz obr. 72.).

Obr. 70. St. Boleslav. Kostelík sv. Klimenta. Pohled od jihovýchodu.

2. M a l b a n a v í t ě z n é m o b l o u k u. Vítězný oblouk ozdoben jest na ploše od dolejšího koberce až po římsu malbou šachovnicového vzoru: po straně epištolní jsou kostky ty drobnější, střídavě zelené a světle fialové,

a jsou seřaděny v řadách kolmých; po straně evangelijní však jsou větší a jsou v řadách šikmých seřaděny, takže se jeví jako kosočtverce.

3. Malby na jižní stěně lodi. Nejnižší pásmo jest v prvých třech (od vítězného oblouku) čtvrtinách plochy vyplněno malbou napodobující nevzorkovaný koberec nahoře bordurou olemovaný a na kroužcích v mírných záhybech rozvěšený, jehož záhyby naznačeny jsou ponejvíce konturami zcela přímými. Poslední čtvrtinu pásma toho zaujímá pozoruhodný obraz v kruhovém malovaném rámci, 1·70 *m* v průměru měřící (viz tab. V.). Uprostřed

Obr. 71. St. Boleslav. Kostelík sv. Klimenta. Skupina postav na evangelijní straně presbytáře.

kruhové plochy stojí po celé její výši postava ženská s kruhovou svatozáří okolo hlavy, zpříma k diváku hledící, s rukama na způsob starokřesťanské oranty rozpjatýma; ruka pravá třímá žezlo, levice pak drží říšské jablko.

Nad celým dolejším pásmem táhne se dělící pruh, skládající se v prvých třech čtvrtinách, t. j. nad malovanými koberci, rovněž jako v apsidě, z několika různě zbarvených proužků, z nichž dva jsou malými obloučky zoubkovány; v poslední, čtvrté čtvrtině, nad oním obrazem oranty, pak vyplněn jest vzorem meandrovým.

Střední pásmo, sáhající až po základnu okének, zaujímají v prvých třech čtvrtinách tři výjevy z legendy sv.-Klimentské: sv. Kliment odsouzen do vyhnanství (viz tab IV. obr. 2.), sv. Kliment ukazuje fossorům pramen pitné vody zpod nohou Beránkových vyvěrající (viz tab. VI. obr. 1.), sv. Kliment svržen

jest s kotvicí na hrdle do moře (tab. VI. obr. 2.). Na obrazech těchto patrna jest mistrnost kresby, jakkoliv poněkud tuhé a schematické, jakož i dovednost ve volbě mírných a jemně zladěných barev. Obrazy tyto dělí od sebe vždy kolmá páska; na dvou z nich patrna jest ozdoba meandrová, na jednom pak ozdoba ze střídajících se poloviček okrouhlých čtyřlistů s tmavomodrými terči, světle žlutými kruhy obroubených. Poslední čtvrtina střed-

Obr. 72. St. Boleslav. Kostelík sv. Klimenta. Ornamentální malba na okenních špaletách.

Obr. 73. St. Boleslav. Kostelík sv. Klimenta. Část malby v třetím obrazovém poli jižní stěny lodi.

ního pásma není ozdobena obrazem, nýbrž patrny jsou na ní pouze pozůstatky imitovaného koberce. Zaujímalať patrně již od počátku západní čtvrtinu lodi dřevěná empora (teprvé r. 1857 byla odstraněna její — ovšem pozdnější — imitace), jež měla ovšem vliv na rozvržení maleb.

Třetí obrazové pole, od paty oken až po klenbový oblouk sáhající a od druhého pásma barevným pruhem oddělené, zdobily tři postavy v měřítku mnohem větším nežli postavy pásma středního. Prostřední z nich zaujímá prostor mezi oběma okénky: na fialové půdě jeví se dosti zřetelně obraz postavy vzpřímené, v řasnaté dlouhé roucho oděné; hlava však

a svrchní partie zničeny železnou tyčí klenbu svírající (viz obr. 73). Druhé dvě postavy nalézají se na plochách mezi okénky a kouty, avšak těsně při oknech; i z těch zachovalo se pouze něco málo dolejších kontur.

4. Malby na stěně západní. Mezi jihozápadním koutem a portálem, pod někdejší emporou, nalézá se kruhový obraz (tab. VII.), podobný onomu obrazu, jenž vedle něho na stěně jižní se nalézá. Co do držení těla a oděvu shodují se obrazy ty úplně; liší se toliko v tom, že hlava postavy na obrazu stěny západní ovinuta jest řasnatým rouchem,

Obr. 74. St. Boleslav. Kostelík sv. Klimenta. Část malby na stěně západní.

Obr. 75. St. Boleslav. Kostelík sv. Klimenta. Část malby na stěně západní.

a že v rukou drží postava tato místo odznaků královských po květině románsky stilisované. Na ploše mezi portálem a koutem severozápadním nalézal se podobný kruhový obraz; pohříchu jsou jeho barvy již tak setřeny, že sotva skrovné zbytky jejich zřiti lze. — Střední pásmo této stěny, nad podlahou bývalé empory se táhnoucí, vyplněno bylo malovaným kobercem; plocha nad pásmem tímto až ke klenbě vyplněna byla figurální malbou, kteráž však bohužel prolomením nového okna v těch místech byla zničena; toliko nepatrné zbytky její se zachovaly: při jižním koutu patrna jest drobná postava hocha (viz obr. 74.), při koutu severním pak dvě postavy vedle sebe stojící: muž a žena (obr. 75.).

5. Malby na stěně severní. Dolejší pásmo v prvých třech čtvrtinách opět vyplněno malovaným kobercem, a čtvrtina poslední, pod bývalou emporou, mezi koutem severozápadním a severním portálem nepochybně také malbou kruhovou, ač dnes skoro ani nelze konstatovati více, zda i tam malba byla. V druhém pásmu jsou sice malby freskové, jsou však přikryty temperovým obrazem pozdějším. Na tomto obraze patrny jsou jakési budovy s opěracími pilíři, ale beze střechy. Vedle chrámu spatřuje se drobný okrouhlý kostelíček s lucernovou vížkou. Po stranách obrazu patrny jsou hrubými barvami nakreslené ovocné festony. — Třetí pásmo zaujímaly rovněž tři veliké postavy, ale až k nepoznání setřené. Mezi oběma okénky čte se nápis k opravám z r. 1601 se vztahující:

WENCESLAVS
ALBINVS AB HEL(FEN)
PURG HVIVS AEC CLE)
SIAE PRAEPOSITVS (RESI)
DENCIALIS METROPO-
POLITANAE ACCLE-
SIAE PRAGENSIS ARCHI-
DIACONVS.

V apsidě pískovcová mensa oltářní sličného gotického profilu (viz obr. 76.).

Obr. 76. St. Boleslav. Kostelík sv. Klimenta. Oltářní mensa.

HŘBITOV kolem kostela, již asi roku 1787 zrušený, jest vyrovnán, z části dlážděn a stromovím vysazen.

Zeď jej obkličující jde na jižní straně ke kostelíku sv. Klimenta, k jihozápadnímu rohu jeho, pak jest přerušena kostelíkem samým a počíná zase u jihovýchodního jeho rohu, lomí se v pravém úhlu k severu, jsouc tu nedaleko jihovýchodního rohu přerušena vchodem, nad nímž vytesán letopočet 1614. Téměř uprostřed této severní části zdi jest upraven malý výklenek, v němž stojí pískovcový památník (dle pověsti již Dalimilem připomínané na místě, kde učiněn smír mezi Břetislavem a Jindřichem III.) velice hrubých a neumělých forem: na hranolovém podstavci stojí vztyčen český lev o štítovou kartuši se opírající. Hrubá, umělecky zcela nevýznamná práce nejrannějšího baroku (táž ruka, která i sochu satanovu pracovala). Potom nedaleko severovýchodního rohu kostela svatováclavského lomí se zeď opět v tupém úhlu, načež v nepravidelném oblouku ohraničuje severozápadní část hřbitova a zatáčí se k jihu, kdež ještě jednou se lomíc přehražuje šikmo jihozápadní roh hřbitova. Uprostřed šikmé této části hřbitovní zdi nalézá se kamenný portálek renaissanční. Postranní pilířky jeho ozdobeny jsou uprostřed kruhovou rosetou, nahoře i dole pak rosetami polovičními; mezi nimi vytesány jsou obdélníkové

výplně nahoře i dole polokruhovými výseči ohraničené. Na těchto pilířcích, zakončených nahoře římsami, spočívá polokruhová arkáda, kteráž nahoře uprostřed ozdobena jest volutovým klenákem; v cípech pak polokruhovými rosetami a vtesaným orámováním. Nejvýše pak jest horizontální římsoví na obou koncích šikmými rovnými římsovými úseky a uprostřed kamennou soškou sv. Václava ozdobené.

Před vchodem do kostelíka sv. Klimentského pískovcová hrubá deska, jež kryla hrob z doby prvokřesťanské (u apsidy hlavní lodi): kostra velmi statného muže uložena byla na znak do nehlubokého, v prsti vykopaného hrobu, a zmíněným kamenem přiklopena.

KOSTEL PANNY MARIE na bývalém předhradí, kde již r. 1099 připomíná se kostel Panny Marie a sv. Jiří, založený proboštem Zbutkem z Kolovrat.*) Ve XIV. stol. byl tu kostelík farní, o nějž získali si zásluhy Kapounové ze Svojkova v XV. a XVI. stol. (dle svědectví Paprockého v Diadochu). Na místě tohoto kostelíka založen r. 1617 císařovnou Annou (chotí Matyášovou) chrám nynější a dobudován za pomoci zejména Slavatův a Martinicův — i z veřejných sbírek r. 1623. Stavitelem byl Vlach *Jakub Evaccani.* Roku 1627 zřídil Joachim starší Slavata dvořiště se zábradlím kolem chrámu i studnici. Věž severní zbudována též při r. 1627 nákladem 1642 zl. 24 kr., jižní však teprvé r. 1749 nákladem 4000 zl. Kostel posvěcen teprvé r. 1690. R. 1727 kostel mramorovými deskami vydlážděn. R. 1729 proraženy oba postranní vchody. R. 1819 a 1820 opatřen nový krov. Poslední opravy z r. 1873.

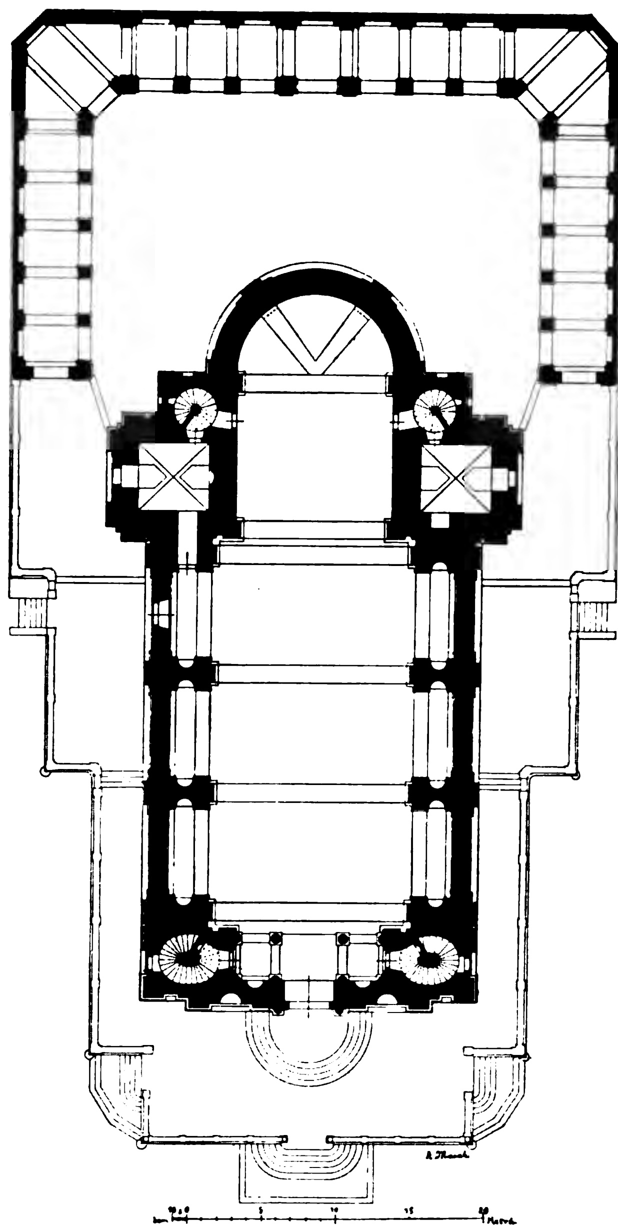
Stavba provedena v raním barokovém slohu. Jest to budova orientovaná, jednolodní. Stojí na nízké (as 1·2 *m* vys.) terasse zděné, která třikráte v pravém úhlu se lomíc, celou budovu obkličuje (viz půdorys na obr. 77.).

Průčelí, 22·8 *m* šir., má před sebou terassu rovněž tak dlouhou a 9 *m* širokou, kamennými deskami dlážděnou. Na tuto terassu vystupuje se uprostřed po osmi kamenných stupních, z nichž dva nejdolejší jsou obdélníkové, ostatní na obou stranách čtvrtkruhově zaoblené. Ballustrada terassové zdi jest kamenná (pískovec). Uprostřed přerušena jest 2·6 *m* šir. vstupem, po jehož stranách stojí hranolové, 0·7 *m* vys. sloupky, ozdobené nahoře kamennou šiškou. Od těchto sloupků jde ballustrada k oběma rohům terassy, kdež podobnými sloupky jest zakončena. Každý z obou dílů ballustrady rozvržen jest třemi hranolovými sloupky ve čtyři pole vyplněná kamennými kuželkami.

Façada průčelní (viz obr. 78.) jest celkem 32 *m* vysoká. V dolejší její polovici vystupuje zdivo v šířce 16·7 *m* na způsob risalitu o 0·7 *m* vpřed. Tato část ozdobena jest na obou krajích plochými pilastry, jež zakončeny jsou jednoduchými, ale velmi vkusnými hlavicemi volutovými, jichž abakus ozdoben jest uprostřed ornamentem na způsob stiliso-

*) Pešina, Phosphorus pag. 556.

vané gotické lilie. Střední plocha mezi nimi rozvržena jest dvěma pilastry (téže podoby, až na to, že jejich abakus ozdoben jest mušlí), ve tři díly. Vždy jeden pilíř střední spojen jest s pilířem rohovým společným kladím,

Obr. 77. St. Boleslav. Kostel Panny Marie. Půdorys.

jehož mírně vypouklý vlys nese bohatě členěnou římsu, kteráž spojena jest s rovněž tak členěnou obloukovou římsou, nad částí střední se klenoucí.

Dolejší polovici střední části risalitu zaujímá pěkný portál (viz obr. 79.), k němuž s terassy po pěti žulových polokruhových stupních se

Obr. 78. St. Boleslav. Kostel P. Marie (průčelí).

Obr. 79. St. Boleslav. Portál P. Marie ve St. Boleslavi.

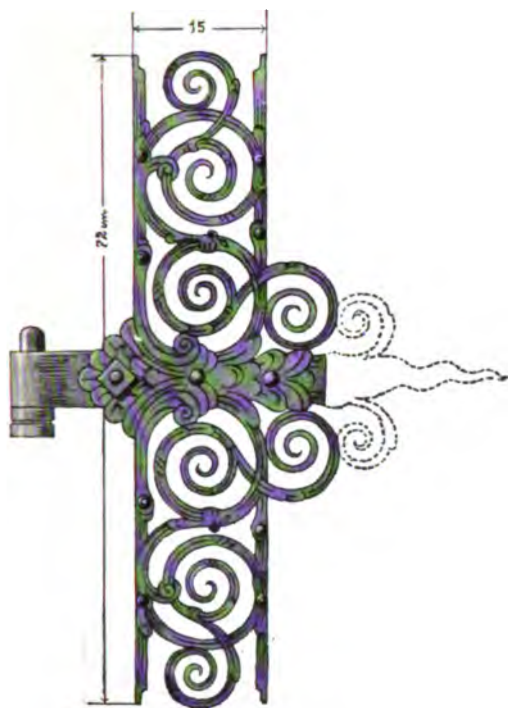
vystupuje. Na každé straně portálu stojí toskánský polosloup s přízedním pilířem sdružený. Na těchto sloupech spočívá úzká římsa, jež nad sloupy samými i nad středem vchodu pravoúhelně se lomí. Trojúhelníkové římsoví, při dolejších koncích svých rovněž jednou v pravém úhlu zlomené, uzavírá tympanon vyplněný volutovou kartuší s okřídlenou hlavinkou a ovocnými festonky. Vchod sám, nahoře polokruhem zakončený, obepjat jest pěkně římsovaným rámcem, jenž nahoře uprostřed přerušen volutovým klenákem, po jehož stranách spatřujeme rosetty s pupencovým dlouhým, stranou méně vkusně zahnutým středem; dále spatřujeme tu na každé straně dvojici oněch ozdob, jež krášlí abaky průčelních sloupů, totiž onen ornament na způsob stilisované gotické růžice, a pod ním mušli.

Dvéře portálu jsou dubové, slušnou barokní řezbou ozdobené. Dveřní křídla zaujímají vlastně jen dolejší polovici dveří a jsou uprostřed ozdobena reliefy kořících se andělů; reliefy tyto obklopeny jsou římsovými lomenými rámci obloženými volutovými ornamenty. Nad střední touto ozdobou nese každé křídlo obdélníkový rámec menší, vyplněný okřídlenou andílčí hlavinkou, vyvinující se v barokní kartuši. Dole pak nalézají se rovněž obdélníkové orámované plochy vyplněné lupenovým barokním ornamentem s rosettou uprostřed. Po stranách obou křídel dveřních stojí barokní, dolů se súžující pilířky s pseudokorintskou hlavicí; uprostřed pak stojí užší plochý pilířek s podobnou hlavicí. Zajímavé jsou některé části dveřního kování, jako závěsy (viz obr. 80.) a skobové rukojeti, zakončené nahoře kutou karyatidou (viz obr. 81.). Nad dveřními křídly táhne se úzká římsa, na níž spočívají prohnuté římsové úseky, mušlovitým rýhováním do středu se sbíhajícím podepřené. Na každém z obou těchto úseků spočívá andílčí figurka. Mezi nimi ve středu štítová kartuše s křížem, nad ní pak helmice, jejíž koruna ozdobena po stranách křídly a uprostřed křížem; od tohoto středu splývají k oběma stranám guirlandy a vlající tkanice. Po stranách této části stojí pilířky s konsolovými hlavicemi, jež nesou širokou římsu, na níž vyřezány úzké rouškové závěsy a čísla letopočtu 1669. Nejhořejší část dveří, jež vyplňuje polokruhové zakončení portálu, rozdělena jest pilířkem, ozdobeným šklebící se mužskou maskou, ve dvě pole, z nichž každé vyplněno šklebící se maskou ženskou.

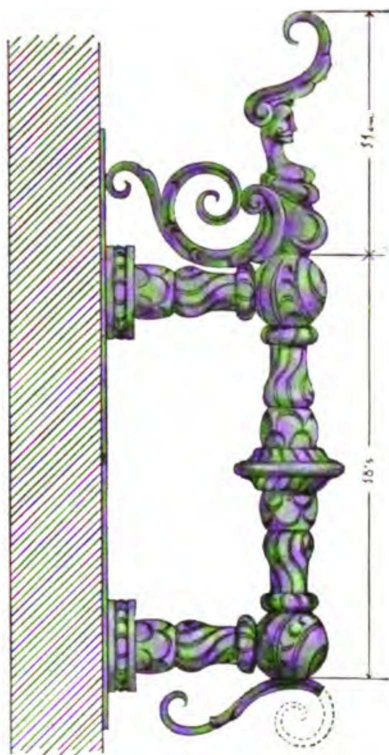
Nad portálem jest veliké obdélníkové okno, zakončené nahoře o něco užším polokruhovým obloukem a obklopené plochým omítkovým rámcem, jenž nahoře uprostřed velikým plochým klenákem, do zmíněného obloukového římsoví zasahujícím, a dole při krajích metopami a uprostřed palmetou jest ozdoben.

Obě postranní části risalitu rozděleny jsou širokým pásmovým římsovím ve dvě poschodí, z nichž každé obsahuje po výklenku konchou zakončeném. Ve výklencích těchto stojí obstojně tesané sochy kamenné v životní velikosti; dole po stranách vchodu: bl. Podivína a sv. Jana (poměrně nejlepší ze všech) a nad nimi: sv. Václava a sv. Ludmily.

Po obou stranách risalitu vybíhají ještě 3 *m* široké pruhy zdiva, ozdobené při vnějších rozích celými a při vnitřních, k risalitu přiléhajících hranách polovičními pilastry s týmiž hlavicemi, jaké jsou na krajních pilastrech risalitu. Také tato pásma rozdělena jsou uprostřed horizontálním pásmovým římsovím ve dvě půle, v nichž viděti střílnovitá okénka, jež vnitřní prostory schodišť tu upravených osvětlují.

Obr. 80. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Závěsa dveří.

Obr. 81. St. Boleslav. Rukojeť na hlavních dveřích.

Nad širokou, prejzy krytou římsou dolejší části průčelní zvedá se v celé její šíři vysoký š t í t. Dolejší jeho část tvoří a t t i k a, rozčleněná hladkými pilastry, nesoucími římsoví, v pravém úhlu nad nimi se lomící. Uprostřed středního pole jest ellipsovité okno, obklopené na okraji římsovaným rámcem a obdélníkovou plochou, dvěma prohnutými římsovými úseky nahoře ozdobenou. V polích postranních jest po výklenku, v němž stojí sochy sv Vojtěcha a Prokopa. Po stranách attiky jsou volutové vyzdívky. Nad attikou zvedá se trojúhelníkový tympanon, v jehož středu umístěn jest veliký ozářený relief Madonny Staroboleslavské. Nad dolejšími konci římsových ramen tympanonu, v prodloužení krajních pilastrů attiky, vyčnívají nízké kamenné hranoly, zakončené kamennými koulemi; odtud jde nahoru zoubkované zdivo k vrcholu, nad nímž stojí kamenný, volutami po stranách ozdobený podstavec s křížem; po stranách tohoto

podstavce nevkusné polychromované figury kořících se andělů, na plechu malované.

Loď jest 22·8 *m* široká a 30·9 *m* dlouhá. Boky její jsou uvnitř pilíro-

Obr. 82. St. Boleslav. Kostel P. Marie. Pohled od jihovýchodu.

vými, 3·1 *m* dovnitř sahajícími příčkami, arkádami navzájem spojenými, rozděleny ve tři kaple na každé straně. Nad arkádami těchto kaplí jde zdivo lodi dále do výše. Tím spůsobem má chrám zevně vzhled budovy trojlodní. Boční façady lodi (viz obr. 82.) rozčleněny jsou podobnými pilastry

s mušlovými hlavicemi, jaké viděli jsme v průčelí. Při rozích průčelních jest část, obsahující uvnitř schodiště na kruchtu a do podstřeší, ohraničena dvěma sdruženými pilastry, kdežto ostatní plocha façady dvěma pilastry jest rozvržena na tři pole, v nichž jest po jednom širokém polokruhovém trojdílném okně. Pilastry nesou podobné kladí, jako v průčelí; ve vydutém jeho architravu jsou obdélníkové otvory osvětlující chodbu, vedoucí nad arkadami vnitřních kaplí do komor věžních. Pultová stříška plechem pobitá pokrývá část boků, v níž nalézají se kaple; z ní pak jdou volutové podpěry, vedoucí k vlastním zdem vysoké lodi. I tato svrchní jejich plocha jest rovněž ve tři pole rozvržena; v každém z nich jest po obdélníkovém, římsovaným rámcem obklopeném okně, z nichž dvě postranní ozdobena jsou trojhranným římsovým štítkem, okno prostřední pak štítkem segmentovým. Ve střeše, prejzy kryté, vyčnívají na každé straně dva zděné vikýře s obdélníkovým otvorem, dvěma pilířky po stranách a s trojhranným štítkem nahoře.

K lodi připojuje se dále k východu nejdříve obdélníková část presbytáře 14·2 *m* široká, 11 *m* dlouhá. Do obou pravoúhlých koutů, jež tato část presbytáře s lodí tvoří, postaveny jsou hranolové, 8·6 *m* široké věže, jež v půdorysu boční stěny lodi o 2·7 *m* přečnívají. Zdivo věží, cca 37·7 *m* vysoké, rozděleno jest horizontálním římsovím ve tři díly. Část nejspodnější ozdobena jest podobnými pilastry a podobným kladím jako průčelí a boční zdi lodi; část střední obstoupena jest hladkými pilastry a uprostřed opatřena obdélníkovým oknem, ozdobeným nahoře trojhranným římsovým štítkem; část nejvyšší ozdobena jest v rozích hladkými pilastry s korintskými hlavicemi, uprostřed pak boků svých opatřena jest velikým obdélníkovým, polokruhově zakončeným oknem, nad nímž umístěno jest ještě jedno menší okno ellipsové, štukovým pravoúhlým rámováním obklopené. Věže zakončeny jsou posléze cibulovitými, plechem pobitými a lucernami opatřenými báněmi.

V koutech, jež věže tvoří s dalším pokračováním bočních zdí obdélníkové části presbytáře, upravena jsou opět hranolová schodiště, sahající až po hlavní římsu ostatní budovy, a uvnitř kruhové šnekové schody chovající. Po schodech těch vystupuje se do komor v obou dolejších patrech věžních jakož i ke zvonům.

Presbytář zakončen polokruhovou apsidou, jejíž vnější stěna jest do výše dolejší části průčelí i bočních lodí stejně vyzdobena, jako jmenované tyto části: má tytéž pilastry, s týmiž hlavicemi a tutéž římsu. V části hořejší rozčleněna jest hladkými pilastry ve tři pole, z nichž každé má uprostřed po širokém obdélníkovém a segmentově zakončeném okně, z nichž prostřední sahá nejhlouběji, kdežto obě postranní as o čtvrtinu jsou kratší.

Vnitřek chrámu činí příznivý dojem vkusnou, ač prostou architektonickou výzdobou. Zejména loď s trojicí arkádových kaplí při obou bocích svých poutá ladnou svojí úpravou. Mohutné pilíře, dělící jednotlivé kaple od sebe, jsou obstoupeny na rozích pilastry, jež zakončeny jsou

bohatě členěnou římsou, která se i uvnitř po stěnách kaplí táhne. Pilíře ty spojeny jsou mohutným trojdílným pásem polokruhovým, tvořícím strop kaplí. Pásy, spojující oba pilastry, jež stojí vnitřku lodi nejblíže, ozdobeny jsou z předu bohatě členěnou římsou, pospod pak štukovými malbami a freskovými obrazy. Pás střední okrášlen malbami ve štukových rámcích. Pás oknu nejbližší jednoduchým římsovím kassetován. Průčelní oblouky arkád jsou bohatě členěny a nejvýše bohatými znakovými, andílky drženými kartušemi ozdobeny. Mezi arkádami vystupují z pilířů, jednotlivé lodi oddělujících, vysoké hladké pilastry se zlacenými korintskými hlavicemi, jež nesou bohatě členěné kladí, jehož mocně vysedlá římsa podepřena jest vkusnými volutovými konsolkami (viz obr. 83.). Nad pilastry celá římsa, lomíc se pravoúhelně, vystupuje v před v šíři pilastrův. Nad římsou, odpovídajíce pilastrům, klenou se stejně široké polokruhové pásy, dělíce tak valenou klenbu, kterouž celá stavba jest opatřena, v několik dílů. Dva pásy rozdělují klenbu lodi na tři stejná pole. Pole západní odděleno jest ozdobným pásem od klenbového pole rozklenutého nad hudební kruchtou; pás tento ozdoben jest štukovými rámci vyplněnými malbami. Podobně okrášlen jest dvojnásobný pás, oddělující loď od kněžského choru a zastupující tak oblouk vítězný. Klenba polokruhového zakončení presbytáře jest od klenby kněžského choru oddělena pásem prostým, do jehož středu jdou dva pásy ze zdi apsidu zakončující. Valená klenba jest v místech, kde okna se nalézají, opatřena lunettovými výsečemi.

Stěny presbytáře ozdobeny jsou podobnými pilastry i římsami jako loď.

Celý chrám vydlážděn jest různobarvým mramorem, a to v presbytáři deskami černými, červenými a bílými, seřaděnými tak, že kolem čtverce seskupeny jsou čtyři zašpičatělé, k sobě přiléhající obdélníky, mezi něž vsunut kosočtverec; v lodi střídají se jen kosočtverce červené a bílé. Dlažba tato provedena byla r. 1727.

Hlavní oltář skládá se ze dvou částí: ze zadní, u zdi apsidy vztýčené vysoké struktury a z vlastního oltáře, samostatně před ní stojícího. Vysoká struktura oltářní zbudována byla r. 1717, ovšem spolu s oltářem, jenž později nynějším nákladnějším byl nahražen. Jest to dřevěná, na žulových hrubých sloupech spočívající architektura obvyklých barokních forem, značně banální. Dva a dva sloupy hladké, s pilastry sdružené a jeden sloup hadovitě točený, vesměs se zlacenými kompositními hlavicemi, obstupuje s každé strany okno, jež moderní inšpruckou malbou na skle, představující Nanebevzetí P. Marie, zastupuje oltářní obraz. Pod oknem jest sousoší apoštolů hledících do prázdného hrobu. Zmíněné sloupy nesou bohaté, hojně zprohýbané kladí, na němž upevněno jest sousoší, představující, kterak andělé v hojných oblacích nesou Pannu Marii do nebe. Nad římsou opět jiné sousoší, představující Boha Otce a vedle něho trůnícího Spasitele, kterak Bohorodičku vítají. Nad tím vysoký štítový nástavec, obemykající hořejší okno, při němž stojí sochy sv. Kosmy a Damiana. Nejvýš dva velicí andělé, nesoucí velikou korunu.

Před touto strukturou stojí, od ní jsa oddělen, vlastní oltář mramorový, roku 1764 zbudovaný Za pěkně profilovanou tumbou zvedá se mramorová zídka, v mírném segmentu na obou stranách v před se zatáčející. Nároží této zídky ozdobeno jest konsolovým pilastrem, jehož

Obr. 83. St. Boleslav. Kostel P. Marie. Pohled k oltáři.

hlavice ozdobena andílčí hlavinkou; na konsolové hlavici spočívá římska, na níž po sošce sedícího andílka. Z této zídky vystupuje stavba střední, vzadu na tumbě spočívající, rovněž v mírném segmentu prohnutá, po stranách konsolovými, andílčími hlavinkami oživenými pilířky ozdobená, nahoře mocně vyloženou římsou a nízkým lichoběžníkovým, barokně zprohýbaným nástavcem zakončená. Nástavec tento má uprostřed ellipsovitý otvor, do něhož

vsazen monogram Marianský; v pravo klečí velký anděl rukou k němu okazující, v levo pak andílek malý se sepjatýma rukama; jsou to sochy výborně řezané, jakož vůbec i ostatní zmíněná již figurální výzdoba mramorového oltáře zdařile jest provedena. Dolejšek střední části opatřen jest obdélníkovým, římsami orámovaným výklenkem, v němž nalézá se hlubší ještě výklenek válcovitě prohloubený a mušlovým ornamentem zakončený.

V tomto výklenku, opatřeném zpředu zasklenými kovovými (zlacenými) dvířky, chová se památný relief Staroboleslavský. Dvířka tato osazená jsou v kovovém obdélníkovém, nahoře segmentovitě uzavřeném rámci, jejž obklopuje hustá řada hrotitých paprsků, před nimiž malé figurky vznášejících se andílků; nahoře uprostřed malá tepaná korunka. Vše to postrádá ceny umělecké.

Uvnitř stojí malý (0·72 *m* vys., 0·47 *m* šir.) oltářík (viz zadní jeho stranu na obr. 84.), tvořící vlastní schránku reliefu marianského. Oltářík tento jest skvostná renaissanční práce; upraven jest na způsob renaissančního portiku, se sloupky po stranách, s kladím a s trojhranným štítem nahoře. S každé strany čtvercového, pro relief určeného středu stojí po ebenovém kanellovaném sloupku, do jejichž kanell vloženy v dolejší třetině jejich výšky zlacené oblé proutky. Sloupky tyto mají korintské hlavice ze stříbra tepané a pozlacené. Vedle těchto sloupků stojí po obou stranách ploché pilastry s hlavicemi složenými z husté řady akanthových lupenů. Dříky těchto pilastrů jsou orámovány a vyplněny destičkami zlacenými, rytbou ozdobenými a klenoty posázenými. Abaky všech hlavic jsou zhotoveny z opálu. Každá dvojice sloupků a pilastříků nese bohatě členěné kladí, jehož vlys ozdoben emailovými skvosty s perlami a drahokamy. Kladí to táhne se pouze v délce sloupových těch dvojic, nechávajíc střed oltáříku volný; ozdobný jeho vlys i na stěnách středu pokračuje. O římsy obou kanellovaných sloupků opírá se rovné římsoví trojúhelníkového štítu. Uprostřed štítu upevněna šikmo litá ciselovaná kartuše, v jejímž oválovém středu pod sklem nalézá se na destičce malovaný znak. Nad kartuší císařská koruna; po stranách jejích pak splývá řetěz řádu zlatého rouna. Střed oltáříku zaujímá plechová deska 18 *cm* šir., 25 *cm* vys., na níž zpředu namalován krásný obraz Zvěstování, vzadu pak Nanebevzetí Panny Marie. Obraz tento obklopen jest plochým rámcem, jenž při krajích ozdoben jest profilovanými lištami, uprostřed pak jest vyplněn zlacenými destičkami, jež okrášleny jsou rytbou a posázeny šperky. K rámci obrazovému připojuje se nahoře obdélníkový rámec menší, podobně vyzdobený; vnitřní plocha tohoto rámce vyplněna destičkou, ozdobenou v rozích drahokamy a uprostřed velikým šperkem. Menší tento rámec zakončen jest nahoře segmentovým štítkem, jehož střed zmíněným císařským znakem jest zakryt. Podstavec oltáříku tvoří římsovaný sokl, z něhož vystupují hranolové trnože sloupků; vše to pak upevněno na horizontální obdélníkové ebenové desce. Sokl okrášlen jest orámcovanými výplněmi opálovými a malými emailovanými ozdůbkami. V trnožích obou kanellovaných sloupků jsou malé zá-

St. Boleslav. Kostel P. Marie. Domácí oltářík. (Přední strana.)

suvky, vkusně rytými destičkami v předu ozdobené, druhdy schránky na sv. ostatky, o čemž svědčí destičky v předu na dolejším okraji upevněné, na nichž vyryt pod sloupkem pravým nápis: »DE SOC. S. GEREONIS M.«; pod sloupkem levým: »DE SOC. S VRSVLAE M«. Mimo to rozestaveny jsou

Obr. 84. St. Boleslav. Kostel P. Marie: zadní stěna oltáříku.

na plochém podstavci čtyři malé, jemně broušené, víčky přikryté vásičky skleněné, na jichž spodní vyduté části vyryty lupeny ze spodu vzhůru vybíhající a polokruhově zakončené. Také tyto vásičky sloužily jako schránky na sv. ostatky, neboť nalézáme pod nimi destičky s vyrytými nápisy tohoto

znění: »DENS S. DONATI M«, »DENS S. APOLLONIAE V. M«, »DENS S. AGNETIS V. M«, »DENS S. CESLAI COF.« Hořejší trojhranný štít ozdoben jest nad špicí i nad konci ramen po páru křišťálových vásiček, z nichž vždy jedna nad přední stranou, druhá nad zadní stranou oltáříku stojí. Nad rovnými bočními římsami stojí na každé straně po jednom křišťálovém drobném obelisku. Velmi pěkná práce z prvé pol. XVII. stol.

Zadní stěna oltáříku jest zcela shodně s architektonickou úpravou strany přední rozčleněna; rozdíl toliko v tom záleží, že na místě sloupků jsou zde obdobné pilastříky. I zde hojně šperkových ozdob.

Střední obraz popsaného právě oltáříku slouží za podklad reliefu marianskému, jenž na něm dvěma nevkusnými drátěnými skobičkami jest přidržován. Relief tento (19 *cm* vys., 13·5 *cm* šir.) jest z měděného*) plechu vytepán a pozlacen. Představuje dvě třetiny postavy Bohorodičky Ježíška chovající (obr. 85.). Madonna obrácena jest ku pravé straně; na dlani levé její ruky sedí Ježíšek, hořejší částí těla zpět jsa nakloněn; Panna Maria podpírá jej pravicí pod levým jeho raménkem. Tvář Madonny jest pravidelná a plná. Řasnaté spodní roucho kol hlavy rozložené splývá po stranách v hojných kolmých záhybech; zpod roucha toho splývá po levé tváři Madonny pramen zkadeřených vlasů až na prsa. Nad spodním rouchem tím položeno roucho svrchní, plošc na temeni hlavy spočívající a z předu po obou stranách volně dolů padající, hluboko pod krkem v širokých záhybech spojené, takže krk a část plecí zůstávají obnaženy. Po stranách splývá roucho to na obě ramena, odkud v bohatých záhybech zahaluje ruce, prsa i život Bohorodičky, jsouc pod levou rukou její opět spojeno. Ježíšek jest úplně nahý; buclatá jeho tvář orámována jest kučeravými vlasy. Levou ručku pozdviženu má Božské dítko k žehnání, pravou volně šikmo položenu má přes pravici Mariinu na šat s pravého ramene jejího splývající. Některé partie reliefu jsou velmi obhrouble modellovány; tak zejména ruce Madonniny. Na několika místech jest relief valně poškozen; zejména pod bradou Madonninou zeje značná díra; chybí tu kus pravé části krku. Na prsou Madonny nad kolénkem Ježíškovým jest trhlina menší; mimo to jest na temeni Madonniny hlavy okrouhlý otvor, provrtaný za tím účelem, aby korunka tam mohla býti upevněna. Hlavinka Ježíškova ulomila se kdysi, i jest dvěma drátky po stranách primitivně upevněna. Relief byl v ohni pozlacen; pozlacení to jest však již místy zcela otřené.

Relief tento jeví nápadné shody se skupinou staročeských obrazů Madonn, do níž náleží Madonna metropolitního chrámu v Praze, Madonna Zlatokorunská a j.**) Celým rázem svým hlásí se relief Staroboleslavský do druhé polovice stol. XV.

Hlavy reliefu ozdobeny byly v XVII. století korunkami posázenými perlami a démanty; některé části koruncк jsou smaltovány. — Porušené

*) Měď tato chová však jakousi přísadu, jež ji činí bronzu značně podobnou.

**) Srov. K. B. Mádl v Pam. arch. XVI., seš. VII.—VIII., str. 477—479; článek náš ve Vlasti roč. XII., čís. 11, str. 1092-1094.

Obr. 85. St. Boleslav. Chrám P. Marie: relief Marianský.

partie pod hlavou Madonny zakrývá pak drobný zlatý honosný řetízek pletený, jímž jest k hrdlu reliefu přivázán krásný renaissanční prsten zlatý v podobě jetelového smaltovaného trojlístku brilianty obklopeného. (Mimo tento prsten zavěšeny jsou volně na vásičkách oltáříku dva jiné ještě renaissanční prsteny tvarů prostých.)

Na tumbě oltářní před mramorovým středem kovový svatostánek s barokně zprohýbanými římsami po stranách i nahoře; na hořejších postranních římsách s každé strany sedí postavička andílka ze stříbra tepaná, držící v rukou kolmo vzhůru roh hojnosti, jenž upraven jest na svícen. Vypuklá dvířka svatostánku ozdobena jsou krucifixem stříbrným. Značky: znak Staroměstský s letopočtem 1765 a ID/F.

Po stranách tabernáklu stojí dva krásné rokokové relikviáře (1·02 *m* vys.) ze stříbra tepané a na dřevěnou desku upevněné (obr. 86.). Jsou to markantně profilované rámce složené z volutových, mušlovými roztřepenými ornamenty ozdobených článků a oživené květinovými drobnými guirlandami, jež jsou lité a ciselované. Značka: IE. Vynikající práce pražského zlatníka *Jakuba Ebnera* z roku asi 1770.

Po obou bocích mramorové vyzdívky oltáře nalézají se branky vedoucí za oltář, jejichž jedno ostění tvoří ozdobné pilastrové zakončení vyzdívky a druhé ostění umístěno při zdech presbytáře. Nadpraží těchto branek jest, rovněž tak jako jejich ostění, zhotoveno z mramoru; jest ozdobeno nahoře štítovými výstupky, jež přecházejí v podstavce, na nichž stojí ze dřeva dobře řezané sochy sv. Václava a sv. Ludmily.

Na hořejší římse mramorové oltářní vyzdívky stojí z každé strany vysokého středu ze dřeva řezaný barokní rozvilinový relikviář s dvěma oválovými schránkami na ostatky nad sebou.

Na straně evangelijní u stěny presbytáře stojí mramorový oltářík s obdélnou, do zdi zapuštěnou schránkou mramorovou na způsob sanktuaria, v níž relief Marianský dříve (až do roku 1778) býval chován. Vytesána jest z červeného mramoru; nad ní upevněni ze dřeva řezaní andílci držící velikou korunu rovněž ze dřeva řezanou.

Schránka ta zavírá se prolamovanou mříží stříbrnou, 1·38 *m* vys., 0·35 *m* šir. V jejím středu nalézá se korunovaný monogram marianský, kolem něhož vinou se bohaté barokní rozviliny. V těchto rozvilinách jest osm korunovaných barokních hvězd, připomínajících jednotlivé členy rodu Šternberského, jichž jména na nápisových, pod hvězdami umístěných blánkách jsou vyryta (»Maria Barbara«, »Franciscus Bohuslaus«, »Ignatius Carolus«, »Wenceslaus Adalbertus«, »Joannes Norbertus«, »Maria Maximiliana nupta Com. Lažanský«, »Franciscus Ignatius«, »Ioannes Adamus«.) Nahoře ovocný feston, nejdoleji pak korunovaný dvojznak (Šternberský a Říčanský), pod nímž nápisová páska s nápisem: FRANCISCVS CAROLVS S. R. I. COMES A STERNBERG SVPREMVS REGNI BOHEMIAE IVDEX. LVDMILA CATH: BENIG : COM : A : STERNBERG NATA BAR : KAFKIANA DE RZITZAN.

Obr. 86. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Relikviář zhotovený Jakubem Ebnerem.

Při dolejším okraji pak jiná ještě páska, na níž se čtou tato slova: HANC TIBI NOSTRA DOMVS POSVIT DOMVS AVREA PORTAM. TV NOBIS CAELI IANVA MATER ERIS. ANNO 1672. Na pásce té značky: Malostranský znak a . Celek obklopen zlatým rámcem složeným z listů

Obr. 87. St. Boleslav. Chrám P. Marie: Stříbrná dvířka.

a růžiček (převládá tu motiv slunečnicový), v rozích pak andílčími hlavinkami ozdobeným. (Viz obr. 87.)

Uvnitř vyplňuje schránku stříbrný rámec (viz obr. 88.), podobný rámci na straně přední. Do tohoto rámce zasazen moderní obrázek *Ma-*

Obr. 88. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Zadní strana stříbrných dvířek.

thauserův, znázorňující vyorání Marianského reliefu. Prolamovaný rámec tento, na vnitřní hořejší straně v mírný segment vykrojený, vyplněn jest bohatými vinutinami akanthovými, mezi nimiž hojné andílčí postavy ojediněle i ve skupinách na obláčcích se vznášejí. Nejvýše uprostřed v oválovém rámci v oblacích Bůh otec a pod ním vznášejí se holubice. Uprostřed pravého bočního pruhu rámce vytepán relief Panny Marie, ana stojíc přijímá poselství; naproti ní pak uprostřed levého bočního pruhu rámce relief

Obr. 89. St. Boleslav. Chrám Panny Marie. Skříň pokladní.

klečícího anděla zvěstujícího. Značky tytéž jako na straně přední; nad znakem Malostranským, jenž tu vyražen jest zřetelněji, jest letopočet 1673. Spodní část rámu jest nová, přidělaná při opravě provedené r. 1891.

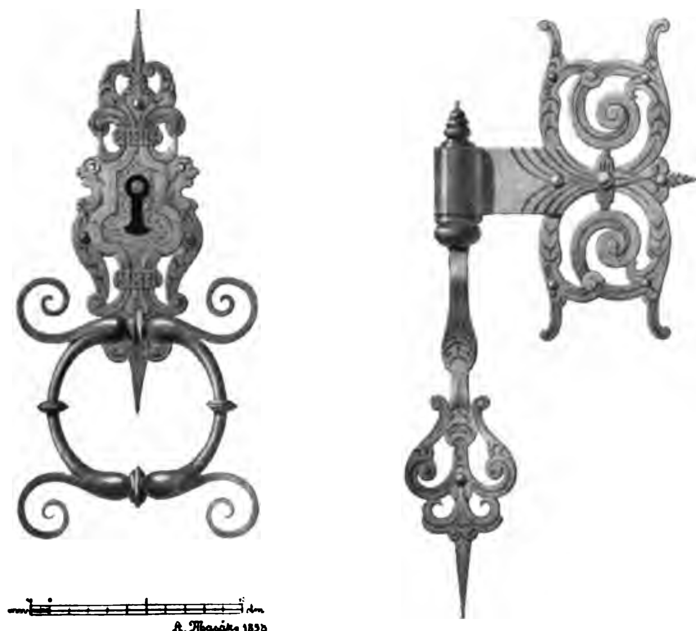
Na straně epištolní pontifikální křeslo barokní, ze dřeva bohatě řezané a pozlacené. Motivy i komposice všední.

Do stěny na straně epištolní vsazena deska z tmavošedého mramoru, do níž vytesán nápis:

ANNO 1690 IN DOMINICA SS TRINITATIS QVAE INCIDIT IN 21 MAŸ IOANNES FRIDERICVS A COMITIBVS DE WALDSTEIN ARCHIEPISCOPVS PRAGENSIS HANC ECCLESIAM IN OMNIPOTENTIS ET B. V. MARIAE IN COELOS ASSVMPTAE SICVT ET ALTARE MAIVS IN EIVSDEM B. M. V.

IN COELOS ASSVMPTAE HONOREM CONSECRAVIT ET IN EO RELIQVIAS SS. M. M. ANGELI ET COELESTINI IN ALTARI VERO LATERALI B. V. MARIAE NASCENTIS A FAMILIA WALDSTEINIANA ERECTO ET SIMVL CONSECRATO SSRV MARTYRVM BENIGNI ET THEODORI RELIQVIAS INCLVSIT DIEM VERO DEDICATIONIS EIVSDEM IN DOMINICAM TERTIAM POST PENTECOSTEN TRANSTVLIT.

Před oltářem jest z mramoru tesané zábradlí, jehož jednotlivá pole tvoří zprohýbané volutové spleti rokokové. Zhotoveno bylo r. 1767. Dvířka uprostřed zábradlí toho jsou kutá, s dekorem rokokovým.

Obr. 90. St. Boleslav. Chrám Panny Marie. Závěsa a štítek zámkový.

Spodní kobka věže severní upravena jest na sakristii, kobka věže jižní slouží za chrámovou klenotnici.

V klenotnici rozestaveny jsou skříně, z nichž zvláště dvě jsou pěkné:

1. dubová o třech křídlech (viz obr. 89.). Vždy dva a dva pilastry nad sebou, dolů se zúžující, šupinovým ornamentem vyplněné a římsovou hlavicí opatřené, obstupují část dvoukřídlovou. Nahoře po celé skříni táhne se vlys se zubořezem, triglyfy a perlovcem; nejvýše římsa. Plochy dveřní oživeny rámováním. Závěsy i štítky zámkové jsou pěkně prosekávány a ryty (viz obr. 90.). Z první pol. XVII. stol.

2. olšová, dvoukřídlová s polosloupky' po stranách i uprostřed místo lišty; nahoře barokový řezaný akanthový ornament. Konec XVII. stol.

Z předmětů v pokladnici chovaných uvésti dlužno tyto:

1. Monstrance 0·95 *m* vys., baroková (viz obr. 91.). Čtyřlaloková elliptická noha, dvojnásob vydutá, ozdobena jest řídkým páskovým orna-

Obr. 91. St. Boleslav. Chrám Panny Marie: Monstrance z r. 1729.

Obr. 92. St. Boleslav. Chrám Panny Marie: Detail monstrance z. r. 1729.

mentem, oživeným tu a tam nepatrnými lupénky a chudými květinovými guirlandami; posázena jest četnými tyrkysy a granáty; mimo to upevněn na ní malý bíle smaltovaný štítek, v němž spatřují se dvě pole, korunou zkřížené palmy a letopočet 1729. V hořejší vypouklé části nohy jsou na koncích podélné osy vytepány dvě a dvě andílčí hlavinky. Noha přechází v krátký oblý stvol, na němž stojí dvě těsně k sobě přimknuté, 18 *cm* vysoké postavy andělův nesoucích hořejší část monstrance (viz obr. 92.). Nad nimi v baldachýnovém filigranovém orámování na červeně smaltované

Obr. 93. St Boleslav. Chrám Panny Marie. Noha kalichu č. 3.

půdě umístěna napodobenina marianského reliefu. Hořejší část monstrance jest paprsková. Střed její tvoří zprohýbaný rámec, filigranem a drahokamy ozdobený. Nad ním veliká modrá skleněná koule obalená prořezávanou korunou; z ní vyniká vysoký kříž z modrého skla, obložený jemně prosekávanou ornamentikou. Při úpatí kříže dvě postavičky andílků. Kol rámce hojná filigranová spleť, do níž osazeny drahokamy v tepaných jehlancových jímkách; mezi spletí tou kolkolem středního rámu šest andílčích postaviček povlečených bílým emailem s vlásky zlacenými. Čtyři z nich nesou nástroje umučení, dva (po stranách rámce) vinné hrozny. Dvě po-

dobně provedené figurky umístěny jsou po stranách marianského reliefu. Po obou stranách středu rohy hojnosti s bohatými kyticemi, v nichž drahokamy a perly zastupují místo květů; nad nimi po obou stranách košíčky s podobnými kyticemi. Pozadí tvoří hojné paprsky nestejné délky, z nichž některé jsou hladké, jiné ozdobeny bílým nebo modrým emailem, pokrytým jemnou filigranovou spletí. Zadní stěna schránky obložena jest věncem paprsků, v němž tu a tam vytepány jsou andílčí hlavičky. Značka: I L.*)

Obr. 94. St. Boleslav. Chrám Panny Marie. Kalich č. 4.

Pouzdro na tuto monstranci povlečeno jest červenou hladkou koží, do níž vtlačeny zlacené ornamenty knihařské.

2. Barokní ciborium 0·25 *m* vys., stříbrné, pozlacené; třemi tepanými okřídlenými hlavinkami ozdobené. Na víku vespod vyryt nápis: »Sumptibus D. Georgij Kotecznik de Domoslaw Anno 1655. 8. Septembris.«

3. Kalich barokní 0·27 *m* vys., stříbrný, pozlacený. Noha (17·5 *cm* v prům.) sestrojena ze šesti pravidelných úseků kruhových; ve vypuklých plochách nad nimi vytepány střídavě rostlinné ornamenty a ojedinělé postavy: Panny Marie, sv. Josefa a Ježíška v živém genreovém pojetí. Figurální tyto obrázky obepjaty jsou oválovým vavřínovým, uprostřed květinovými bouquety ozdobeným věncovím, jež po stranách výborně modelované klečící postavy andělské drží. Ostatní tři plochy, do nichž křídla andělů těchto zasahují, vyplněny vkusnými rozvilinami listovými a guirlandy květovými (viz obr. 93.). Na plochém úzkém okraji nohy vypuncováno: »IOANNES FRIDERICVS *Archiepiscopus Pragensis Comes a Waldstein hunc*

*) Dle pamětní knihy děkanské byla monstrance tato zhotovena v Paříži r. 1729.

Calicem Ecclesiae Beatmae Virginis Vetero-Boleslaviensis in Festo SSmae TRINITATIS *quo eandem Ecclesiam Consecravit obtulit Anno 1690.«* Nodus jest hruškový; na něm tři prázdné kartuše, nesené postavami andílčími. Číše jest co do výzdoby stejně upravena jako noha: ve třech medaillonech vytepány obrazy: Boha Otce, holubice a Krista s křížem v oblacích. Košíček číše, rovně zakončený, ozdoben při kraji obroučkem z věncoví vavřínového, přepleteného páskami a okrášleného růžicemi. Značek původních na krásné této práci není.

4. Kalich rokokový 0·29 *m* vys., stříbrný, pozlacený (viz obr. 94.). Noha na okraji vkusně profilována a zprohýbána; dvojnásob vydutý její povrch rozvržen markantním volutovým římsovím — jež nahoře okřídlenými (litými a ciselovanými) andílčími hlavinkami (s diamantky místo očí), dole pak drahokamy vykládanou palmetou a dvěma rovněž z drahokamů sestavenými festonky ozdobeno jest — ve tři pole, v nichž jsou na smaltové podloze malované a mušlovitě ozdobenými rámečky obklopené obrázky: Mojžíš vyvádí ze skály vodu, Padání manny, Vyzvědači nesou vinný hrozen. Nodus litý, velmi pečlivě ciselovaný, má podobu rokokové trojboké vásy s vtlačenými stěnami. Košíček kuppy ukazuje bujnou volutovou a mušlovou ornamentiku, mezi níž umístěny tři na smaltu malované obrázky: Ukřižování, Kristus s učeníky v Emausích, Kristus a Samaritánka. Některé články tepané ornamentiky posázeny jsou hojně drobounkými drahokamy. Značka vídeňská s letopočtem nezcela zřetelným: 17(?)2. Dílo toto provedeno jest mistrnou a nanejvýš exaktní technikou, ač komposice zvláště nevyniká.

5. Kalich 0·26 *m* vys., stříbrný, pozlacený. Na noze na smaltových destičkách obrázky sv. Prokopa, sv. Jana Nep. a sv. Vojtěcha; na číši pak rovněž takové obrázky sv. Zikmunda, sv. Václava a sv. Víta. Kolem obrázků rámečky posázené ze skla padělanými drahokamy. Vkusná, ale jednoduchá práce z prostředka XVIII. stol.

6. Kalich 0·27 *m* vys., stříbrný, pozlacený. Noha kruhová; na ní vytepány barokně stilisované akanthové rozviliny, mezi nimiž tři dětské hlavinky. Tepaná ornamentace tato posázena drahokamy ze skla imitovanými, mnohými drobounkými obrázky za sklem; jest tu mimo jiné i kamének, na němž drobounce smaltem vymalován Beránek Boží. Podobně ozdoben nodus i košíček kuppy. Vše hrubě pracováno. Na okraji nohy vyryto: EX PIO LEGATO VENERABILIS DOMINI MATHIAE FRANCISCI PECHENY DECANI BLATTENSIS ET CANONICI VETERO: BOLESLAVIENSIS. Nápis tento pokračuje na spodu nohy: FIERI FECIT ADMODVM REVERENDVS DOMINVS LEOPOLDVS FRANCISCVS WISKOCZIL P: T: CVRATVS NEVEKLOVIENSIS EIVS NEPOS 1696.

7. Oltářní kříž stříbrný, z části zlacený, 0·58 *m* vys. (viz obr. 95.). Vkusná práce pozdně renaissanční. Noha, složená z osmi okrouhlých lupenů do mírného oválu sestavených, ozdobena jest tepanými kartušemi,

Obr. 95. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Stříbrný kříž oltářní.

z nichž ve čtyřech jsou vytepány nástroje umučení, ve dvou andílčí hlavy a ve dvou ostatních konečně vyryty znaky (v jednom na příč ryba, ve druhém dva svisle vedle sebe postavené klíče). Nodus na způsob osmidílného sploštělého sferoidu prostoupen kosočtverečnými rotulemi. Nad nodem ploché orámované břevno, na němž spočívá kříž vlastní plochý,

trojdílným úzkým páskem orámovaný. Veškery konce břeven tohoto kříže zakončeny jsou trojlistově; každý lupen tohoto trojlistu okrášlen nad to ještě ozdobou kuličkovou. Uprostřed obou stran ramena hořejšího, jakož i ramen postranních nasazeny kosočtvercové, stříbrnými rámečky olemované drahokamy. Břevno dolejší posázeno jest na stranách menšími routami; na straně levé nahoře zachovala se *s*-vitá ozdůbka. Corpus dobře model-

Obr. 96. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Mísa stříbrná.

lovaný jest litý a ciselovaný. Na zadní straně, tam kde břevna se křižují upevněn malý relief Madonny Staroboleslavské. Na noze vyryto:

IOHANNES· VENCESLAVS· GRISL DE· GRISLAW· IN KONAROWICZ · S·C·M^TIS· NEC · NON · BOHEMIÆ · BRANDENSIS · BENATECENSIS· LISSENSIS· ET· PRZEROWIENSIS· DITIONVM· CAPITANEVS· ELISABET· IOHANNA· SMRCZKOWIANA· DE· MNICH ET· IN KONAROWICZ· CONIVGES· ANNO· 1633. Značka: C M

8. Pacifikál. Noha stříbrná, oválová, barokní, listovým dekorem pokrytá, z konce XVII. stol. Značky: jedna se znakem dvou věží, mezi nimiž postava s pozdviženou rukou; druhá: IHI. K této noze přidělán starší zlacený pektorál (0·12 *m* vys.), ozdobený z předu modře a zeleně emailovanými lístky, obrubu tvořícími, a šesti růžicemi sestavenými z granátů; na druhé straně litý ciselovaný corpus.

9. Kříž oltářní stříbrný, 0·71 *m* vys. Noha trojboká, tepaným rostlinným dekorem barokním ozdobená. Značky: Znak Augšpurský a monogram složený z písmen A E. Nahoře, kde počíná křížek, nasazeny jsou tři lité andílčí hlavinky.

Obr. 97. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Stříbrná konvice.

10. Konvice s podnosem ze stříbra, zlacená. Mísa oválová (viz obr 96.), na okraji hojně vykrajovaná, 52 *cm* dl., 41·5 *cm* široká. Plochá obruba ozdobena na čtyrech protilehlých stranách vždy střídavě tepanými ovocnými skupinkami a litými, ciselovanými andílčími hlavinkami s křídly tepanými. Mírně prohloubený střed má uprostřed elipsovou, kartušovitě orámovanou plošku pro dno konvice. V pravo od kartuše allegorická postava slávy, v levo spravedlnosti; dole z mušle vylétající labuť. Konvice (0·23 *m* vys.) ušlechtilé formy, oválového průřezu. Podstavec ozdoben na dolejším, mírně vydutém okraji stilisovaným věncovím. Nad podstavcem nízký hladký, téměř kulovitý článek, nad ním kalichovitá spodní část nádoby, ozdobená zdola vzhůru jdoucími lupeny a stilisovanými květy. Nad tím hlavní baňatá část konvice, ozdobená tepanými ovocnými festony, mezi nimiž na každé straně nahé poprsí s nasazenou litou a ciselovanou hlavou. Nahoře báň nádoby se zahýbá ploše k hornímu otvoru, jenž příkryt vysokým válcovým víkem. Víčko toto má dovnitř prohnuté stěny a zakončeno jest nahoře dvakrát vydutou, uprostřed knoflíkem opatřenou ploškou, jež obklopena jest na okraji věncem tepaných ornamentův, mezi nimiž nalézají se čtyři andílčí hlavinky. Do vysokého oblouku stočené ucho nádoby ozdobeno jest nahou karyatydou ženskou

Obr. 98. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Stříbrná kropenka.

Obr. 99. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Pedum.

se vztýčenou hlavou. Výlevka má podobu rozevřené stilisované delfínové hlavy (viz obr. 97.). Dobrá Augšpurská práce z prostředka XVII. stol. Značky: Augšpurský znak a značka, v níž písmena AN.

11. Stříbrná kropenka 7·5 *cm* vys., 14 *cm* v prům. (viz obr. 98.). Široce rozevřený vydutý nízký kotlík končí se okrajem ze šesti kruhových výsečí konstruovaným a přikryt jest plochým víkem, na němž býval vypuncován jakýsi ornament, nyní již setřený. Na vyduté jeho ploše jest

zběžně vytepán hrubý rostlinný ornament. Kotlík spočívá na třech nízkých tlapkách. Držadlo jest po stranách s-vitě zprohýbané, nahoře pak ozdo-

Obr. 100. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Stříbrná mísa.

beno jest litou andílčí hlavinkou. Značky: v jedné znak Augšpurský, v druhé kotva. Z konce XVII. stol.

12. Nádobka na umývání prstů při tabernáklu, stříbrná v podobě mušle (10·5 *cm* v prům.), rovným pohyblivým víčkem, na němž vyryta listová ozdoba, přikryté. Značky: RR a znak Novoměstský. Z druhé pol. XVIII. stol.

13. Pedum rokokové, vkusně ze stříbra pracované (viz obr. 99.). V závitu z pruhovaného, markantními lupeny ovinutého stvolu vytvořeném, výborně provedeném a okřídlenou hlavou andílčí zakončeném stříbrné sošky: Kristus podává klíče klečícímu Petrovi. Nad touto skupinou upravena spodní část stvolu v klenbičku s osmilalokovým otvorem, nad nímž stojí andílek, jenž ručkou ukazuje dolů na výjev tam se odehrávající. Punc zlatníkův není více znatelný. Pedum toto opatřeno r. 1783 za 400 zl.

Obr. 101. St. Boleslav. Kostel P. Marie Empirová vasa.

14. Mísa stříbrná, tepaná, 38 *cm* široká (viz obr. 100.). Plochý okraj hojně zprohýbaný ozdoben jest tepaným volutovým a mušlovým

ornamentem, plocha vnitřní pak vkusně rytým páskovým vzorem. Druhá čtvrť XVIII. stol.

Z četných cínových předmětů empirových, vesměs nevalně vynikajících, aspoň zmínky zasluhuje cínová

15. vása empirová, 21 *cm* vysoká (viz obr. 101.), urnovitého tvaru, na bocích velikými akanthovými, vzhůru vztyčenými listy tepanými ozdobená; po stranách *s*-vitá ucha ozdobená karyatydami (hlavy jejich jsou uraženy).

16. Renaissanční soška Madonny z lipového dřeva řezaná, 47 *cm* vysoká, z druhé pol. XVI. století. Měkké plné formy částek tělových. Značně porušená. (Viz obr. 102.)

Obr. 102. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Renaissanční soška P. Marie.

17. Vazba missálů:

a) Desky potaženy hnědočervenou hladkou kůží, do níž ručně vtlačena jemná, velice vkusná zlacená ornamentace. Na rozích vkusné barokní kování (andílčí hlavinky); uprostřed desky přední ve sličné kartuši relief Madonny Staroboleslavské a uprostřed desky zadní relief sv. Václava. (Srovn. »Památky výtvarné z českosl. výstavy národopisné r. 1895«. Oddíl »Knihové vazby« č. 11.) Prvá pol. XVIII. stol.

b) Stejné rohové ozdoby spatřujeme na jiném missálu, jehož desky červeným aksamitem jsou potaženy a uprostřed reliefovým poprsím Krista a P. Marie ozdobeny.

Mimo to jest tu veliké množství barokních relikviářů, některé jsou dřevěné a pozlacené. Většinou jsou to více méně vkusně provedené prolamované rámce, jako na př. relikviář, jehož reprodukci na obr. 103. podáváme.*)

---

*) R. 1806 odvedeno bylo dle pamětní knihy z pokladnice zdejší do pokladny válečné: zlatý kalich s drahými kameny, 15 kalichů stříbrných pozlacených i s patenami, jedno stříbrné a zlacené ciborium, stříbrný krucifix Ferdinandem III. sem darovaný, vážící 22 liber, dva páry stříbrných konviček s miskami, dva stříbrné relikviáře, stříbrná lampa, stříbrná nádoba na svěcenou vodu, stříbrné antependium z malého oltáříku P. Marie atd.

Z bohoslužebných rouch při chrámě P. Marie chovaných zasluhují zmínky:

1. Kasule z atlasu cihlové barvy, ve tři kolmé pruhy rozdělená: ve středním ze zeleného pahrbku vyrůstá vinný keř ověšený hrozny; v částech postranních vybíhají z rohů hojnosti hadovitě se vinoucí stonky, jež nesou rozličné květy a ovoce (viz obr. 104.). Druhá pol. XVII. stol. Srovn. »Illustrovaný katalog památek výtvarných a oddělení církevního NVČ. r. 1895«, tab. 47.

2. Kasule z bílého hedvábí, cele pokrytá barokním vyšíváním (listoví a květy), jež provedeno jest různobarevným vyšíváním a květy. Sklonek XVII. stol. Srovn. »Památky výtvarné z českoslov. výstavy národopisné r. 1895.« Oddíl »Bohoslužebná roucha« č. 43.

Obr. 103. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Relikviář.

3. Mitra novější, na kterouž našita jsou vypuklá vyšívání starší, totiž z předu relief Staroboleslavský (zlatem, stehem příložným vyšitý), v zadu poprsí sv. Václava (zlatem a barevným hedvábím; dle starého obrazu chovaného v kostele sv. Mikuláše v Praze). Sklonek XVI. století. Srovn. »Památky výtvarné z ČVN. r. 1895«. Oddíl »Bohoslužebná roucha« čís. 23. (Obr. 105.)

4. Na jednom z pluviálů část látky renaissanční aksamitové s vyvýšeným vzorkem.

5. Zelená kasule s našitým biskupským znakem (kartuše, na níž černá orlice). K tomu velum kalichové, na němž v rozích vyšity renaissanční kytice a uprostřed věneček obklopující monogramm IHS. Konec XVI. stol.

6. Záslonka před Nejsvětější, hedvábná, pestrým rostlinným vyšíváním barokním po celé ploše pokrytá; uprostřed IHS s korunou a srdcem. XVIII. stolet. (Srovn. »Illustr. katalog. pam. výtv. a odd. círk. NVČ. 1895« str. 60.)

7. Dvě mitry ze zlaté látky, okrášlené barokním, vějířovitě rozloženým vyšíváním.

8. Kasule, ze světle modrého aksamitu, na němž jsou kosmo od postranních krajů ku středu pásky zlatem vyšívaného stilisovaného ornamentu rostlinného; středem táhne se kolmo pásek týmž ornamentem

Obr. 104 St. Boleslav. Kostel P. Marie. Mešní roucho č. 1.

vyplněný. Při dolejším kraji uprostřed vyšito kruhové vavřínové věncoví a v něm vyšit znak na dvě půle dělený; v levé jeho polovici jest znak Dietrichšteinský (viz obr. 106.). Střed XVII. stol.

9. Pluviál z růžového, zlatem protkaného brokátu, jenž pokryt vzorem osmičkově splétaných stonků, zakončených velikými květy. Okraj pluviálu tvoří široká krásná krajka renaissanční. (Viz obr. 107.) Konec XVI. stol.

10. G r e m i á l z hedvábí okrové barvy; na okrajích jeho vyšity hedvábím v jemných barevných odstínech květy spojené hadovitě jimi se proplétající širokou zlatou páskou. Střed stol. XVIII.

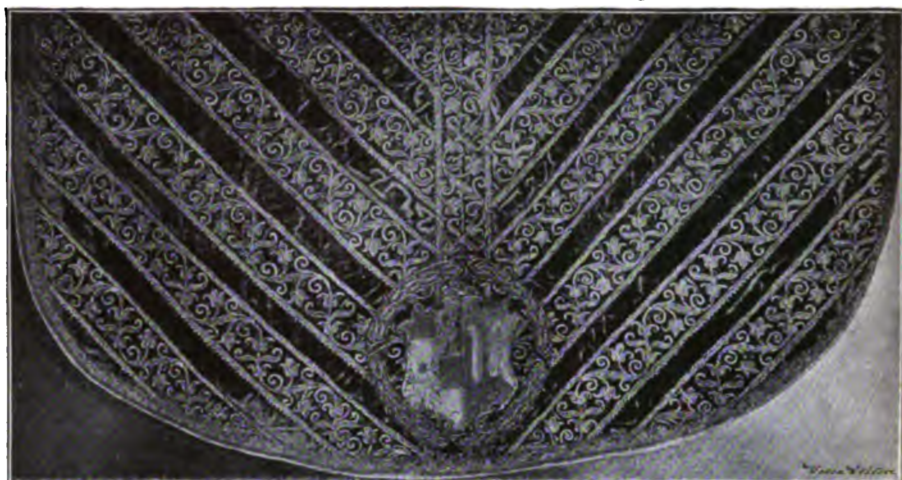
11. K a s u l e b í l á ze stříbrného brokátu: při krajích vypukle vyšité větvicové ornamenty. Při spodu v zadu dvojznak vypukle zlatem vyšitý a letopočet 1683.

Obr. 105. St. Boleslav. Kostel P. Marie. Mitra.

Naproti pokladnici, v přízemí věže severní jest s a k r i s t i e, na jejíž dveřích obstojně provedené držadlo a zámek ozdobený vsekávaným barokním ornamentem. Mramorové umývadlo v ní — tvarů zcela všedních — postaveno bylo r. 1769.

Při vchodu od oltáře do sakristie je ve dlažbě n á h r o b n í k ze šedého mramoru, 1·91 *m* dlouhý, 1·04 *m* široký, téměř úplně lavicí na něm stojící zakrytý a tudíž nepřístupný. Jen tolik jest patrno, že v hořejší jeho polovici jest nápis, v dolejší dvojznak.

Obr. 106. St. Boleslav. Chrám P. Marie Kasule č. 8.

Nad sakristií i pokladnicí jsou ve věži upraveny ve dvou patrech nad sebou síně jako oratoře, z nichž každá dvěma nízkými ale velmi širokými obdélníkovými okny podvojnými, profilovanou římsou orámovanými do kněžského choru hledí.

Podél stěn kněžského choru postaveny jsou barokní lavice chorové s vysokým dřevěným tabulovým pažením, jež složeno jest ze dvou řad orámovaných desk nad sebou, jež zakončeny jsou římsou, nad níž zvedá se ještě jedno dřevěné pásmo, dělené vždy v šíři dvou desk dolejších

Obr. 107. St. Boleslav. Kostel P. Marie. Část pluviálu.

obhroublými pilastry a ozdobené dole řezaným mušlovým a páskovým ornamentem, nahoře pak vyřezávanou kartuší s dvěma sedícími andílčími figurkami po stranách. Před každým tímto oddílem visí s prostého, s-vitě zahnutého ramene jednoduchá empirová lampička cínová.

Ostatní lavice kostelní jsou dubové; postranice jejich ozdobeny jsou pěkně řezanými akanthovými rozvilinami s velikou kyticí uprostřed. Byly zhotoveny r. 1703.

V severovýchodním rohu lodi, v koutě utvořeném pilíři oblouků vítězných, upevněna jest dřevěná kazatelna, velmi sličně upravená (viz obr. 108.). Řečniště z předu vypuklé a po stranách vyduté, opatřeno jest v rozích pilířky dole volutami zakončenými Ve středním poli veliká zlacená kartuše, v níž vyřezán relief představující sv. Augustina a sv. Řehoře Vel. v oblacích vedle sebe sedící; obě postranní pole mají kartuše menší s reliefy sv. Jeronýma a sv. Ambrože. Pod řečništěm jdou pěkné voluty od krajů šikmo ke středu, kde spojeny jsou dvojnásobnou rosettou. Zadn. stěny kazatelny ozdobeny barokně orámovanými řezbami, představujícími sv. Jana Křt. a Krista jako dobrého pastýře. Stříška kazatelny jest sestrojena z bohatě členěných římsových článků věžovitě nad sebou seskupených, na nich dole sedící figury čtyř sv. evangelistů, nejvýše stojící figura Panny Marie s děťátkem. Vezpod stříšky baldachýnový

Obr. 108. St. Boleslav. Chrám P. Marie.

lambrequin a řasnaté draperie ze dřeva vyřezávané. Kazatelna tato pořízena r. 1743.

V protějším rohu stojí oltářík sv. Jana Nep., postavený r. 1744, kosmo do kouta komponovaný, jednoduchých forem. Původní oltářní obraz nahražen novým (od *Mathausera*). Na vrcholu oltáře obstojná barokní socha sv. Josefa.

POSTRANNÍ KAPLE. Povšechný ráz jejich výzdoby naznačen již při popisu lodi chrámové. Dodati dlužno ještě, že v každé z bočních stěn kaplí jest polokruhový výklenek se štukovou mušlí, rohovými ornamenty a se sochou uvnitř. Sochy ty, představující různé světce v životní velikosti, jsou ze dřeva řezány a bíle natřeny. Ač pečlivě jsou provedeny, přece jest jim na újmu přílišná tuhost a ztrnulost komposice. Nad výklenky jest vždy čtvercová, štukovým vaječníkem orámovaná mělčí plocha, do níž vložen na plátně malovaný obrázek ceny pouze dekorativní. Zadní stěnu každé kaple pokrývá vkusný oltář s vysokou dřevěnou, silnou vrstvou sádry místy mírně zlacenou pokrytou architekturou renaissančně barokní, celkem velmi ušlechtilých a u každého oltáře jinak komponovaných forem. Zbývá pak ještě vylíčiti detaily zařízení jednotlivých kaplí.

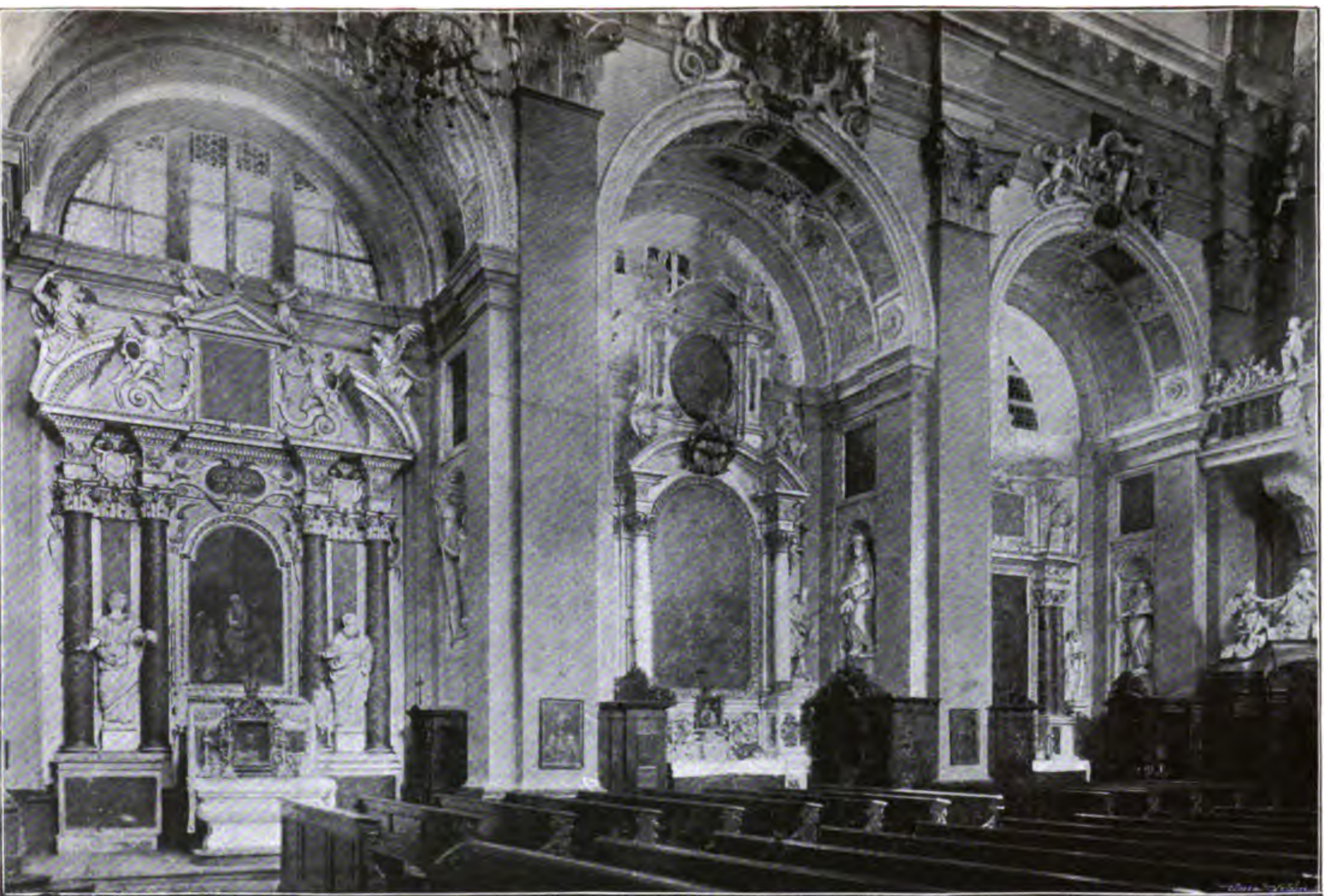
A) Kaple na straně jižní (počínaje od rohu východního: viz obr. 109.)

1. Slavatovská. Nad vnější arkádou uprostřed veliký plastický dvojznak držený dvěma medvědy; na kartuši nápis: FERDINANDVS COM: SLAVATA MARIA RENATA COM . SLAVAT . DE NACHOD 1668. Freska nástropní představují starozákonní ženy jakožto předobrazy Panny Marie. Oltářní obraz nový (Klanění se sv. Tří králův od *Hellicha* z r. 1877).

Tímto oltářem zakryt jest postranní vchod, jímž druhdy do kostela se vcházelo. Podobný vchod nalézá se i v kapli protější na straně severní a jest rovněž oltářem později tam postaveným zakryt. Postranní tyto vchody zřízeny byly r. 1729. Dvéře jejich jsou zevně plechem obíjené a hojnými, z plechu tepanými kartušovými ornamenty a pěkným barokním kováním ozdobené.

2. Valdštýnská. Nad předním obloukem veliký Valdštýnský znak, jejž dva výborně modellovaní andílkové drží. Na menší kartuši pod tím nápis: »SAC. WALDSTEIN«. Na vkusném oltáři (viz obr. 110.) rozměrný (1·90 *m* šir., 3·15 *m* vys.), velmi pěkný obraz Narození P. Marie; pod ním místo tabernakulu drobný (0·45 *m* šir., 0·56 *m* vys.) obrázek Svaté Rodiny; nejvýše v oválovém rámu Bůh Otec. Vesměs dobré malby na plátně z druhé polovice XVII. stol. Antependium plátěné s pestře namalovanými květy.

3. Martinická. Nad přední stranou arkády dvojznak Martinický; pod ním menší kartuše s písmeny: P· G· V· M. — E· M G· M· G· H· V· H 1662 Na oltáři (viz obr. 111.) dobrý obraz P. Marie na zeměkouli stojící z druhé pol. XVII. stol.

Obr. 109. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Jižní stěna lodi.

Obr. 110. St. Boleslav. Oltář v kapli Valdštýnské.

B) Kaple na straně severní (počínajíc od rohu východního; viz obr. 112.):

1. Černínská. Oltář již pozdějších barokních zprohýbaných forem v podobě desky dvěma anděly držené. Nahoře štítový nástavek s obrazem

Obr. 111. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Kaple Martinická.

Adama a Evy na plátně malovaným. Po stranách na římskách sošky sv. Maří Magd. a sv. Doroty. Uprostřed dolejší části veliký obraz na plátně »Navštívení P. Marie«, na němž v rohu vása s nápisem: IGNIS ARDENS ET NON CONBURENS. Po stranách obrazu socha sv. Barbory a sv. Kateřiny. Oltářem zakryt podobný vchod, jako v protější kapli Slavatovské. Na kování jeho dveří letopočet 1729. Nad arkádou v předu

velký plastický znak; pod ním nápis: HVB: COM: CZERNIN DIANA CO CER. MARCHSA: HŸPPOLITI 1664.

2. Lažanská. Nad arkádou sdružené znaky: Lažanský, Šternberský

Obr. 112. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Pohled na severní podélnou stěnu lodi.

a Spandkovský; pod nimi nápis: ESTHER LAŽANSKO. MITROWSKIA PIE TESTAVIT ET FF CONTVGES 1674 CAR· MAXIMIL COM· LAŽANSKI DE BVKOWE MAR· MAXIMIL· NATA COM DE STERNBERG ANA ELISAB· NATA BAR· DE SPANDKO. Oltář Obětování P. Marie.

3. Berkovská. Nad arkádou dvojznak Berkovský a Montecuculský; pod ním: F· A· C· B — L· A· B· N· C· D· M· 1673*) Nástropní freska znázorňují výjevy ze života P. Marie. Na oltáři obraz na plátně »Obětování Páně« velmi svěžího a jasného koloritu: P. Maria podává veleknězi

Obr. 113. St. Boleslav. Kostel P. Marie. (Pohled ke kruchtě).

Ježíška; za ní zástup lidí; v popředí klečí žena podávající ošatku s dvěma holoubátky. Nahoře poletující andílci. V rohu signatura malířova: FCO GOZZA F. 167? (poslední číslice letopočtu zakryta rámem). Na oltáři vkusné dva ze dřeva řezané a zlacené relikviáře (1·03 *m* vys.) na způsob prolamovaného rámce na monstrancovité noze (obdobné obr. 103).

*) T. j. Franciscus Antonius comes Berka, Ludovica Anna Berka nata comitissa de Montecuculi.

Kruchta (obr. 113.) spočívá na šesti přízedních polosloupech a dvou volně uprostřed stojících sloupech, vesměs jonských. Střední tyto sloupy jsou spojeny vždy s dvěma přízedními polosloupy rovným kladím. Tím vznikají v rozích severozápadním i jihozápadním dvě čtvercová pole do kříže překlenutá. Uprostřed mezi nimi klene se široký půlkruhový pás tvořící jako mohutná brána pokračování hlavního vchodu. Na kruchtě varhany postavené v letech 1736—1738 s hojnou barokní výzdobou řezbářskou.

Pod parapetní zdí kruchty zavěšeny jsou (po obou stranách vchodu z podkruchtí do chrámu) dva votivní obrazy na plátně renaissanční, dosti dobře malované: svrchu vypodobněn jest ozářený zdejší relief Marianský v oblacích, pod nímž skupina patronů morových; na obraze po straně epištolní zavěšeném kromě toho ještě dvě klečící postavy donatorů (portréty): muže a ženy růžovými keři obklíčených (pečlivě malované). Kromě votivního německého nápisu jména dárcův: Johann Florian Perman Haubtmann zu Dobrawitz und Juliana Permanin Gebohrene Lobkowitz. Verehrt den 14. Junii Anno 1682. Na druhém obraze toliko votivní chronogramm udávající letopočet 1681.

Šikmo v rozích, jež tvoří kruchta s lodí, stojí pěkné zpovědnice barokní. Trojdílná jejich stavba rozčleněna hladkými pilířky s hlavicemi kompositními. Bohatě členěné římsoví, tvořící nad střední částí nízký segmentový štít, nese stříšku a na ní dobře řezané sochy (na zpovědnici v rohu severozápadním Davida, sv. Petra a sv. Jeronýma, na zpovědnici druhé kající Magdalenu). Segmentový štít části střední vyplněn bohatě řezanou kartuší s monogrammem Marianským (na druhé IHS); prostory pro zpovědníka a kajícníky jsou nahoře v předu ozdobeny výbornými řezbami rozvilinovými.

Zvony (na věži severní):

1. 0·87 *m* prům., 0·78 *m* vys.; ucha pletencová; nahoře nápis, dvojí čarou ohraničený:

anno x domini x M° x cccc° x l° x iii° x in honorem x ihũ x xpĩ x et x sancte x marie x virginis x gloriose x amẽ x

Povrch zvonu jinak zcela hladký. (Viz faksimil nápisu na obr. 114.)

2. 0·71 *m* prům., 0·70 *m* vys.; při hořejším okraji nápis ohraničený nahoře i dole dvojí linií:

Obr. 114. St. Bolslav. Chrám P. Marie. Faksimile nápisu na zvonu č. 1.

x Anno x m ◊ Ccccc ◊ decimo x x x i ◊ magister x bartholomeus ◊ me ◊ fecit ◊ in x Civitate ◊ prage ◊ laus ◊ x (viz faksimile obr. 115.). Pod nápisem na plášti relief (15 *cm* vysoký) světce apoštola. Ucha pletencová.

3. Největší ze všech. 1·58 *m* prům., 1·14 *m* výška (bez uch ozdobených maskaronem do barokního ornamentu vsunutým). Při koruně široký pruh ornamentální, vkusně složený z bohatých ranně barokních laloků, pásek i listů akantových, v nějž vložen jest jednořádkový nápis: A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE.

Na plášti staroboleslavský relief, pod nímž nápis:

CAMPANÆ HVIC IN HONOREM DEI OMNIPOTENTIS ET AVGMENTVM CVLTVS B. V. MARIÆ VETEROBOLESLAV. EXPENSIS BENEFACTOR: ANNO DOMINI MDCCXXV FVSÆ NOTABILIS PARTICVLA CAMPANÆ A SANCTO THEODVLO BENEDICTÆ IMPOSITA EST.

Na protější straně reliefová skupina s křížem. Při dolejší obrubě (pod reliefem Marianským):

EA ADIVVANTE OPVS ZACHARIAS DIETRICH FVDIT PRAGÆ.

4. 1·27 *m* prům., 0·96 *m* vys., stejné úpravy jako předešlý, s poprsními reliefními vyobrazeními sv. Petra a Pavla vavřínovým pletencem obklíčenými.

Nápisy: MICH HADT GEGOSSEN ZACHARIAS DIETRICH IN DER K. NEV STADT PRAG ANNO 1724.

HEC CAMPANA EST AD LAVDEM DEI OMNIPOTENTIS | IN HONOREM B: V: M: ET SS: | PETRI ET PAVLI | EXPENSIS CVIVSDAM BENEFACTORIS | ANN: 1724.

5. 0·56 *m* prům., 0·46 *m* výška. Nápis:

AD MAIOREM DEI GLORIAM B. VIRGINIS MARIÆ ET OMNIVM SANCTORVM HONOREM ANTONIVS HIRNLE PRÆLATVS ET DECANVS CAPIT. VETEROBOLESL. FIERI CVRAVIT. ANNO 1819. REFVSA A· CARLO BELLMANN.

6. a 7. v lucerně nad bání; oba drobné prostých forem. Prvý *Kühnerem* ulitý signován: I · W · K · 1799. a ozdoben reliefem sv. Floriana; druhý opatřen reliefem Staroboleslavské Madonny a nápisem (na plášti):

SVP PRÆPOSITO JOSEPHO
TÜSTEL CÆS: REG: CONSILIARIO
AVLICO ET

Obr. 115. St. Boleslav. Chrám P. Marie. Faksimile nápisu na zvonu č. 2.

DECANO FRANCISCO PISCHTEK
EPISCOPO AZOTENSI SVFRAGANEO
PRAGÆ ANNO 1825.

Na obrubě:

REFVSA A CAROLO BELMANN
CIVE PRAGENSI

Zadní část chrámu obklopují se tří stran ambity, zbudované jakožto pokračování zmíněné již terassy, na níž chrám stojí, tak že sokl její ve spodní jeho zdi přechází. Počínajíce na severní i jižní straně asi v rovné čáře s nárožím schodišť věžních, táhnou se parallelně na obou stranách v délce 22 35 *m*, přecházejí šikmou, 3·2 *m* širokou částí v zakončující rameno východní, 36·5 *m* dlouhé. Vzadu jsouce ohraničeny plnou zdí, otevřeny jsou v předu půlkruhovými, na nízkých pilířcích spočívajícími arkádami do nádvoří, jež obklopují. Ramena postranní čítají po pěti arkádách, šikmý přechod tvoří na každé straně jedna arkáda, a rameno východní má sedm arkád. Uvnitř při stěnách stojí pilastry naproti pilířům vnějším, spojeny jsouce s nimi polokruhovými pasy. Mezi pasy jsou plackové klenby pokryté rokokovými bezcennými malbami, znázorňujícími život Panny Marie. Stěny jednotlivých oddílů ambitových mají obdélníkové výklenky, v nichž rovněž bezcenné malby, líčící dějiny marianského reliefu Staroboleslavského. Malby tyto, původně *Václavem Kramolínem* r. 1775 provedené, obnoveny r. 1882 *F. Andělem*. Ambity vystaveny v letech 1728—1731.

V nádvoří ambity obklopeném při zadní stěně apsidy chrámové stojí zajímavý empirový náhrobník, z pískovce tesaný. Na nízkém hranolu stojí veliká urna na čtyřech stranách lidskými lebkami ozdobená. Přes dvě z těchto lebek přehozeno jest roucho splývající k patě urny. V levo sedí v řasnatý, bravurně tesaný šat zahalená truchlící postava ženská, hlavu o levou ruku na hranolu spočívající majíc opřenu. V pravo na zemi sedí hořekující polonahý žebrák. Postavy provedeny jsou v životní velikosti. Na přední straně hranolu vytesáno:

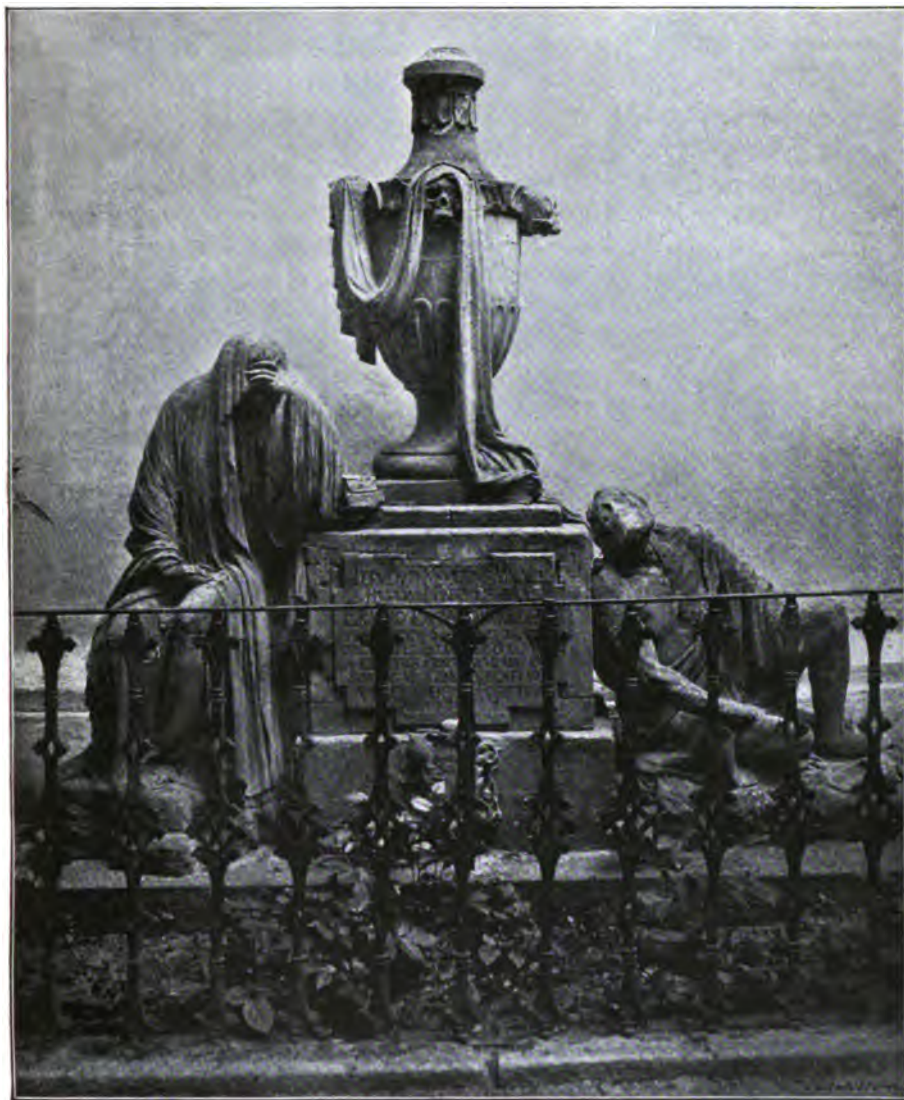
FERVENTI RELIGIONIS VINDICI PAVPERVM PATRI OPTIMO ERASMO DIONYSIO KRIEGER EPIS. TIBERIADENSI. S. M. E. PRAEPOS : ANTIQVISS : COLLEG : ECCLES : VET : BOLESAV DEC. CAP : ET CELSISS : PRINC : ARCHIEPIS : PRAG : SVFRAG : VIC . GENERA : ET OFFICIALI AMICI ET CVLTORES POSVERVNT ANNO MDCCXCIII. Obiit die 27. Decemb. A. 1792. Aet. 55.

Mimo to vytesán na podstavci nápis původcův: Jos. Malinskij fecit M. Pragae. Výborné dílo sochařské. (Viz obr. 116.)

Za ambity na straně východní rozkládá se HŘBITOV r. 1835 zrušený. Uprostřed východní jeho zdi stojí nepatrná barokní kaple sv. Benedikta, pozdějšími opravami původního svého rázu zcela zbavená.

Na hřbitově zachovány četné kuté kříže železné, renaissanční i barokní, z nichž umělecky nejzajímavější jsou dva:

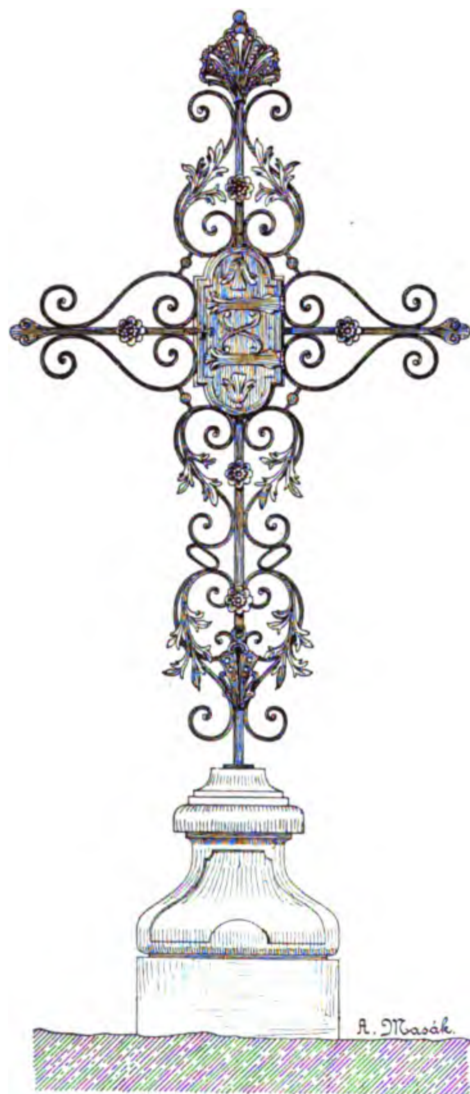
1. 1·13 *m* vys. Ramena ploše kutá, rozšířena jsou při koncích ve dva polokruhy, mezi nimiž jest srdcovitý otvor, a zakončena jsou plochou kru-

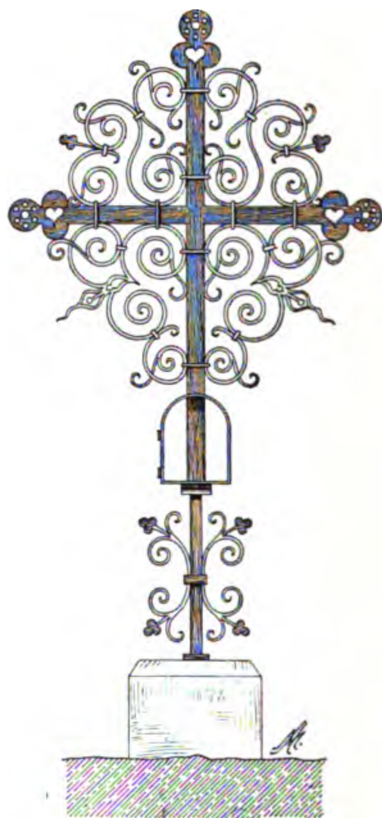

Obr. 116. St. Boleslav. Náhrobník Kriegrův.

hovou ozdobou dírkovanou. Rohy mezi rameny vyplněny jsou vkusnými vinutinami renaissančními. Dolejší část ozdobena jest po stranách ladně stočenými větvicemi, vybíhajícími na obou koncích v jetelový trojlist (viz obr. 117 *b*). Vkusná práce z prvé polovice XVII. stol.

2. 1·53 *m* vys. Ramena plochá, posázená růžicemi a s obou stran obklopená S-vitými vinutinami, z nichž ty, jež na kolmém břevně se nalézají, vkusnými lupeny jsou ozdobeny. Nahoře zakončen kolmý prut kříže mušlovitou dírkovanou ozdobou. Tam, kde obě ramena jsou zkřížena, umístěna zavírací nápisová skříňka. Velmi vkusná práce barokní z prvé polovice XVIII. stol. (viz obr. 117 *a*).

Obr. 117. St. Boleslav. Kované kříže na hřbitově u P. Marie.

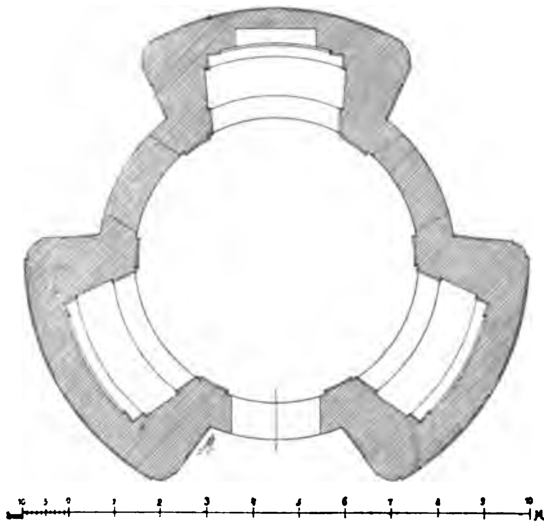
KAPLE BL. PODIVÍNA vystavěná r. 1738, východně od kostela Mariánského, při silnici do Benátek vedoucí. Jest to kruhová (6·18 *m* vnitřního průměru) barokní rotunda se třemi risalitovými výstupky nižšími po stranách, prohnutou báňovou střechou prejzovou přikrytá a prostými lisenami po stěnách ozdobená (viz půdorys na obr. 118.). Jest plochým stropem krytá a třemi segmentem zakončenými okny osvětlená. Stěny rozčleněny

jsou prostými pilastry po obou stranách každého výstupku stojícími a prostou římsu nesoucími. Strop ozdoben freskovou architektonickou malbou představující perspektivní pohled do klenutí. Výklenky překlenuty jsou trojdílnými segmentovými pásy, jež ozdobeny jsou pěkným andělíčkem s věncem, palmou a kyticí al fresco malovaným. Ve výklenku východním zděná hrubá mensa, ve výklencích pobočních mensa i střídmé orámování oltářního obrazu freskou imitováno. Malířská výzdoba kaple pochází asi z r. 1741.

Na oltáříku: renaissanční kříž s mosazným, dobře modellovaným litým corpusem ze XVII. stol. a dva svícny cínové s nohami tvojbokými, jež akanthovým ornamentem jsou oživeny a na ptačích spárech spočívají; na nich vyryto: M. C. 1735.

Na stěnách zavěšeny:

Tři na plátně malované obrazy prostřední velikosti:

Obr. 118. St. Boleslav. Kaple bl. Podivína. Půdorys.

1. Kopie Caroseliova obrazu sv. Václava z r. 1628 v kostele Vatikánském v Římě. Sv. Václav vypodobněn jest v brnění římském s nahými koleny i lokty; na ramenou má červený plášť, na hlavě korunu královskou, v levici praporec s orlicí. Nad ním anděl jinou korunu mu podávající. Dole v pozadí drobná scéna zavraždění a pod ní erb s insigniemi praelatskými; nad štítem obrněnec. Pod obrazem nápis:

VERA ET GENUINA EFFIGIES IMAGINIS DIVI WENCESLAI REGII DVCIS BOEMIIE QVAE ROME AD SM PETRVM IN VATICANO IN ALTARI PRETIOSO IPSI DICATO PROSTAT ET POPVLO EX OMNIBVS ORBIS PARTIBVS EO CONFILVENTI MAGNAE EST VENERATIONI IVGI RESPLENDENS LAMPADE CVI ETIAM PROXIME IN ANNO SCTO DEVOTI BOEMI NVMERO 146 HOMAGIVM DEBITVM PRESTITERVNT ET AB ALTARI ISTO ACCEDENTIBVS ADHVC COPIOSIS GERMANIS ET POLONIS PVLCHRO ORDINE PROCESSERVNT SIMVLQVE ECCLESIAS ROMANAS DIE 28. DECEMB. PROCESSIONALITER VISITARVNT. CANTATVM ET CONTIONEM LINGVA BOEMICA DE EO HABVERVNT PER IOANNEM DLAVHOWEZKY SANCTAE METROPOLITANAE ECCLESIE PRAGENSIS PRAEPOSITVM. ANNO DOMINI 1674. Obstojná práce z konce XVII. stol.

2. Sv. Václav kráčí bos od chrámu, za ním Podivín v jeho šlépějích. V rohu: IO. SPITCZER PINXIT PRAGAE 1742. (Viz obr. 119.)

Obr. 119. St. Boleslav. Obraz Spitzerův v kapli bl. Podivína: Sv. Václav a bl. Podivín.

Obr. 120. St. Boleslav. Obraz Spitzerův v kapli bl. Podivína: Umučení bl. Podivína.

3. Umučení bl. Podivína. Dole znak Vunšvický a nápis: IOANNES ANTONIVS CAIETANVS LIBER BARO DE WVNSCHWITZ HAEREDITARIVS DOMINVS IN INFERIORE KERNSALZ, MEDIO KERNSALZ ET RAPPETITZ A. 1741. Také tento obraz pochází od *Spitzera*, ač není na něm jméno malířovo.*) (Viz obr. 130.) Oba tyto obrazy jsou co do komposice i koloritu velmi dobré.**)

PROBOŠTSTVÍ. Stavba započatá Bedřichem hrab. Althanem asi v letech 1720—1730, zůstala nedokončena, až teprve v letech 1868—1869 dovršena. Ve výstavnosti své nevykazuje nic zvláště pozoruhodného.

Na schodišti tabulový obraz hrubé práce, sv. Šimona a Judu představující. Řemeslná práce ze XVI. stol.

DĚKANSTVÍ KAPITULNÍ vystavěno děkanem Janem Heroldem ze Stody asi v letech 1710—1720. Budova dvoupatrová, v části zadní o bývalou hradební zeď se opírající, architektonicky nezajímavá. Na vratech starší vkusné kruhové klepadlo (17 *cm* v prům.) forem renaissančních. (Viz obr. 121.)

Obr. 121. St. Boleslav. Děkanství. Klepadlo.

V této budově chová se tak zvaná »Svatováclavská knihovna« (asi 2000 svazků), zřízená z odkazů zemřelých děkanů a r. 1789 rozšířená knihami ze zrušených klášterů koupenými. Mezi knihami jest několik rukopisů a inkunabulí. Z rukopisů uvádíme:

1. Rukopisný kodex z doby husitské (192 papírových listů ve čtverci), o němž viz Dobrovského »Böhmische Litteratur auf das J. 1779. Ersten Bandes zweites Stück« str. 132—135 a V. Nedoma, »Boleslavský kodex z doby husitské« ve »Věstníku král. české společnosti nauk 1891« str. 25—50.

---

*) Dle tohoto obrazu Spitzerova zhotovil A. Birckhart rytinu r. 1740, pod níž se čte: »Joannes Spitzer del. A. Birckhart sculp.« Viz reprodukci této rytiny v časopise »Vlasť« XII. (1896) str. 679.

**) Třetí Spitzerův obraz tyto oba komplementující (Podivín skrývá obraz Mariánský pod kořeny stromu) obnoven a přenesen nyní do chrámu sv. Václava.

2. Regula s. Augustini, sermones ejusdem; admonitio; regula s. Pachomii; regula fratrum Hyberniensium; regula s. Columbani. Rkp. na pergamenu z XV. stol.

Z inkunabulí:

1. Missál tištěný v Bamberce s kanonem na pergamenu psaným z r. 1489.*)

2. Benátská bible z r. 1506.

3. Vocabularius juris utriusque v bílé kůži vázaný s vtlačenými ornamenty a s gotickým prostým kováním.

4. Statuta ecclesiastica. Venetiis per Baptistam de Tortis 1502.

Obr. 122. St. Boleslav. Residence kanovnická.

5. Cornuco latinae linguae Nicolao Perotto Sipontino pontifice autore. Excusa in alma Parisiorum academia per Nicolaum Sauetier Calcographum Parisiis 1508. (Titulní list pěkným dřevorytem jest okrášlen.)

6 Inventarium seu Repertorium generale. Impressit hoc opus probus vir Iohannes Cleyn alemanus chalcographus et bibliopola Lugdunen. A. 1509.

7. Textus Sententiarum cum conclusionibus Henrici Gouchem necnon scriptis sti Thomae de Aquino ad Hanibaldum episcopum. Impensis atque singulari opera Nicolai Kesler civis Basiliensis A. 1492.

8. Katechismus Krozi Stipana istriana s pomoczu dobrich chrvatov sad najprvo istlomačena. Tubinský tisk z r. 1561, 56 listů v 8°. První glagolským písmem v Německu tištěná kniha.**)

PEČEŤ KAPITULNÍ. V oválové střední její ploše jest obdélníkové, nahoře třemi gotickými štíty zakončené pole, v němž vyobrazeno

*) Srvn. Dobrovský, Böhm. Lit. 1779, 132.

**) Srvn. Dobrovský, Böhm. Litt. 1778 str. 135—138.

zavraždění sv. Václava: V pravo stojí Boleslav s napřaženým mečem drže levicí sv. Václava za hlavu; v levo klečí sv. Václav kruhu se chytaje. Nahoře pod středním štítem ruka Boží. Za postavou Boleslavovou blánka s nápisem: »BOLESLAVS«, za sv. Václavem blánka s nápisem: »S. WENCESLAVS«. Na okraji nápis: SIGILLVM CAPITVLI ECCLESIE BOLESLAVENSIS. Vyobrazení její podal Balbín na rubu titulního listu VI. knihy svých »Epitome«. Srovnej Ant. Rybička, »O erbích, pečetěch a znacích stavu kněžského v Čechách« str. 8. a tab. IV. R (vyobrazení dle Balbína).

Ve farní kanceláři chová se pamětní peníz mariánský stříbrný, 43 *mm* v průměru. Na aversu reliefová (mělká) podoba obrazu staroboleslavské Madonny; na reversu nápis: MONUMENTUM DIVÆ VIRGINI · VETERO · BOLESLAVIENSI · PIĀ CATHOLICORŪ · OPERĀ 6$^1/_2$ POST · ANNOS 12 · SEPT : 1638 · REDVCI · QAAM · IM PIETAS · HÆRETICA · 14 · FEBR : 1632 EXTERMINARAT. Autorova značka S · S a kombinace písmen I. a W.*)

RESIDENCE KANOVNICKÉ: Jedna vystavěna v letech 1733 až 1739, druhá v letech 1768 až 1770. Architektonicky zajímavější jest první z nich (viz vyobr. 122.). Jsou to vlastně residence dvě stejného průčelí pod jednou střechou, kteráž, dříve mansardová, okrášlena jest velikým vikýřem oběma půlím společným. Portály ozdobeny po stranách pilastry s volutovými hlavicemi, na nichž spočívá římsoví uprostřed segmentovitě prohnuté a po stranách barokními vasami okrášlené. Část portál obsahující v šíři dvou oken povystupuje v obou půlích mírně v před na způsob risalitu nahoře zakončeného nízkým segmentem, jenž barokní vasou na vrcholu jest ozdoben. Nad okny prvního patra jsou římsové okrasy. Vrata ozdobena jsou uprostřed v hořejší polovici vkusně řezanou barokní lištou (viz obr. 123.)

Obr. 123. St. Boleslav. Barokní lišta na vratech kanovnické residence.

Bývalá RESIDENCE jesuitská při chrámu P. Marie, r. 1667 vystavěná, nyní přeměněná ve vojenská kasárna, umělecky kromě několika barokních stukových ozdob na prostředním risalitu zcela nevýznamná.

SVATÁ CESTA z Prahy do Boleslavi, t. j. 44 kaplí podél staré cesty nedaleko nynější silnice, asi ve vzdálenosti $^1/_2$ *km* od sebe rozestavených. Jsou to obdélníkové silné výzdivky zakončené nahoře římsovým trojhranným štítem a kutým křížem, před nimiž vystavěna hranolová mensa oltářní. Uprostřed přední plochy zdiva mělký obdélníkový segmentem za-

*) Tutéž medaili ve zlatě — 10 dukátů váhy — chová zemské museum v Praze.

končený výklenek s freskovou malbou. Kaplice tyto jsou většinou velmi sešlé; freskové malby v nich bezcenné. Vystavěny byly roku 1674. Srvn. Beckovský, »Poselkyně« III., 484—485; »Via Sancta Pragâ Vetero-Boleslaviam«, 8⁰ se 44 rytinami (»Samuel Dworzak sculp.«) v Praze 1690.*) české vydání z r. 1692.

Při silnici z Brandýsa do Staré Boleslavi vedoucí (dílem po náspu, většinou však po půlkruhových obloucích viaduktu zbudovaném z lomového zdiva počtem 16, jichž prosté pilíře jsou hrubými opěráky sesíleny) KAPLE SV. ROCHA půlkruhového půdorysu s malou báňovou lucerničkou na střeše, zcela nevýznamná, původně as renaissanční drobná stavbička, jíž při stavbě nynějšího mostu (rozšiřujíce starý viadukt) loď ubořili.

Bořanovice.

Schaller X., 268; Sommer XII., 294.

O bývalé tvrzi zdejší viz Sedláček, Míst. slov. 45.

Brandýs nad Labem.

Ioannes Carolus Rohn, Antiquitas ecclesiarum, capellarum etc. districtus Curim. Schaller, Topographie X. (Kauřž. Kr.), 286—292; Sommer XII. (Kauř. Kr.), 262—263; J. V. Prášek, Okres Brandejsský nad Labem 1875, 5—37; F. B. Mikovec-K. V. Zap, Starožitnosti a památky české 1865, II., 69—84 (s rytinou představující pohled na zámek; dle výkresu V. Kandlera ryl A. Fesca); F. B. Mikovec, Das Schloss Brandeis. — F. J. Lehner, »Chrám sv. Vavřince v Brandýse« Method III. (1877), 59. — Frant. Kneidl, »Paměti škol okresu Karlínského« 1898, str. 167—192. — Dr. J. V. Prášek v Ottových »Čechách« IV, 215—223.

Hroby s kostrami skrčenými Katal. retrosp. výst. č. 61. Pam. arch. XV. 407—409 a 429. Vyobrazení nalezených předmětů viz: Dr. J. Píč, Čechy praehistorické I., tab. VI.

Část města na ostrohu ležící nazývá se »na hrádku«; býval-li tu na straně, jižní s městem souvisící nějaký val, nelze více zjistiti Pam. arch. XV. (1891), 368.

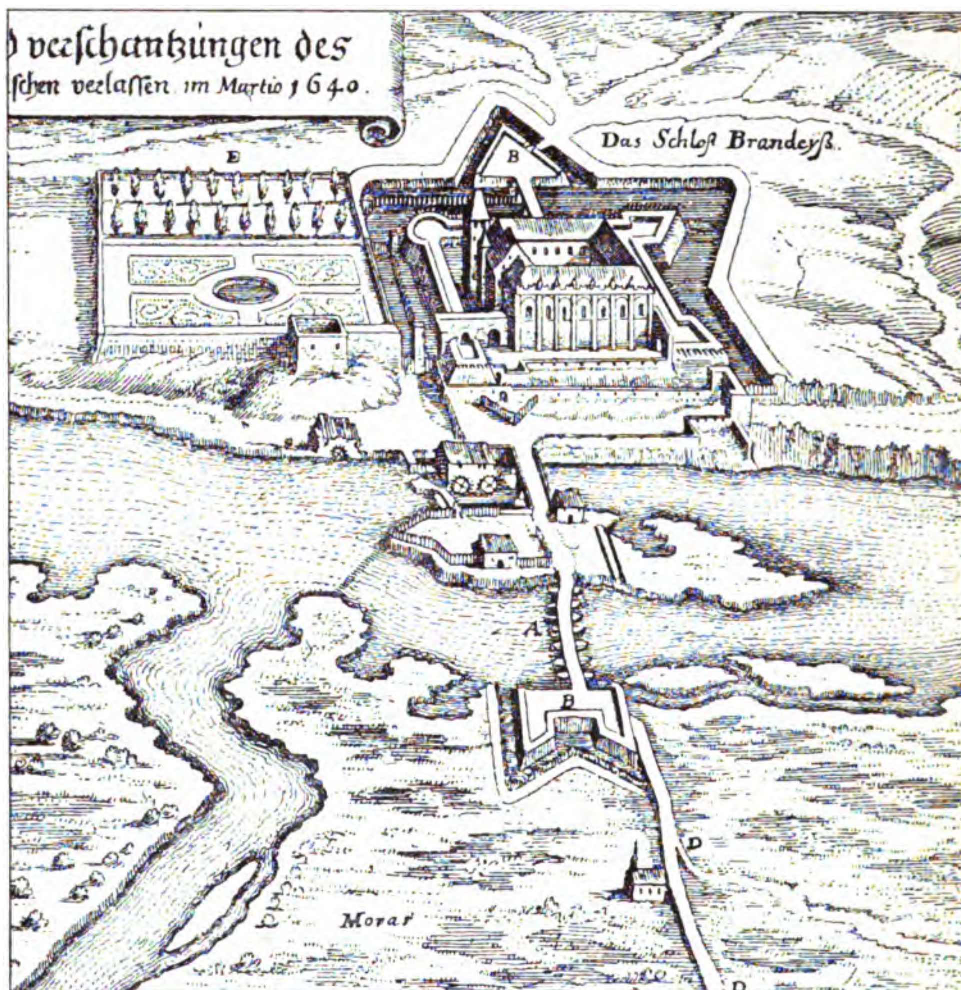
R. 1639 proměněny Brandýs i Boleslav v zimní ležení armády švédské. Prospekt Brandýsa a St. Boleslavi s tímto opevněním jest v Merianově »Topographia Bohemiae, Moraviae et Silesiae« (Frankfurt 1650), odkud podána reprodukce pohledu na zámek Brandýský na obr. 124.; prospekt tento otištěn pak znovu v »Theatrum europ.« IV., 360 (Frankfurt 1692). Dle rytiny této zhotovena byla (hůře provedená) rytina pro dílo »Das jetzt lebende Königreich Böhmen«, str. 82. (Frankfurt 1712).

DĚKANSKÝ CHRÁM OBRÁCENÍ SV. PAVLA. Orientovaná třílodní poměrně nízká budova z polovice XVI. stol., původně v prostém renaissančním slohu (s některými gotickými reminiscencemi) provedená, později zbarokovaná. Restaurován r. 1900.

---

*) Srvn. Dlabač, K. L. I., 357 č 14.

Průčelí ozdobeno vysokým, celou šíři hlavní lodi zaujímajícím a volutovými vyzdívkami opřeným štítem. Také čelní zdi bočních lodí opatřeny volutovými vyzdívkami. Kromě omítkové rustiky nárožní postrádá dolejší část průčelí všelikých ozdob.

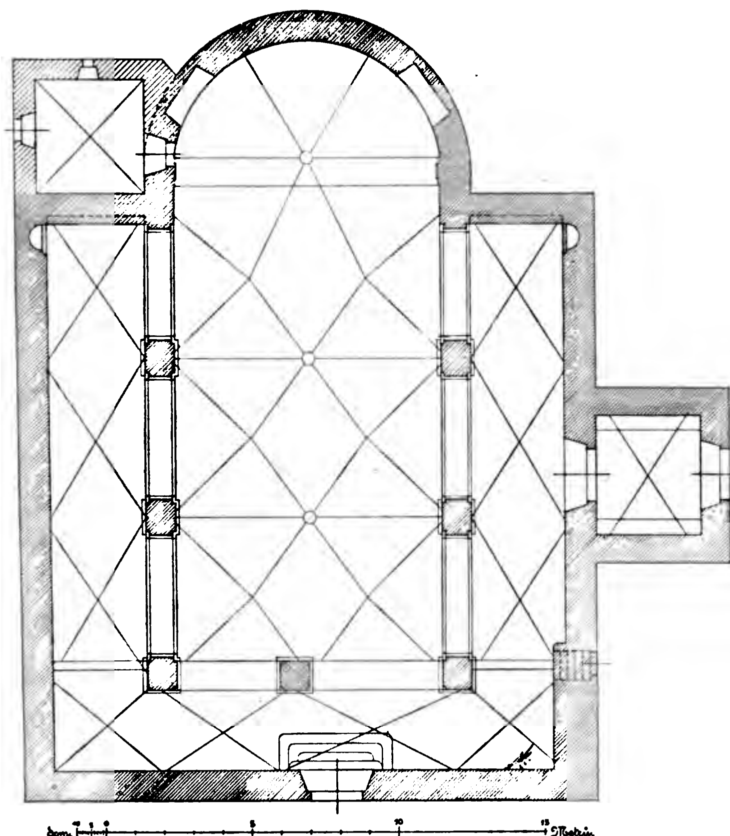

Obr. 124. Brandýsský zámek se švédským opevněním r. 1640. (Z Merianovy Topografie.)

V půdorysu tvoří kostel obdélník 19·6 *m* široký a 20·7 *m* dlouhý, zakončený na straně východní polokruhovou, 11·2 *m* v průměru měřící apsidou (viz půdorys na obr. 125).

Hlavní loď oddělena jest od lodí bočních po každé straně třemi hranolovými pilíři, jež na všech čtyřech stranách opatřeny jsou pilastrovými příporami, nahoře pak zakončeny jsou římsovou hlavicí a spojeny navzájem polokruhovými arkádami. Zdi hlavní lodi jsou nad klenbou

zvýšeny cihlovou přístavbou, opatřenou na každé straně velikými lunetovými okny zazděnými, mezi nimiž zevně upraveny hladké piastry. Zevně jeví se tedy hlavní loď vyšší nežli lodi postranní, kdežto uvnitř klenba všech lodí stejně jest vysoká. Klenba hlavní lodi jest valená s lunetovými výseky nad arkádami bočních lodí. Na klenbě imitována jest síťová klenba, jejíž slabounká žebra trojhranného profilu zhotovena jsou z malty. Svorníky, jež rovněž jsou z malty imitovány, ozdobeny jsou plastickými renaissančními růžicemi. Triumfální oblouk jest podobnými žebrovitými hranami na klenbě pouze naznačen.

Obr. 125. Brandýs. Půdorys děkanského chrámu.

Boční lodi opatřeny jsou klenbou křížovou; každá z nich osvětlena jest třemi lunetovými okny.

Presbytář, vytvořený zmíněnou apsidou, jest téže šířky jako hlavní loď, a osvětlen jest s každé strany jedním oknem; okno za oltářem jest zazděno. Také presbytář podobně nad klenbou jest zvýšen, jako hlavní loď; a jest ve zvýšení tom opatřen opět třemi slepými okny, podobně jako loď.

Na omítce klenby nad hlavním oltářem ve čtvercovém orámování nápis:

ANNO DOMINI : 1·5·4·1·
HOC OPVS INCEPTVM EST MEN
SE MAIIO PER MAGISTRVM MA
THES ITALVM SERVITO :
RE GENEROSI D·DOMINI ARNESTIE
KRAYK ET IN RECENTIORI BOLESLA
VIO EXACTṼLVE EST ANNO 1542
MENSE IVNIO.

Uprostřed jižní boční zdi hrotitý gotický portál mělce žlábkovaný a dvěma pruty, jež nahoře dvakráte se protínají, orámovaný. Dle vzoru tohoto portálu upraven byl v novější době také vchod průčelní.

Před jižním portálem barokní sínec s pěkným volutovým štítem.

Poslední travée při průčelní zdi západní zaujímá empora spočívající na arkádách opřených jednak o poslední pár pilířů hlavní lodi, a o pilíř mezi nimi stojící (z osy hlavní lodi k severu vyšinutý), a jednak o boční zdi chrámové.

Oltáře vesměs barokní: 1. hlavní. Tumba s prohýbaným nízkým nástavcem jest poněkud ode zdi odsunuta. Po stranách vkusné branky, nad nimiž po jedné soše v životní velikosti: sv. Vojtěcha a svatého Prokopa (ze dřeva řezané). Na stěně nad oltářem veliký zprohýbaný rám, zdobený prolamovanou řezbou a nesený dvěma velikými sochami vznášejících se andělův. Obraz nový (*Scheiwlův* z r. 1887).

2. a 3. u východních zdí bočních lodí: vkusně upravená deska obraz nesoucí zakončena jest nahoře volutovou římsou a štítkem. Obrazy nové, bezcenné. Po stranách dobré ze dřeva řezané sochy; zvláště socha sv. Jana Křtitele jest velmi zdařilá.

4., 5., 6. a 7. při pilířích dělících hlavní loď od lodí postranních, úhledných celkem forem s deskovými zprohýbanými nástavci štítem nahoře zakončenými, s dobrými sochami po stranách (poměrně nejlepší sv. Zikmund a sv. Ludmila na oltáři sv. Václava).

Na oltáři sv. Pomocníků dobrý obraz sytých barev, na němž podepsán (od pravé ruky k levé) *F. Dallinger* 1751. Na oltáři sv. Kříže obraz sladce sladěného koloritu »Kristus na kříži« signovaný: *Philipp Leubner* pinxit Reichenbergae A. 1771. Na oltáři sv. Václava dobrý obraz představující světce brněním oděného, stojícího mezi dvěma anděly.

8. uprostřed boční stěny lodi severní (za ním stopy zazděného portálu), sv. Anně zasvěcený, velmi sličný (viz obr. 126.) Svršek baldachynový; po stranách na konsolách sochy světců. Uprostřed velmi pěkný rámec s volutovou a mřížkovou ornamentací. V něm malý obraz na plátně (70 *cm* vys., 53 *cm* šir.), dobře provedený.

Kazatelna podobného rázu jako oltáře; na stříšce socha Dobrého Pastýře, na oblém řečništi reliefy evangelistův — vše ze dřeva řezáno a obarveno.

Veškery oltáře i kazatelna jsou soudobé; pocházejí z prvé polovice XVIII. stol.*)

Obr. 126. Brandýs. Děkanský chrám. Oltář sv. Anny.

V sínci před jižním portálem barokní sošky bolestné P. Marie a zbičovaného Krista (sedící). Nevalné ceny.

Na prvním páru pilířů po slušné barokní sošce sv. Jana Nep. a sv. Barbory z poč. XVIII. stol. (95 *cm* vys.), při nichž v zasklenných nevkusných skříňkách zachovaly se staré zdobené voskovice.

*) Oltářní kámen na hlavním oltáři označen letopočtem 1736.

Křtitelna cínová. Obhroublý neprofilovaný kotlík, spočívající na třech orlích nohách, jež v drápech kouli svírají. Na bocích kotlíku dvě lví hlavy s kruhy v tlamách. Značky: Staroměstský znak a jméno cínařovo IOSEPH BRADL (?) s letopočtem 1786.

Lavice vesměs dubové; čela jejich vykládaná; na postranicích vyřezán barokní páskový ornament.

Kropenka mramorová v prostředním pilíři pod kruchtou, vkusné barokní formy.

Kuté železné raménko závěsné na středním emporním pilíři, vkusně pracované (XVII. stol.).

Lampa závěsná na věčné světlo, rokoková (33 *cm* v prům.), z postříbřené mosazi, dobře pracovaná, zavěšená na řetězci ze železa kutém, mezi jehož články vsunuty zlacené kuličky.

Šest svícnů rokokových (79 *cm* vys.), ze dřeva obstojně řezaných.

Ciborium: kupa barokní, ze stříbra, pozlacená, uspokojivých tvarů; noha novější měděná. Značka nezřetelná.

Monstrance sluncové formy s dekorem rozvilinovým a květovým; dosti dobrá práce z konce XVIII. stol. Beze značek.

Kalichy: 1. stříbrný pozlacený 30·5 *m* vys. s tepanou ornamentikou rostlinnou (klasy a vinná réva) i mušlovou. Značka Vídeňská s letopočtem 1844 a písmeny F T.

2. kupa a košíček stříbrné z konce XVIII. stol., noha mosazná novější. Slabá barokní práce.

Mezi mešními rouchy nic pozoruhodného; toliko široká pletená krajka renaissančního krásného vzoru na jedné z alb zasluhuje zmínky. Viz obr. 127. (Nyní chová se v zemském museu Pražském.)

Sanktusník z r. 1669, ve věžce nad presbytářem. Nahoře třířádkový, dvojnásobnou linkou ohraničený nápis:

TENTO ZWON GEST SLIT KE CZTI A CHWALE NEROZDILNE
TROGICZE SWATE ZA PRIMASSTWI PANA IANA GELINKA A ṼR
EDENSTWI PANA GIRZIHO SVDKOWSKYHO LETHA 1669.

Při dolejším okraji nízké reliefy: Pietà a dvěma anděly nesená kartuše s monogramem I H S.

Náhrobníky v kostele: 1. do jižní zdi chrámové zasazený, z červeného mramoru, 1·78 *m* vys., 0·91 *m* šir. Na okraji nápis: Letha Panie M. D. LXIIII Umrzela | Urozena Panij lidmila Dalibohowa z Wodzicz manzielka | Pana matiege ſſkopka z karziſowa | ten autery przed přeneſenij S° Waczlawa tuto pochowana geſt. Na vnitřní ploše znak s kohoutem; nad ním kolčí helmice s kohoutem v klenotu a s fafrnochy. Nahoře jest střední plocha půlkruhově orámována; v cípech, jež tím v rozích vznikly, jsou okřídlené hlavinky.

2. před předešlým v dlažbě, rovněž z červeného mramoru, 1·53 *m* dlouhý, 1·02 *m* šir., krásně pracovaný, ale značně vyšlapaný. V hořejších

rozích vytesány skřížené hnáty a na nich lebky, jež v zubech drží záclonovité pozadí znaku, v němž spatřují se dva proti sobě vztýčení lvi palmový stromek držící; v klenotu lev se stromkem palmovým. Nápis na široké bláně pod znakem otřen. Jest to náhrobník rodiny Mezleckých z Palmolöwu (z poč. XVIII. stol.).

3. Pod kruchtou fragment náhrobního kamene; na něm v reliefu dětská postava.

Obr. 127. Brandýs. Děkanský chrám. Krajka.

4. Pod lavicemi před oltářem na straně evangelijní, pískovcový, 0·74/1·50 *m*; po celé ploše rozložen nápis, jehož letopočet udává dvakráte rok úmrtí 1737:

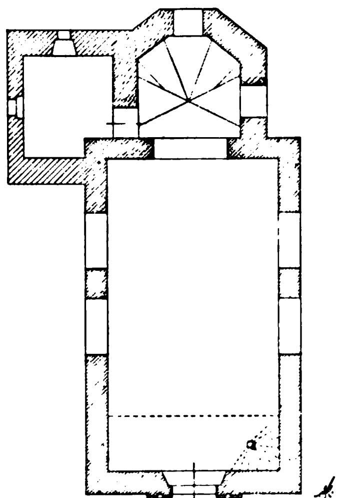
✠
LVX INFINITA
LVCEAT ANNÆ
HAAKIANNÆ PIE
ET CONSTANTER
PLENÆ SANCTIS
SIMÆ TRINITATIS
CVLTRICI:
QVÆ SVB DECIMA
QVINTA IVNII NOC
TV OBIVIT

Nápis. orámován jest prostým ornamentem závitovým.

5. Vedle předešlého; pískovcová deska 0·94/1·75 *m*, ve svrchní polovici plochy ozdobená původně vypuklým erbem (nyní otlučeným), pod nímž na závitové bláně nápis:

ZDE ODPOCZIWA
VROZENI A STATECZNI WLA
DIKA MATTAVSS NORBERT
FRISCHMAN Z EHRENCRONV
TIECHTO J.M.C.PANSTWI DO
BRE ZASLAVZILI HEITMAN
LETA PANIE MCLXXXVIII
XX FEBRVARIJ
AT ODPOCZIWA W S. POKOGI

ZVONICE stojí opodál kostela; jest to čtyřboká hranolová věž o dvou poschodích, cibulovou, plechem pobitou bání krytá. V prvém patře má okna oválová, v druhém veliká obdélníková, nahoře o něco užším polokruhem zakončená. Pod střechou střídmá římsa silně vysedlá. V ní zavěšeny zvony:

Obr. 128. Brandýs. Kostel sv. Petra Půdorys.

1. 1·19 *m* průměr, 1·09 *m* vysoký z r. 1577. Na nohách větévkový reliefový ornament. Při koruně pás složený z reliefových mythologických postav antických. Pod tím svěže komponované guirlandy květinové, jež jsou zavěšeny ve lvích tlamách. Na plášti zpředu v obdélném rámci nápis: LETHA PANIE MDLXXVII SLIT GEST ZWON TENTO KE CTI A K CHWALE PANV BVOHV OD PETRA W MLADEM BOLESLAWV. Po stranách nápisu reliefy sv. Filipa a Jakuba. Na druhé straně pláště skupina Ukřižování. Při dolejším okraji věnec svislých akanthových listů.

2. 0·85 *m* vys., 0·90 *m* prům. Ucha hladká. Při hořejším okraji vkusný rostlinný ornament, pod nímž svislé akanthové listy. Na plášti reliefy: sv. Václava, sv. Prokopa (?), srdce s vetknutým křížem, a nápis (v 9 řádcích): AD · MAIOREM · DEI · GLORIAM · BEATISSIMÆ · VIRGINIS · MARIÆ · ET · OMNIVM · SANCTORVM · HÆC · CAMPANA · COMPARATA · EST · CVRA · REVERENTISSIMI · PATRIS · IOANNIS · AEGIDII · ZDIARSKY · PRO · TVNC · PRIORIS · GENERALIS · NEC · NON · PRÆPOSTI · ECCLESIÆ · S : CRVCIS · MAOIRIS · VETERIS · PRAGÆ · ALIORVMQVE · BENEFACTORVM · PRO · QVIBVS · ORETVR · ANNO · D · M · DC · XXXXI · DIE 30 MAII.

Obr. 129. Brandýs. Kostel sv. Petra. Hlavní oltář.

Na druhé straně při okraji: GEORG · REBEL · BVRGER · VND · ROTSMT · DER · ALTEN STA . . . PRAG.

3. přelitý od K. Bellmanna r. 1816.

4. a 5. drobné, zcela nevýznamné v lucerně nad bání.

KOSTELÍK SV. PETRA »NA HRÁDKU«, již roku 1384 připomínaný; na konci století XVIII. zavřený, r. 1807 obnovený. Orientovaná drobná stavba původně raně gotická, jejíž nynější úprava však pochází teprve ze sklonku XVII. stol. V půdorysu původní disposice ještě zachována (viz obr. 128).

Obr. 130. Brandýs. Kostel sv. Petra. Postranní oltář.

Loď, 7·8 *m* šir. a 13 *m* dlouhá, jest plochým stropem kryta a dvěma půlkruhovými okny s každé strany osvětlena. V zadní části lodi dřevěná kruchta, prkny na místě zábradlí opažená.

Presbytář zakončený třemi stranami pravidelného osmiúhelníka jest lunetovými okénky osvětlen. Pozdější klenba jest při oknech hlubokými, až do středu sáhajícími výseky opatřena. Trojhranné díly klenby pnou se téměř kupulovitě vzhůru. Hrany klenby vyznačeny jsou trojhrannými maltovými žebry.

Zevnějšek úplně prostý; pouze portálek obstoupen s každé strany dvěma lisenovými sloupky, jež spojeny jsou profilovanou římsou. Oba trojúhelníkové štíty nesou na vrcholu kamenné křížky. Uprostřed sedlové střechy cibulovitá vížka.

Tři v kostelíku se nalézající oltáře jsou dřevěné, raně barokní, forem dosti dobrých.

Oltář hlavní má po stranách na hranolových trnožích spočívající oblé sloupky s korinthskými hlavicemi, s nichž dolů do polovice dříku

splývá rovně zavěšený ovocný feston; v dolejší třetině dříku pak ještě jeden festonek prohnutě zavěšený. Po stranách sloupků vinou se volutové řezby. Sloupky nesou bohaté kladí, v jehož vlysu nad hlavicemi umístěny andílčí hlavinky; římsa, vaječníkem a zubořezem podložená, táhne se po celé šíři oltáře. Nad římsou při krajích prohnuté šikmé úseky římsové, mezi nimi obdélníkový vysoký nástavec, jenž po stranách má pilastříky dolů se zůžující a nahoře andílčími hlavinkami zakončené a visícím s nich festonem ozdobené. Nahoře zakončen nástavec ten segmentovým štítkem s andílčí hlavinkou v tympanonu, s planoucími urnami po stranách a s křížkem na vrcholu. V dolejší části mezi sloupy obraz sv. Petra na plátně, obdélníkový, polokruhem nahoře zakončený. Světec stojí uprostřed, zahalen jsa v řasnatý pluviál, na skále; v pravé ruce drží klíče. Nad ním andílek drží tiaru a kříž. Dole v pozadí Řím, před jehož branou drobný výjev znázorňující umučení sv. Petra. Zdařilý obraz ze sklonku XVII. století. Nad mensou oltářní mezi trnoži sloupů orámovaná tabule s nápisem: „Letha Panie 1678 Wyzdwiženy tento Oltarž ku czti a Chwale Pana Boha a Swateho Apo-sstola Namiestka Krysta Pana S nakladem aneb Almužnau Pobožnych Krzestianuw kterých odplata wieczna W Nebi Oczekawati bude. Po stranách oltáře branky, na nichž sošky sv. Ludmily a sv. Václava. (Viz obr. 129.)

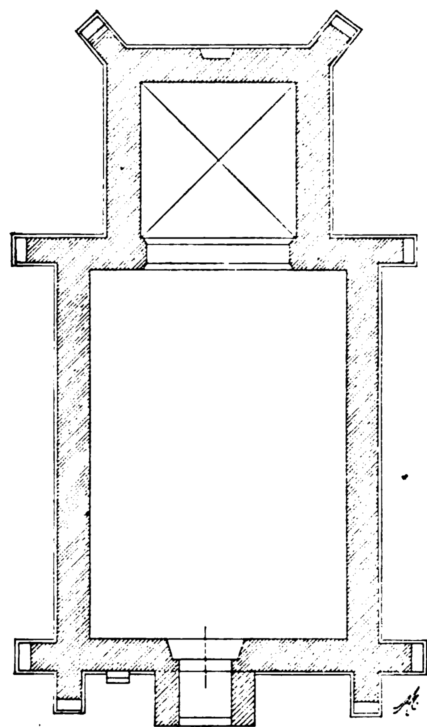
Obr. 131. Brandýs. Kostel sv. Petra Náhrobní kámen č. 2.

Architektura i ornamentace obou postranních oltářů jest celkem táž, jako u oltáře hlavního. Oltář stojící na straně evangelijní (viz obr. 130) má nápis: „Leta P. 1677 Urozena Pani Worssyla Katerzyna Boxpergrowa Tento Oltarž ku czty a chwale Božy Na Pamatku Wieczṇau Wlastnim Nakladem Swym Wyzdwihnauti dala Pan Buh Racz To K spaleni Dussi Milostiwe Przigiti. Oltář na straně epištolní stojící má nápis: Wsse ku czti a Chwale Boži a k zwelebeni Geho Neyswietieyssiho Gmena Letta Panie 1681 I·I·M·A.

Kazatelna v témž slohu, jako oltáře. Původně stávala na sloupci, který nyní chybí. Na řečništi ve výplních chatrně malované postavy evangelistův.

Cínová lampa před oltářem; na ní pěkně modellované dětské karyatydy, a mezi nimi květinové festonky.

Epitafia: 1. Obraz na plátně malovaný asi 1·50 *m* šir. a tolikéž i vysoký v rozvilinovém akanthovém rámci obepjatém po obou stranách vavřínovým věncovím. Kristus na oblacích trůnící navléká sv. Dorotě, jež, nádherně jsouc oděna, před ním klečí, na ruku prsten. Za světicí sv. Antonín a vedle Krista sv. Petr. Pod malbou (kromě citátů z písma): Kterehožto Panenskeho prostrzedkem Smrtj Sstastne Panenske Zasnaubenj W obrazu Swate Panny Doroty na Pamatku w Panu GEZISSI zesnule 4. Unora 1699 Swe pobozne Panny Dzery Doroty slowutni Pan Daniel Kuczera a Pani Katerzina Rodiczowe wizdwihly a zawiesily dne 4. Unora 1700. Slušná práce malíře *Redmana*, ale stářím značně sešlá a lakováním zkažená.

Obr. 132. Brandýs. Půdorys bývalého kostela sv. Vavřince.

2. naproti předešlému, stejné úpravy; od téhož malíře. Klečící ženská postava v nachovém plášti a s perlovou korunou na hlavě vzhlíží k svatému Petru, jenž v oblacích se vznáší papežským rouchem jsa přioděn a malý model Svatopetrského kostelíka zdejšího v rukou drže. Dole na zemi malý domek, v pozadí krajina. V rohu andílek držící štítek s citátem ze žalmu. Pod malbou nápis: Obijetugij tobie ô Bozie Przijbitek mug, Neb mnie ge Mijlegssij Przijbitek twug. Alzbieta Felixowa w Panu Wodporziwagiczi. Letha 1700. V rohu označení malířovo: „Redman pinxit.“ Dobrá, ale stářím valně sešlá malba domácí školy.

Náhrobníky: 1. uvnitř kostela ve zdi dvě nápisové desky umělecky bezvýznamné s bombastickými nápisy z XVIII. stol.

2. zevně v severní zdi lodi chrámové náhrobník z pískovce 1·60 *m* šir. i vys. z poč. XVII. stol. Uprostřed kříž; od něho v pravo klečí muž se třemi syny, v levo dvě ženy se sedmi dcerami (viz obr. 131.). Pod tím nápisová tabulka (prázdná).

3. 0·63 *m* šir., 0·78 *m* vys. s reliefovou postavou děcka v rubášku s krejzlíkem. Na okrajích nečitelný nápis. Obstojná práce z poč. XVII. stol.

Ve vížce dva malé zvony:

1. 0·42 *m* v prům. Při hořejším okraji nápis: GOS MIC IN PRAG IOHAN CHRISTIAN SVNCKHA 1768. Pod tím pěkný guirland renaissančního rázu a na plášti hrubé reliefy sv. Petra a Pavla.

2. r. 1832 přelitý od *K. Bellmanna*. Ze starého zvonu odlit hrubě relief sv. Petra.

KOSTEL SV. VAVŘINCE na osamělém pahorku stojící; původně farní chrám Brandýsský, již r. 1384 připomínaný, nyní zrušený a k profánním účelům užívaný. Budova provedena v ranním gotickém slohu století XIII. ze zdiva lomového. Skládá se z obdélníkové (9·65 *m* šir., 12·95 *m* dlouhé) lodi a čtvercového presbytáře, jehož každá strana měří 6·7 *m* (viz obr. 132.). Presbytář opřen jest dvěma opěrnými pilíři šikmo do rohů po-

Obr. 133. Brandýs. Kostel sv. Vavřince. Fresko »Smrť Panny Marie.«

stavenými, loď pak při rozích východních vždy jedním pilířem kolmo na boční zeď postaveným, kdežto při rozích západních vždy dvěma pilíři, z nichž jeden postaven kolmo ke zdi boční, druhý k průčelní. Pilíře ty mají podobu dvou šikmých stupňů. Kolem celé budovy obíhá kamenný trnož, ozdobený svrchu římskou (obloun čtvrtkruhový, vložený do pravoúhlého zářezu na hraně trnože).

Okna byla původně úzká, mírně hrotitá, kamenem obložená, s ostěním šikmým. V původní této formě zachovala se dvě zazděná okna: v průčelí a v zadní stěně presbytáře. Nad tímto druhým oknem vytesáno jest korunované R. Ostatní okna proměněna byla později v renaissanční; jsou však až na špýcharovitý otvor zazděna.

Loď přikryta stropem rovným, kdežto presbytář má křížovou hrotitou klenbu bez žeber.

Vítězný oblouk jest hrotitý, z kvádru (červeného pískovce) zbudovaný a na obou hranách ploše šikmo sříznutý.

Vnitřní stěny bývaly zdobeny nástěnnými malbami, jichž pozoruhodné zbytky při soupisové práci byly objeveny:

1. v lodi na úzké zdi, přilehající k vítěznému oblouku, na straně evangelijní nad mensou oltáříku tu stávavšího »Smrt Panny Marie« (viz obr. 133.). Na loži P. Maria; kolem ní seskupeni sv. Apoštolové, z nichž

Obr. 134. Brandýs. Kostel sv. Vavřince. Fresko »Madona, Sv. Petr a Pavel«.

jeden z knihy se modlí, někteří pak v rukou čtyři žerdi baldachynu (jehož cípy po stranách obrazu až dolů splývají) drží. Nad skupinou touto Kristus (ve větším měřítku), odnášeje duši Panny Marie v podobě dítka.

2. na stěně severní (vedle prvého) Madonna s Ježíškem. P. Maria má korunu z trojlistů hrotitých; vlasy rusé. Ježíšek oděn jest v suknici a má rovněž rusé vlásky. Kolem hlav svatozáře. — Vedle (v měřítku zmenšeném) dvě postavy, z nichž postava po levici drží v ruce dlouhý křížový meč; nepochybně sv. Petr. a Pavel. (Viz obr. 134.)

3. na straně epištolní, opět na zdi k triumfálnímu oblouku přiléhající, nad bývalým oltářem:

a) znázornění církve na základě podobenství o síti: na lodi Kristus s apoštoly vytahuje z vody síť, v níž dvě rybky jakožto representanti

dobrých a zlých údů církve slyšící: jedna s potvornou hlavou zvířecí druhá s ozářenou hlavou lidskou; mimo to jakožto zástupce církve učící viděti tu část postavy biskupské s aureolou kolem hlavy. (Viz obr. 135.)

b) nad tím obraz Nejsv. Trojice. Na trůně po stranách stilisovanými listy ozdobeném sedí na podušce Bůh Otec, korunu maje na hlavě. V rozpjatých rukou drží sukovitý kříž, na němž pní Kristus znázorněný jako dítko oděné v řasnatý dlouhý šat. Nad hlavou Kristovou, před prsoma Boha Otce, Duch sv. v podobě holubice, z níž však pouze již jen křídla jsou znatelna. (Viz obr. 136.)

Obr. 135. Brandýs. Kostel sv. Vavřince. Fresko »Allegorie církve«.

4. Na stěně jižní (vedle předešlého): v malovaných výklencích nahoře kruhovým trojlistem zakončených na červené půdě postava světce-biskupa s knihou a berlou, a postava světce dlouhými vlasy a vousy zahaleného a na prsou velký kříž držícího. Nad touto druhou postavou nápis: S. onofrius eremi. V pravém dolejším rohu dvě drobné klečící postavičky muže a ženy s rukama sepjatýma a nad nimi nápis již nezřetelný (asi: orate pro nobis). (Viz obr. 137.)

5. Pod kruchtou na severní stěně táhne se úzký pás figurální, obsahující velmi zajímavé pořadí výjevů,*) jež střídavě odehrávají se v širém prostoru a v drobném kostelíku, obsahu nedosti jasného. Tolik jen jest patrno, že obrazem tímto jakás rodina mlynářská vzdala dík svůj sv. Kateřině, kterážto světice jména byla patronkou mlynářů, za vyslyšení v ně-

*) Tento pás obrazový objeven byl již r. 1887.

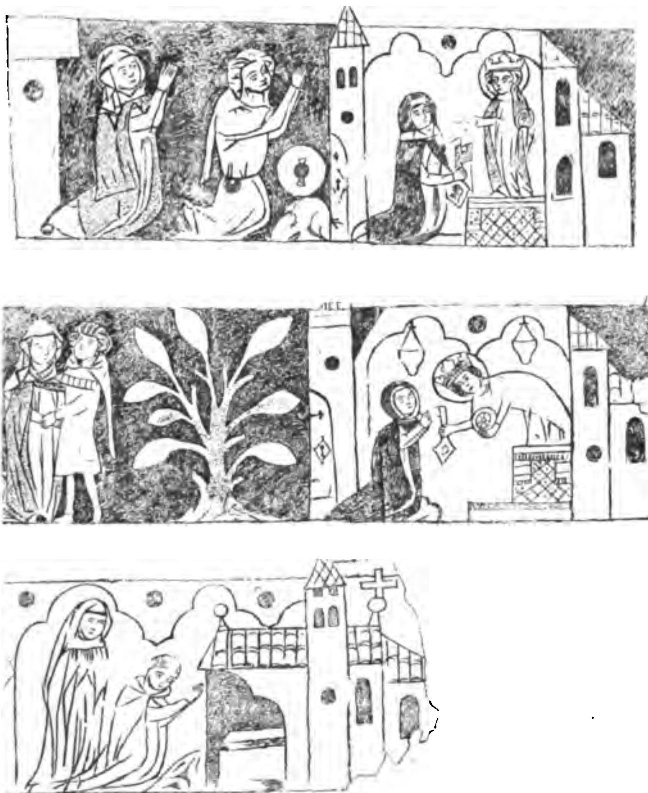
Obr. 136. Brandýs. Kostel sv. Vavřince. Fresko »Nejsv. Trojice.«

Obr. 137. Brandýs. Kostel sv. Vavřince. Fresko č. 4.

jaké záležitosti. Osoby tu znázorněné jsou patrně tytéž, jež klečí před sv. Onufriem. Z původního koloritu málo již zbylo. (Viz obr. 138.)*)

Všecky tyto obrazy vynikají rázovitostí svou a jistotou i bohatostí své kresby, jež provedena byla vesměs červenou hlinkou. Z původního tónového koloritu nic se téměř nezachovalo, kromě sytějšího červenavého pozadí na některých místech. Částky původně bílou barvou kreslené (ho-

Obr. 138. Brandýs. Kostel sv. Vavřince Fresko č. 5.

lubice, šedý vlas i vous Onufriův), stářím úplně zčernaly. Velezajímavá a k nejrázovitějším malbám dosud u nás objeveným náležející práce z rozhraní XIII. a XIV. věku.

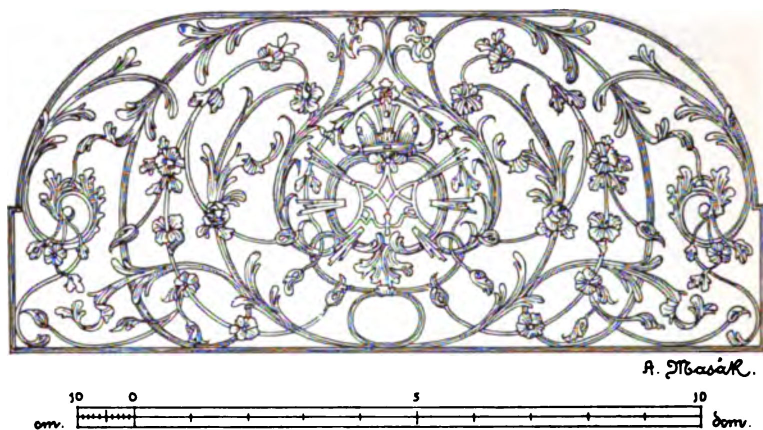
N á h r o b n í k zevně při vchodu, z pískovce tesaný, 1·64 *m* dl., 0·63 *m* šir.; podél okrajů nápis: Tetha Panie 1541 w ſtřzedu den hromnic umrziela

*) Mezi oběma okny na jižní stěně rovněž jsou stopy malby -- zcela však nezřetelné; toliko veliký jakýs sloup (snad kříž) je tu znatelný. Triumfální oblouk nebyl obarven, působil přirozeným hnědočerveným zbarvením svého kamene. Není pochyby, že i na stěnách presbytáře jsou pod nynějším nátěrem obdobné malby, jež ještě odkrýti dlužno.

gest urozena pana Alina dcera statečneho pana Jana mladšiho z Habarticz a tuto gest pochowana. Uprostřed stít na příč kosmo páskou dělený.

DĚKANSTVÍ, prostá jednopatrová budova z r. 1773. Nad vchodem vkusně kovaná mříž barokní (viz obr. 139), jakož i obstojně tesaná pískovcová soška Madonny typu Svatohorského.

HŘBITOVNÍ KAPLE SV. ROSALIE kolem r. 1680 vystavěná, byla r. 1880 zbořena a na jejím místě nový kostelík zbudován. Na oltáříku kopie Škretova obrazu Sv. Rosalie z chrámu Svatostěpánského v Praze (Scheiwl).

Obr. 139. Brandýs. Barokní mříž na děkanství.

Na hřbitově kamenná kaplička ve formě plochého zdiva, okrášleného po stranách dvěma sloupky a nahoře trojúhelníkový štít. Ve výklenku na omítce dosti dobrý obraz »Pieta«, kterouž r. 1702 maloval *C. M. Redman*, na obraze tom podepsaný. (Obraz přemalováním původního rázu zbaven.)

SOCHA SV. JANA NEP. na náměstí, barokní, dobře provedená Koncepce originální: Sv. Jan klečе na jednom kolenu spíná ruce před obrazem P. Marie na kartuši, kterouž před ním andělé drží.

RADNICE, prosté jednopatrové stavení s trojhranným štítem v průčelí a s cibulovou vížkou nad střechou.

V radnici chovají se:

1. Dvě stříbrná pečetidla:

a) 4 *cm* v prům.; kolem nápis: SIGILLVM . MINVS . CIVITATIS . BRANDENSIS . SVPER . ALBIM . Uprostřed v kartuši český lev. V zadu vyryto: 1584 WFT. a 1695 W . I . Z.

Obr. 140. a 141. Brandýs. Znaky v městských trhových privilegiích.

b) 4·4 *cm* v prům., týmž způsobem upravené, ale pěkněji ryté; dělítka mezi slovy mají podobu malých roset. Na rubu letopočet 1581 a hrubá ornamentální rytba.

2. Kniha privilegií (pergamenová) z doby cís. Leopolda I.; v ní velmi pěkně malované městské znaky v ornamentálním orámování (viz obr. 140. a 141.).

3. Dva svícny bronzové 40 *cm* vys., s kroužený stvoly na trojúhelníkových deskových podstavcích. XVII. stol.

V SOUKROMÉM MAJETKU:

1. předměty z kostrových hrobů nalezených »u Křížku« při stavbě silnice z Brandýsa do Brázdimi: bronzové artefakty, dva prsténky ze zlatého drátu, náramky, hliněné nádoby, kostěná šipka a j.

Obr. 142. Brandýs. Pískovcový relief.

2. kamenný mlat, nalezený ve Slaném v studni.

3. Relief Madonny v Zápech nalezený, z pálené hlíny, renaissanční, typu Madon staročeských.

4. Gotický kachel z XV. stol., na němž dvě postavy proti sobě.

5. Vojenská helmice ze železného plechu nýtovaná, v Zápech nalezená ze XVII. stol.

Vše to v majetku p. notáře Choury.

6. Čtyřhranná pískovcová deska 0·98/1·14 *m* s vysokým reliefem, představujícím lovce a psa. (Nepochybně štít z některé bývalé brány hradní nebo domovní.) Z konce XV. stol. Nalezena r. 1895 ve dlažbě před domem čp. 21. Nyní uložena ve sbírkách českého musea v Praze. (Viz obr. 142.) Srvn. M. C.-C. 1896 (XXII.), 118.

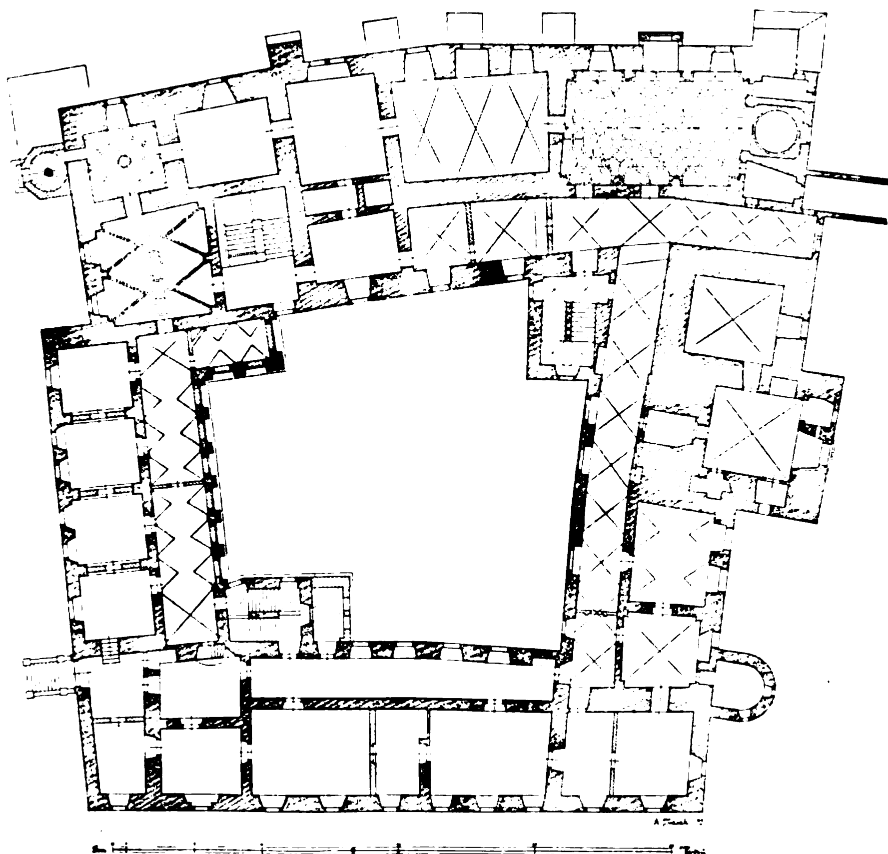
7. V zahradní zdi na dvorku domu č. p. 9. kamenné, pozdně gotické ostění dveří z panského obydlí na Stránce (viz toto heslo).

ZÁMEK na skalnaté vyvýšenině východně od města, na břehu Labském. Jest to nepravidelný čtverhran budov z různých dob pocházejících (viz půdorys na obr. 143.). Nejstarší částí jest křídlo severní a východní, vystavěné na počátku stol. XVI. a vykazující ještě některé známky slohu pozdně gotického. Část tato vyhořela r. 1552, a byla potom znovuzřízena. K ní přistavěl Rudolf II. na straně západní a jižní obě ostatní křídla.*)

*) Dle zprávy Práškovy v Ottově Slovníku Nauč. IV. 569 stavěl tuto část zámku Vlach *Vostalis de Sala*.

Za císaře Karla VI. zpustlý zámek opraven stavitelem *Františkem Maximilianem Kankou*. R. 1736 vyhořela věž, i byla nizounkou měděnou bání přikryta, jež r. 1873 nynější sedlovou střechou opatřena, při čemž obě hořejší její patra obdržela dnešní svoji výzdobu (viz pohled se strany severní na obr. 144.).

Křídlo severní opřeno jest nepravidelnými mohutnými opěrnými pilíři, zřízenými nepochybně po ohni r. 1552. V rohu severovýchodním

Obr. 143. Brandýs. Půdorys zámku.

veliká síň, jíž se nyní užívá za kapli zámeckou. Půdorys její jest nepravidelný obdélník, jehož jižní strana měří 13·1 *m*, severní 13·3 *m*, západní a východní 8·3 *m* V době Rudolfinské byla opatřena bohatou klenbou, spočívající na 8 oblých polosloupech přístěnných a napodobující bohatou klenbu síťovou. Uprostřed severní zdi této síně vystupuje obdélníkový arkýř (viz obr. 145.), na čtyřech trojdílných konsolách spočívající. Dolejší jeho část ozdobena jest panellovými kružbami a po stranách třemi gotickými liliemi. Nad tímto pavlánovitým zábradlím po všech třech stranách se

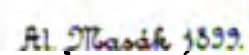
táhnoucím zvedá se arkýř ještě do výše 3·55 *m* a zakončen jest nízkou prejzovou stříškou. Uprostřed této části obdélníkové veliké okno, jehož kamenný rámec profilován jest dvěma oblými pruty, jedním prutem hruškovým a třemi žlábky. Nároží arkýře jsou sešikmena, do polovice výšky profilována hruškovým prutem s dvěma žlábky po stranách; potom ozdobeno nároží třemi dolů obrácenými stilisovanými liliemi, nad tím pak jde

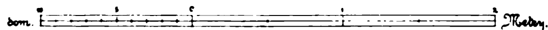

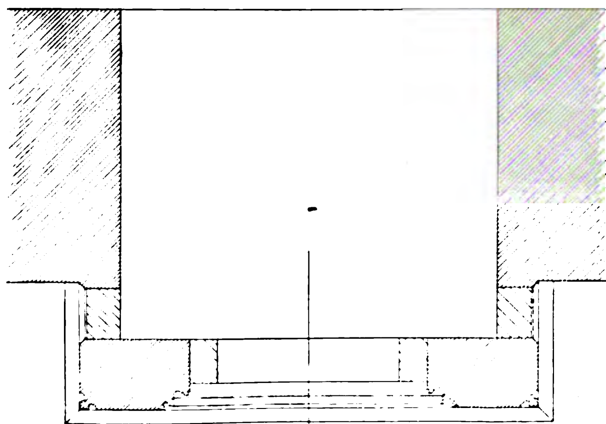
Obr. 144. Brandýs. Pohled na zámek se strany severní.

široký žlábek výše, kterýž na západním nároží zakončen jest třemi svislými liliemi a nejvýše lupenem, na nároží východním pak ornamentací geometrickou a malou renaissanční ozdobou vasovitou. Po obou stranách okna vytesáno několik reliefů: nejvýše dva ptáci proti sobě, pod tím v levo lev, v pravo pták, lapající nějakého čtvernožce; ještě níže řada znaků. V každé z obou bočních stran arkýře jest po úzkém obdélníkovém okénku, vedle něhož při nároží vždy tři znaky pod sebou. Vedle arkýře jest obdélníkové okno, obložené dvěma v koutech se křižujícími rovnými pruty a ozdobené uprostřed nahoře dvěma znaky (Šellenberským a Krajířským) vedle sebe (viz obr. 146.). Na stěnách této části zámku patrny jsou stopy kosočtverečného sgraffita.

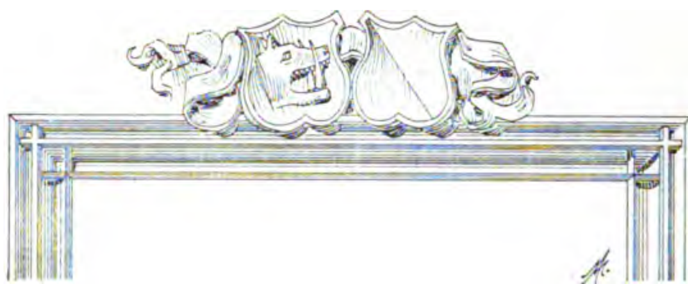
Křídlo východní (viz obr. 147.) zachovalo v sobě spodek původní věže, jenž pojat jest nyní do osnovy ostatní stavby, tak že není na první

Obr 145. Brandýs.
Arkýř na severní straně
zámku.

Obr. 146. Brandýs. Zámek. Okno vedle arkýře.

pohled patrný. Jest to nejvíce v před vystupující část fronty na této straně. Mohutný nepravidelný hranol nadmíru silného zdiva (na straně západní 5 *m*!) zachoval si zevně i uvnitř některé částky původní své výstavnosti.

Obr. 147. Brandýs. Zámek. Křídlo východní.

Tak v prvém patře jest široké okno obdélníkové, profilovaným kamenným rámcem obložené, nahoře rovnou římsou a po stranách kanellovanými polosloupky obstoupené, jež dole ozdobeny jsou znakem Šellenberským a Krajířským a nahoře ornamentem na způsob květinového kalichu (viz

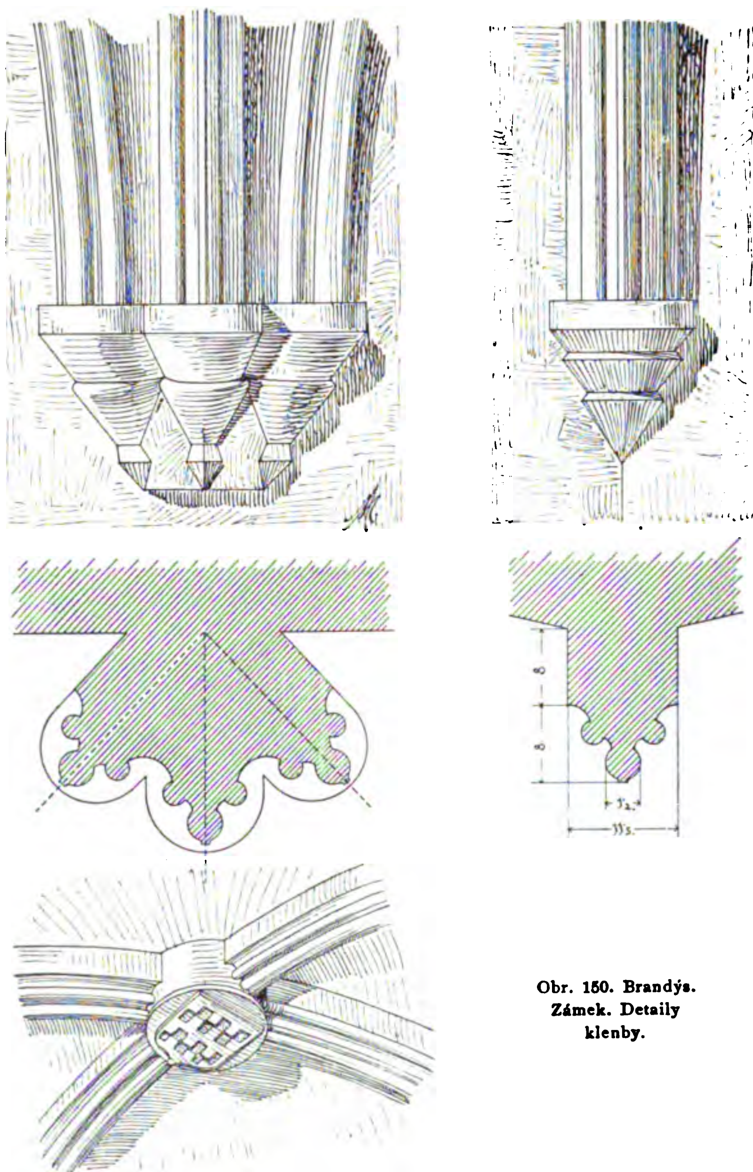

Obr. 148. Brandýs. Zámek. Okno v křídle vých.

Obr. 149. Brandýs. Zámek. Okno v křídle vých. (Restaurováno.)

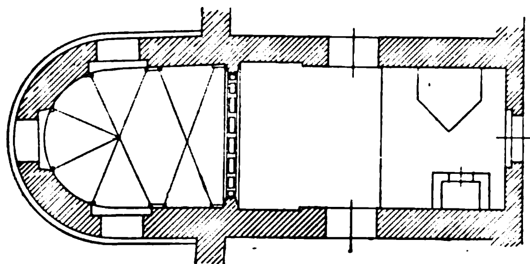
obr. 148). Původně rozděleno bylo okno třemi kamennými pruty, jichž fragmenty dosud se zachovaly, a jež na obr. 149 byly doplněny. V druhém patře věže místnost opatřená křížovou gotickou klenbou. Žebra

Obr. 150. Brandýs. Zámek. Detaily klenby.

profilovaná prutem hruškovým a dvěma pruty oblými osazena jsou na konsolách, majících podobu trojdílného kužele. Svorník kruhový ozdoben znakem šachovnicovým. Viz obr. 150. V síni této jest uložena sbírka praehistorická, obsahující přečetné kusy, většinou cizinské provenience (ze-

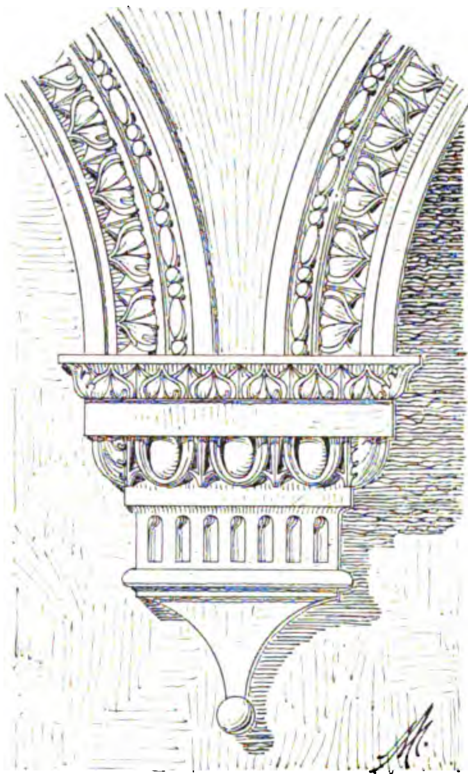
jména cenná jest sbírka bronzových nádob). Domácího původu jest jmenovitě pěkný meč bronzový a četné — nelokalisované — předměty z okolních nalezišť (zejména Přerovských).

Obr. 151. Brandýs. Zámek: Půdorys kaple.

Další pokračování křídla východního k straně jižní později přistavěno. Tu nalézá se polokruhový výstupek na způsob bašty. V tomto výstupku ve druhém poschodí jest presbytář bývalé kaple (viz půdorys na obr. 151.), sklenutý křížově bez žeber; triumfálním obloukem, ozdobeným kassetováním z malty provedeným, oddělen jest od obdélníkové lodi.

Věž v rohu severozápadním. V síni věžní pěkný štukový strop renaissanční, ozdobený na hranách perlovcem a listovým ornamentem, a spočívající na vkusných konsolách vaječníkem ozdobených (viz obr. 152.). Podobně vyzdoben jest také i strop veliké vedlejší místnosti čtvercové, jakož i místnosti, v níž upraveno jest prostorné schodiště. Část křídla severního a celé křídlo západní jest do dvora v prvém poschodí opatřeno pěknou loggií na toskánských sloupech spočívající, nyní zazděnou*) (viz obr. 153.). Některá okna jižního a východního křídla, do dvora obrácená, jsou profilována jednak oblými pruty a žlábky (viz obr. 154 *a*), jednak žlábky v hořejších rozích se křižujícími (154 *b*).

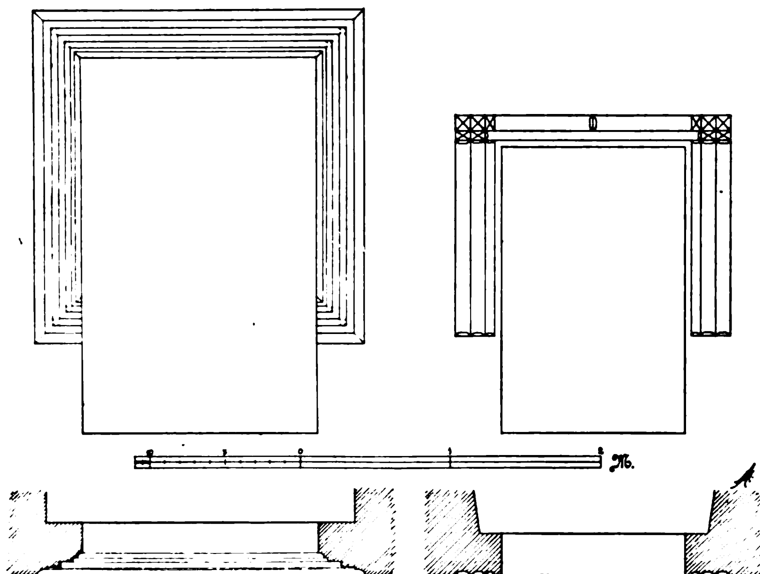

Obr. 152. Brandýs. Zámek: konsola v rohové věži.

*) Prostory tyto rozděleny jsou nyní na dvě patra.

Obr. 153. Brandýs. Nádvoří zámku.

Obr. 154. Brandýs. Zámek.
Okno na východ. straně nádvoří. Okno na jižní straně nádvoří.

Obr. 155. Brandýs. Zámek. Renaissanční relief.

Obr. 156. Brandýs. Zámek. Krucifix ze želvoviny.

Ze starožitných předmětů v zámku chovaných uvésti dlužno:

1. Sádrový relief renaissanční (1·65 *m* vys., 1·16 *m* šir.), v přízemní kobce před schodištěm v severní části zámku, představující klanění se Tří sv. králů; nepochybně odlitek (nyní po několikáté již natřený) výborného italského originálu (viz obr. 155.).

2. Kříž ze želvoviny (47 *cm* vys.), obložený v rozích rokokovými zlacenými ornamenty; corpus ze slonoviny (21 *cm* vysoký), výborně řezaný (viz obr. 156.).

3. Některé kusy nábytku empirového s pěkným kováním (ukázku kování viz obr. 157.).

Staré části zámku použito nyní za museum, v němž mimo vzpomenutou již sbírku praehistorickou uloženy jsou hojné sbírky přírodnické a ethnografické.

Bývalé opevnění dvojnásobným vykopaným příkopem a mezi tím vyzděným valem (dvě souběžné zdi, jichž střední prostor jest zasypán) zachovalo se dosud na straně východní. Příkopem druhým, těsně při zdech budovy samé, vedla cesta do zámku od Labe, (naproti bývalému Labskému mostu) uzavřená branou, jež spojuje formy pozdně gotické s renaissančními. Oblouk brány jest hrotitě zalomen a pozdně goticky profilován pěti překříženými pruty. Po obou stranách stojí oblé sloupy toskánské, nesoucí nad branou římsu na způsob cimbuří (viz obr. 158.).

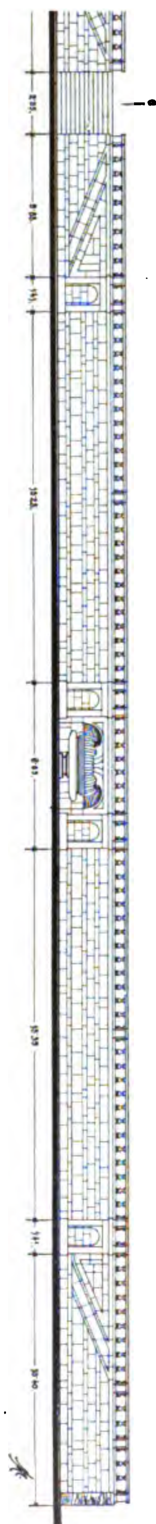
Od severovýchodního rohu zámku vede přes příkopy do parku dlouhá chodba na půlkruhových obloukových klenutích spočívající, z doby rudolfinské pocházející, sgraffitovou rustikou zevně ozdobená.

Obr. 157. Brandýs. Zámek. Kování z mosazného plechu na skříni.

V parku jest vkusná renaissanční terrassa z kvádrů stavěná 2·3 *m* vys., s ballustrádou; tu a tam výklenky s mušlovou konchou a fontanou ozdobená (viz obr. 159. a 160.).

MOST přes Labe druhdy vedoucí zachoval se toliko ve dvou polokruhových obloucích, mlýnské rameno řeky těsně pod zámkem překlenujících. Jest soudobý se starou částí zámku, a dílem z kvádrů, dílem z lomového kamene zbudován. Pilíř jeho jest sesílen po každé straně trojúhelníkovým opěrákem; nad tím v poprsní zdi mostní část kuželkovitého zábradlí s křížem a soškou sv. Jana Nep. (Viz obr. 161.)

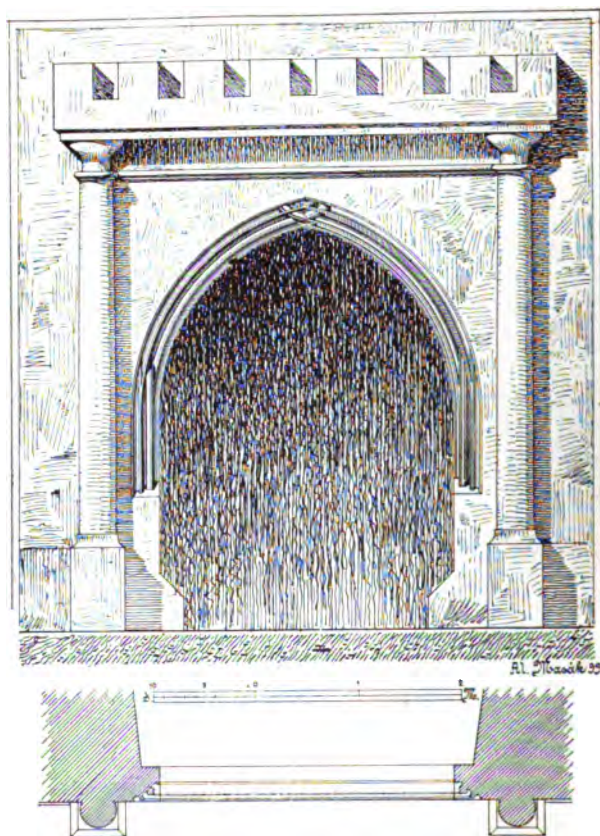
Obr. 159. Brandýs. Renaissanční terrassa v zámecké zahradě.

Brázdim Veliký.

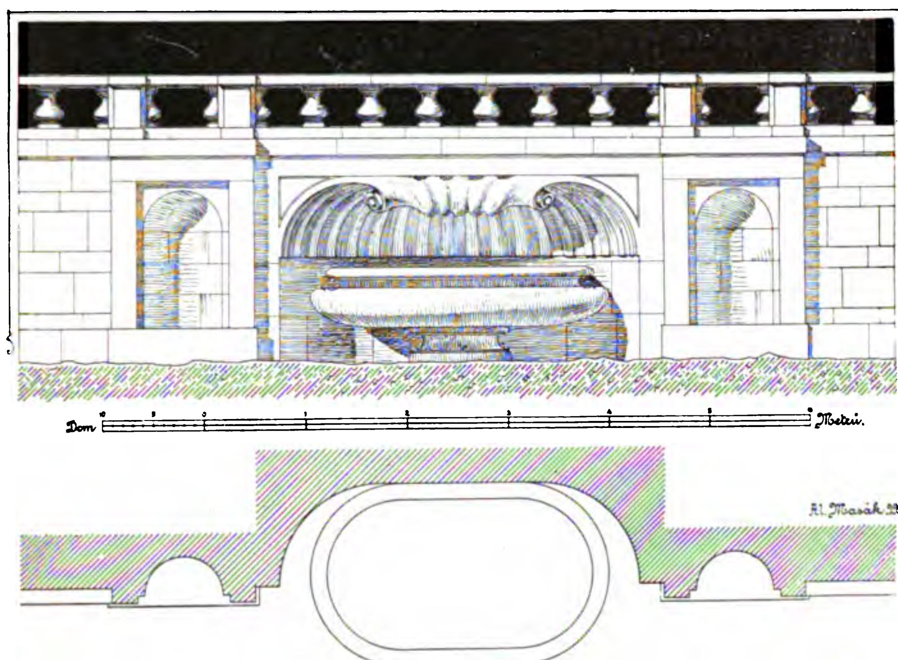
Schaller X., 302; Sommer XII., 266; Fr. Kneidl, Paměti škol Okresu Karlínského 193; J. V. Prášek, Okr. Brandejsský nad L. 157—160.

Hroby se skrčenými kostrami na pahorku valem a příkopem obehnaném, řečeném »na Homolce«. Nalezeny tu bronzové jehlice, spirálová rourka, palstávek, jantarové a bronzové korálky, pazourkový nůž, nádobka s vápenitou náplní a j. Pam. arch. XV., 405—407 a 429. Srvn. Katalog retrosp. výstavy č. 60. Vyobrazení viz Dr. Píč: Čechy praeh., díl I., tab. V.

TVRZ zdejší stávala v místech nynějšího čís. pop. 7. Základy její možno ještě zjistiti. Okolo tvrze při kopání přišlo se na kaliště tvrz objímající, v němž nalezeny různé předměty.

Obr. 158. Brandýs. Zámek. Brána do hradeb. příkopu.

Obr. 160. Brandýs. Zámek. Dekorativní kamenná zeď v zahradě.

V soukromém majetku p. říd. učitele Ant. Růžičky dvě pečetidla: jedno s nápisem nečitelným, druhé Viléma Vrábského Tluksy z Vrábí.

Jihovýchodně od vrchu »Kuchynky« stávala tvrz »Záhoř«; dosud se pole v místech těch nazývají »v Záhoří«.

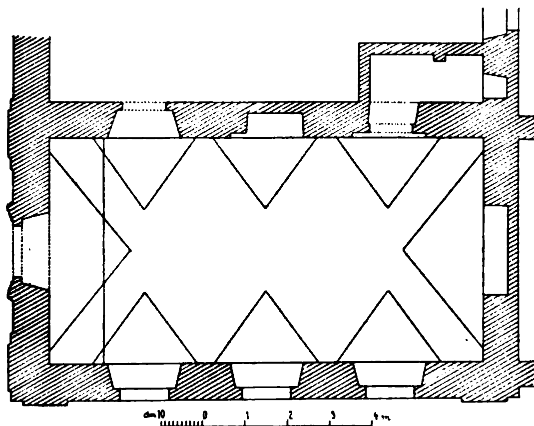
Obr. 161. Brandýs. Starý kamenný most.

Brnky.

Schaller X., 243; Sommer XII., 299; Kneidl 497.

Zámeček, nepatrná budova, žádných architektonických zvláštností nevykazující.

V něm zrušená kaple Narození Panny Marie. Jest to prostá obdélníková prostora 10·35 *m* dlouhá, 5·36 *m* šir., lunetovou valenou klenbou překlenutá. Z jižní strany osvětlena jest třemi okny. Vchod dosti bohatě profilovaný vede se strany západní (viz obr. 162.).

Obr. 162. Brnky. Půdorys zrušeného kostela.

Břežany Panenské.

Schaller X., 267—268; Sommer XII., 294; Kneidl, o. c. 198.

Při orbě parním pluhem nalezeno zde hojně nástrojů a šperků kamenných i bronzových, jakož i části koster. Značná část nálezu nalézá se v majetku nájemce dvora p. J. Stellvaga. Mnohé též v soukromém majetku p. učitele Frant. Kříže v Šestajovicích.

O zdejším praehistorickém sídlišti viz Dr. J. Píč, Starožitnosti I., str. 202.

KAPLE SV. ANNY. Dle plánů *Jana Santina* vystavěl ji zednický mistr Pražský *Filip Španberk* r. 1705—1707. Roku 1892 opravena. Velmi pěkná stavba barokní.*) Sakristie přistavěna byla roku 1738.

Půdorys trojúhelníkový, zajímavě řešený (viz obr. 163.).

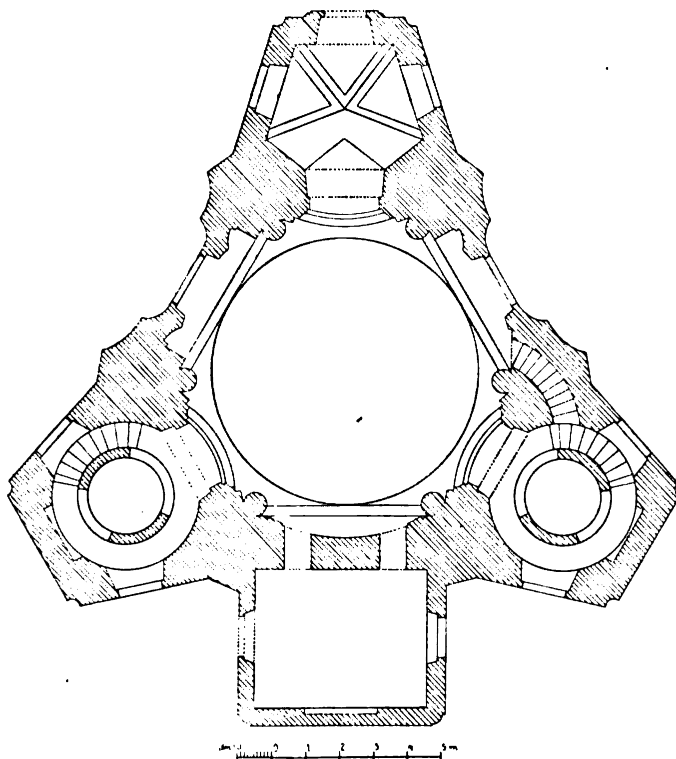
Vnějšek jest prostých, ale ladných forem (viz obr. 164.). Nad středem vypíná se vysoký, šestiboký tambour ozdobený na nárožích maltovou rustikou a v každém boku velikým oknem opatřený. Okna v tambouru jsou obdélníková, nahoře lomeným polokruhem zakončená a jednoduchým římsovím ozdobená. Podstřešní římsa lomí se nad okny

---

*) Celkový náklad na stavbu obnášel 3896 zl. 20 kr., z čehož obdržel zednický mistr F. Španberk 995 zl. a architekt J. Santin za plány a dozor na stavbu 180 zl. Oprava r. 1892 vykonaná vyžadovala 3848 zl. 41 kr.

trojúhelníkově. Prejzová střecha kopule je dvojdílná: v části dolejší má tvar komolého, v hořejší části pak nízkého kužele. Nad nárožními výběžky malé zděné lucerny.

Hlavní prostoru chrámovou tvoří šestiboký vysoký střed. Půdorys jeho jeví se jako pravidelný šestiúhelník vepsaný do kruhu měřícího 4·9 *m* v poloměru; úsek tohoto kruhu tvoří za oltářem ve zdivu mělkou apsidu. V rozích šestihranu stojí hladké sloupy a pilíře s kompositními hlavicemi, jež nesou bohatě členěnou římsku kolkolem obíhající.

Obr. 163. Břežany Panenské. Půdorys kaple sv. Anny.

Dva boční cípy trojúhelníkové budovy jeví se uvnitř jako prostory kruhové (2·13 *m* v polom.), překlenuté tak, že vznikly v nich místnosti přízemní a poschoďové, jakož cípy ty zevně mají skutečně tvary jednopatrových přístavků. Uvnitř jsou poschodí ta upravena za oratoře, jež jako balkonky dovnitř chrámu povystupují. V cípu západním, jehož vnitřní prostora však není kruhová, nýbrž má tvar nepravidelného šestistěnu, jest analogicky umístěna kruchta, pod ní pak nalézá se vchod.

Oltář barokní, dřevěný, úhledných forem. Na vysokém podstavci obvyklá sloupová architektura s kompositními hlavicemi téhož tvaru, jako hlavice sloupů přízedních. Celá oltářní stavba jest v půdorysu segmentovitě

prohnuta. Uprostřed nad římsovím mušlovitý výklenek, nad nímž zdařilá skupina soch představující Boha Otce a Ducha sv. mezi anděly. Uprostřed oltáře oválový veliký obraz nesený dole dvěma vznášejícími se anděly Obraz velmi zdařile na plátně malovaný: svatá Anna sedíc drží na klíně nahého Ježíška, jenž k Panně Marii stranou klečící se obrací; v levo

Obr. 164. Břežany Panenské. Kaple sv. Anny.

sloupová architektura; v pravo výhled do krajiny (viz obr. 165.). Po stranách oltáře na konsolách dobře ze dřeva řezané sochy sv. Víta a sv. Václava.

Kazatelna barokní: na stříšce sv. Jiří, níže andílkové v obláčcích; na řečništi barokní kartuše s polovypuklými poprsími světců.

Lampa na věčné světlo, stříbrná, prolamovaně tepaná, s naturalistickým dekorem rostlinným, zakoupená r. 1721 za 59. zl. (Viz obr. 166.)

Oba prostranní oltáře sv. Isidora a sv. Jana Nep. nevykazují nic pozoruhodného.

Obr. 165. Břežany Panenské. Oltář v kapli sv. Anny.

ZVONY:

1. v západní vížce visíval druhdy zvon 98 lb. těžký, původně r. 1707 ulitý a r. 1794 přelitý, na němž byl dle pamětní knihy Vodolské tento nápis: SVB PATRONAV FRANCISCAE HELENAE PIERONIANVE GALLIANO PRINCISIS ATQVE ABBATISSAE IN PERVETVSTO COENOBIO VIRGINVM BEATI GEORGII IN CASTRO PRAGESI FVSA (na druhé straně:) PATRONO CAESARE ET REGE FRANCISCOII SVMPTIBVS HVIVS

CAPELLAE PVBLICAE REFVSA BEATI GVNTHERI ANNAE ET AGATHAE HONORI SACRATA. Na počátku XIX. stol. byl zvon tento ukraden.

2. ve východní vížce, jenž nesl jména sv. Norberta, Vojtěcha, Vavřince a Donáta, zaměněn r. 1860 za nový, nesoucí jméno Jana Křtitele.

3. nejmenší, rovněž ve výhhodní vížce, ješt 35 *cm* v prům., a 27 *cm* vys.; na něm relief sv. Václava a nápis S. VENCEL.

Poblíž kostela rozestaveny na oblých sloupcích čtyři kamenné sošky světců; slabé práce barokní.

Obr. 166. Břežany Panenské. Večná lampa.

BÝVALÉ LETNÍ SIDLO ABATYŠE KLÁŠTERA SVATOJIŘSKÉHO, tak zv. »starý zámek«, poblíž kaple. Obdélníková jednopatrová stavba, druhdy dřevěnou krytou chodbou s kaplí sv. Anny spojená. Barokní prostá fasada rozčleněna lisenami. Okna (jichž jest v průčelí v 1. patře sedm) ozdobena nahoře římsami; nad prostředním znak. Uvnitř nic zajímavého; toliko na stropech některých síní chudá štuková ornamentace.

Ctěnice.

J. V. Prášek, o. c. 145.—146.

Na místě prastaré TVRZE, již r. 1286 připomínané*) z části (na východ) příkopem ve skále vylámaným, jenž do dnes se zachoval, z části

*) Viz Emlerova »Regesta« II. 589.

zatopením a bažinatými lukami opevněné renaissanční ZÁMEČEK o přízemí a jediném patře na silném soklovém zdivu, místnosti sklepní valeně sklenuté chovajícím. Půdorys tvoří nepravidelný pětiúhelník, v němž seskupeny jsou zámecké budovy kolem drobného nádvoří. V průčelí povystupuje čtyřboká hranolová věž, jejíž přízemím přes bývalý příkop ve skále vylámaný — nyní mostem překlenutý — jediný vchod do zámečku vede. Ozdobnějších stavitelských detailů tu není; vnitřní nádvoří mají fasadu střídmou, zbarokovanou; tak i věž, nyní přikrytá velmi vkusnou mansardovou polobání s lucernou. Přízemí sklenuto klenbou výsečovou.

Vchod do parku uzavírá zbytek vkusné barokové mříže ze železa kuté.

Cvrčovice (Svrčovice).

Schaller X., 250; Sommer XII., 253; Prášek, o. c. 143.

FILIÁLNÍ KOSTEL STĚTÍ SV. JANA KŘ., již r. 1309 připomínaný; v nynější své podobě jest to drobná stavba renaissanční zcela nevýznamná.*) Loď obdélníková, plochým dřevěným stropem krytá, dvěma zprohýbanými okny osvětlená. Vzadu zděná empora na stlačeném segmentu spočívající. Presbytář půlkruhový plochým prkenným stropem krytý. Okna opět barokně zprohýbaná. Vzadu drobná sakristie. Nad presbytářem prostý lucernový sanktusník se dvěma nedostupnými malými zvonky.

Na zdi dvorce při cestě z Podolánky renaissanční znak z kamene hrubě tesaný, nezřetelný (šíp?).

Čakovice Malé.

Schaller X, 213; Sommer XII., 267; Prášek, o. c. 131; Kneidl, o. c. 208.

Na břehu labském, asi 1/2 hod. cesty na severovýchod panský pozemek »Hradiště« zvaný; dosud přichází se zde na staré zdi.

Čakovice Velké.

Schaller X., 218; Sommer XII., 314; Kneidl, o. c. 210.

FARNÍ KOSTEL SV. REMIGIA. V Čakovicích připomínán farní kostel již r. 1352. Místo staré budovy vystavěn v letech 1878—1881 kostel zcela nový.

---

*) Dle zprávy Sommrovy, o. c. zbudován r. 1564.

Ze starého inventáře zbyl toliko

1. kalich rokokový (zlacené stříbro) 26·5 *cm* vysoký, velmi vkusně tepáním ozdobený. Na noze hojně profilované a šroubovitě zprohýbané bohaté mušlové ornamenty střídavě s kyticemi; obdobná ozdoba na nodu i na číši vkusně vyduté. Značky (ne dosti zřetelné): tři věže a písmena CG. Velmi dobrá a technicky exaktní práce z druhé polovice XVIII. stol. Na spodní obrubě nohy vyryto: ECCLESIA CZAKOVICENSIS COMPARAVERAT a nad tím tři skupiny cifer: 136, 1010 a 611 (nepochybně letopočet 1757).

2. Obraz z bývalého hlavního oltáře, rozměrný, na plátně velmi sytě malovaný i dosti dobře komponovaný: sv. Remigius křtí krále Chlodvíka (ve skupině četných osob); signován: *Wenc. Kramolin Nimburgensis pinxit A. 1794 (?).*

3. Ostatní obrazy oltářní drobnější, z nichž však zmínky zasluhuje toliko obraz sv. Joachyma: stařec, dívku z knihy učící, velmi dobře malovaný, jemného koloritu a svědomitého provedení. Neoznačeno. Dobrá práce rázu školy Raabovy.

Všechny tyto obrazy chovají se nyní v budově školní.

Před chrámem stojí pískovcová socha sv. Floriana z polí sem přenesená, z XVIII. stol., řemeslně pracovaná. Na podstavci původním byl korunovaný dvojznak nyní ztracený. (Viz obr. 167.).

Obr. 167. Čakovice. Socha sv. Floriana.

Čelakovice.

Schaller X., 295; Sommer XII., 264; Prášek, o. c. 199—217; Kneidl, o. c. 214 násl.; F. J. Lehner, »Method« XIII. (1892) 122—123; J. V. Prášek v Ottových »Čechách« IV., 210—211.

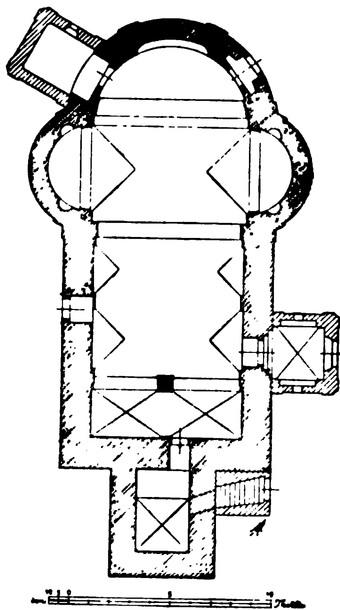
V cihelně nalezeny popelovité jámy. Pam. arch. XV., 402. Při stavbě severozáp. dráhy rozkopáno u Č. několik hrobů s popelnicemi a bronzy, z nichž zemské museum dostalo bronzový nůž. Šnajdr, o. c. 28.

Část města při kostele na břehu Labském sluje »Hrádek«; snad již od dob praehistorických osídleno.

OPEVNĚNÍ A BRÁNY. Městečko opevněno bylo druhdy plaňkami a mělo dvě zděné věžové brány: Kolínskou a Toušeňskou; prvá z nich zbořena 1799, druhá 1839.

DĚKANSKÝ CHRÁM NANEBEVZETÍ PANNY MARIE. Románská orientovaná budova se štíhlou věží průčelní a s třemi apsidami, do kříže rozloženými, z počátku XII. stol. (viz půdorys na obr. 168. a pohled na obr. 169.) Zdivo provedeno z pískovcových, pečlivě tesaných kvádrů a není omítnuto. Kolem r. 1720 apsidy zvýšeny a celý kostel znovu sklenut a v nynější podobu upraven.

Věž jest čtyřboký hranol asi 19 *m* vysoký, jehož základnu tvoří pravidelný čtverec o 5·25 *m* dlouhých stranách. Zdivo jest při základně silné a v každém patře pak vždy o něco užší. Ve svrchním patře bývala druhdy románská podvojná okénka, místo nichž jsou nyní široká okna obdélníková, polokruhově zaklenutá.*) V druhém patře věže jest v síle zdiva věže (1·37 *m*) a v síle přiléhajícího k němu zdiva lodi (1·6 *m*), tedy ve zdivu celkem 2·97 *m* silném upravena valeně klenutá prostora, uzounkým střílnovým, jen dovnitř vyšpaletovaným oknem osvětlená; prostora tato bývala druhdy do vnitř kostela otevřena, tvoříc emporu nad kruchtou. Vede do ní z vnitra věže obdélníkový, na vnějších hranách ploše seříznutý vchod. — V prvém poschodí vede z věže na kruchtu půlkruhový vchod, v jehož bočních stěnách jsou půlkruhové výklenky. Přízemní kobka, křížově sklenutá, má půdorys přesně čtvercový; každá stěna její měří 2·6 *m*.

Obr. 168. Čelakovice. Půdorys děkanského chrámu

Loď obdélníková, uvnitř 7·4 *m* šir. a 10·6 *m* dlouhá, byla původně osvětlena třemi páry půlkruhově sklenutých špaletovaných okének, z nichž prostřední jsou rozšířena v široká polokruhová okna, ostatní dvě pak zazděna. Zvenčí patrny jsou obrysy těchto zazděných okének, takže i rozměry jejich snadno lze stanoviti: jsouť (ve špaletě vnější) 0·93 *m* šir. a 1·85 *m* vys. Do lodi vedou dva vchody: od jihu i od severu. Vchod jižní jest románský, půlkruhem zaklenutý, 2·55 *m* vysoký, zevně 2·25 *m*, uvnitř 1·22 *m* široký. Vnější ostění jeho (viz profil na obr. 170.) jest o třech pravoúhlých (20·5 *cm* šir., 21·5 *cm* hlubokých) ústupcích, z nichž první má na hraně 8·5 *cm* široký oblý prut; druhý rovněž tak široký,

*) Ještě do let 80tých zachovalo se dle svědectví pamětníkův na severním boku věže podstřešní obloučkové podřímsí, jež bylo při tehdejší opravě věže otlučeno.

avšak šroubovitě točený prut, kolem něhož jde šikmo vzhůru střídavě žlábek a obloun; třetí konečně na hraně ploše jest sříznut. Vchod severní (viz obr. 171), pozdně gotický, (z polovice XVI. stol.), hrotitý, 2·18 *m* vysoký, 1·11 *m* široký, mělce profilovaný a ve hrotu tesaným znakem (Macha Turnovského) ozdobený.

Obr. 169. Čelakovice. Děkanský chrám.

Kolem celé budovy obíhá zevně trnož, kterýž, pokud kolem lodi vede, jest nahoře šikmo sříznut, a pokud kolem apsid jde, má nahoře dva kolmé ústupky.

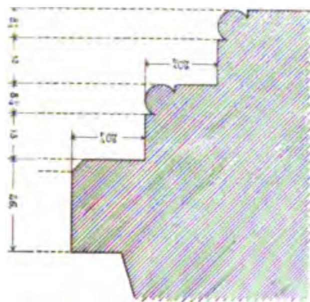
Hlavní apsida jest na zevnějšku rozčleněna dvěma lisenami; mimo to má liseny v obou rozích. Boční apsidy mají liseny pouze v obou rozích. Veškery liseny mají nyní římsové hlavice. Hlavní apsida osvětlena jest dvěma širokými čtvercovými okny nahoře stlačeným obloukem zakončenými; apsidy boční mají po jednom takovémto okně.

Klenba celého chrámu pochází z počátku XVIII. stol. Původně byla loď plochým stropem krytá, apsidy pak zajisté měly konchy. Nyní

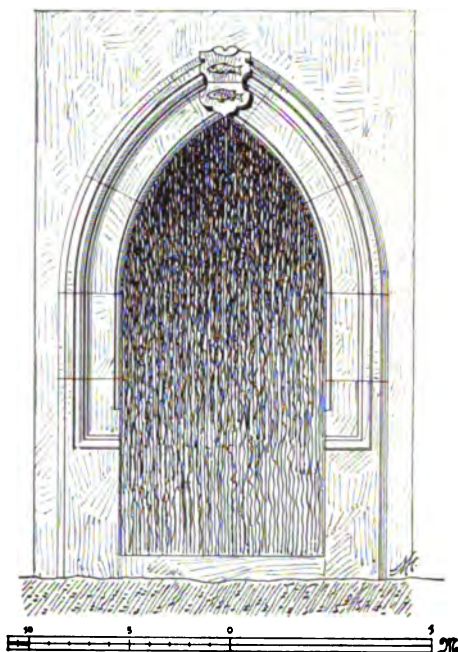
jsou veškery tyto prostory přikryty lunetovou klenbou valenou. Klenbové pasy a cvikle spočívají na přízedních pilastrech s římsovými hlavicemi.*)

K r u c h t a má v předu dvě arkády, jež uprostřed spočívají na válcovém sloupu, při zdech pak na římsách skládajících se z mělkého žlábku, oblounu a krycí desky. Spodek kruchty skládá se ze dvou křížových klenbových polí.

K a z a t e l n a k a m e n n á (viz obr. 171.) z pískovce tesaná, na nároží severní boční apsidy a severní zdi lodi stojící Podstavec dole válcovitý nahoře vydutý a provazovou páskou přepjatý nese jehlancovitý trojí římsou profilovaný spodek řečniště, jež v půdorysu jest lichoběžníkové. Přední obdélníková strana řečniště ozdo-

Obr. 170. Čelakovice. Děkanský chrám. Profil románskéh. portálu.

Obr. 171. Čelakovice. Děkanský chrám. Severní vchod.

bena pěkně tesaným znakem Koutských v kartuši při krajích do závitů stočené; rohy obdélníkového pole vyplněny andílčími hlavinkami. Na straně k západu obrácené vytesán nápis:

Leta Panie
tiſyczi ho Pie-
tiſteho oſumde-
ſateh o dru-
heho Tato kazate-
dlnicze geſt dodiela-
na w patek Den pomy
ſſeni Swateᵒ Krzizie.

---

*) Dle sdělení očitého svědka p. Jana Tykače, řiditele měšť. škol, nalezeny byly r. 1857 u příležitosti nového bílení chrámu na stěnách freskové obrazy — z nichž patrny byly zejména polopostavy světců vymalované nad portálem v severní straně chrámové.

Prvé čtyři řádky rozděleny jsou kolmou mezerou, v níž patrně nalézala se ozdoba nějaká, snad kovový relief.

Později vyryto ještě: Prefiawena 1764.

Na straně k východu obrácené v oválovém orámování malovaný obraz Ukřižovaného. Nad kazatelnou ohyzdná stříška novější.

Obr. 172. Čelakovice. Děkanský chrám. Kazatelna.

Oltáře dřevěné, barokní; z nich nejlepší oltář sv. Anny, stojící při východním rohu jižní apsidy. Velmi pěkně řezány jsou postranní sochy sv. Josefa, sv. Joachima a dvou andělů. Obraz sv. Anny, na plátně, představuje světici sedící a schýlenou k dívce Marii při ní stojící a v knize čtoucí. Oltář i obraz s počátku XVIII. stol. (viz obr. 173.)

Na bočních stěnách lodi zavěšeny svrchní nástavce barokních oltářů, jež ve výzdobě ukazují některé dosti zdařilé podrobnosti (obr. 172.).

Křtitelnice cínová, nevkusná. Nízký válcový kotlík ozdoben dvěma okřídlenými hlavinkami a dvěma lvími hlavami s kruhy v tlamách; vespod uprostřed vybíhá jeho dno v šiškový hrot. Spočívá na třech zvířecích nohách, z nichž každá v drápech svírá kouli. Značky značně

Obr. 173. Čelakovice. Děkanský chrám. Svršek oltáře sv. Anny.

otřelé; na jedné znak Staroměstský, na druhé IOSEPH BRADL a letopočet 1786.

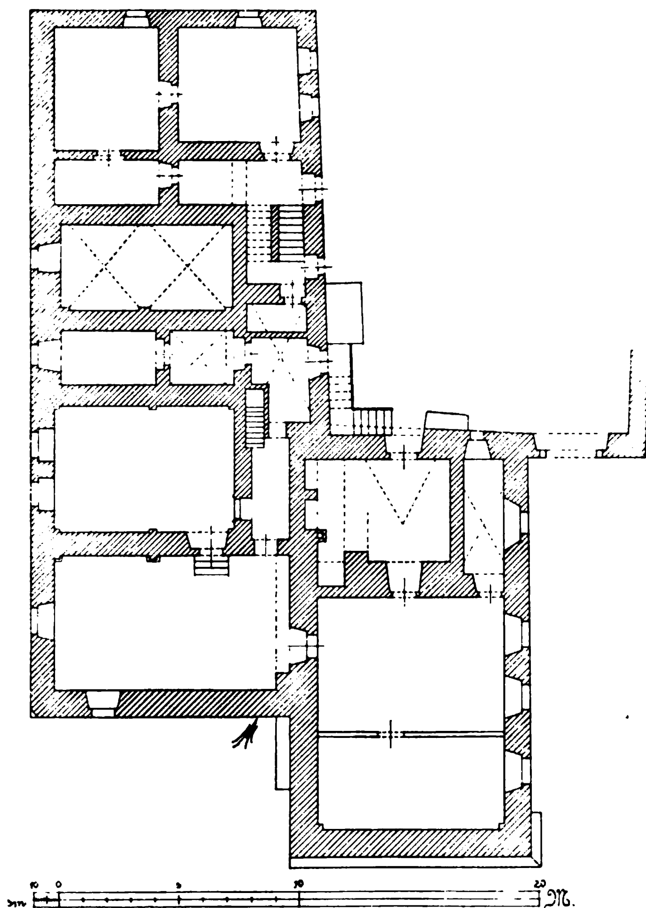
Dva cínové svícny (0·36 *m* vys.) obvyklé barokní formy; hrany trojbokých noh jsou zformovány v prohnutá dračí těla, místo nožek okřídlené hlavičky. Na noze vyryt letopočet 1663. Na oblém stvolu naletována oválná destička, na níž hrubě vyryt znak (kozel); při něm písmena: W! · Z · Z · W · 1611.

Dva drobounké bronzové svícny (0·20 *m* vys.) s pěknou nohou trojbokou, na jejímž každém boku okřídlená hlavinka. Konec XVI. stol.

Čtyři bronzové kroužené svícny ze XVI. stol.

Náhrobní kameny (zevně kostela při věži):

1. pískovcový 1·04 *m* šir., 1·92 *m* vys., renaissanční: v půlkruhové kapličce celá postava muže s plnovousem, oděného rouchem v tuhých záhybech splývajícím, a držícího štítek znakový (ryba na vodorovném

Obr. 174. Čelakovice. Půdorys tvrze.

příčném břevnu, nad nímž a pod nímž hvězda). Kolkolem nápis: Letha Pane 1·5·6·1 w autery przed S. Duchem umrzel gſt Slowutny a Bohabogny muz Pan Wach Turnowſky Měſſtan Cſelakowſkey a tělo ge° pod timto Kamenē odpoczjwa w pokogy.

2. z šedočerveného mramoru, 1·05 *m* šir., 1·85 *m* vys. Celá postava obrněného rytíře v reliéfu. Pravice spočívá na helmici, jež korunována jest ověnčeným znakem Koutských (rámě obrněné k ráně napřažené). Při okraji nápis: Leta Panie 1582 w ſtředu Po ſwatym Waczlawie Umrzel geſt

Urozeny Pan Jan Kautſky z Koſtelcze a w ſſelakowiczych a tuto geſt na zentri Pochowan. Geho duſſi P. B. r. miloſtiw Beyti.

Zbytek kutého železného kříže, raně renaissančně profilovaného, úplně hladkého; veškery bývalé ozdoby otlučeny, pouze nahoře zachoval se lilijový květ. Nepochybně nalézal se tento kříž druhdy na vrcholu věže. (Nyní v zemském museu.)

Zvony:

1. 0·91 *m* v prům., 1 *m* vys. Ucha pletencová. Při koruně vlys složený z obdélníkových reliéfků (vždy čtyři a čtyři se opakují): jsou to výjevy ze života marnotratného syna (syn odchází z domova, hýří, pase

Obr. 175. Čelakovice. Tvrz.

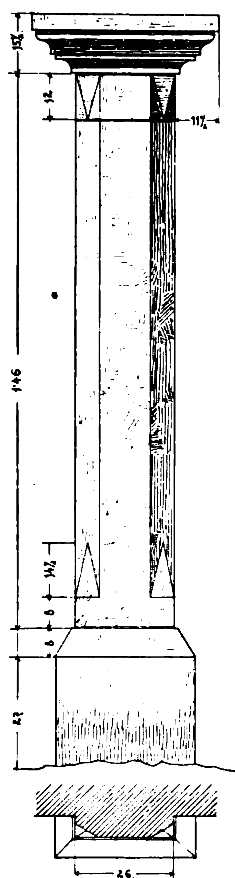
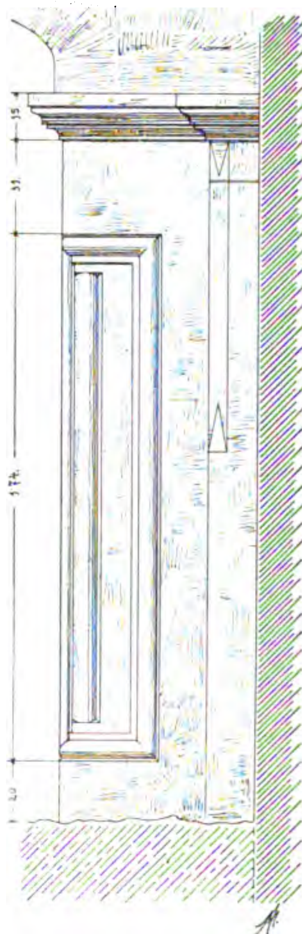
vepře, vrací se domů). Pod tím řada svislých akanthových listů. Na plášti z předu skupina Ukřižování, na druhé straně nápis: Ke czti a chwale Panu Bohu Wſſemohauczymu zwon tento udielan z geſt k obczy, Mieſta Czelakowicz nad Labem k chramu Panie ∺ zalozieni na nebe z Wzetj Panny Maryge, Z praczý Bedliwau za Spraw owanj Pana Matiege Kropaczka gynak Brandeiſkyho Prymatora Toho Czaſu Slit geſt Na nowem Mieſtie Prazſkem Na ſſiroke Uliczy w domie U zwonarzu. Z toho Bud Panu Bohu Czieſt A chwala Leta Panie 1603. Do hořejších čtyř řádků jest vsunut pěkný relief 20 *cm* vys.: Panna Maria s korunou na hlavě a s mušlovou ozdobou místo svatozáře stojí na půlměsíci. Pod nápisem při okraji ve věnečku stromek, při němž dva drobné znaky. Po stranách tohoto věnce po drobné kartuši znakové; nad kartuší v pravo se znakem cechu pekařského: Matieg Kroparzick, nad kartuší v levo se znakem

cechu řeznického: Girzyk Zamazil. Na straně protilehlé při obrubě dva znaky: v jednom obrněná ruka sevřená v pěsť, a nad ním nápis:

Jaroslaw Kautsky
x Z Kostelcze x,

ve druhém liška, a nad ním nápis:

Matieg Raudniczky
x z mydlowaru x

Obr. 176. Čelakovice. Tvrz. Přípory v hořejší síni.

2. zvon nejstarší, na němž byl nápis: a + d + m + ccccxlv*) ho + mac + matheus + lucas + marcus + joannes + maria, přelit byl r. 1868 *Bellmannem.*

---

*) Dle Práška o. c. 196; autor k tomuto letopočtu (1445) klade do závorky omylem 1414.

3. s nápisem: Refusa a Carolo Bellmann Pragae die 30. Octobris 1816. Nahoře prostičká ozdoba guirlandová, dole při okraji rokokové listy.

4. Dva malé zvonky; na jednom: I · G K · 1776; druhý novější.

TVRZ západně od kostela, renaissanční budova ze XVI. stol., původně jednopatrová, dodnes téměř úplně v prvotní podobě, ovšem zpustlé, zachovaná. Nyní umístěn jest v ní hostinec. Půdorys má tvar dvou k sobě přiléhajících nepravidelných a nestejně velikých obdélníků, z nichž menší značně ku předu jest posunut (viz obr. 174). Nároží stavěna z kvádrů, ostatek z lomového kamene. Na omítce patrny jsou místy stopy sgraffitového rustika. V prvním poschodí zachovala se některá okna s kamenným profilovaným pažením (viz vnější pohled na obr. 175).

Přízemní místnosti jsou klenuty do kříže bez žeber.

Ostění dveří obdélníková s konsolami pod nadpražím.

V prvním poschodí zbytky dvou síní. Jsou v nich pěkné přístěnné hranolové sloupky, jež původně dřevěný strop síní nesly; zvláště zasluhuje povšimnutí pěkný pilíř, nesoucí velký stlačený segmentový pás (viz obr. 176) a kus kamenného ostění, na jeho nadpraží kusý nápis: AN . . . (viz obr. 177.). V jedné síni krb s profilovaným z kamene tesaným obložením.

Zevně na jižní straně pod pavlačí jest patrna profilovaná a značně vyložená římsa podokapní.

Branka je renaissanční, z rustikových rýhovaných kvádrů. Na klenáku kamenická značka (viz obr. 177 *c*). Patky oblouku zdobeny jsou vějířem ze srdcovitých lístků složeným (viz obr. 177 *b*). Nad obloukem vytesán letopočet 1579.

Obr. 177. Čelakovice. Tvrz. *a)* Kus kamenného ostění. *b)* Ozdoba na patkách oblouku. *c)* Značka na klenáku branky

RADNICE jednopatrová, s trojhranným štítem v průčelí a s mansardovou střechou, na jejímž vrcholu hranolový nástavec s hodinami, zakončený lucernovou vížkou cibulovou (viz obr. 178). Nad vchodem letopočet 1715.*)

Dům č. 5 s mansardovou střechou; některá ostění z doby renaissanční.

*) V archivu městském chovají se mimo četné listiny knihy městských zápisův soudních i smluvních od konce stol. XV.

Obr. 178 Čelakovice. Náměstí s radnicí.

Dům č. 13. Nade dveřmi ve výklenku as 1 *m* vys. pískovcová socha Madonny staročeského typu. Na podstavci letopočet 1641. Zajímavá řemeslná práce. R. 1879 nemotorně obnovená.

Na malém náměstí kamenná SOCHA SV. JANA NEP. asi 1·50 *m* vysoká. Obstojná práce z r. 1723. Sv. Jan opírá pravici svou o štítek s obrazem P. Marie Staroboleslavské. Na podstavci dvěma volutami

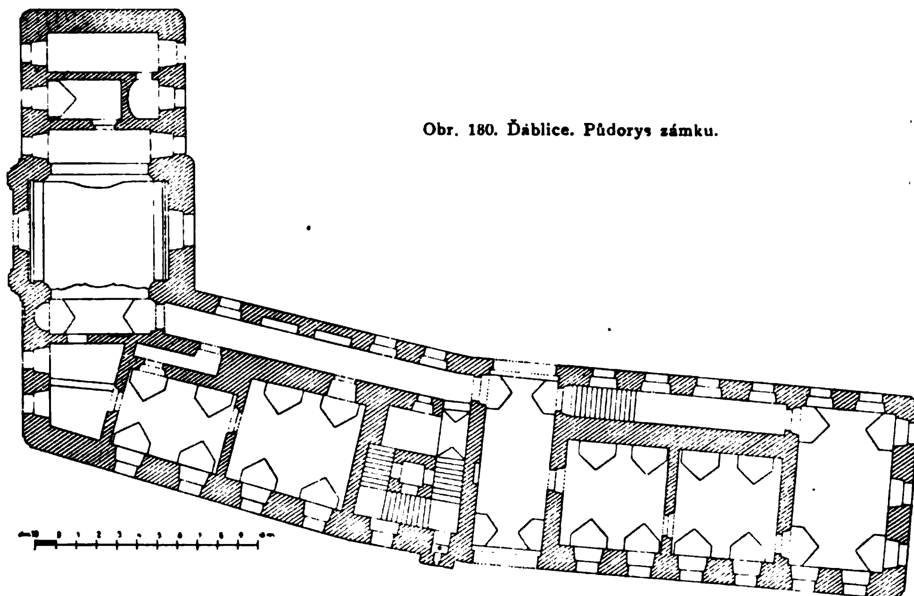
Obr. 179. Ďáblice. Zámek.

a znakem Vořikovských ozdobeném chronografický nápis: De Voto sanCto IoannI nepoMVCeno Patrono ereXIt et Anno CoronatI Pragae In CzeChIæ regna CaroLI VI CaesarIs et eLIsabeth hanC poSVIt statVaM CLIens aDorans CoMes baLthasar WorzykoVsky De kVnDratItz.

Čertousy.

Sommer XII., 235; Sedláček, Hist. sl. 116.

Bývalý dvůr university Pražské nezachoval sobě nic z prvotní své výstavnosti; nyní je to prostá jednopatrová budova.

Obr. 180. Ďáblice. Půdorys zámku.

Ďáblice.

Schaller X, 244, Sommer XII, 314; Sedláček, Místop. slovn. 123; Kneidl, o. c. 231.

U Ďáblic nalezeny r. 1861 hroby obsahující kostry se zbraněmi, přílbami a bronzovými ozdobami. Pam. arch. IV. 2, 142; L. Šnajdr, Poč. praeh. m. 58.

ZÁMEK, jednopatrová úhledná budova barokní (viz obr. 179), v půdorysu v tupém úhlu se lomící (viz obr. 180). Hlavní průčelí o sedmi osách. Střed jeho poněkud na způsob risalitu povystupuje; jest po stranách

obstoupen sdruženými pilastry s barokními hlavicemi a nahoře zakončen trojhranným štítem. Na vrcholu štítu socha sv. Václava, dole po stranách po soše andělův. V přízemí risalitu vchod s rovným nadpražím; nad ním v prvém poschodí veliké okno segmentovitě zakončené. Všechna okna omítkovými rámci obklopená. Střecha barokní; na ní nad průčelním štítem lucernová cibulovitá vížka

Uvnitř kaple nejsv. Trojice (vysvěcená r. 1755). Zaujímá přízemí i první patro hlavního průčelí v šíři risalitu a jednoho okna s každé jeho strany. Risalitu odpovídá uvnitř hlavní loď plackovou klenbou sklenutá· k ní pak přiléhají symetricky stejně široké, valeně sklenuté prostory pro oltář a kruchtu. Nad hlavním oltářem v barokním rámci dobrý obraz nejsv. Trojice, jíž sv. Václav se klaní, z prostředka XVIII. stol. Na oltáři po stranách obstojné ze dřeva řezané sochy barokní v životní velikosti: sv. Augustina a sv. Heleny. Na oltáři postranním obstojný (značně zašlý) obraz »Povýšení sv. Kříže«, z prostředka XVIII. stol. Klenba ozdobena obstojnými freskovými obrazy figurálními: nad oltářem »Hospodin se dvěma anděly navštěvuje Abrahama«, na klenbě lodi: »Abraham hostí Hospodina« a nad kruchtou: »Sv. Václav vyučuje dítky a dává je křtíti.« Nástropní tyto malby pocházejí z druhé polovice XVIII. stol.

Obr. 181. Ďáblice. Socha sv. Jana Nep.

Kamenná SOCHA SV. JANA NEP. z r. 1767, slabá práce barokní. Světec znázorněn klečící, an sepjaté ruce vzhůru pozdvihuje a dolů na krucifix pohlíží, jejž andílek v rukou drží. Na římse pod sochou malá poprsní soška Madonny s dítkem. (Obr. 181.) Na hranolovém podstavci vytesán nápis:

DabLICen
sIVM
qVaeso Cerne
Vota

Dolínek u Vodolky.

Nalezeno tu v mohyle kamenné kladívko velmi vzácného tvaru, totiž obloučně vykrojené s čepem podoby sploštělé koule Ve sbírkách musejních Pam. arch. XIII., 235, 281. Šnajdr. o c. 58.

Drasty.

Schaller, X. 271; Sommer, XII., 296

Bývala zde druhdy tvrz. Srv. Sedláček, Místop. sl. 165.

Dřevčice.

Schaller X., 298—302; Sommer XII., 265; Heber VI., č. 499; F. J. Lehner, »Method« XVII. (1891), 15; Prášek, o. c. 134—137; Kneidl, o. c. 219.

Praehistorické pohřebiště na výšině sev. od Dřevčic. Nálezy tam učiněné chovají se ve školním kabinetu.

FARNÍ KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE (roku 1352 plebanie, r. 1783 lokalie k Brandýsu n. L., r. 1855 fara) původně snad stavba pozdně románská s chorem pravoúhlým; v nynější své podobě drobná stavbička umělecky bezvýznamná. Z původní stavby zachovalo se zdivo obdélníkové lodi, jakož i parallelní zdi presbytáře. Zakončení presbytáře bylo při přestavbě sbořeno a presbytář 3·43 *m* prodloužen novou částí obdélníkovou. Tam, kde druhdy počínalo se polygonální zakončení, zachovaly se dosud zbytky kosmo postavených opěrných pilířů se šikmým ústupkem.

Loď (8·75 *m* dlouhá, 6·10 *m* široká) sklenuta jest křížovou klenbou, téměř v půlkruh se pnoucí, o dvou polích bez žeber; na místě žeber jsou jen ostré trojúhelníkové hrany. V rozích při jižní stěně podepřena jest klenba čtyřhrannými pilířky nahoře drobnou římskou ozdobenými.

Presbytář (5·75 *m* dl. a 5·55 *m* šir.) má plackovou klenbu o dvou polích.

Okna jsou vesměs obdélníková, nahoře v půlkruh sformovaná.

Portálek v jižní zdi, síncem čtvercovým valeně zaklenutým chráněný, je obložen kamenným, mělce římsovaným, nahoře půlkruhovým ostěním.

Hlavní oltář barokní, patrně odjinud sem přenesený a ze zbytků různých oltářů sestavený. Antipendium ozdobeno jest dobře z lipového dřeva řezaným drobným reliefem znázorňujícím průvod s jazykem sv. Jana Nep. Oltář sám pochází z druhé čtvrtiny XVIII. stol. Po obou stranách dvojice sloupů, u nichž stojí anděl; nahoře zkomoleniny oblaků, paprsků, andílků atd. Uprostřed nový obraz *Hellichův*. Nad postranními brankami za oltář vedoucími drobné (1·25 *m* vys.), raně barokní sošky sv. Václava a sv. Víta, velmi slušně řezané.

Kazatelna jest dosti vkusná, ranně barokní, z počátku XVIII. stol., ozdobená hojnými reliefy.

Lavice dubové ozdobeny jsou vkusnou řezbou (motiv barokního akanthu).

Na postranních oltářích dva obstojné obrazy z konce XVII. stol., »Narození Páně« a »Nebe, očistec a peklo«. Na tomto druhém obraze jest nahoře sv. Trojice obklopená množstvím andílků hrajících na všelijaké nástroje; dole v jednom rohu vystupující duše z očistce, v druhém rohu

a *b*

Obr. 182 *a*) a *b*). Dřevčice. Náhrobní kameny členů rodiny Vrábských z r. 1570.

zavržení v pekle. Tento obraz opatřen jest vkusně řezaným rámcem rozvilinovým (motiv akanthového listu). Pod obrazem jest na oltáři výklenek velmi vkusným akanthovým rámcem obklopený.

Křtitelnice cínová z r. 1787, na kozích nohách; místo obvyklé karyatýdy rokoková kartušová ozdoba. Na kotlíku dvě lví hlavy s kruhy ve tlamách.

Čtyři cínové svícny s trojbokými podstavci, na nichž stočení draci s ptačími hlavami a ornamentální motivy raně barokní. Na podstavcích vyryto: M. P. 1699.

Náhrobníky:

1. opukový, 0·94 *m* šir., 1·78 *m* vys., pěkně pracovaný. V horní polovici volutovými ozdůbkami orámovaná obdélníková plocha s nápisem: **Leta panie M. D. lxx: w patek przed Swatym Pawlem Vrozeny pan Karel Wrabſky z Wrabj na Wrabij a Drewcziczych ẽc tuto pochowan g̃ſt.**

HIC RECVBAT CORPꝰ SVM̃O MENS GAVDET OLỸPO

IN TERRIS NOMEN, FAMA DECVSQ MANET.

Dolejší polovice obstoupena dvěma kanellovanými pilastříky s pseudojonskými hlavicemi, oba pilastříky spojuje úzký oblouk, nad nímž v rozích pětilisté růžice, a pod nímž znak Vrábských se skříženými meči ve znakovém štítu i v klenotu. (Viz obr. 182*a*.)

2. opukový, 0·78 *m* šir., 1·78 *m* vys., obhrouble pracovaný. Kolkolem na okrajích na způsob rámce nápis: **Letha Panie 1594 Na den S. Girzy Vrozeny a Stateczny Rytirz Pan Hinek Wrabſky Tluchſa z Wraby a na Zdechowiczich Žiwot Swug Dokonal A S tohoto Placztiweho audoly Wy=kroczil. Gehozto Duſſi Pan Buch Miloſtiw** ... Nápis pokračuje na hořejší polovici střední plochy v kartušovém obdélníkovém rámci: **Byly A mezy Wolene Swe Do nebeſkeho Kralowſtwy Przigity Raczyl.** Pod tím znak Vrábských. (Viz obr. 182*b*.)

Na kraji vesnice prostá dvoupatrová zvonice. Zdivo její tvoří čtyřboký hranol a jest zevně při rozích vždy dvojicí lisen ozdobeno a třemi výklenky pro sošky opatřeno. Ve výklenku nad vchodem soška sv. Floriána. Věž pokryta jest nyní střechou stanovou z r. 1900. V klenutém přízemí bývala kaple.

Ve svrchním patře tři zvony:

1. nejmenší, 0·86 *m* v prům. Ucha pletencová. Nahoře dvouřádkový nápis: 1. ř. **Leta bozyeho tyſyczyho cccc dewadeſateho druheho a to dokonano geſt skrze myſtra giru przed swatym w** (2 ř.) **aczlawem przeneſſenye.** Pod tím drobounký relief Madonny s dítkem, korunou a žezlem. Jinak zcela hladký.

2. 1·06 *m* v prům. Nahoře dvouřádkový nápis: 1 ř.: **Anno x domini x milecimo x Ccccc x ceptimo x en x ego ◊ campana ◊ nunquam x pronuncio ◊ vana x ignem x vel ◊ ſectum x bellum ◊ x** (2 ř.:) **aut ◊ ſunus x honectum x Qui x me x ſecit x magicter x bartholomeus x nomen ◊ habet x in x nova x civitate ◊ pragenci ◊ ex x hoc x laus x ◊.** Pod tím drobný relief Madonny; jinak zcela hladký.

3. 1·23 *m* v prům. Ucha ozdobena větévkou šalvějovými listy ovinutou. Při koruně pás z malých figurálních reliefů (symbolické postavy); pod tím akanthové listy. Na plášti v obdélníkovém rámci z vavřínového pletence růžicemi ozdobeného nápis:

TENTO ZWON KE CTI BOZI GEST SPVSOBEN ZA VROZENEHO P ANAHINKA WRABSKEHO Z WRABI A NA WRABI A DRIEWCICZICH DIL NAKL ADEM GEHO KV POMOCY ZADVSSI DRIEWCICKEHO SLIT GEST TENTO ZWON OD PETRA ZWONARZE W BOLESLAWI MLADE LETA MDLXXV. Na protilehlé straně pláště skupina Ukřižování. Při dolejším okraji páska s nápisem: ISAIASS W LIII: WSSICHNI MY GAKO OWCE ZBLAVDILI GSME: GEDEN KAZDY NA CESTV SWAV VCHYLIL SE A PAN POLOZIL NA NĚG NEPRAWOSTI WSSECH NAS. OBIETOWAN GEST NEB ON CHTIEL A NEOTEWRZEL VST SWYCH GAKO OWCZE. Mimo to při obrubě otisky hojných mincí (nejčastěji opakuje se medaille Jáchymovská s obrazem nejsv. Trojice).

V márnici na novém hřbitově dvě sochy dřevěné v životní velikosti sv. Václava a sv. Víta velmi slušně provedené z XVIII. stol.

Špýchar nynější upraven ze zbytkův renaissančního zámečku zbudovaného na místě bývalé TVRZE. Zcela spustlé.

Dřísy.

Schaller IV., 137; Sommer XII., 277; Prášek, o. c. 113; Kneidl, o. c. 227.

KAPLE STĚTÍ SV. JANA KŘTITELE z r. 1735; opravena v letech 1820 a 1882—83. Drobounká, spíše věžovitá stavba, jejíž půdorys tvoří pravidelný osmiboký hranol, přikrytá mansardovou střechou s lucernou, v níž nedostupný zvonek. Nároží jsou zevně ozdobena pilastříkovými příporkami. Stěna, v níž upraven vchod, zakončena jest nad střechou vikýřkem. Nad vchodem soška sv. Jana Křt. Okna čtyři, symetricky rozložená, segmentově překlenutá.

Na místě hlavního oltáře malba na omítce imitující barokní architekturu, v jejíž středu rovněž freskovitý výjev křtu Páně. Hrubá a bezcenná práce (snad *Raabova*). Pod tím vkusná hojně zprohybaná mensa oltářní z dubového dřeva rokokovými intarsiemi vykládaná. Svrchní struktura k této mense příslušící postavena jako oltářík poboční po straně; velmi vkusný rokokový prolamovaný rámec štítový obepíná drobnou schránku s reliefem Staroboleslavské Madonny. Po stranách tohoto reliefu po drobné, zdařilé sošce Anděla Strážce a sv. Michaela.

Hlavenec.

Sommer XII., 286; Prášek, o. c. 118—119; Kneidl, o. c. 225; P. A. Schmitt v časop. »Politik« 1874 čís. ze dne 20. února.

POMNIK, jejž postaviti dal hrabě Frant. Ant. Špork na místě, kde císař Karel VI. přijal od něho řád sv. Huberta r. 1724. Výborná práce

Obr. 183. Hlavenec. Pomník Karla VI. postavený hr. Šporkem.

sochaře *Matyáše Brauna*. Podstavec trojboký, zborcený a profilovanými římsami ozdobený, má na každém boku kartušový relief s výjevy loveckými. V každém rohu podstavce zvedá se toskánský sloup sdružený s hranolovým pilířem. Na těchto sloupech a hranolech spočívá bohatě členěné uprostřed segmentovitě prohnuté kladí, jež nese zakončení na způsob komolého jehlanu s prohnutými stěnami. Na vrcholu jehlanu stojí jelen s krucifixem mezi parohy, dole při jednom rohu klečí sv. Hubert, při ostatních dvou umístěny smečky psů. Uprostřed na segmentové římse malý andílek držící kartuši se znakem Šporkovým. Uprostřed kladí na všech stranách veliké kartuše; v kartuši průčelní znázorněn Šporkův řád Svatohubertský (lovecká trubka). Jehlancový svršek i s kladím myšlen jako baldachýn, s něhož splývají bravurně drapované záslony, jež vznášející se andílci rozhrnují. Uprostřed mezi sloupy pod baldachýnem socha císaře Karla VI. antickým krojem oděného. Socha v životní velikosti, jakož i celý pomník tesána z pískovce, nyní velmi již schátralého. Celková výška 8—9 *m*. (Viz obr. 183.)

Bývalý LOVECKÝ ZÁMEČEK na místě někdejší tvrze, nyní sýpka. Mohutná obdélná budova se dvěma výstupky při rozích obdélných stěn, zbytky to vížek r. 1584 přistavěných. Střecha mansardová. Dvéře v podélné stěně východní obloženy jsou renaissančními rustikovými kvádry. Srovn. *Heber*, VI. č. 497; *Sedláček*, Míst. sl. 218.

Hlavno Kostelní.

Schaller X., 315; Sommer XII., 268; Prášek, o. c. 116—118; Sedláček, Místop. sl. 218; Kneidl, o. c. 238.

FARNÍ KOSTEL SV. PETRA V OKOVECH již roku 1357 připomínaný. Původní kostel byla malá, dole kamenná, nahoře dřevěná stavba se zvonicí. Mezi okny stály silné kamenné pilíře. Strop byl prkenný, pomalovaný a nesen byl dřevěným sloupem uprostřed.*) Tato stavba zbořena r. 1806 a místo ní zbudována r. 1807 stavba nynější. Ze staré budovy zůstalo jen zdivo zvonice, jež značně bylo zvýšeno. Starý kostel byl o celý nynější presbytář kratší.

Nynější kostel jest prostá orientovaná stavba. Obdélníková loď osvětlena jest čtyřmi páry oken obdélníkových, nahoře polokruhově zakončených. Strop plochý. Presbytář čtvercový, dvěma páry oken téže formy jako v lodi osvětlený. Věž v průčelí hranolová, stanovou střechou krytá. Zevně jsou stěny rozčleněny lisenami, jež podpírají dosti bohatě profilovanou římsu. Nad presbytářem plechem obitý sanktuník s nedostupným zvonkem.

---

*) Dle pamětní knihy farní.

Nábytek kostelní umělecky nevýznamný; hlavní oltář pochází z r. 1832; obstojná barokní kazatelna přenesena ze starého kostela.

Křtitelnice cínová (bez víka 0·73 *m* vys.) Kotlík zvonové formy průměru 35·5 *cm* spočívá na třech karyatydových nožkách, jež mají tvar lvích hlav dole tlapou lví ukončených. Na plochém víku křížek se soškou Ukřižovaného. Víko přidržují tři slušně modellovaná poprsí mužská, jež jsou k hořejšímu okraji kotlíku připájena. Na kotlíku při hořejším i dolejším okraji po pásce s vyrytým nápisem: Marek: X · VI. kap: Kdoz uwierzy · a pokrzti se · spasen · bude · kdoz pak neuwierzy, bude zatraczen. Na plášti vyryto: GIRZIK HOFFMAN S MANZIELKAV SWAV EWAV NAKLADAGICZ NEROZDILNE NA KRZTITELNICZI K ZADVSSI KOSTELNIHO DO HLAWNA 1581.

Vkusná cínová lampa (30 *cm* vys.) trojboká, profilovaná, s barokovým, volutovým a mušlovým ornamentem.

Monstrance (59 *cm* vys.) z mosazi, částečně stříbřená a zlacená, sluncové formy. Na noze ve štítkových vytepaných ozdobách oválové tepané obrázky: sv. Václav, sv. Ludmila, sv. Jan Nep. a sv. Vít. Okolo schránky tepaný věnec, skládající se z révoví a klasů. Nahoře relief Boha Otce. Slušná práce z prostředka XVIII. stol.

Svícen (47 *cm* vys.) renaissanční bronzový, vkusně kroužený.

Mešní roucho bílé s růžovým středním pásem; uprostřed vyšit pestrý, barokní vzor kyticový, po stranách užito motivu vinné révy. XVIII. stol.

Rouška na kalich; na stříbrem vyšité půdě střídmé barevné vyšívání: vkusně aranžovaný ornament větvicový obklopující monogram IHS.

Zvony:

1. 1·19 *m* šir. a tolikéž vys. Ucha ozdobena barokní ornamentací listovou. Při obrubě velmi vkusný festonový ornament barokní. Na plášti nápis:

TENTO ZWON GEST PRZELYTEG LETHA PANIE 1713
ZA SPRAWY HEYTTMANSKE UROZENEHO a STATTE=
CZNEHO RYTIRZE PANA JOZEFFA FERDINANDA HOSL=
AVRA Z HOSLAU A FARARZE PANA JOZEFFA STRZEL=
SKYHO GAKOŽTO ADMINISTRATORA ZDEGSSYHO A SYR=
OTCZIHO PROKOPA MODECTINA. Při nápisu pěkně modellované 20 *cm* vys. reliefy sv. Václava a sv. Vavřince. Na protilehlé straně skupina Ukřižování. Při dolejším okraji kartuška zvonařova pod letopočtem 1713 a s drobným nápisem: ME FECIT ANTONIVS SCHÖNFELD CAMPANARVM FVSOR PRAGAENSIS.

2. 0·96 *m* prům., 0·89 *m* vys. s uchy pletencem ozdobenými. Při koruně široký vlys (festonový motiv z tlam lvích hlav splývající); pod vlysem obloukové pletence s poupaty růžovými dle přírody odlitými. Pod pletenci tu a tam hrubě odlitá andílčí hlavinka. Na plášti nápis: LETA PANIE MDLXXX° SLIT GEST TENTO ZWON KE CTY A CHWALE PANV

BOHV WSSEMOHAVCZIMV OD PETRA W BOLESLAWY MLADE NAD GIZERAV. Nápis jest obklopen lištovým rámcem, jenž v rozích ozdoben jest ellipsovými kartušemi s mužskými tvářemi, uprostřed pak maskami ženskými. Nad rámcem a pod rámcem odlity dle přírody veliké listy. Vedle bočních stran rámce s každé strany relief apoštola. Při dolejším okraji věnec svislých akantových listů; nad ním dvakrát po čtyřech drobných allegorických postavách antických; pod ním tu a tam medailonky, růžice, stařecká tvář, mužské poprsí a p.

3. 0·85 *m* v prům. a tolikéž vys. Ucha hladká. Při koruně úzký vlys složený z drobných reliefů zobrazujících scény biblické: »Boháč a Lazar«, »Vzkříšení Lazara«, »Obrácení Pavla«, »Svatba v Káni«, »Milosrdný Samaritán«; pod vlysem věnec svislých akanthových listů. Na plášti v prostém lištovém rámci nápis: Brykcy Zwonarz z Cynperku w nowem Miestie Prazskem Zwon tento udielal Leta 1572. Po stranách rámce jest po ellipsové kartušce s mužskou tváří (pěkně modellováno). Pod nápisem odlitek vinného hroznu. Při dolejším okraji drží dvě k sobě obrácené delfinovité postavy (jedna s poprsím mužským, druhá s poprsím ženským) oválový medaillon s poprsní podobiznou Brikcího.

Na protilehlé straně pláště relief sv. Pavla (tvář s dlouhými vousy a vlasy pěkně a výrazně jest modellována) uprostřed nápisu:

Dokazugeff zagiste Buoh lasky swe k nam Nebo kdyz sme my geste hrzyssni byli tehdaz Krystus umrzel za nas, Mnohe wice nyni giz Sprawedliwi uczynieni gsauce Krwi geho, wyswobozeni budeme od hniewu skrze nie°: Poniewadz kdyz sme byli neprzatele, smierzeni sme skrze smrt Syna geho. Mnohem wice giz smirzeni gsauce. Zagiste wyswobozeni budeme skrze Zywot geho. Napsal Swaty Pawel k Rzymanum w 5. Kapitule. Pod tímto nápisem pět výborně modellovaných antických postaviček.

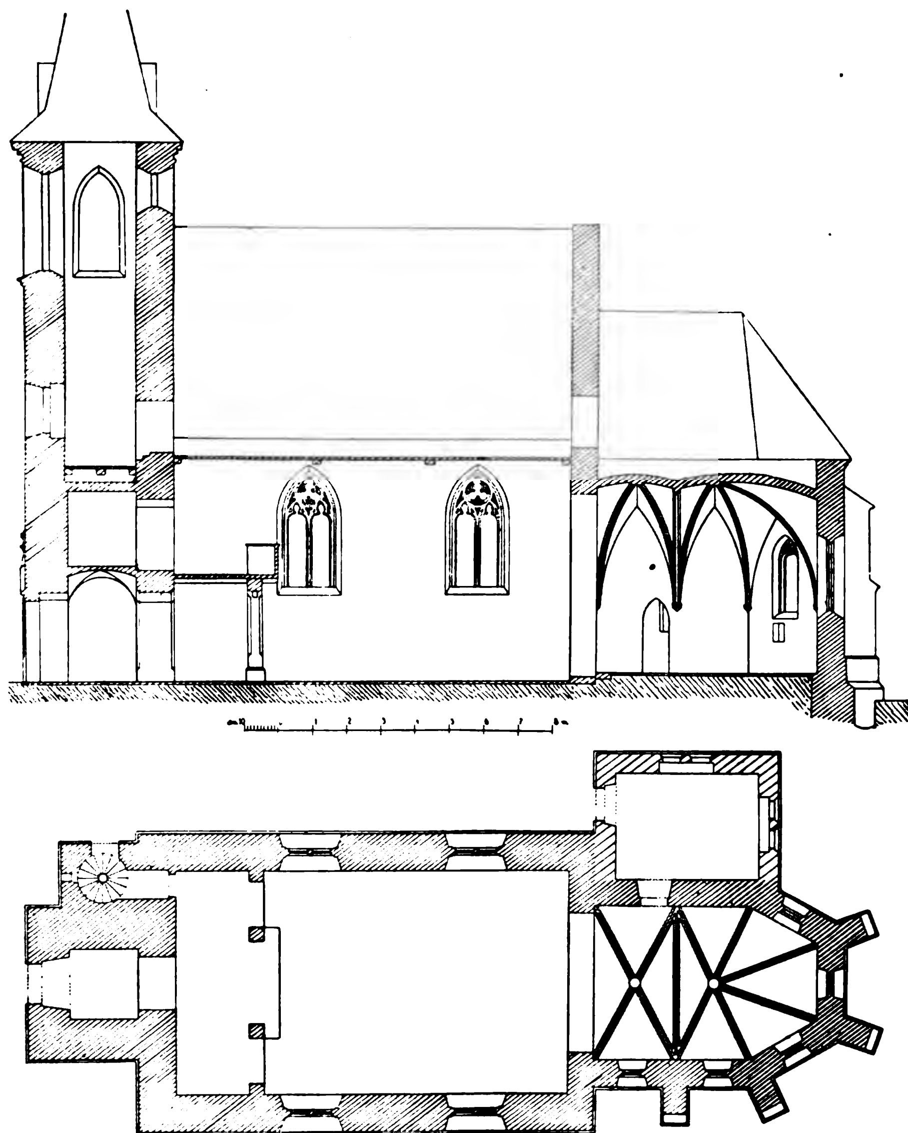
TVRZIŠTĚ v zahradě a z části i na dvoře parcelly 67 při čís. pop. 11., dosud z části příkopem a valem v kruhu obehnané. Uprostřed zachovalo se maličko zdiva lomového, nad nímž vystavěna komora. Při roznášení hlíny nalezeny nádoby, zbraně, kus drátěného brnění a p., což se nalézá v soukromém majetku p. učitele Hyky.

Hloubětín (Hloupětín).

Schaler X., 244—247; Sommer XII., 317; Kneidl, o. c. 242; Sedláček, Místop. slov. 221.

V okolí nalézány často kamenné praehistorické nástroje, a to jak v lukách pod vsí v pískových lomech, tak i na výšině nad vsí. Pam. arch. II., 46; XI., 43. *Šnajdr,* o. c. 60.

FARNÍ KOSTEL SV. JIŘÍ připomíná se již r. 1365. Roku 1695 byl asi o 9 loket rozšířen a obnoven.*) R. 1847 opět renovován a z části přestavěn dle návrhu a řízením c. k. cestmistra *Antonína Sängera*; při

Obr. 184. Hloubětín. Půdorys a podélný řez kostela.

tom stará věž stržena, loď přistavěna a při ní nová věž zbudována (celkový náklad stavební obnášel 2385 zl. 57 kr. konv. m.). R. 1863 vnitřek upraven, žebra vyspravena, hlavní oltář zvýšen a novým obrazem od *Kandlera*

*) Hammerschmidt, Prodromus Gl. Pr.; Schaller X., 244.

opatřen, nové postranní oltáře zřízeny. R. 1892 kostel zevně i uvnitř důkladně obnoven, rovněž celé zařízení i s obrazy (od *Dítěte*) nově pořízeno.

Sličná drobná stavba kamenná, orientovaná. (Viz půdorys a podélný řez na obr. 184.) Loď obdélníková, uvnitř 11·45 *m* dlouhá, 6·58 *m* široká dvěma okny (novodobou kružbou gotickou vyplněnými) s každé strany osvětlená. Kryta jest plochým stropem.

Presbytář, 6·6 *m* dlouhý, 4·57 *m* široký, 5·5 *m* vysoký, zakončen jest třemi stranami osmiúhelníka a ladně do žeber sklenut. Při zevnějších nárožích jeho, jakož i uprostřed podélné stěny jižní stojí opěrné pilíře o jednom ústupku. Klenba skládá se ze dvou polí. Žebra klenby jsou pískovcová, 15 *cm* silná, vysedají o 22 *cm* ze zdiva a jsou na sešikmených stranách dolejších silně žlábkovaná. Spočívají na konsolkách jehlanových, jež jsou přikryty deskou žlábkem a oblounem profilovanou. Svorníky jsou okrouhlé, hladké. Presbytář osvětlen jest pěti hrotitými okny, jež mají ostění novodobé, ač velikost jejich (2·14 *m* vys., 0·52 *m* šir.) jest patrně původní. Triumfální oblouk hrotitý, 5·33 *m* vys., 74 *cm* silný 4·1 v rozpjetí, původně neprofilovaný.

K severní stěně přesbytáře přiléhá sakristie; stávala tu druhdy věž.

V severovýchodní stěně polygonálního zakončení pod oknem je ve zdi sanktuářík obdélníkový, s neprofilovaným ostěním. Dvířka jeho jsou mřížková s pásů kolmo se křižujících a v průsečných bodech růžicemi ozdobených. Hrubá práce renaissanční.

Z bohoslužebného nářadí zasluhují zmínky:

Monstrance, 0·605 *m* vys., pozlacená a postříbřená. Noha má tvar čtyrlalokového hladkého oválu. Na nodu hlavičky andílčí. Schránka oválová, řídkými paprsky obklopená. Po jedné straně schránky klečící P. Maria; po druhé zvěstující anděl; nahoře symbol nejsv. Trojice; mimo to festonky z ovoce a listů. Obstojná práce ze sklonku XVII. stol.

Ornát pestrý s prostředkem bílým, na němž jsou úhledně vyšity, rokokové květy a listy. Z půlky XVIII. stol.

Vazba missálu z r. 1777 z červené kůže s obrubou drobných zlacených ornamentů rokokových. Rohy a sponky jsou pěknou prolamovanou stříbrnou listovou spletí okrášleny. Uprostřed každé desky je kartuše podobnou spletí obroubená a na oválovém jejím středu monogram Kristův a Marianský.

Zvony r. 1654 pořízené měly tyto nápisy:

1. zvon větší: »Leta Panie 1654 tyto zwonowe Dobrodinim nabožnych Panuw Sauseduw slyty tomuto Chramu Panie Sv. Girži we Wsy Hlaupietinie odewzdany a za Panowání Pana Pana Arnossta Wo tiecha z Harachu Generalmistra Kržižownjka s cžerwenau Hwiezdau Pana tiechto Gruntuw diedicžneho pozdwizeny gsau.«

2. zvon prostřední: »Z Nakladem uroz. a Statecżneho Ritirże P. Jana Müllera ze zlate Koruny a urozeny Panj Judytky Manżelky geho ge slit. 1654.«

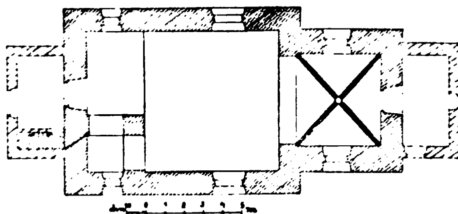
Přelity r. 1851 *Bellmannem.*

Z náhrobníků na hřbitově stojících zasluhují zmínky:

1. rokokový, z pískovce tesaný. Podstavec 1 *m* vys., 1·19 *m* šir., volutově zprohýbaný; na něm pěkná rokoková kartuše, v níž drobný relief představující nákladní vůz, s něhož se skácel člověk pod kolo. Kříž 1·14 *m* vys., 0·79 *m* široký; v předu značně vystouplý relief Ukřižovaného, v jehož nohou dvě andílčí hlavinky; v zadu mělký relief zmrtvých vstavšího Spasitele. Na obložení hrobu letopočet 1773. Velmi pěkná práce.

2. empirový, 2·6 *m* vys. Jehlan na způsob rozpukané skály, k němuž přiléhá krucifix ovinutý hadem. Na podstavci nápisová tabule svrchu pletencem ozdobená; na ní se čte: Leta Panie 1794 Dne 26 Czerwencze Usnula W Pann Sslechetna Matrona Anna Datclowa z Hrdlorzes.

Při školní budově na toskánském sloupku dobře pracovaná kamenná soška světce-biskupa cca. 1 *m* vys. z r. 1775.

Obr. 185. Hovorčeves. Půdorys kostela.

Hoštice.

Schaller X, 266; Sommer XII., 369; Sedláček, Místop. sl. 235.

Směrem k Vodochodům poloha »na hradišti«. Pam. arch. XV., 369.

Hovorčeves. (Hovorčovice, Hovořice.)

Schaller X., 261; Sommer XII., 308; Prášek, o. c. 149—153; Lehner v »Methodu« XVII. (1891), 27 (s půdorysem).

FILIALNÍ KOSTEL SV. JANA KŘTITELE již ve XIV. stol. jako farní připomínaný. Prostá stavba z posledního období románského. (Viz půdorys na obr. 185.)

Presbytář půdorysu téměř čtvercového, 4·75 *m* šir., 4·4 *m* dlouhý (síla zdí nestejná; síla zdi severní obnáší 1·3 *m*, východní 1·13 *m* a jižní 1·35 *m*).

Klenba křížová; žebra její jsou na hranách rovně sříznutá a spočívají na prostých jehlancovitých konsolách. Svorník hladký.

Vítězný oblouk má tvar kruhového segmentu.

Loď uvnitř 9·96 *m* dlouhá a 7·28 *m* šir. (síla zdí 1·2 *m*), plochým stropem krytá.

Okna v presbytáři i v lodi jsou pozbavena vesměs prvotní své formy: nyní jsou obdélníková, nízkým segmentem nahoře uzavřená. Kruchta osvětlena okny kruhovými s ostěním sešikmeným.

Obr. 186. Hovorčeves. Pohled na kostel.

V jihozápadním rohu lodi stojí hranolová věž v osnovu stavby pojatá tak, že dvě zdi její spočívají na nárožním zdivu lodi, a dvě na dvou obloukových 1·1 *m* širokých pasech, jež opřeny jsou uvnitř kostela o hranolový mohutný pilíř.

Zevnějšek zcela prostý (viz obr. 186). Věž 14·6 *m* vys. osvětlena jest nahoře na každé straně jedním úzkým hrotitým okénkem.

Zvony: 1. 0·35 *m* v prům., 0·25 *m* vys.; na jedné straně relief Ukřižovaného, na druhé Matka Boží s Jesulátkem na půlměsíci stojící.

2. 0·40 *m* v prům., 0·35 *m* vys.; na plášti reliefy: Dobrý pastýř a sv. Jan Křtitel. Nápis: VrozenII pan saMVeL feLIX gest tento zVon kosteLV sVateho gana za Dar obetoVaL (1743)

Hradiště.

Sommer XII., 268; Dr. J. L. Píč v Památkách archaeol. (1891), XV., 360; Sedláček, Místop. slov. 277.

Hradiště mezi Lobkovici a Kostelcem nad L. u vsi Kozel podoby obdélníkové ve výměře asi 7 měr. Valy z hlíny do červena vypálené;

před nedávnem sneseny až na 1 *m* výšky. Na straně západní znamenati lze před náspem příkop; v náspu pak samém nalezeno opukové kamení a zbytky dřeva, oboje nejspíše zbytky staré brány hradní.

Chabry Dolní.

Schaller X., 231; Sommer XII., 323; F. J. Lehner v »Methodu« XIII. (1887) str. 134 136 (s vyobr.); Kneidl, o. c. 249.

Obr. 187. Chabry. Celkový pohled na kostel od severovýchodu.

FILIALNÍ KOSTEL SV. JANA KŘTITELE (roku 1352 jako farní připomínaný), románská drobná stavba ze XII. stol. (Viz pohled celkový od severovýchodu na obr. 187; pohled s jižní strany na obr. 188.; půdorys a podélný řez na obr. 189.)

Zdivo skládá se z pečlivě vrstvených opukových kvádrů. Síla lodi obnáší 1·15 *m*, apsidy 1·1 *m*.

Loď obdélníková, uvnitř 5·8 *m* šir., 11 *m* dlouhá, jest zevně beze všech ozdob. Stěny její jsou hladké. Římsa původní nyní chybí, ježto zdivo v době pozdější o něco bylo sníženo. Toliko nároží podélných stěn jsou opatřena 74 *cm* širokými a o 10 *cm* ze zdi vystupujícími lisenami, jež byly nepochybně nahoře spojeny obloučkovým podřímsím. Loď bývala původně s každé strany osvětlena dvěma okénky románskými. V neporušené podobě zachoval se toliko jeden pár jich, a to onen, jenž na-

lézá se blíž k apsidě. Tato dvě okénka jsou zevně sice zazděna, na vnitřní, do kostela obrácené straně však zůstala otevřena. Dolejší kraj jejich ostění nalézá se ve výši 5·15 *m*. Vnitřní otvor jejich jest toliko 25 *cm* šir.; výška jeho obnáší 1·18 *m*. Sešikmené ostění rozvírá se do šíře 70 *cm* a do výše 1·68 *m*. Pod okénkem na straně jižní prolomeno nemotorné okno obdélníkové. Druhý pár okének románských znetvořen v okenní otvory širší.

Obr. 188. Chabry. Románský kostelík (pohled s jižní strany).

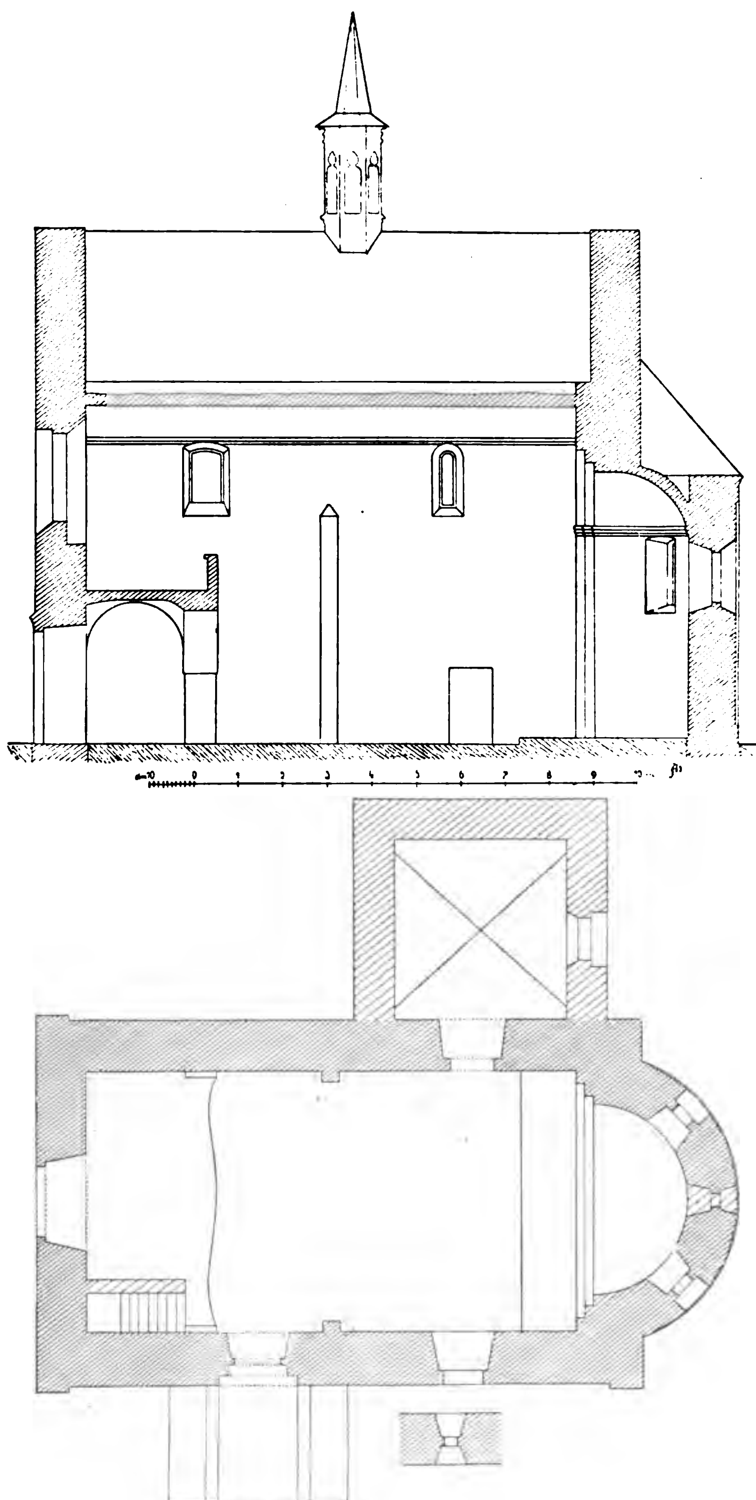
Uprostřed každé z vnitřních bočních stěn stojí 40 *cm* široký a o 22 *cm* ze zdi vystupující hranolový pilíř 5·1 *m* vys., jenž nahoře jehlanovitě jest sešikmen. Tyto pilíře nasvědčují tomu, že kostelík měl býti nebo snad skutečně i byl sklenut.

Na straně jižní, poněkud k rohu jihozápadnímu jsa pošinut, nalézá se původní románský portál. Ostění jeho jest o dvou pravoúhlých ústupcích. Vlastní otvor dveřní jest 1·06 *m* šir. a 2·1 *m* vys.; má rovné nadpraží a nad ním hladký, 0·62 *m* vys. tympanon.

Strop rovný, prkenný (ve výši 7·64 *m* nad zemí).

Kruchta nevkusná, novodobá.

Triumfální oblouk půlkruhový 6·5 *m* vys., v rozpjetí 5·2 *m* (na vnější straně), o dvou pravoúhlých ústupcích. Ve výši 4·6 *m*, kdež kolmé stěny postranní v oblouk přecházejí, nalézá se římsa, jež táhne se i po

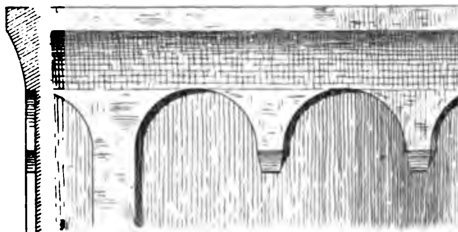

Obr. 189. Chabry. Podélný řez a půdorys kostela.

stěnách apsidy. Římsa ta jest 25 *cm* šir. a skládá se ze tří článků: nejvýše 7 *cm* široká pravoúhlá deska na spodní hraně sešikmená, pod tím 6·5 *cm* široký obloun, a nejníže sešikmená, 4·5 *cm* široká deska.

Vnitřní prostor apsidy měří v poloměru 2·15 *m*. Apsida byla původně osvětlena třemi románskými okénky, z nichž prostřední jest zazděno a obě postranní znešvařena.

Zevně jest apsida dole opatřena trnožem a rozvržena lisenami ve tři pole; liseny jsou nahoře spojeny obloučkovým podřímsím (viz obr. 190).

Obr. 190. Chabry. Kostel. Obloučkové podřímsí.

Koncha apsidy kryta nyní nemotornou stříškou nahoře rovně zakončenou; původně zajisté končila se stříška ta hrotitě. Ve vysokém trojhranném štítě jest uprostřed nad apsidou vyhlouben ve zdivu rovnoramenný křížek. Na prejzové střeše novodobá lucernová vížka jehlancová s pěkným, ale nyní již polámaným rokokovým tepaným křížem.

V dřevěné nízké zvonici visící veliký zvon původně *Antonínem Josefem Schönfeldtem* na St. Městě r. 1695 zhotovený, přelit byl v dílně *A Bellmannové*.

STATEK KNORŮV jest zajímavý svými barokními zprohýbanými štíty a ozdobnou branou do dvora vedoucí (viz obr. 191).

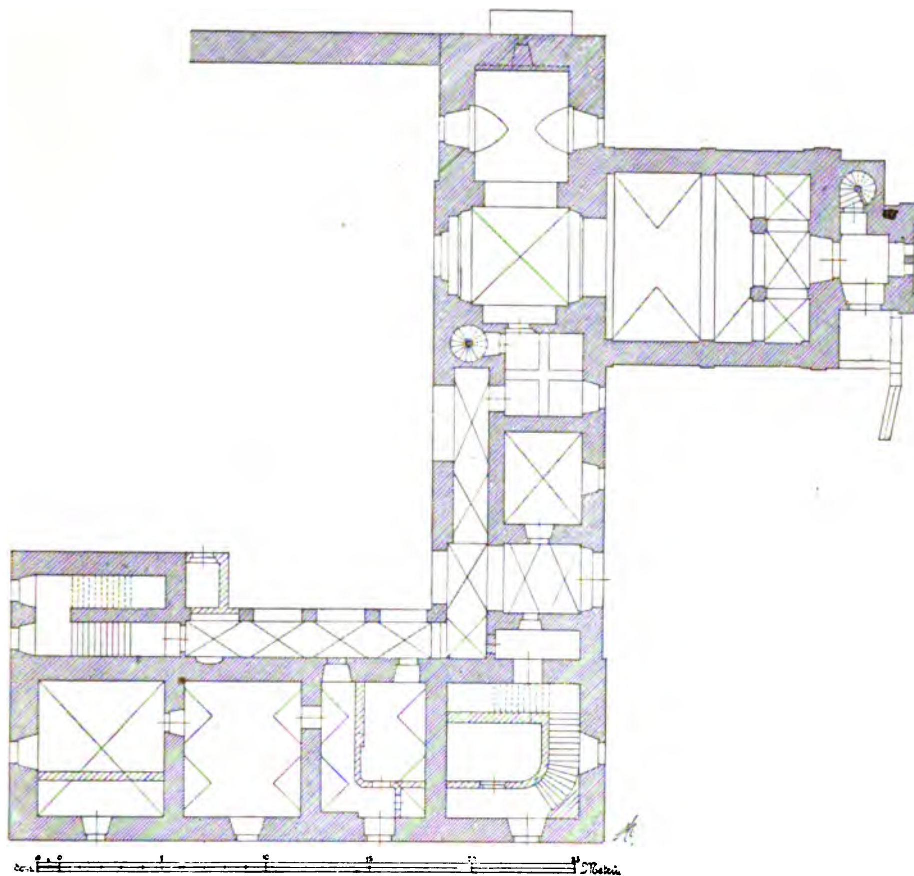

Obr. 191. Chabry Dolní. Knorův statek.

Chvaly.

Schaller X., 225–226; Sommer XII., 327; Kneidl, o. c 257; Sedláček. Míst. sl. 342.

FARNÍ KOSTEL SV. LUDMILY, bývalá kaple zámecká. Tvoří součásť zámecké budovy. Původně skládala se zámecká kaple z čtyřbokého presbytáře (nynější kaple sv. Anny), jenž zakončoval východní křídlo zámku

Obr. 182. Chvaly. Půdorys zámku a kostela.

a z lodi o něco málo větší, jež přiléhala bezprostředně k vnitřním prostorám zámeckým. Později byla někdejší loď změněna na presbytář, jižní jeho stěna probourána a na straně té přistavěna byla kolmo na jižní frontu zámeckou loď větší. Původní presbytář změněn v postranní kapli. (Viz půdorys zámku i kostela na obr. 192.) R. 1825 přistavěna byla k průčelí nové lodi věž, jež r. 1875 nynějším způsobem (slohem pseudorománským) byla upravena (viz vnější pohled na obr. 193.).

Nynější presbytář jest půdorysu čtvercového (každá strana jeho měří 4·8 *m*) a jest opatřena klenbou křížovou; loď obdélníková (10 *m* dl.,

Obr. 193. Chvaly. Kostel sv. Ludmily.

8·2 *m* šir.) má klenbu výsečovou a osvětlena jest s každé strany dvěma okny obdélníkovými, nahoře nízkým segmentem zakončenými.

Oltářík v kapli sv. Anny s chudou architekturou barokní; po jedné jeho straně socha sv. Josefa, po druhé sv. Jakuba (1·5 *m* vys.); obě jsou velmi pěkně ze dřeva řezány.

Na tomto oltáři pěkný obraz sv. Anny 1·80 *m* vys., 1·13 *m* šir. Sv. Anna klečí a pozdvihuje dívenku Marii, jež ve vztýčené ručce drží lilii. Vzadu klečí sv. Josef s rukama sepjatýma. Svěží, výrazná malba;

zvlášť výraz tváří správně vystižen. Obraz označen takto: Felix Anton Scheffler inv. et. pinx. 1771.

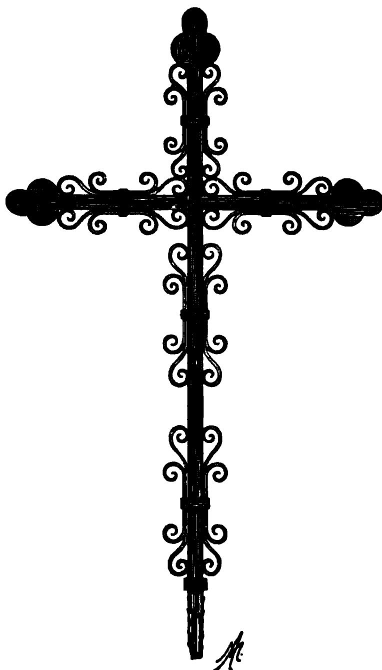
Ostatní nábytek kostelní umělecky nevýznamný. Na třech ostatních oltářích nové oltářní obrazy (*Vil. Kandlera* z r. 1882). Obrazy staré uloženy v místnostech farních; zvláště pěkný jest obraz sv. Václava mezi dvěma anděly (asi práce *Raabova).*

Soška Madonny s nahým Jesulátkem na lokti, pozdně renaissanční, 88 *cm* vys., obstojně pracovaná. Korunky z kovu tepané.

Kalich ze XVII. stol., měděný, zlacený, slušně profilovaný, původně hladký; uprostřed XVIII. stol. nanýtovány naň hrubé barokní ozdoby z plechu vystříhané a trochu tepané.

Monstrance stříbrná, z části zlacená, 65 *cm* vysoká, vkusně upravená, paprsková. Noha jest velmi dovedně ozdobena čistě provedenými tepanými barokními ornamenty; mezi nimi tu a tam andílčí hlavinka a růžice s nasazenými imitovanými drahokamy. Velmi cenná práce z první polovice XVIII. století.

Železný kovaný kříž s bývalého štítu kostela, 1·80 *m* vys., úhledných forem renaissančních (viz obr. 194).

Obr. 194. Chvaly. Železný kříž.

ZÁMEK, někdy tvrz, dvoupatrová, původně renaissanční budova, skládající se ze dvou obdélníkových křídel v pravém úhlu k sobě přiléhajících. Veškery místnosti v přízemí a v prvém patře zaklenuty jsou jednak výsečově, jednak do kříže. K východu obrácený přízemek opatřen arkádovým klenutým loubím. Ve zdech pozorovati lze tu a tam zazděné střílny z jednoho kusu kamene tesané; otvory jejich jsou kruhové, nahoru úzkým obdélníkem prodloužené. — Zámek stojí na skalách pískovcových, v nichž kolem něho a kolem přiléhajícího k němu dvorce jest vylámán příkop.

Jenštýn.

Meissner, Abbildungen sämmtlicher alten und neuen Schlösser in Böhmen I. (s rytinou Frant. Karla Wolfa z r. 1793), — Heber III., str. 26—31 č. 164; VI. str. 247; Mikovec, Památky a starožitnosti země české I., 46; Prášek, o. c. 137; Cyril Merhout, »Jenštýn, hrad a městečko« v »Časopisu Společnosti přátel starožitností českých v Praze«, VIII., č. 1. (s vyobr.); »Světozor« 1867, č. 25 (s vyobr. Bohusl. Kroupy).

HRAD zbudovaný v polovici XIV. století. Stojí na nízkém pískovcovém skalisku, jež od okolní planiny odděleno jest na straně severní, západní

a východní příkopem ve skále vytesaným, asi 6 *m* širokým a 4 *m* hlubokým. Na straně jižní chráněn býval rybníkem. Půdorys hradiště má tvar nepravidelného polygonu; od západu k východu jest 41 *m* dlouhé, od jihu k severu 38 *m*. Na straně východní sklání se pískovcová skalka as o po-

Obr. 195. Jenštýn se strany západní.

lovici své výšky, tvoříc tak přirozený veliký stupeň, na němž zbudován byl opevněný vstup do hradu, hájený dvěma zdmi a mohutnou věží. Na vnější straně podél příkopu táhla se tu od jihu k severu vysoká zeď, v níž nalézala se první brána. Ze zdi této zachoval se pouze malý zbytek při jižním nároží v délce asi 5 *m* a cca. 9·5 *m* vysoký. Ke bráně, jež byla velmi úzká (asi 2 *m*), vystupovalo se z příkopu po stupních ve skále vytesaných.

Rovnoběžně s první zdí táhla se ve vzdálenosti 6·4 *m* podél svahu hořejšího hradního nádvoří zeď druhá. Také z této zdi zachovala se malá toliko část k věži přiléhající v délce 7 *m*. Ve vzdálenosti 3 *m* od věže jest v ní druhá brána, zevně 2 *m*, na straně vnitřní 2·6 *m* široká.

Obr. 196. Jenštýn se strany jihovýchodní.

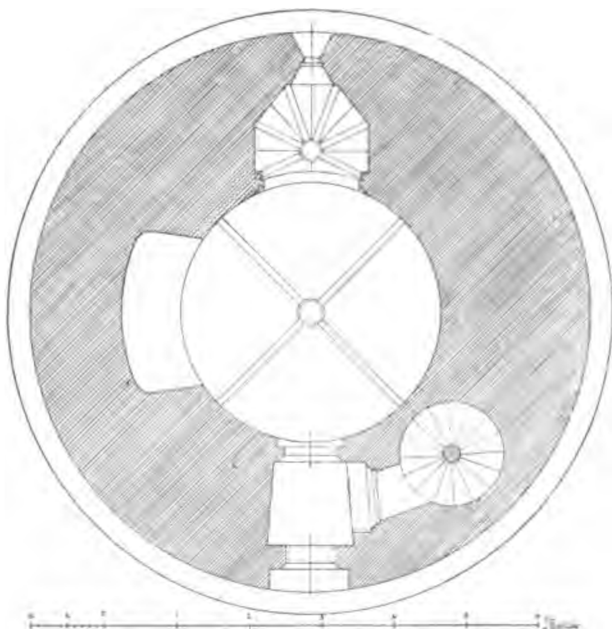
Překlenuta jest segmentovým nepravidelným obloukem pnoucím se do výše 2·5 *m*.

Severně od brány stávalo mezi oběma parallelními zdmi jakési stavení, jehož boční zdi ony hradební zdi tvořily. U tohoto stavení byla vnitřní hradební zeď opatřena okny. Část ostění jednoho z nich zachovala se na konci nynějšího zbytku zdi. Ostění to jest profilováno oblounem a dvěma pravoúhlými ústupky.

Druhá brána nalézá se v rovině onoho nižšího stupně skalního a nikoliv v rovině vlastního terrainu hradního; za ní tedy vytesán ve skále malý dvorek, z něhož se po schodech teprve vzhůru vystupovalo.

Na jižní straně nádvoří stával druhdy hradní palác, z něhož se zachovala jen nepatrná část zdiva (asi 3 *m* dlouhá) na straně západní se zbytkem okenního ostění.

V jihozápadním rohu hradu stojí mohutná válcová věž, přiléhající jednou stranou k vyššímu nádvoří hradnímu (viz pohled se strany západní na obr. 195 a pohled se strany jihovýchodní na obr. 196), jinak však na nižším onom skalním stupni stojící. Věž ta původně dole při

Obr. 197. Jenštýn. Půdorys hradní kaple ve věži.

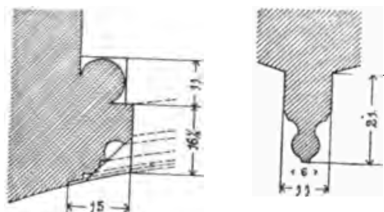
patě své vchodu neměla; vcházeloť se do ní s pavlače protějšího paláce po padacím můstku 4 *m* dlouhém brankou ve výši 8·6 *m* nad nádvořím hradu umístěnou. Branka ta (66 *cm* šir. a 2·1 *m* vys.) má hrotité na rozích sešikmené kamenné ostění. Kolem ní táhne se mělký (27 *cm* hluboký) obdélníkový (1·08 *m* šir. a 4 *m* vys.) výklenek, do něhož visutý můstek zdvižený dříve zapadal. V severním hořejším rohu jest viděti otvor, v němž druhdy kladka se nalézala. Brankou tou vchází se do malé předsíňky, z níž vedou dva vchody: jeden na straně východní do kaple, druhý na straně jižní ke schodišti.

Kaple (viz půdorys na obr. 197) jest okrouhlá prostora 3·57 *m* v průměru měřící a 3·70 *m* vysoká. Sklenuta jest do kříže; profilovaná žebra klenby sbíhají se v kruhovém hladkém svorníku.

V síle východní zdi, jež obnáší 2·07 *m*, malý presbytářík 1·55 *m* šir. a 1·33 *m* dlouhý, pěti stranami osmiúhelníka uzavřený, a do žeber sklenutý. Žebra průřezu hruškového (obr. 198) sbíhají se opět v hladkém svorníku. Při triumfálním oblouku osazena jsou první žebra na oblých sloupcích bez hlavic na patkách hranolových. Triumfální oblouk jest na sešikmené vnější hraně vkusně profilován oblounem a žlábkem (obr. 198). Vzadu úzké hrotité okénko. Celek vyniká kromobyčejnou lahodou úměrnosti.

Patro, v němž kaple se nalézá, ustupuje ve zdivu o 30 *cm* proti zdivu části dolejší.

Z předsíňky kaple přichází se v pravo krátkou úzkou chodbou ke šnekovému schodišti, celkem 45 stupňů čítajícímu, jež vede jednak do patra nad kaplí (24 stupňů), jednak do patra pod kaplí (21 stupňů), končíc se v obou těch patrech hrotitým vchodem.

Obr. 198. Jenštýn. Průřez vítězného oblouku a žebra.

Patro pod kaplí jest sklenuto kupolovitou klenbou; nemá nyní podlahy; ale ústupek 38 *cm* ve zdivu naznačuje, že tu bývala podlaha rovná na trámech spočívající. Od bývalé podlahy ke klenbě měla tato prostora 2·75 *m* výšky. Osvětlena jest na straně východní úzkým střílnovým okénkem v samé téměř klenbě umístěným. Až sem se sejíti mohlo po točitých schodech. Odtud pak patrně otvorem v podlaze po žebříku vstupovalo se do patra, jehož podlaha, rovněž dřevěná, nacházela se v úrovni hradního nádvoří. Výška tohoto patra obnáší 4·3 *m*; síla zdiva 2·9 *m*. Do této místnosti proražen byl na straně západní v době novější vchod; osvětlena byla již původně okénkem k jihu jdoucím, nyní však rozšířeným.

Nejdoleji ve věži nalézá se prostor 6·5 *m* hluboký, do něhož rovněž otvorem v dřevěné podlaze poschodí předešlého se vstupovalo. Místnost ta nemá žádného otvoru okenního.

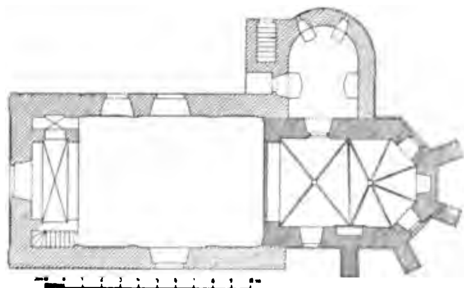
Poschodí nad kaplí, do něhož se po zmíněných točitých kamenných schodech vystupuje, bylo kryto ve výši 4·90 *m* rovným trámovým stropem, jenž nyní již chybí. Toto poschodí osvětleno jest na straně východní okénkem pravoúhlým, v jehož výklenku upraveno podvojné sedátko, na straně jižní pak hrotitě zakončenou střílnou. Otvorem ve stropě vstupovalo se po řebříku do poschodí nejvyššího, 5 *m* vysokého, nad nímž zvedala se kuželovitá zděná helmice věžní. Poschodí nejvyšší osvětleno bylo dvěma obdélníkovými okénky.

Celková výška věže obnáší 22·15 *m*, počítáme-li od úrovně hradního dvora, a 28·65 *m*, měříme-li zdivo od podlahy nejnižší věžní prostory.

Při čp. 5. ve sklípku vhloubeném do skály hradní zachovala se podnes stará studně kruhového průměru, k níž se po stupních schází.

Jiřice.

O bývalé tvrzi zdejší srovn. Heber VI., č. 503, Prášek o. c. 128 až 130, Sedláček, Míst. sl. 374.

Obr. 199. Jirny. Půdorys kostela.

Jirny.

Pamětní kniha farní sestavená farářem Františkem Xav. Ledererem; Prášek 182—185; Kneidl, o. c. 261.

FARNÍ KOSTEL SV. PETRA již r. 1367 připomínaný. Stojí na vysokém návrší.

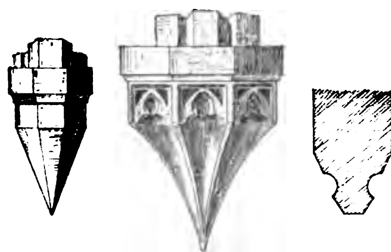
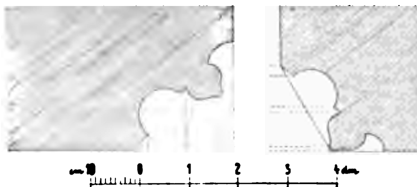
Presbytář gotický skládá se z čtvercového travé a z části polygonální, zakončené pěti stranami pravidelného osmiúhelníka (viz půdorys na obr. 199). Zevně v nárožích jsou opěráky o jednom ústupku. Klenba opatřena žebry na hranách žlábkovanými, jež spočívají na jehlancových konsolách a sbíhají se v hladkých kruhových svornících. Dvě z konsol, jež umístěny jsou tam, kde čtvercové travé s částí polygonální se stýká, ozdobeny jsou panellováním (viz obr. 200.)

Okna v presbytáři původně hrotitá, byla v době pozdější nahoře polokruhově zakulacena. Zevně ve dvou stěnách patrna jsou zazděná původní úzká okénka.

V jižní zdi jest prostě žlábkovaným obložením orámované sedile (viz obr. 201.).

Triumfální oblouk (5·64 *m* vys.) hrotitý, na vnější hraně hruškovitě profilovaný.

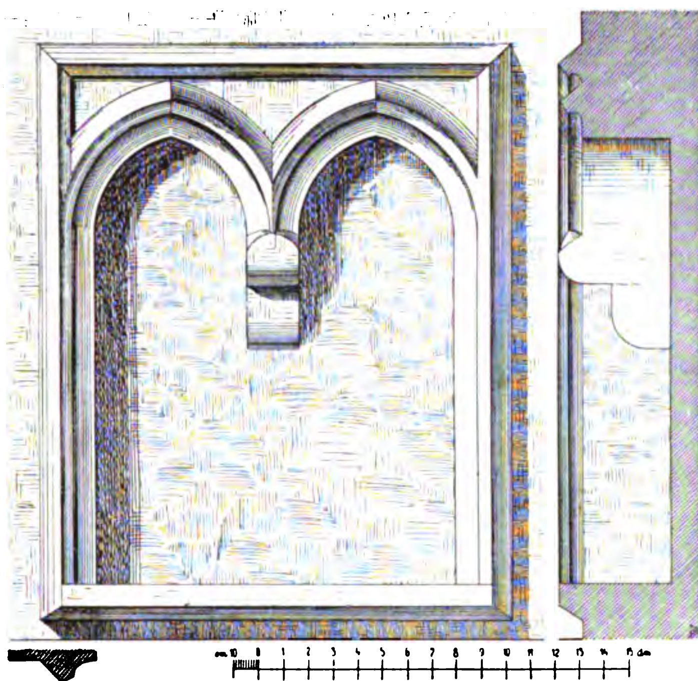
Do sakristie, jež k evangelijní straně presbytáře jest přistavěna na způsob okrouhlé, kupolovitě sklenuté kaplice, vchází se mírně zalomeným portálkem (85 *cm* šir., 1·85 *m* vys.), jehož kamenné ostění hruškovým prutem a půlkruhovým žlábkem jest profilováno.

Obr. 200. Jirny. Konsoly, profil žebra, obložení vítězného oblouku, profil portálu do sakristie.

Loď přistavěna nově r. 1728; jest obdélná, plochým stropem krytá, dvěma širokými, nahoře segmentovitě zakončenými okny osvětlená. Stěny lodi jsou ozdobeny slabounkými pilastříky, jež nesou rovné kladí z malty imitované.

Zevně je fasáda východní barokně upravena; nad dveřmi okno (nyní zazděné) a po obou stranách výklenky s pískovcovými, řemeslnicky provedenými sochami sv. Petra a Pavla. Nahoře volutový štít zakončený kovovým křížem.

Nábytek chrámový jest barokní, všední řemeslnické práce. Poměrně nejlepší jest kazatelna: na řečništi, původně na sloupci stávavším, jest kartuše s figurální řezbou; nahoře na přístřešku soška Božského Pastýře a na římse sošky andílků držících štítkové kartuše.*)

Obr. 201 Jirny. Sedile.

Křtitelnice renaissanční (2·05 *m* vys.) z pískovce tesaná, úhledné formy. Do ní vložen malý cínový kotlík, na němž značka Staroměstská (viz obr. 202).

Kropenka měděná, mušlovitě kanellovaná, sličné formy. Ze XVII. stol. (Nyní v městském museu Pražském.)

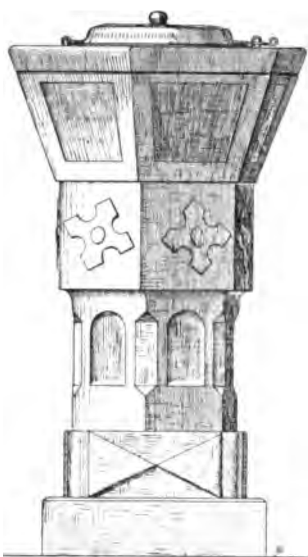
Kalichy: 1. stříbrný, zlacený, 21·3 *cm* vys., pěkných forem. Okolek kruhové nohy upraven na způsob mírně vzedmutých puklic; ořech hruškový; na číši vrývaný ladný listový ornament. Značky: Malostranský znak a MR. Sklonek XVII. stol.

*) Na hlavním oltáři jest obraz sv. Petra a Pavla na dřevě malovaný od *Knöchla* r. 1852 dle návrhu *Kadlíkova*. Na postranních oltářích obrazy sv. Václava a Panny Marie od *J. Mathausera* z r. 1891. Místo nich bývaly zcela řemeslné, necenné obrazy, jež zavěšeny jsou nyní ve výklencích pod okny v lodi.

2. 22 *cm* vys., stříbrný. Noha kruhová, ozdobená vytepaným stilisovaným listovím. Značky: Malostranský znak s letopočtem 1700 a IG L. Kupa nová, hladká.

Svícny dva cínové, 53 *cm* vys., pěkné barokní formy. Trojboké podstavce jejich hojně listovím zdobené spočívají na spárových nožkách. Na podstavcích jsou nahoře nasazeny tři ženské hlavy pěkně plenou ovinuté; na nodu jsou tři okřídlené hlavy.

Na hřbitově starou ovální zdí obehnaném tři renaissanční náhrobní desky z červeného mramoru, valně otřelé, druhdy v presbytáři se nalézavší; největší z nich má v hořejší části nápisovou desku, v části dolejší pak kartuši se znakem; na ostatních dvou vytesány dětské postavy. Z pol. XVI. stol.

Obr. 202. Jirny. Křtitelnice.

V osamněle stojící zvonici, primitivní to stavbě hranolové se stanovou prejzovou střechou, zavěšeny zvony:

1. 0·92 *m* průměr i výška. Ucha hladká. Při hořejším okraji vlys složený z reliefků 6 *cm* dlouhých a 4·5 *cm* vysokých, představujících různé biblické výjevy (1. milosrdný Samaritán, 2. boháč a chudý Lazar, 3. svatba v Káni, 4. Šavlovo obrácení). Pod tím souvislá řada špicí dolů zavěšených akanthových listů. Na plášti drobný relief »Bičování Krista«; pod tím římsa, v níž dvě delfínovité postavy (mužské a ženské poprsí v rybí tělo vybíhající) drží desku s nápisem: BRYCCIVS: PRAGENSIS AVXILIO DIVINO FECIT : ME. Mezi jednotlivými slovy tohoto nápisu jest jakožto dělítek užito drobných reliefků (lví hlava, sova, větvice s lupénky a j.). Na protilehlé straně podobně upravený nápis: LETA 1562 TENTO ZWON SLYT GEST PRO CZEST CHWAL BOZSKYCH K SWATEMV PETRV W GIRNACH NAKLADEM WSSY OBCE TEHOZ ZADVSSY. Při dolejší obrubě odlitek okrouhlé medaille s poprsím Kristovým v profilu zobrazeným; vedle toho citáty z Písma. Na protilehlé straně obdélníkový reliefek s postavou Adama stojícího u stromu a držícího praporec a štítek; při tom nápis SIMIE ZIENY POTRE HLAWV HADA. ADAM W RAGI.

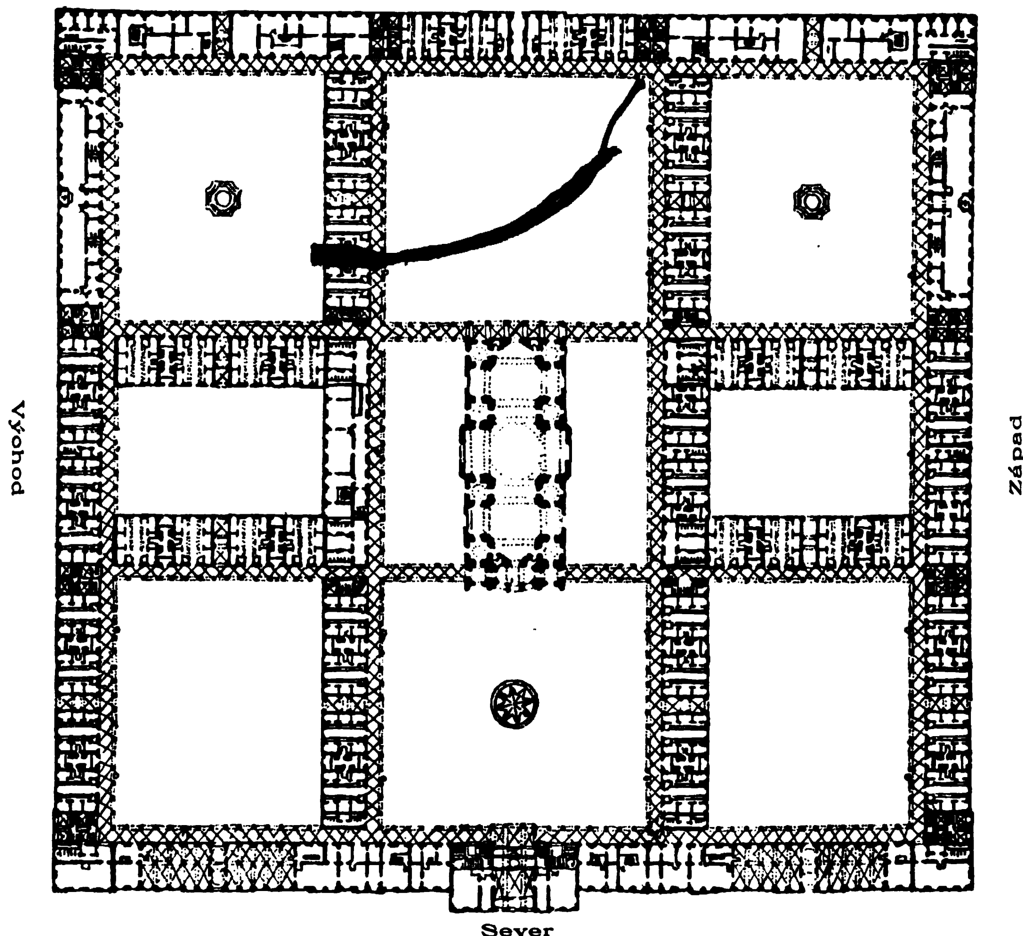
2. 90 *cm* v prům., 88 *cm* vys. Nahoře tytéž reliefky a akanthové listy jako na zvonu předešlém; rovněž i výzdoba nápisů na plášti jest podobná. Nápisy: TAK BVOH MILOWAL SWIET ZIE SYNA SWEHO GEDNOROZENEHO DAL ABY KAZDY KDOZ WIERZY W NIEHO NEZAHYNVL ALE MIEL ŽIWOT WIEZNY: S. IAN III KAP. Dole táž de-

stička s reliefem Adama, jako na zvonu předešlém; vedle ní: ANNO 1563. Na protilehlé straně v rámci nápis: NE NAM PANE NE NAM ALE GMENV TWEMV DEG CHWALV. Pod tím relief sv. Zikmunda (22 *cm* vys.) Při kraji týž medaillon s poprsím Kristovým jako na předešlém.

ZÁMEK zmodernisovaná a moderní přístavbou rozšířená obdélníková budova z první polovice XVII. století. Přízemní místnosti jsou dílem valeně, dílem i do kříže sklenuty.

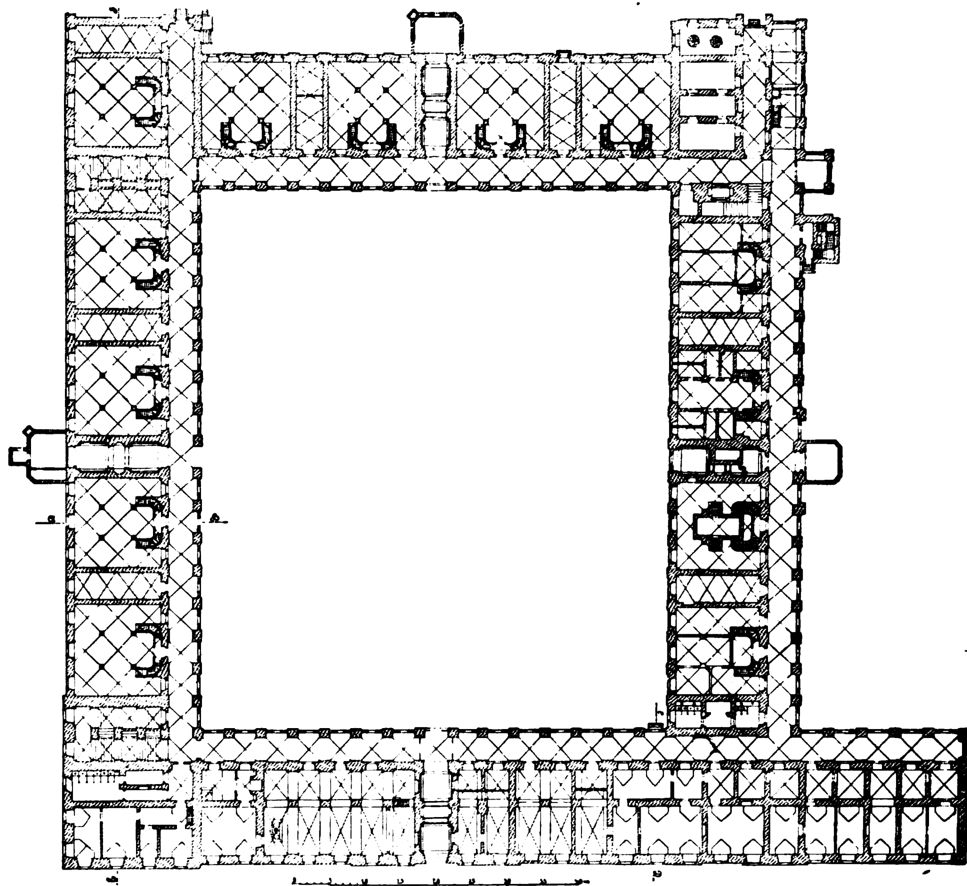
Karlín.

K. V. Zap, »Praha« 1868, 259; K. Špaček »Špitální kostel sv. Pavla obrácení na Špitálsku« Pam arch. Díl IV. odd. II., 120—123; Kneidl, o. c. 267; Beckovský, Poselkyně (vyd. Rezek) III., 387—389; J. Nedoma, »Špitál sv. Pavla před Poříčskou branou« (Výroční zpráva Karlínské realky r. 1871). Fr. Eckert »Posvátná místa« II. 511 sqt. Ottovy »Čechy« Praha II. 472. Schaller X., 239—242; Schottky I. 160—162

Obr. 203. Karlín. Původní plán invalidovny.

ŠPITÁLNÍ KOSTEL OBRÁCENÍ SV. PAVLA zbudovaný r. 1504, byl r. 1787 zrušen a soukromníkům prodán. Stával na břehu Vltavy na místě, kde nyní kovárna továrny čp. 224. naproti čp. 216, na mírném pahorečku. Dle prospektu na plánu Prahy v »Ichnographia et orthographia metropolis Pragensis« soudě, byla to budova obdélná, orientovaná, s hranolovou věží v západním průčelí. Při jižní a východní straně býval rozsáhlý hřbitov. R. 1861 zpustlý kostelík úplně zbořen a pahoreček s hojnými v něm kryptami rozmetán.

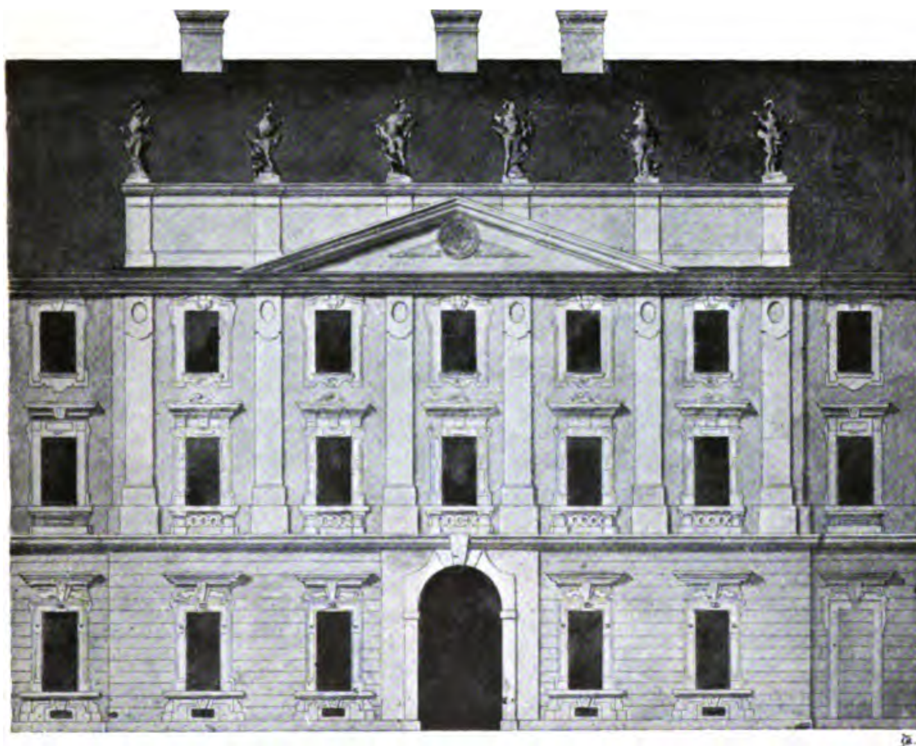
Obr. 204. Karlín. Invalidovna. (Půdorys přízemí.)

INVALIDOVNA (srvn. Zap, Praha str. 283—284), založená císařem Karlem VI. dle vzoru invalidovny Pařížské. Velikolepý plán navrhl *Jan Kilian Dinzenhofer*. Budova měla pojati 4000 invalidů. Se stavbou započato teprve po r. 1731, kdy pozemky k ní potřebné byly od řádu křižovnického postoupeny.*)

*) Srv. Hammerschmidova »Historia Pragensis« (vyd. ve Věstníku král. čes. spol. nauk 1891) str. 234.

Obr 205. Karlín. Invalidovna. Střed hlavního průčelí.

Obr. 206. Karlín. Invalidovna. Schematický náčrt středu hlavního průčelí.

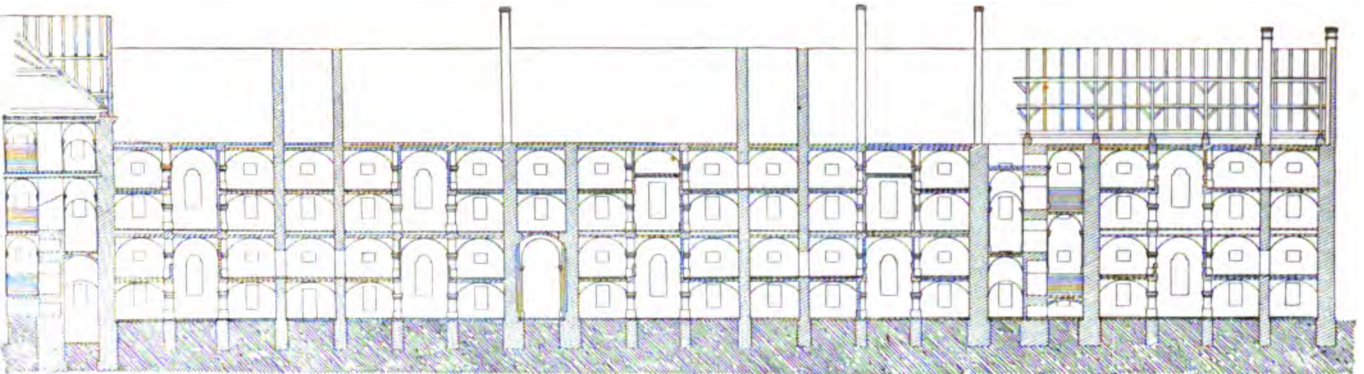
Dle původního plánu, jenž se zachoval v archivu c. a k. voj. velitelství v Praze (viz obr. 203), měla to býti budova obrovská, půdorysu velmi zajímavého. Obrovský obdélník rozvržen byl v devět dvorů budovami obklopených. Kolem každého dvora v přízemí vésti měly klenuté na venek otevřené chodby. V průčelí severním měl býti uprostřed hlavní vchod

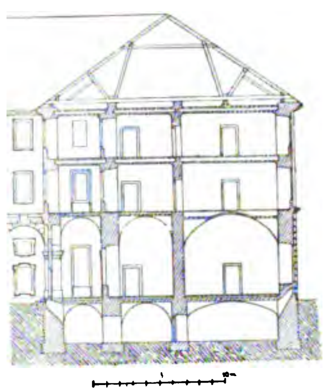
Obr. 207. Karlín. Pohled na severní průčelí invalidovny od rohu západního.

v mocně vystupujícím risalitu. Prostřední dvůr zaujímati měl velikolepý chrám, k němuž vésti měly od parallelně ležících budov kryté chodby.

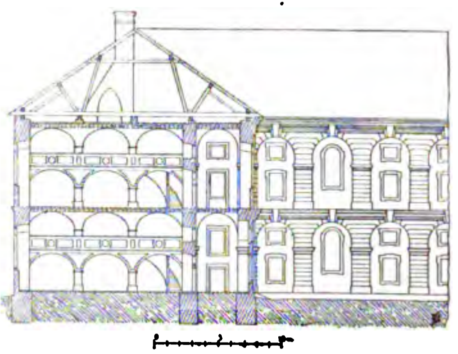
Z toho všeho však provedena byla úplně jen devítina, totiž nároží severovýchodní, obklopující jediný jen dvůr (viz půdorys na obr. 204); trakt severní proveden byl směrem západním až k místu, kde státi měl hlavní risalit průčelní.

Obr. 208. Karlín. Řez invalidovny (E F).

Obr. 209. Karlín. Invalidovna. Řez A—B.

Obr. 210. Karlín. Invalidovna. Řez C—D

Část skutečně vystavěná provedena byla přesně dle plánu původního.

Střed hlavního průčelí (viz obr. 205, a schematický náčrt na obr. 206) jest jednoduše, ale vkusně upraven v klidném slohu barokním. Povystupuje nepatrně v před v šíři pěti oken. V přízemí nalézá se uprostřed prostá brána, po obou její stranách pak jest po dvou vkusně orámovaných oknech. Oběma hořejšími patry jdou ploché pilastry nesoucí nahoře bohatě členěnou římsu. Na římse v šíři tří oken spočívá trojhranný štít, nad celou šíří pak průčelního středu vyčnívá attika, na jejichž pilířích stojí z kamene vytesané válečné trofeje. Okna prvního patra ozdobena jsou dole slepou ballustradou z kruhů složenou, a obklopena pěkným orámováním. Jednodušší výzdobu mají okna patra druhého.

V místech, kde od severu k jihu jde západní trakt nádvoří, upraveno jest průčelí v šíři pěti oken podobně, jako průčelní střed (viz obr. 207).

Uvnitř jest průčelní trakt v přízemí sklenut; ostatní dvě poschodí mají stropy ploché (viz obr. 208).

Trakty ostatní rozděleny jsou ve čtyři patra (viz obr. 209). Fasada jejich upravena jest na způsob dvou pilířových arkád nad sebou (viz obr. 210).

V křídle průčelním v pravo od vchodu nalézá se v přízemí KAPLE SV. KŘÍŽE. Místnost ta architektonicky ani zevně ani uvnitř nijak není vyznačena Několik přízemních místností bylo spojeno v místnost jednu a tak zřízena tato svatyně. Jest to prostora 21 *m* dlouhá a 12 *m* široká, pěti pilíři ve dvě nestejně široké lodi rozdělená. Pilíře ozdobené římsovím nesou široké pásy, mezi nimiž jsou křížové klenby bez žeber. Každá loď čítá celkem pět klenbových polí.

V širší lodi stojí hlavní oltář; jest to mensa s barokní predellou, na níž uprostřed krucifix ze dřeva řezaný, v životní téměř velikosti, a po stranách sochy P. Marie a sv. Jana. Vesměs obstojné barokní práce, nově polychromované.

Boční oltáříky mají vesměs úpravu moderní.

V sakristii nad vchodem do kostela visí obraz 1·1 *m* široký a cca 2 *m* vysoký, na plátně malovaný. Představuje starší paní v rouše jeptišky, en face sedící, mající před sebou dvě listiny; na jedné z nich nápis: »Dorothea de Daupau Canonissa regularis SS. Dominici Sepulchri, Monasteriorum Zderadensis Neo-Pragae et Svietecensis Priorissa Atque Magistra obiit Ao Dm̄ 1564.« Chatrná malba z prostředka XVII. stol.

Na stěně sakristie naproti oknům visí obstojné poprsní obrazy na plátně z prvé pol. XVII. stol., jeden z nich představuje sv. Jeronyma, druhý sv. Maří Magdalenu.

Na jednom z pilířů zavěšen obraz Ukřižovaného, na plátně, 1·05 *m* široký a cca 2 *m* vysoký; slabá kopie obrazu Rubensova z druhé pol. XVIII. stol. Byl sem přenesen ze zrušené kaple hřbitovní.

FARNÍ CHRÁM. SV CYRILLA A METHODĚJE jest novodobá budova, vystavěná v letech 1854—1863 dle plánův prof. *Karla Rösnera* a arch. *Ignáce Ullmanna.* I výzdoba i inventář jsou rovněž novodobé. (Srvn. článek F. J. Lehnera v časop. »Method« roč. XIII. [1887] s vyobrazeními.)

Na zrušených HŘBITOVECH Karlínských nenaskytá se nic umělecky pozoruhodného. Zmínky toliko zasluhuje bývalá HŘBITOVNÍ KAPLE na vojenském hřbitově, drobná to budovička barokní, jež v půdorysu vykazuje čtverec o půlkruhový presbytářík rozšířený. Průčelí upraveno jest jako slepá arkáda: dva při nárožích lisenami sesílené pilířky nesou stlačený, římsovitě profilovaný oblouk, nad nímž nízká věžka, hranol to

Obr. 211. Karlín roku 1840. Kreslil Bruckner, ryl J. Döbler.

s rohy sešikmenými, bez lucerny. Okna (tři v loďce, dvě v presbytáříku) jsou lunetová. Vnitřek sklenut dvěmi plackami, prostým pásem na lisenách opřeným od sebe oddělenými. Obě klenbová pole ozdobena jsou zdařilou freskovou malbou; v presbytáři vyobrazeno korunování Panny Marie, v loďce pak orodující sv. patronové: Václav, Ludmila, Vojtěch a Jan, při nichž četní andílci květinový feston nesou, jiný pak andílek praporec drží. Malba i kaple z polovice XVIII. stol.

Na obr. 211. podáváme reprodukci pohledu na Karlín z r. 1840., kreslený Brucknerem, rytý J. Döblerem. V popředí viděti novoměstské hradební příkopy, jakož i silniční násep vedoucí od brány špitálské nebo-li Poříčské. V levém pozadí mezi stromy viděti věž bývalého špitálského kostela. Mimo to několik málo domů vzrůstajícího města. (R. 1817 bylo v Karlíně 30 čísel, r. 1840 ještě pouze asi 90.)

Kbely.

Kneidl, o. c. 319.

Na návsi obstojně tesaná barokní socha sv. Vojtěcha.

Keje.

Schaller X., 194; Grueber, Kunst des Mittelalters in Böhmen I., str. 45 a 91-92; Baum v Pam. archeol. a místop. VII. sl. 50; Dr. Jos Neuwirth, Geschichte der christl. Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Přemysliden str. 418—419; 434; Ferd. J. Lehner v »Methodu« roč. XVII. (1891) str. 34—42; Kneidl, o. c. 363.

U Kej nalezeny v polích k východu za bývalým rybníkem hroby s popelnicemi a kamenné nástroje. Pam. arch. VII., 53. Srovn. Šnajdr, o c. 60.

Obr. 212. Keje. Faksimile nápisu vztahujícího se k založení kostela.

FARNÍ KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE, románská stavba, nepochybně z prvé polovice XIII. století. K založení stavby vztahuje se nápis objevený 1781 na zdi presbytáře: FVNDATOR HVIVS ECCLE IOHΦIS PRAGESI^{s} EPVS, jehož však zachovala se pouze kopie v pamětní knize farní (viz faksimile obr. 212).*)

Roku 1859 byl kostel obnoven, při čemž hlavně svršek věže pozměněn. O tom, jak kostel před touto opravou vyhlížel, možno sobě učiniti přibližnou představu z dilettantského výkresu v pamětní knize farní (viz jeho faksimile na obr. 213).

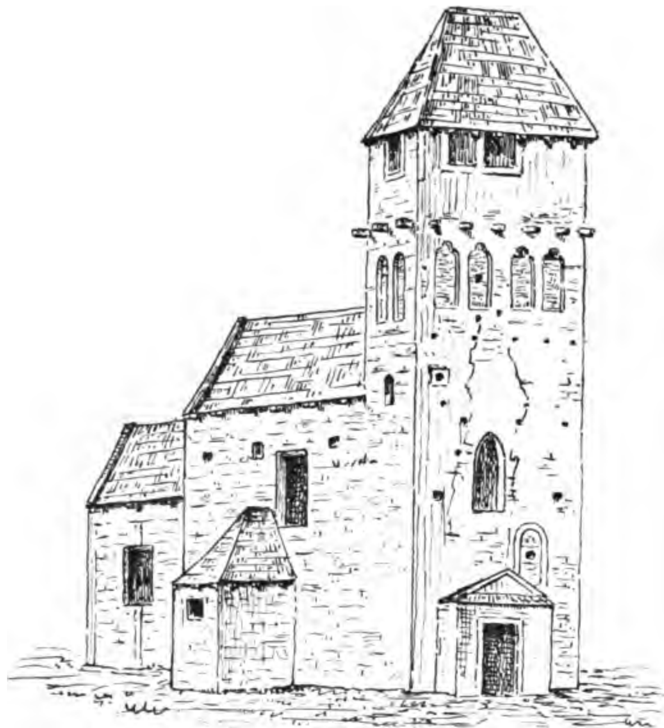
Veškero původní zdivo jest stavěno z kvádříků pravidelně tesaných a pečlivě vrstvovaných.

Půdorys: čtvercový téměř presbytář zevně 6·18 *m* dlouhý, 7·4 *m* široký; uvnitř 5·2 *m* dlouhý, 5·45 *m* široký, obdélníková loď zevně 9·82 *m* dlouhá, 10·05 *m* šir., uvnitř 8·5 *m* dlouhá, 6·64 *m* široká, a přiléhající k ní v téže šířce věž, jejíž postranní zdi jsou zevně 7·2 *m* dlouhé. (Viz obr. 214.)

---

*) Dle charakteru stavby soudíme na Jana II. (1226—1236.).

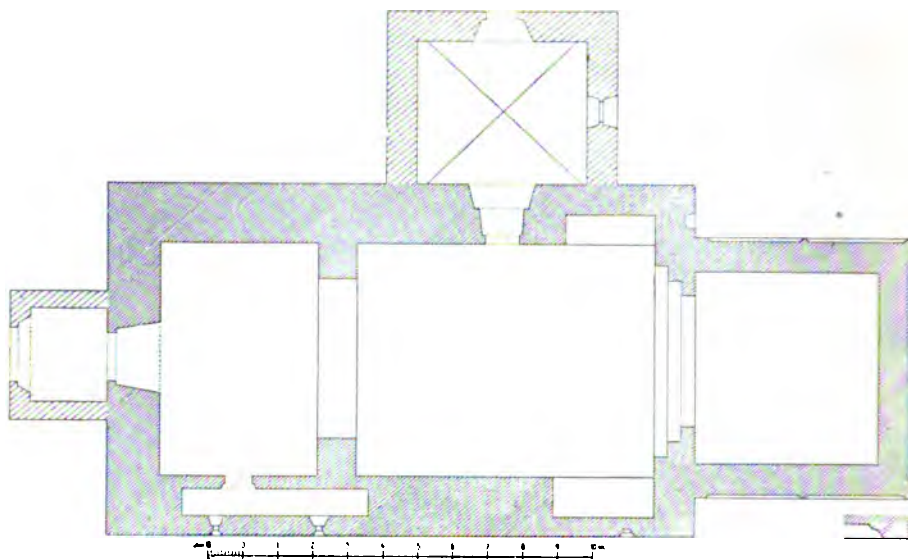
Presbytář opatřen jest křížovou klenbou kamennou s hranami ostře maltou vyznačenými. Klenba dosahuje výše 7·95 *m*. (Viz průřez podélný na obr. 215.) V každém boku po jednom obdélníkovém neforemném oknu. (Viz půdorys ve výši oken na obr. 216.) Okna tato byla proražena teprve r. 1758. Ve východní zdi zachovalo se původní okno půlkruhem překlenuté, 1·17 *m* šir, 2·5 *m* vys., zazděné. (Viz vnější pohled se strany jihovýchodní na obr. 217.) Kolem stěn presbytáře prostý trnož.

Obr. 213. Keje. Podoba kostela před opravou.

Středem bočních stěn vztyčena po každé straně lisena 26 *cm* šir. a 10·5 *cm* ze zdiva vysedající, dvojím zazubením a mělkým žlábkem na stranách profilovaná. Liseny tyto přerušeny jsou zmíněnými okny v bocích presbytáře proraženými. Podobně profilované poloviční liseny zdobí veškerá nároží presbytáře. Obloučkové podřímsí, jež druhdy zajisté liseny tyto nahoře spojovalo, nyní úplně chybí. Jen kamenná římsa téhož profilu jako liseny dosud místy se zachovala. Východní zeď přesbytáře zakončena jest trojhranným štítem, jehož zdivo jest toliko 55 *cm* silné, kdežto síla zdiva presbytáře obnáší 90 *cm*. V tomto štítu nalézá se ve výši 8·24 *m* hrotité okno 1·33 *m* vys., 0·60 *m* šir., na půdu presbytáře vedoucí. Nejvýš ve špici štítu je vysekán rovnoramenný křížek.

Uvnitř pomalován jest presbytář rokokovými ornamenty a kyticemi; za oltářem čte se jméno původce tohoto omalování: PINXIT KAŠPAR

Obr. 214. Keje. Půdorys kostela.

UHLIRS ANNO DOMINI 1781. Za oltářem odkryty byly r. 1856. na stěně zbytky maleb starších: postavy biskupů černými konturami nakreslené.

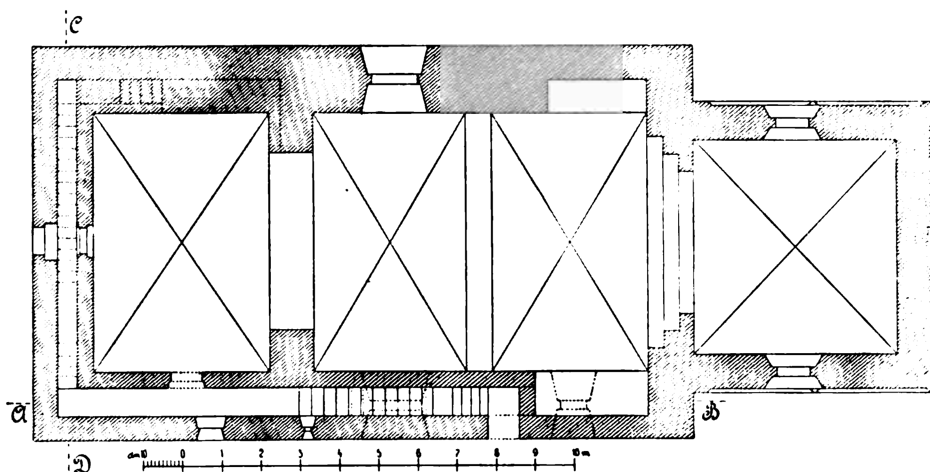
Mensa **hlavního oltáře** jest původní, z kvádříků vystavěná a nahoře velikou pískovcovou, na dolejší hraně seříznutou deskou opatřená. Jinak jest **hlavní oltář** nevýznamný, pozdních barokních forem. Obraz

Obr. 215. Keje. Kostel sv. Bartoloměje (řez podélný.)

sv. Bartoloměje přemalován *Hellichem*. Po stranách při sloupcích oltářové architektury stojí po deskovitém, dosti vkusně řezaném relikviáři.

Triumfální oblouk jest polokruhový a pravoúhlými stupňovitými ústupky ve tři vždy užší a nižší části rozčleněný. Největší rozměry má triumfální oblouk na straně k lodi, kdež jest 5·48 *m* šir. a 7·39 *m* vys., nejmenší rozměry pak na straně do presbytáře se rozvírající, kdež jest 3·75 *m* šir. a 6·60 *m* vys. Ve výši 4·46 *m* táhne se po všech ústupcích triumfálního oblouku, jakož i po obou stěnách k podélným zděm, římsa skládající se z desky a ze silného oblého podbradku. Svislé hrany triumfálního oblouku byly v době barokní stlučeny, a na každou stranu oblouku umístěn drobný pozdně barokní oltářík; na jednom z nich v zasklené skříni jest dosti dobře řezaná »Pietà«.

Obr. 216. Keje. Půdorys kostela ve výši oken.

Loď má klenbu půlkruhovým, 68 *cm* silným pasem ve dvě pole dělenou. Pás tento osazen dole na římse, jejíž dolejší část jest podobně profilována, jako ona římsa na triumfálním oblouku, mimo to však spočívá na ní ještě deska na dolejších hranách šikmo sříznutá. Obě pole zaklenuta jsou kamenem do kříže; hrany jsou markantně vyznačeny. Přízední oblouky klenby jsou tou měrou převýšeny, že téměř ve špici se lomí. Klenba dostupuje výše 9·46 *m*. S jižní strany osvětlena jest loď dvěma okny, z nichž jedno, poblíž presbytáře, jest původní, románské, polokruhem zaklenuté, kdežto druhé obdélníkové, později vylámané. Na straně severní, kde původně oken nebylo, osvětluje loď jediné veliké obdélníkové okno, jež v době pozdější bylo probouráno. Se strany severní vede do lodi portál, z jehož románské úpravy nemnoho se zachovalo. Dole rozšiřuje se nyní sešikmenými ústupky na venek; hrana středního ústupku jest profilována žlábkem. Jinak z původní výzdoby jeho ostění nic se nezachovalo. V presbytáři slouží za kropenku vyhloubená patka románského sloupku; jest to

Obr. 217. Keje. Kostel sv. Bartoloměje. Pohled se strany jihovýchodní.

nepochybně zbytek původní románské výzdoby portálku (viz obr. 218). Ze vnitř lodi jeví se portál tento jako prostý obdélníkový otvor 1 *m* šir. a 1·89 *m* vys., ze zevnějšku pak jako sešikmený vchod ležatým obloukem překlenutý, 1·30 *m* šir. Před portálkem jest čtvercová, do kříže klenutá sakristie v XVII. stol. přistavěná. Stropem a střechou tohoto přístavku zakryta jest hořejší část portálu: hladký tympanon orámcovaný profilovaným kamenným ostěním (viz obr. 219). Celý portál je polychromován; na tympanonu namalována hrubá stilisovaná renaissanční kytice.

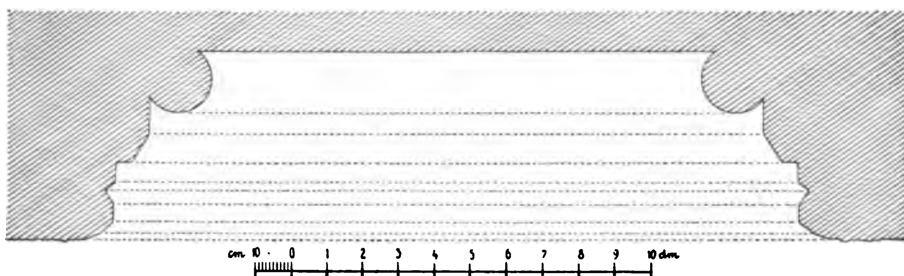
Silné stěny lodi jsou duté; jsou v nich totiž zřízeny chodby, jež určeny byly pravděpodobně k tomu, aby z nich chrám proti nepříteli mohl býti hájen. Chodby tyto byly však při pozdějších přestavbách z části probourány.

V jižní zdi (1·7 *m* silné) lodi vedl z vnitř vchod nyní zazděný do úzké (70 *cm* šir.) chodby, která se od rohu jihovýchodního táhla při zemi v délce 4·02 *m*. Osvětlena byla z vencí úzkým střílnovým okénkem polokruhově zaklenutým, nyní zazděným. Potom přecházela v rovněž tak úzké schodiště o 17 stupních, po němž se vystupovalo do chodby ve zdi věžní. Chodba ta byla však v oné části, jež od rohu jihovýchodního v přízemí se táhla, zničena tím, že z vnitř vybourán ve zdi výklenek 2·86 *m* široký a 6·15 *m* vysoký a 1·13 *m* hluboký, polokruhem sklenutý. Otvorem chodby do výklenku toho ústící (60 *cm* šir. a 2·10 *m* vys.) vcházelo se potom až do r. 1856 na kazatelnu, která při jižní zdi stála, a na niž se vystupovalo z onoho schodiště (ze širšího stupně pátého) vchodem nízkým segmentem

Odr. 128. Keje. Patka románského sloupku.

Obr. 129. Keje. Tympanon románského portálu chrámu sv. Bartoloměje.

překlenutým, nyní zazděným. Při opravě r. 1856 byla kazatelna postavena ku stěně protější, načež oba zmíněné vchody byly zazděny, a nový vchod zvenčí ke schodišti vybourán.

Ve zdi severní táhla se mezi portálem a severovýchodním rohem presbytáře úzká chodbička, z níž vedlo úzké, polokruhem sklenuté, nyní zazděné okénko k východu. Také tato chodbička zničena podobným výklenkem, jako na straně jižní.

Na stěnách lodi objeveny byly r 1856 staré nástěnné malby, ale opět zabíleny. Zachoval se toliko v pamětní knize farní (viz faksimile na obr. 220) hrubý náčrt maleb pokrývavších stěnu jižní. Stěna pod druhým

Obr. 220. Keje. Faksimile náčrtku maleb na jižní straně lodi.

klenbovým polem, ke kruchtě přiléhajícím, ozdobeną byla malbou představující poslední soud: Nejvýše, bezprostředně pod obdélníkovým oknem v mandorle na oblacích sedící Spasitel. Hořejší polovice tváře Spasitelovy jakož i špice mandorly zničeny byly již tehdáž, kdy nemotorné okno to bylo vybouráno. Po pravici Spasitelově klečí P. Maria s korunou na hlavě; za ní stojí světec mladistvé tváře s levicí na prsa položenou, a nejzáze, pod římsovou konsolou klenbového pasu, anděl držící dlouhou hůl zakončenou křížem. Po levici tři postavy světců, z nichž dva stojí, a jeden v popředí klečí. Dole těla z mrtvých vstávající: malé nahé postavičky ruce vzhůru spínající a v bednovitých hrobech nebo rakvích sedící. Mezi vchodem na kazatelnu (nyní zazděným, na náčrtu však naznačeným) a velikým výklenkem oltářním spatřovala se postava Madonny širokým pláštěm svým množství drobných postaviček přichraňující. Na stěně severní odkryty toliko nepatrné stopy jakési malby, z níž toliko jen hlava jediné postavy dobře byla zřetelna.

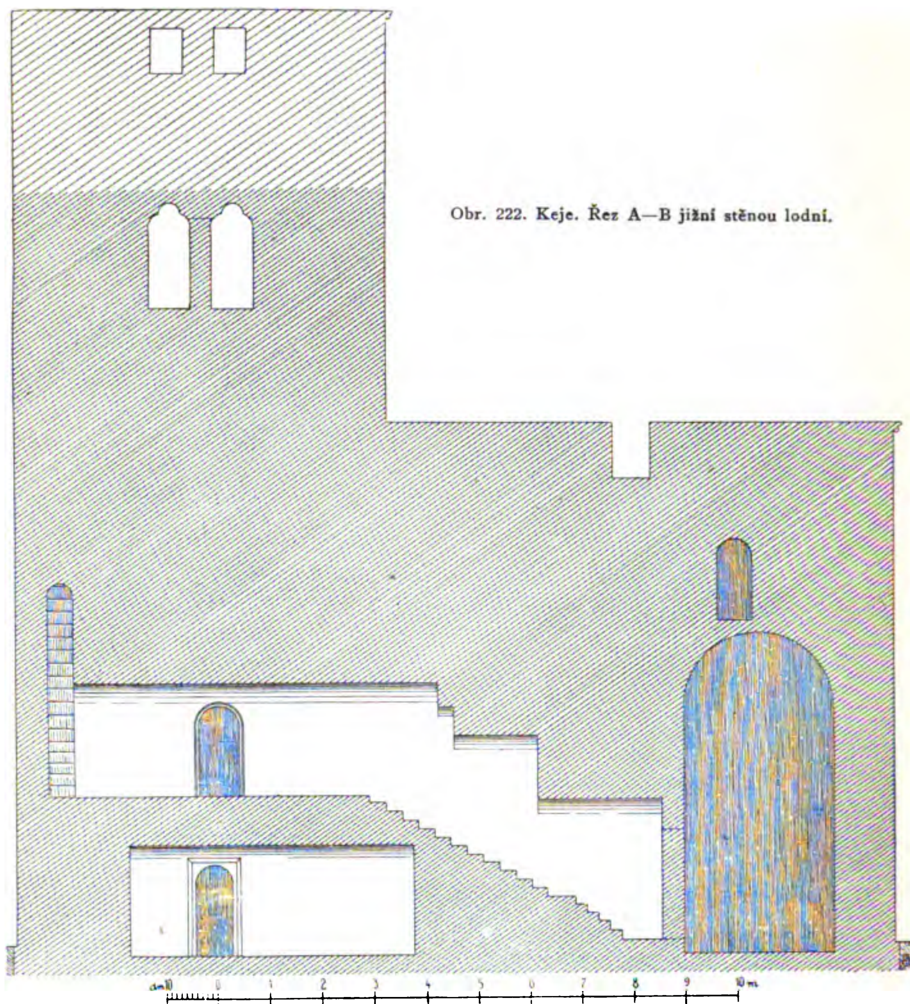

Obr. 221. Keje. Oltář na epištolní straně.

Uprostřed jižní zdi pod římsou, ale již nad klenbou lodi, jest okénko půlkruhem zaklenuté, 54 *cm* široké a 1·05 *m* vysoké; zdivo jest tu 87 *cm* silné. V tomto okénku zavěšen jest zvonek sanktusník 34 *cm* v prům., 32 *cm* vys., jenž na plášti ozdoben reliefem světce biskupa a při dolejším kraji označen písmeny I · W · K · a letopočtem 1798.

Východní zeď lodi nad triumfálním obloukem zakončena vysokým trojhranným kvádříkovým štítem. Štítovou touto zdí (90 *cm* silnou) vede z půdy lodi do podstřeší presbytáře vchod do špice klenutý, kamenným pažením obložený, 2·06 *m* vys., 0·85 *m* šir.

Ve zmíněných výklencích lodi stojí po vkusném o l t á ř í k u: po stranách na vysokých hranolových trnožích rovně kanellované sloupky s jonskými

Obr. 222. Keje. Řez A—B jižní stěnou lodní.

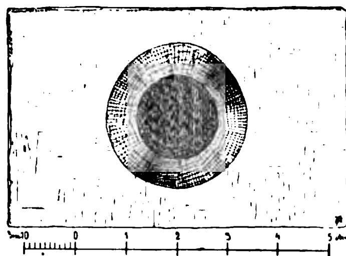
hlavicemi, nesoucí rovné římsoví zubořezem podložené a šikmými úseky po stranách opatřené. Uprostřed na římsoví deskový nástavec zakončený segmentovitě prohnutým římsovím. Po stranách sloupů vine se akanthové listoví, uprostřed květem oživené. Architektura černě natřena, ornamentika pozlacena. — Na oltáři stojícím po straně epištolní nalézá se velmi zdařilý obraz na plátně »Narození Páně«. Uprostřed v jeslích Jesulátko a v levo nad ně sklání se P. Maria se sepjatýma rukama; v pravo v předu pastýř

přinášející darem ovečku; v pozadí sv. Josef. Nahoře vznášejí se drobní andílci držící nápisovou blánku v ruce. Oltář i obraz z prostředka XVII. stol. Na tabuli pod obrazem nápis: »Maxmilian Valentin · S · R · J · Comes a Martinitz Dominus in Planitz, Bruners-Dorf, & Sae · Caes · Reg · Majestatis Consiliarius Camerarius Supremus Judex et locum tenens in regno Bohemiae fieri curavit an · 1655 · Renovatum an · 1862. (Viz obr. 221.) Oltář na straně evangelijní jest imitace vylíčeného právě oltáře, zhotovená r. 1862.

Na oltářích těchto dva páry renaissančních bronzových svícnů 29 a 40 *cm* vysokých s velmi pěknými trojbokými nožkami, na nichž nasazeny pěkné andílčí hlavinky.

Na stěnách lodi upevněny pěkné barokní sochy sv. Josefa, svaté Ludmily a sv. Václava cca. 1·25 *m* vysoké.

Věž. V přízemí věže jest klenutá kobka 6·64 *m* šir. a 4·5 *m* dlouhá, křížovou klenbou krytá (největší výška klenby 3·75 *m*). Tato kobka otvírá se do lodi nízkou arkádou 4·55 *m* širokou, na mohutných přízedních pilířích spočívající. Tyto pilíře čtvercového základu jsou nahoře opatřeny silnou krycí deskou. Toto podkruchtí bylo toliko z lodi přístupno; z venčí do něho vchodu nebylo; teprve v době pozdější vylámán ve zdi západní nynější vchod nízkým segmentem překlenutý, před nějž vystavěn sínec. —

Obr. 223. Keje. Kulaté okénko v jižní zdi.

V podkruchtí socha Ukřižovaného 1·25 *m* vys. Kristus pravici dolů vztahuje a s kříže se chýlí, patrně k nějaké postavě, která nyní chybí. Bravurní práce barokní, nátěrem znešvařená.

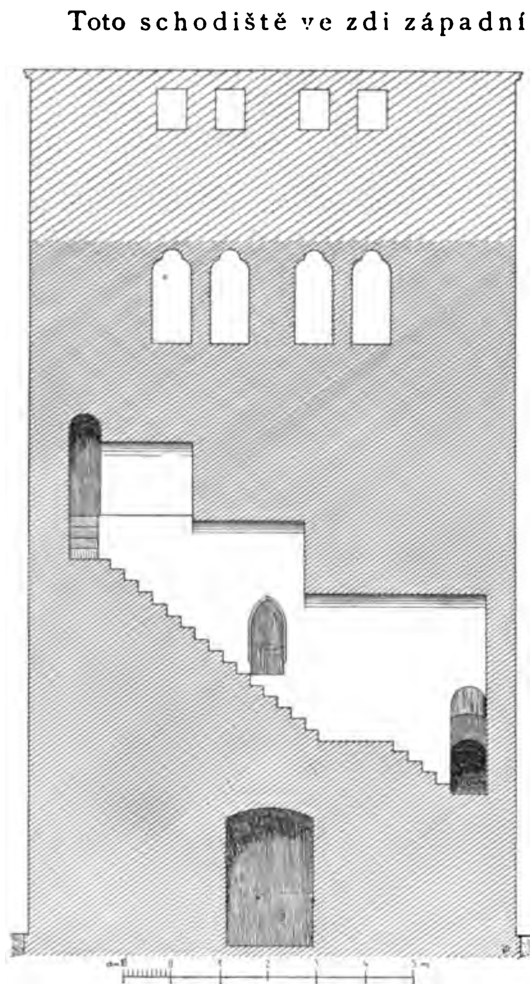
Z podkruchtí vchází se na jižní straně portálem 70 *cm* širokým a 1·76 *m* vysokým, polokruhově zaklenutým, do úzké (83 *cm* široké) chodbičky, jež jest polokruhově sklenuta, 2·13 *m* vysoká a 5·4 *m* dlouhá, zasahujíc z části již do zdiva lodi (viz řez věže a lodi na obr. 222); osvětlena jest dvěma kruhovýma okénky (viz obr. 223). Chodba ta sloužila patrně k bránění věže s této strany.

Nad podkruchtím jest kruchta do kříže sklenutá (největší výška klenutí 4·95 *m*), polokruhovou arkádou stejného rozpjetí jako arkáda podkruchtí do lodi otevřená. Arkáda spočívá na mohutných přízedních pilířích, jež nahoře opatřeny jsou opět silnou deskou, jejíž spodní hrany jsou šikmo sříznuty. Poprsní zeď kruchty jest kamenná; na ní r. 1856 objevena malba představující modlící se postavu duchovní, vedle níž namalována blánka s nápisem: »Ora pro nobis.« Pohříchu byla tato malba při opravě zmíněného roku podniknuté zničena.

V jižní zdi osvětlena jest kruchta románským okénkem polokruhem sklenutým a silně vyšpaletovaným. Pod tímto okénkem vede vchod 80 *cm* široký a 1·73 *m* vysoký do úzké (74 *cm* široké) valeně sklenuté chodby

v síle zdi zřízené, dvěma obdélníkovými, nahoře půlkruhem zakončenými okny osvětlené. Z těchto okének jest jedno dosti vysoké i široké, druhé však jen jako střílna uzounké. Chodba tato přístupna jest se strany východní zmíněným již schodištěm, jež v jižní zdi lodi z přízemí vzhůru vede; v rohu pak západním souvisí se schodištěm, vedoucím v západní zdi věže do svrchních pater věžních.

Toto schodiště ve zdi západní jest po pěti nejnižších stupních přerušeno větší rovnou plochou. sem ústil se vchod polokruhový, nyní (až na malý otvor) zazděný (96 *cm* šir., 2·08 *m* vys.), k němuž se zvenčí vystupovalo po dřevěných visutých schodech. Před vchodem tím byla malá pavláčka, jakož o tom zbytky kamenných krákorců svědčí. O něco výše, právě uprostřed západního průčelí věžního, veliké hrotité okno, a rovněž takové okno vede naproti ze schodiště na kruchtu, obě původu novodobého. Od oné větší plochy, na níž ústil zmíněný vchod, jde celkem ještě 16 schodů vzhůru zdí západní (viz na obr. 224 průřez západní zdí věže). Schodiště to jest klenuto valeně, ale ne šikmo dolů, nýbrž vodorovně ve třech velikých stupňovitých, nestejně dlouhých oddílech. Při severozápadním rohu věže osvětleno jest schodiště to malým kruhovým okénkem (20 *cm* v prům.) v líci zdi z jednoho kusu kamene vytesaným, neprofilovaným.

Obr. 224. Keje. Průřez západní zdi věže.

Ve zdi severní pokračuje po delším rovném odstavci schodiště dále, má však již jen čtyři stupně, načež se ústí téměř uprostřed stěny do druhého patra věžního. Ježto však síla zdi v této výši již není tak značná, aby schodiště mohla úplně v sebe pojati, jeví se konec schodiště jako klenutá chodba ke zdi věžní přistavěná. Východ ze schodiště jest polokruhově zaklenutý, 63 *cm* široký a 2·11 *m* vys.

Druhé patro věže, velmi prostorné, osvětleno bylo na straně západní dvěma páry sdruženych okének, jež jsou nyní zazděna (viz pohled na věž se strany severozápadní na obr. 225). Sdružená okénka jsou od sebe od-

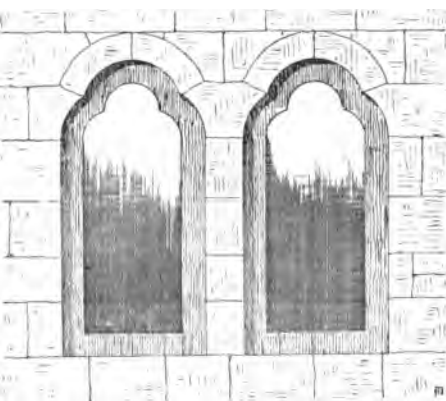
Obr. 225. Keje. Pohled na věž se strany severozápadní.

dělena plochým kvádříkovým pilířkem, zakončena jsou okrouhlým trojlistem a obroubena pravoúhlým falcem (viz obr. 226). Na straně jižní jest pár okének téhož tvaru, rovněž (až na malé otvory) zazděných (viz pohled na kostel se strany jižní na obr. 227). Na straně severní jest dvojice oken

zakončených polokruhem*); pod nimi stranou k nároží východnímu je malé okénko, jež na zevnějšku má ostění hrotité (58 *cm* vys., 14 *cm* šir.), dovnitř pak jest po stranách vyšpaletováno; z vnitřku hrot jeho není viděti.

Z tohoto patra vede východní zdí vchod do podstřeší lodi; vchod tento jest 1·09 *m* široký, 2·3 *m* vysoký, do ostré špice zaklenutý, tesaným pískovcem obložený; špaleta dovnitř věže se otvírající je kolmá a půlkruhem zaklenutá. Zdivo tu tvoří ústupek 25 *cm* a jest ještě 85 *cm* silné.

Až do výše 14·75 *m* sahá původní staré zdivo věže, skládající se z pískovcových kvádříků pečlivě vrstvených, průměrně 18 *cm* vysokých. Na tomto zdivu bylo druhdy patro dřevěné, na způsob podsebití na dřevěných krakorcích zdivo přečnívající (viz faksimile starého výkresu na obr. 213). Roku 1859 bylo místo dřevěného patra přistavěno nynější zděné, malými půlkruhově sklenutými okénky osvětlené.

Obr. 226. Keje. Okénka na věži.

V nejvyšším tomto patře zavěšeny zvony:

1. 1·02 *m* v prům., 0·98 *m* vys. s uchy, na nichž naznačeno řeménkové pletivo; při koruně dvouřádkový nápis:

1. ř. ANNO DOMINI 1548 ISTA CAMPANA FVSA EST AD LAVDEM DEI OMNIPOTENTIS ET

2 ř. BEATE MARIE VIRGINIS ET OMNIBVS SANCTIS PER ME MAGISTRVM STANISLAVM. Řádky odděleny jsou větévkou šalvějovými listy ovíjenou. Na plášti 20 *cm* vys. relief světce v biskupském rouše s křížkem v ruce a s berlou; na protilehlé straně nezřetelný relief svatého apoštola. Ostatek hladký.

2. 84 *cm* v prům., 76 *cm* vys. Ucha hladká. Při hořejším okraji mezi vkusnými páry barokních ornamentů nápis: NICOLAVS · LÖW · IN · PRAG · GOS · MICH · 1653 · O GOTT · LASS · DIR · BEFOLLEN · SEIN · DIE · GLOCK · VND · AVCH · DIE · KIRCHE · DEIN.

Na HŘBITOVĚ, jenž kolem kostela se rozkládá:

1. kříž rokokový (1·80 *m* vys.) z pískovce velmi dovedně tesaný se soškou Ukřižovaného; dole lebka a hnáty. Na podstavci andílek držící kartuši.

2. empirový pomník Karla Krezera, c. k. bankálního examinatora a člena vlastenecké oekon. společnosti († 1805): truchlící postava opřena

*) Patrno na zdivu, že polokruhové záklenky jsou dílem novým.

o náhrobek, u něhož dole snopek, srp a kniha. Na vrcholu byla urna, která nyní již chybí.

Obr. 227. Keje. Pohled na kostel se strany jižní.

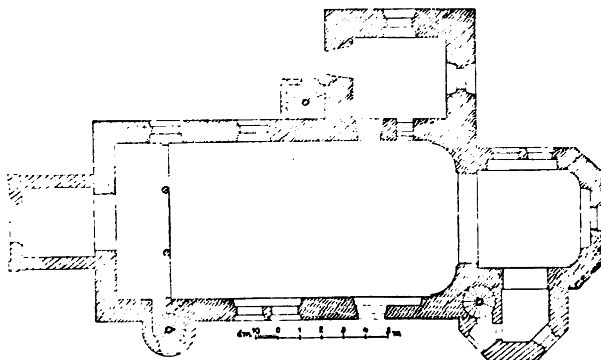
Na FAŘE: pamětní kniha bratrstva nejsvětější svátosti z r. 1774, vázaná v deskách červeným sametem potažených a tepaným rokokovým kováním z postříbřené mosazi ozdobených: v rozích mušlové ornamenty, uprostřed monstrance.

Klecany.

Schaller X., 265; Sommer XII. 299; Sedláček, Míst. sl. 415; Kneidl, o. c. 323.

Poblíž Klecan objeven r. 1780 hrob obsahující více koster, které měly pod hlavami po kamenném nástroji. Bienenberg III, 8. O nalezených zde sekerce a kladívku viz Pam. arch. XI., 554 čís. 41. Srovn. Šnajdr, o. c. 58. Hroby se skrčenými kostrami v nich nalezeny: jehlice s kuželovitou hlavičkou a ouškem, bronzové závitky a nádobka Katal. retrosp. výst. č. 259. Poblíž poloha »na valech«. Pam. arch. XV., 368—369).

FARNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE, již ve XIV. stol. připomínaný. R. 1784 byl znovu zřízen a r. 1889 obnoven. (Viz půdorys na obr 228, pohled z průčelí na obr. 229).

Obr. 228. Klecany. Půdorys kostela.

Obdélníková loď přechází zaoblenými uvnitř rohy ve čtvercový presbytář, jehož rohy zevně jsou rovně sříznuty, uvnitř zaobleny.

Průčelní štít lodi, jakož i okna v lodi a úprava bočních façád — to vše pochází z r. 1892.

K severovýchodnímu rohu lodi přiléhá hranolová věž krytá vkusnou dvojdílnou zvonovitou střechou prejzovou. Pod střechou táhne se římsa uprostřed stěn polokruhově vypnutá; pod ní na straně jižní umístěn hodinový ciferník.

Ve věži uvnitř viděti ostění oken lomovým kamenem do špice zaklenuté, silně vyšpaletované.

K jižnímu boku presbytáře přiléhá nepravidelný polygonální přístavek téže výšky jako loď.

V severním zevnějším boku sínce zazděn náhrobní kámen z růžového pískovce 1·14 *m* šir., 1·84 *m* vys. Uprostřed rytíř en face v plném odění, levou rukou drže jilec meče, pravou o bok maje podepřenu. U levé nohy helmice, u pravé znak rytířů z Nečtin. Na okraji český, téměř již nečitelný nápis gotickou minuskulí.

V jižním boku síňce zazděn náhrobní kámen z růžového pískovce 0·98 *m* šir., 1·9 *m* vys. V hořejší polovici vyšlapaný nápis, v dolejší v kruhovém poli štít se dvěma zkříženýma sekerama.

Uvnitř síňce ve zdi tři malé obdélníkové náhrobní kameny:

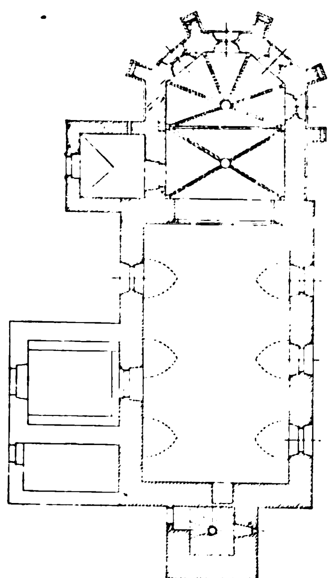
1. 39·5 *cm* šir., 72 *cm* vys. Uprostřed en face hrubě tesaná postavička dívky se sepjatýma rukama; před ní znak, v němž šíp v klenotu i ve

Obr. 226. Klecany. Kostel Nanebevzetí P. Marie.

štítu. Na obrubě kamene nápis: LETHA 1609 W PATEK PO NEDIELI LETARE VMRZELA GEST ALZBIETA | DCZERKA VRO · A STA · RITI | P. WACZLAWA BENEDI Z NECZTIN A NA PRZEMISSLENI.

2. podobný předešl., 38·5 *cm* šir., 72 *cm* vys., nápis zcela setřený. Uprostřed znatelna postavička dětská en face a dole po straně u jejích nohou znakový štítek.

Obr. 230 Kojetice. Půdorys kostela.

3. Na straně epištolní, 41 *cm* šir., 82 *cm* vys. Uprostřed postavička en face v dlouhém rouchu s rukama před prsoma přeloženýma. Hlava spočívá na podušce. Nápis FERDINAND MANDALENA RADEC . . .

Vnitřní úprava zcela moderní. Jenom kazatelna a dva postranní oltáříky rokokové se zachovaly ze zařízení dřívějšího. Oltáříky mají tvar zprohýbaných desek s volutovými okraji, na nichž andílčí postavičky a hlavinky. Oltářní obrazy sv. Jana Nep. a sv. Aloisia nevalné ceny. Kazatelna ozdobena jest na řečništi polovypuklou řezbou v rokokové kartuši »Kázání zástupu«, a sedícími barokními soškami světic

Na vrcholu štítu sínce malá, velmi dobře tesaná rokoková soška P. Marie, ve vlajícím rouchu se sepjatýma rukama na obláčcích stojící, z nichž vyzírají hlavinky andílků.

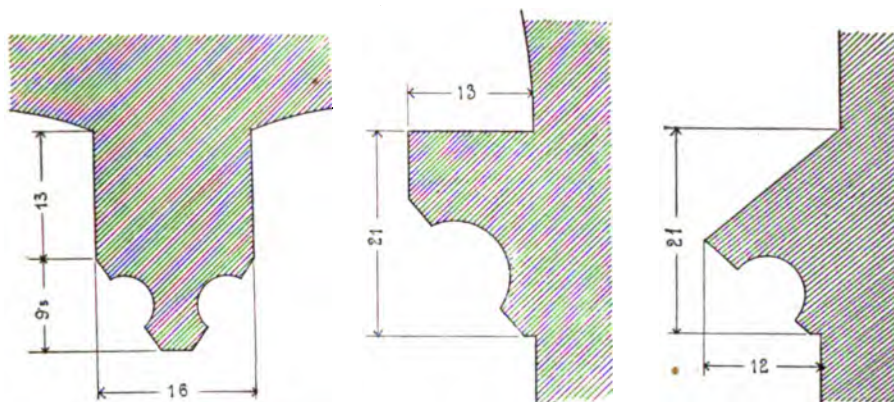
Zvony:

1. 0·70 *m* vys., 0·93 *m* šir. Nahoře kolkolem nápis: A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE. Na plášti: HAEC

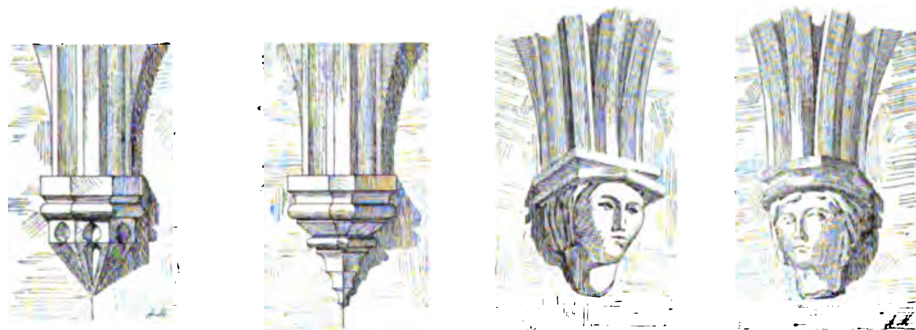
Obr. 231. Kojetice Pohled na kostel.

CAMPANA HONORI GLORIOSAE VIRGINIS MARIAE | IN COELOS ASSVMPTAE DICATA IMPENSIS ECCLAE ET MVNIFICEN | TIA PATRONI ILLMI DONI DONI PHILIPPI IOSEPHI · S · R · I · COMITIS DE | GALLAS AB ARCE CAMPO ET FREYENTHVRN DVCIS DE LVCERA DO|MINI

Obr. 232. Kojetice. Profil žebra, profil pásu na vítězném oblouku a profil podokenní římsy.

HAEREDITA RII IN FRIEDLAND REICHENBERG GRAFENSTEIN LEM|BERG KLETZAN ET PREMICHE SAC: NECNON IVDICŸ CAMERALIS ET FEVDA|LIS IN REGNO BOHEMIAE ASSESSORIS EIVSDEM ECCLAE COLLATORIS GRATI- | OSISSIMI AO MDCCXXVIII. Dole při okraji znak. Na druhé straně pláště polovypuklina Madonny deseti hvězdami ozářená, s rozpjatýma rukama na oblacích stojící.

Obr. 233. Kojetice. Konsoly žeber v kostele.

2. 0·74 *m* šir., 0·56 *m* vys. Nahoře nápis: GEGOSSEN VON ŽACHARIAS DIETRICH DER KÖ. NEVSTATT PRAG. Pod tím hrubé barokní rozviliny. Na plášti polovypuklina sv. Jana Nep. a týž nápis jako na předešlém.

3. 0·59 *m* šir., 0·435 *m* vys. Nahoře barokní rozviliny. Na plášti polovypuklina sv. Josefa a týž nápis jako na předešlých.

4. 0·49 *m* šir., 0·435 *m* vys. Nahoře nápis: GOSS MICH IOHAN KRISTIGAN SCHVNKE IN PRAG 1777. Pod tím akanthové listy. Na plášti relief Madonny na zeměkouli stojící a obdélníková nezřetelná plaquetta.

Na hřbitově vkusně pracovaný kříž náhrobní ze železa kutý (z konce XVIII. stol.): ramena kříže tvoří úzké pruty ozdobené roztepanými lístky; ladně zprohýbané pruty spojují navzájem ramena kříže; uprostřed zprohýbaná plechová schránka otvírací pro nápis. Vyobr. viz v díle »Národopisná výstava československá« str. 354.

Obr. 234. Kojetice. Sanktuarium.

ZÁMEK vyhořel r. 1827, potom znovu zřízen, v novější době v nynější podobu přestavěn. Prosté jednopatrové stavení zevně ani uvnitř nic pozoruhodného nevykazující.

Před zámkem socha sv. Jana Nep. v životní velikosti. Obstojně tesaná, z poč. XVIII. stol. Na hranolovém podstavci znak Harrachovský.

KAPLE SV. MIKULÁŠE, zrušená roku 1787, byla zbořena. Zachovala se z ní pouze barokní soška sv. Mikuláše nyní v kostele nad vchodem do sakristie umístěná a dva malé zvonky.

Kobylisy.

V Kobylisích vyskytují se zbytky předhistorické osady v cihelnách pod vsí i nad vsí. Nalezeny tu nástroje kamenné. Vesmír V., 26; Pam. arch. XI., 678; Šnajdr, o. c. 59.

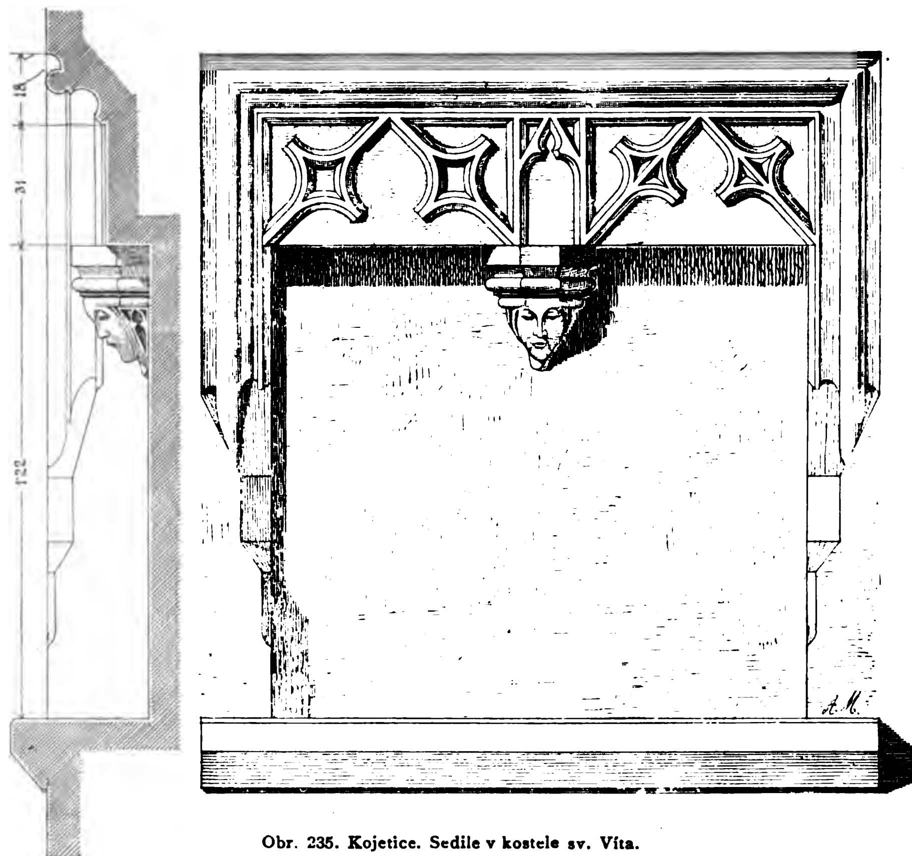
Kojetice.

Schaller X., 285; Sommer XII., 286; Fr. Ekert, v »Methodu« VII. (1881); V. Honejsek, Z dějin nepatrné české vesnice; Kneidl, o, c. 329.

Kostry se staršími bronzy. Mitth. d. CC. XI., LVI.; Mitth. für Gesch. der Deutsch. in Böhm. VII., 198; Šnajdr, o. c. 27.

FARNÍ KOSTEL SV. VÍTA, byl vystavěn asi mezi lety 1241 až 1271, roku 1822 opraven. (Viz půdorys na obr. 230; vnější pohled na obr. 231.)

Presbytář zakončen jest třemi stranami pravidelného osmiúhelníka. V rozích a uprostřed jižní stěny opřen jest pilířem o jednom ústupku. Osvětlen jest čtyřmi hrotitými okny bez kružeb. Klenba presbytáře skládá se ze dvou polí. Žebra 22·5 *cm* z klenby vysedlá jsou hranolová, na dolejších hranách sešikmená a půlkruhovými žlábky vyhloubená (viz obr. 232). Svorníky jsou hladké, okrouhlé. Žebra spočívají na konsolách,

Obr. 235. Kojetice. Sedile v kostele sv. Víta.

z nichž některé mají podobu ozdobných jehlanců, některé pak podobu lidských hlav (viz obr. 233). Pod okny presbytáře táhne se kolem celého presbytáře římsa, trojúhelníkového profilu, jejíž dolejší hrana polokruhovým žlábkem jest vyhloubena (viz obr. 232).

Na straně evangelijní jest ve zdi presbytáře kamenný sanktuář 80 *cm* šir. (viz obr. 234). Obdélníkové ostění vybíhá po stranách ve fiály na konsolkách spočívající, nahoře pak zakončeno jest trojúhelníkovým štítkem, jenž vyplněn jest trojlistou hrotitou kružbou, na bocích posázen kraby a na vrcholu fiálou zakončen. Dvířka skládají se z prutů kosmo přes sebe přeložených a pětilistými rosetkami hojně posázených.

Na straně epištolní jest ve zdi velmi pěkné sedile, 1·38 *m* šir., 1·68 *m* vys. (viz obr. 235). Obdélníkové pažení jest vkusně profilováno

Obr. 236. Kojetice. Kostel sv. Víta. Sousoší P. Marie.

prutem a dvěma žlábky; pod pažením nahoře táhne se obdélníkový plochý pás vyplněný vkusnou kružbou, pod ním pak uprostřed jest konsola mající podobu ušlechtilé lidské tváře.

Obr. 237. Kojetice. Stříbrný tepaný rámec v kostele.

Ve výklenku tom stojí nyní bravurně řezané sousoší (97 *cm* vys.): Panna Maria drží Ježíška, jenž oběma rukama vráží tyč kříže do tlamy draka u nohou P. Marie se svíjejícího. Výborná práce z první polovice XVIII. stol. (Obr. 236.)

Hlavní oltář z r. 1667, vkusných forem pozdně renaissančních. Na něm pěkný obraz (na plátně) sv. patronů českých: uprostřed stojí sv. Vít, po pravici jeho sv. Vojtěch, Norbert a Volfgang, po levici svatý Václav, Sigmund a bl. Ivan; nad nimi v oblacích vznáší se P. Maria.

Obr. 238. Kojetice. Kostel. Obraz nejsv Trojice.

Obraz tento maloval r. 1667 *Antonín Steffens* (*Stefan*). Pod obrazem na prkně jest zlatými písmeny proveden nápis: Ke Czti a Chwale Pana Boha Wſſemohauczyho Blahoſlawene Panny Marye Matky geho a k obzwláſſtnj Poczeſtnoſti Swateho Wjta Patrona Czeſkého, w gehož Gmenu tento chrám Pánie k Zaduſſj koſtela Matky Božj před Tegnem na Starém Mieſtě Pražſkém Nalezegjczy Založen a poſwieczen z Wlaſtných Zaduſſných Pro-

ſtrzedkůw tento oltarz Za Czaſu Przednjho Collatora a Inſpectora Vrozeného a Statecznéһо Rytirze Pana Mikulaſſe Frantiſſka Turka z Sturmffeldu a Rozenthalu Neywyzſſjho Wachtmiſtra a Primatora dotczeneho Stareho Mieſta Prazſkého Wyzdwižen a poſtawen geſt dne 2. May Letha 1667.

Vítězný oblouk do špice klenutý, na vnější straně šikmo sříznutý, na vnitřních bocích římsou ozdobený (viz profil římsy té na obr. 232).

Obr. 239. Kojetice. Kostel. Křtitelnice.

Loď obdélníková, plochou valenou klenbou s výseky nad okny krytá. Na straně epištolní osvětlena jest třemi okny do špice klenutými, na straně evangelijní oknem jediným.

Na straně severní vede do lodi hrotitý portál gotický, jehož pažba třemi silnými pruty a žlábky profilovaná, zničena byla r. 1889 kdy nové dvéře do portálu byly zasazovány.

Postranní oltář na straně evangelijní při boční stěně lodi stojící má pěkný obraz »Smrť sv. Františka Xaverského« (1·25 *cm* šir. a cca. 2 *m* vys.), pocházející z bývalého kostela sv. Václava na Malé Straně. Obraz tento malován r. 1733 od *Molitora.* V pravo leží světec v chatě na pobřeží; v levo klečí plavec objímající nohy jeho. V pravém

dolejším koutě dva andílci. V levém hořejším rohu vznášejí se jiní andílci, z nichž jeden píše na tabulku na kůlu chaty zavěšenou: »Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.«

Na straně evangelijní stojí oltář, na němž zavěšeny dva obrazy:

Obr 240. Kojetice. Kalich.

1. Obraz Panny Marie Genazanské (bezcenná kopie) v širokém, barokním tepaným dekorem pokrytém stříbrném rámci (99 *cm* šir., 97 *cm* vys.) Viz obr. 237.

2. Nad ním visí obraz nejsv. Trojice, dobrá malba z prvé pol. XVIII. stol. v barokním ze dřeva řezaném rámci (96 *cm* šir., 1·15 *m* vys.), jenž nahoře ozdoben ornamentální řezbou. Viz obr. 238.

Křtitelnice 48 *cm* vys., cínová, na třech nohách spočívající. Nohy šikmo prohnuté mají nahoře potvornou mužskou tvář a vybíhají dole

v drápy kouli svírající. Po stranách kotlíku lví hlavy s kruhy v tlamách. Na kotlíku vyryt nápis: LETHA PANIE 1.6.6.1. 20 NOVEMBRIS TATO KRZITEDLNICZE KE CZTI A CHWALE BOŽI GEST NAKLADEM ANNI POZVSTALE WDOWI PO NEBOSTIKOWI GIRZIKOWI TESARZI ZE WSI BISSKOWICZ PODLE ODKAZV PRŽI POSLEDNI HODINIE SMRTI GEHO A NA SPASENI GEHO MILE DVSSE VCZINĚNA. A W TOMTO CHRAMIE BOŽIM ZALOŽENI SWATEHO WITA WE WSI KOGETICZICH W KTEREMŽ ODPOCZIWA POSTAWENA. GEHOŽTO MILÉ DUSSI PAN BVH MILOSTIW BITI A WESELE Z MRTWICH WSTANI DATI RACZ. (Viz obr. 239.)

Kalichy:

1. gotický, stříbrný, 18·5 *cm* vysoký, se širokým nodem. Nodus na hořejších i dolejších plochách ozdoben rytými kružbami. Rotule nodus prostupující mají střídavě tvar šestilupených květů s velikým kruhovým terčem a

Obr. 241. Kojetice. Kalich z r. 1649.

Obr. 242. Kojetice. Nápis na zvonu č. 1.

kosočtverečných ploch, na nichž vyryta písmena i h e s v s. Jinak číše i noha úplně hladké. (Viz obr. 240.)

2. raně barokní stříbrný 21·5 *cm* vys., na kuppě tepanými andílčími hlavinkami ozdobený: na noze vyryt nápis: KINICVNDIA RIMNICZKA Anno 1649. (Viz obr. 241.)

V nízké hranolové věži v průčelí kostela stojící zavěšeny zvony:

1. 88 *cm* šir., 73 *cm* vys. Nahoře dvouřádkový nápis:

(1. ř.) x Anno x domini S m S Ccccc x xx iiii x magicter ◊ bartholomevs x me x fecit x in x Civitate ◊ prage ◊ cit x lavs x deo ◊ pat x.

(2. ř.) x ri x omnipotenti x et ◊ beate x marie x cemper ◊ virginis x et x omnibvs x canctis x veni x cancte ◊ cpiritvs x reple x tvo x. (Viz faksimile na obr. 242.)

Na plášti polovypuklina světce.

2. Na plášti nápis:

SVB PRAESIDIO PRAEN: GENERO:
ET CONSULT: DOMINI BOHVS
LAI WORZIKOWSKY DE KVNDRATICZ
PRIMATORIS
AC• AMPLIS: MAG: ANTIQUAE V: PRAGEN: AEDITUMQUE D: IOANN:
IAC: MAERKL ET FERDINAN: RICHTER.

Na zadní straně v kartuši nápis:

ME FECIT ANTONIVS
SCHÖNFELDT CAMPANARVM
FVSOR PRAGENSIS.

Kolčavka.

Hroby se skrčenými kostrami. Pam. arch. X. 590.

Konětopy.

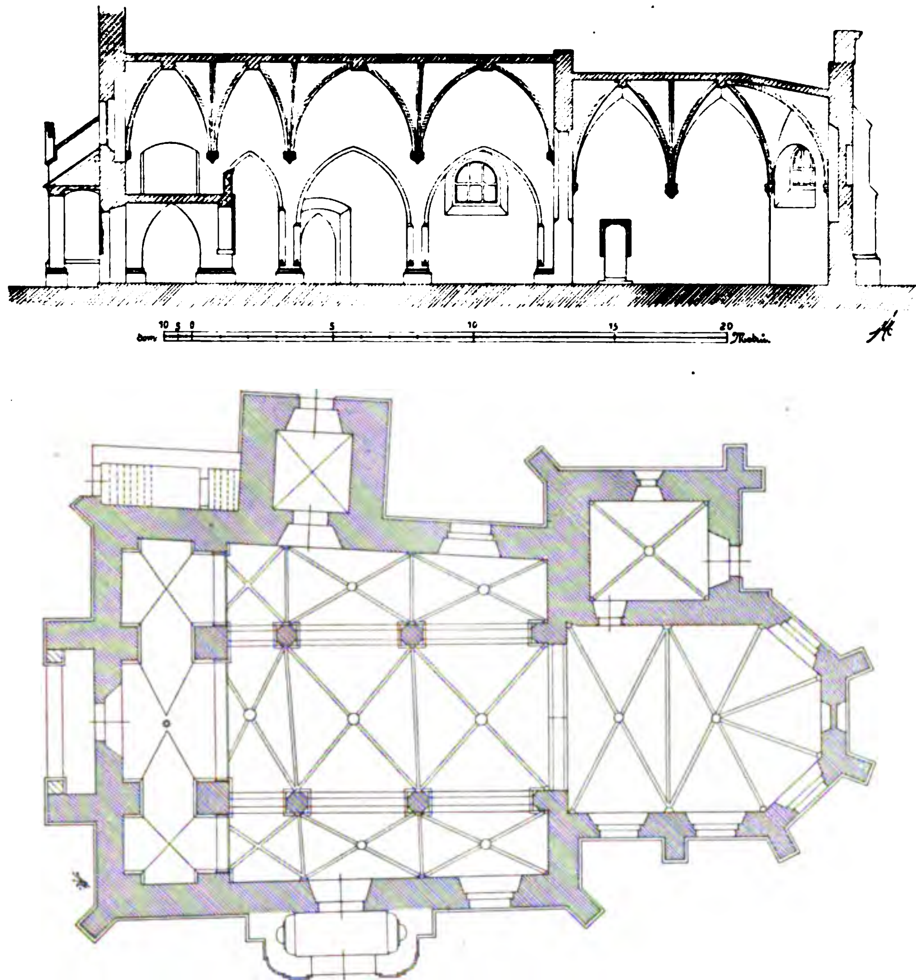
O někdejší tvrzi zdejší, po níž není více památky, viz Heber, VI. č. 494, Prášek, o. c. 119, Sedláček, Místop. sl. 432.

Kostelec Labský.

Schaller X., 303; Sommer XII., 266; Prášek, o. c. 119; Ottovy »Čechy« IV. (s vyobr.) 128; Kneidl, o. c. 344.

V okolí nalezeny starožitné nádoby, mimo to i palstáv bronzový. Šnajdr, o. c. 28. Na »Pískách« směrem k Zárybům nalezeny praehistorické nádoby; mimo jiné tuhovaná nízká miska s dvěma drobnými oušky a nádoba větší netuhovaná (obě chovají se ve škole). Na radnici chovají kamenný mlat vrtaný, jenž byl nalezen na poli při israel. hřbitově, kdež prý nalezeno i mnoho hrobů s kostrami.

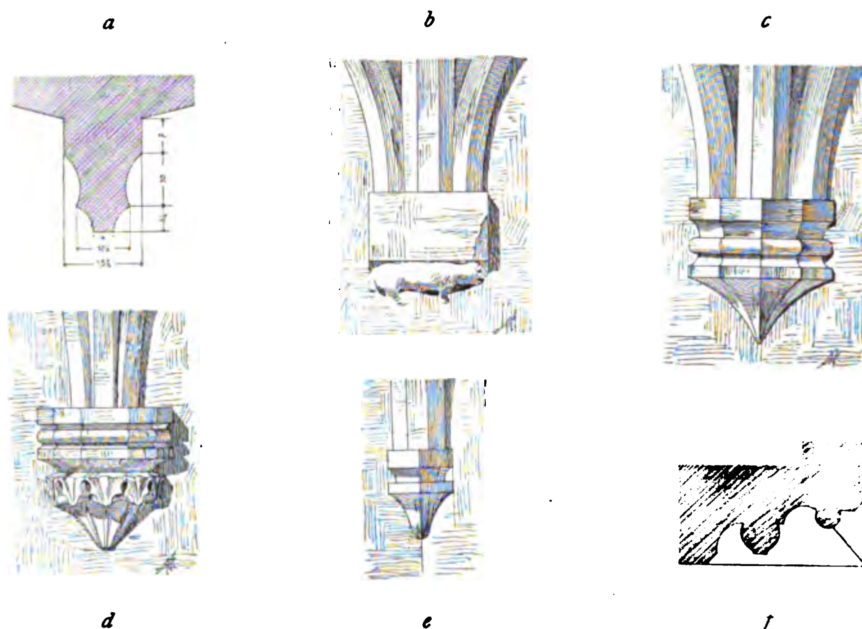
DĚKANSKÝ KOSTEL SV. VÍTA, gotická z rozhraní XV. a XVI. stol. pocházející, při konci XVI. st. z části renaissančně upravená stavba orientovaná, skládající se z polygonálně zakončeného presbytáře a ze tří lodí, z nichž prostřední jest vyšší obou bočních (viz půdorys a řez podélný na obr. 243). Zdivo jest z pískovce lomového, klenba vesměs kamenná.

Obr. 243. Kostelec. Chrám sv. Víta: Půdorys a řez podélný.

Presbytář 9·15 *m* dlouhý, 5·7 *m* šir. (sílu zdiva 0·9 *m* v to nečítaje), 7·2 *m* vys. opatřen jest v rozích opěráky s jedním ústupkem uprostřed; ústupek jakož i svršek opěráku jest kryt splávkovou deskou, podloženou šikmou, žlábky profilovanou římsou. Kolem presbytáře obíhá trnož 0·9 *m* vys., nahoře sešikmený a žlábkem profilovaný. Ve stěně východní zazděné původní gotické okno, uvnitř 3·25 *m* vys., 85 šir., silně vyšpaletované. Ostatní okna mají nyní tvar příčného nízkého obdélníku půlkruhem zaklenutého. Zdivo presbytáře v době pozdější bylo o 1·12 *m*

zvýšeno. Klenba skládá se ze dvou polí. Žebra vysedají 22·5 *cm* z klenby a jsou dvojnásobným mělkým žlábkem profilována (viz obr. 244*a)*. Vystupují ve výši 3·55 *m* z konsol. Konsoly mají tvar nízkého hranolu polovičním žlábkem přerušeného a dole v otupený jehlanec přecházejícího (viz obr. 244*e*); toliko obě konsoly uprostřed parallelních stěn jsou na části jehlancové ozdobeny listeny, jejichž stonky k vrcholu jehlance se sbíhají (viz obr. 244*d)*. Svorníky jsou hladké.

Obr. 244. Kostelec. Chrám sv. Víta: profil žebra, konsoly a profil portálu.

Na vnější stěně presbytáře jsou ve výši oken do zdi zapuštěny dvě pískovcové desky:

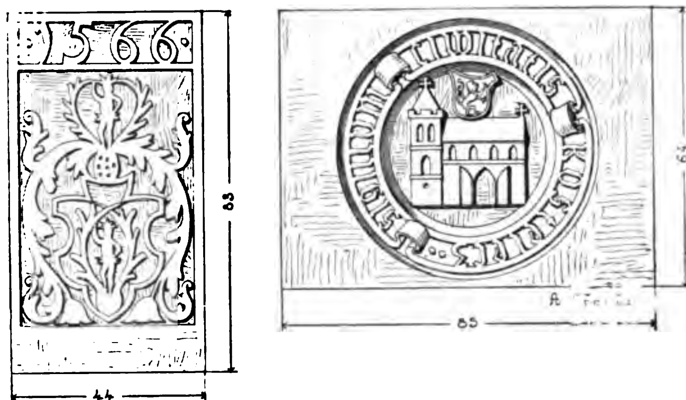
1. 0·85 *m* šir., 0·64 *m* vys. V kruhovém poli středním znak města Kostelce (kostelík s věží, nad ním štítek s českým lvem); kolkolem páska s nápisem: sigilum civitatis kostelecz. (Viz obr. 245.) Nahoře v rohu letopočet 1892, jenž datuje správně stavbu gotickou.

2. 0·44 *m* šir., 0·83 *m* vys. Ve středním poli originelně stilisovaný znak, na jehož štítu jakož i v klenotu lesní muž mezi dvěma parohy. Jest to znak Vančurů z Řehnic, kteří ve stol. XVI. byli držiteli panství Kosteleckého. Nahoře letopočet 1566 — datum renaissanční úpravy kostela. (Viz obr. 245.)

Vítězný oblouk 5·22 *m* šir., 5·48 *m* vys., hrotitý, z kvádrů stavěný, na obou hranách (počínajíc ve výši 2·2 *m*) šikmo sříznutý.

Lodi chrámové jeví půdorys značně nepravidelný, a to jednak tím, že boční zdi nejsou přesně parallelní, a jednak tím, že pilíře lodi od

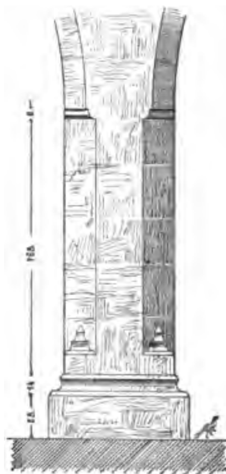
sebe oddělující nejsou zcela symmetricky proti sobě postaveny. Lodi odděleny jsou hrotitými arkádami 4·71 *m* vys. Pilíře, na nichž oblouky spočívají, mají čtyřboký, nahoře sešikmený a žlábkem profilovaný trnož. Dřík 1·68 *m* vys. v části nejdolejší čtyřboký, jinak však téměř v celé své výši na rozích sešikmený tak, že průřez jeho tvoří pravidelný osmiúhelník.

Obr. 245. Kostelec. Chrám sv. Víta: znaky na presbytáři.

Sešikmené plochy jsou ozdobeny nahoře prutovou římskou, dole pak jehlancovitou, hrotem vzhůru obrácenou, dvojnásob žlábkovanou konsolkou (viz obr. 246).

Po obou stranách hlavní lodi jsou vždy tři oblouky, z nichž dva k triumfálnímu oblouku přiléhající jsou značně většího rozpjetí (3·6—3·8 *m*) nežli oblouky přiléhající ke kruchtě (2 *m* až 2·1 *m*). Původní pilíře posledních těchto oblouků obezděny byly později mohutnějšími čtyřbokými pilíři, na nichž kruchta spočívá.

Obr. 246. Kostelec. Chrám sv. Víta: pilíř v lodi.

Klenba hlavní lodi (7·8 *m* vys.) skládá se ze čtyř polí do kříže sklenutých. Jednotlivá pole rozdělena jsou od sebe žebry příčnými. Profil žeber týž, jako v presbytáři. Konsoly mají nahoře tvar polygonálního, širokým žlábkem vyhloubeného a polokruhovým prutem obepjatého hranolu, dole pak jehlance s prohnutými boky (viz obr. 244 *c*). Svorníky ozdobeny jsou na obvodu pěkně stilisovanými gotickými rostlinnými ornamenty, uprostřed pak symboly čtyř evangelistů a blankou se jménem příslušného apoštola v got. minuskuli (viz obr. 247).

Klenba bočních lodí (5·4 *m* vys.) podobá se tvary svými zúplna klenbě lodi hlavní. Toliko prvá dvě travé (poblíž presbytáře) mají malé svorníky. V lodi epištolní ozdobeny jsou svorníčky ty pěknými rosettami (viz obr. 248). V lodi evangelijní jest

na prvém svorníčku pták na větvici (hrubě pracováno); druhý svorník jest prázdný. Místo konsol jsou prosté obdélníkové kameny; pod jedním z těchto kamenů v lodi evang. vytesána jest hrubá podoba zvířecí (viz obr. 244 *b*).

Okna (na každé straně 3) jsou vesměs lunetová.

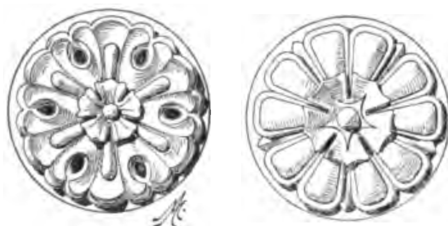
Zdivo postranních lodí vyhnáno jest zevně do téže výše, jako zdivo lodi hlavní, a všechny lodi pokryty pak společnou nízkou střechou. Ve zvýšeném tomto zdivu jest imitována druhá řada lunetových slepých oken (rovněž tři po obou bocích).

Obr. 247. Kostelec. Svorníky na klenbě hlavní lodi ve chrámu sv. Víta.

V rozích opřeno jest zdivo lodí šikmo do rohů postavenými opěrnými pilíři z tesaného pískovce, nižšími nežli u presbytáře a bez ústupku. Oba rohové pilíře v průčelí západním ozdobeny jsou nahoře trojúhelníkovým štítkem s trojlistou okrouhlou kružbou.

Kolmo k průčelí hlavnímu postaveny jsou po obou stranách hlavního vchodu mohutné opěrací pilíře 1·8 *m* v před vystupující, 1·05 *m* široké a 6·04 *m* vys. bez ústupků. Jsou ozdobeny nahoře trojhrannými štítky s trojlistou kružbou. Na pravém pilíři stojí nahoře hrubě tesaná figurka muže skrčeně sedícího, o nějž se ze zadu opírá vztýčený lev s otevřenou tlamou. Štítek sám má v předu římsku šroubovnicí ozdobenou, na ostatní své ploše pak hrubě pracované reliefy: dvě zkřížené širočiny (erb Sekerků ze Sedčic, kteří Kostelec na konci XV. stol. v držení měli); dále kus cimbuří, za nímž vyhlédá ozbrojenec s praporcem; uprostřed těchto reliéfů pak znakový štítek, v němž lev (v profilu) s otevřenou tlamou. Na druhém opěráku je nejvýše malý křížek, o nějž se ze zadu opírají dvě lidské postavy, z nichž jedna kalich v ruce drží. V trojúhelníkové přední ploše pilíře viděti zbytek miskovitě prohloubeného znakového štítku s nezřetelnou již značkou kamenickou; mimo to pak dvojřádkový neumělý nápis majuskulový:

Obr. 248. Kostelec. Chrám sv. Víta: svorníky na klenbě lodí bočních.

MISTER RZEHOR
TOTO DEZINIL: A
1 ∧ 0

Mezi oběma průčelními těmito pilíři sklenuta byla v době renaissanční malá prostá předsíňka před hlavním vchodem chrámovým.

Průčelí jest nahoře zakončeno rozložitým nízkým štítem, jehož střední obdélníková část, ozdobená výklenkem se slušnou pískovcovou barokní sochou sv. Víta, zakončena jest nahoře římsovaným trojúhelníkem, na jehož vrcholu stojí nízký křížek a při obou stranách základny kamenné koule na nízkých hranolových podstavcích. Od tohoto středu jdou k oběma stranám průčelí prohnuté trojúhelníkové vyzdívky, při jichž koncích stojí pískovcové, velmi dobře provedené barokní sochy v životní velikosti, sv. Václava a sv. Floriána. V průčelním okně patrna jest část původní gotické špalety.

Hlavní vchod v západním průčelí jest hrotitý, 1·35 *m* široký, 2·72 *m* vys., na vnější hraně, počínajíc ve výši 1·02 *m* nad zemí dvěma čtvrtkruhovými žlábky a dvěma pruty, z nichž jeden jest hruškového, druhý kruhového profilu, ozdobený (viz obr. 244. *f*); oblé pruty ve hrotu se protínají.

Vchod jižní. Před ním přistavěn na sklonku XVIII. stol. barokní sínec, zakončený obloukovým římsovaným štítkem, na němž stojí slabě provedené, valně již poškozené rokokové sošky sv. Michala a dvou světců biskupů. Portál jest gotický, stejně profilovaný, jako portál hlavní, až na to, že pruty se v hrotu neprotínají.

Obr. 249. Kostelec. Znak nad vchodem do zvonice.

Vchod severní, rovněž gotický a stejně profilovaný, jako vchod hlavní. Nad ním vytesán znak Sekerků ze Sedčic (viz vyobr. 249).

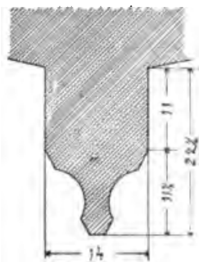
Tímto portálem vchází se do nízké zvonice, která tu jest přistavěna až do výše ostatního zdiva kostela, s nímž má společnou římsu i střechu. Přízemí, v němž zřízen »Boží Hrob«, sklenuto jest do kříže bez žeber. V hořejším, jediném poschodí zavěšeny zvony. Z kobky vchází se do chrámu portálem úplně shodným s portálem jižním.

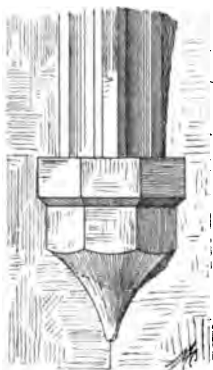
Západní část všech tří lodí zaujímá nízká těžkopádná kruchta barokní. Vchod na kruchtu upraven jest původním gotickým okénkem.

V severovýchodním rohu, jejž tvoří loď s presbytářem, nalézá se stará sakristie, opřená v rohu severozápadním opěracím pilířem šikmo do rohu postaveným, v rohu pak severovýchodním dvěma, kolmo ke zdivu postavenými pilíři, v rohu jihovýchodním pak jedním pilířem, rovněž kolmo ke zdivu postaveným, ale zpola do zdiva presbytáře pojatým. Kolkolem zdiva obíhá trnož, nahoře šikmo sříznutý, neprofilovaný. Síla zdiva jest nestejná: nejmenší na straně jižní (0·9 *m*), největší na straně západní (1·55 *m*). Prostora sklenuta jest křížem do žeber, jež se sbíhají v hladkém svorníku. Žebra, $22^1/_2$ *cm* vysedající a 14 *cm* šir., mají tvar otupeného

a po obou stranách mělkým žlábkem opatřeného klínu. Konsoly mají tvar nízkého polygonálního hranolu, dole promáčklým kuželem zakončeného; na nich spočívá silná hranolová deska (viz obr. 250).

Z presbytáře do sakristie vede vchod 0·78 *m* šir., 1·89 *m* vys., s rovným, v rozích krakorečky podloženým nadpražím. V hořejší části své obklopen jest tento vchod vkusně profilovaným rámcem (viz profil jeho na obr. 250).

Obr. 250. Kostelec. Žebra a portál sakristie v chrámu sv. Víta.

Vnitřní zařízení celkem ničím nevyniká.

Hlavní oltářík sv. Víta. Všední práce pozdně barokní. Dva točené sloupky nesou kladí a nástavec s ozářenou holubicí. U sloupků sochy sv. Jana Křtitele a sv. Josefa. Nad nevkusnými brankami po stranách oltáříka dosti dobré sochy sv. Petra a Pavla.

Nad svatostánkem ranně barokní soška Madonny 85 *cm* vysoká, řemeslně provedená. Po stranách dvě zasklené rokokové schránky relikviářové, dřevěné, střídmou řezbou ozdobené.

Na oltáři obstojný obraz sv. Víta: světec zobrazen v antickém brnění, pláštěm zahalený, s korunou na hlavě, nad níž andílci drží věnec z lilií a růží. U nohou s jedné strany andílek s palmovou ratolestí, s druhé strany lev držící štít s černým kohoutem. Nesignovaná dobrá práce. XVIII. stol.

Oltářík sv. Anny, barokní, obstojně pracovaný, ozdoben dvěma obrázky: dole obraz sv. Rodiny, nahoře v nástavci obraz Boha Otce v oblacích. Jsou to práce sice povrchně provedené, nicméně však velmi dovednou ruku prozrazující, zvláště obraz hořejší. Dedikační chronogram udává letopočtem 1729 dobu vzniku těchto obrazů.

Na bezcenném oltáříku P. Marie obstojný obraz P. Marie stojící (celá postava) en face s rukama rozpjatýma (v levici lilie a žezlo); plášť malován na způsob těžkého brokátového pluviálu. Sklonek XVII. stol.

Křtitelna téže podoby, jako v Čelakovicích a od téhož konváře. (Viz str. 167.)

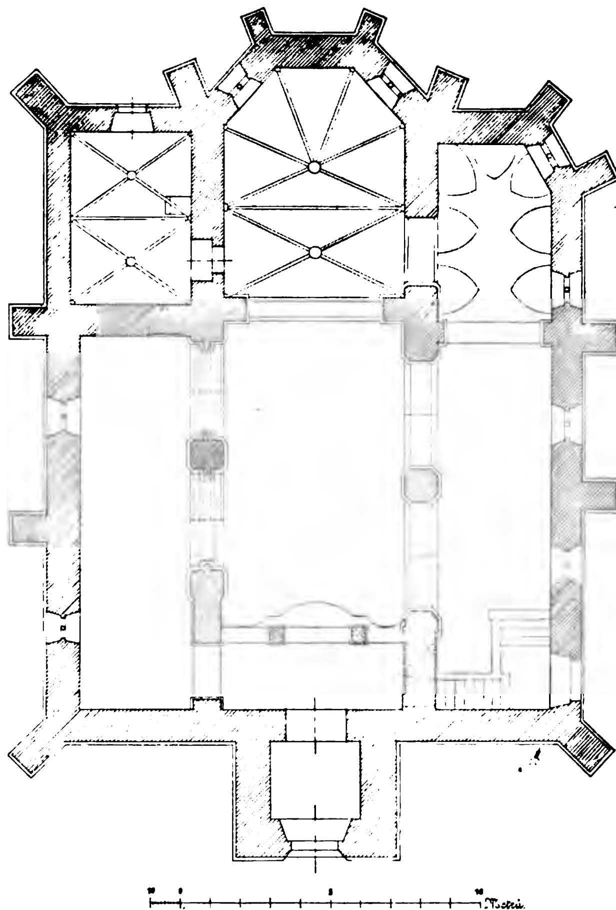
Ciborium stříbrné, pozlacené. Svršek vkusná barokní práce. Košíček velmi sličně tepaný (barokní rozviliny listové, mezi nimiž okřídlené hlavičky. Značka staroměstská a I. Z. Na víku korunka. Noha nová.

Kalich. 1. Stříbrný, z části pozlacený. Košíček tepaný, prolamovaný s listovými a květovými rozvilinami, mezi nimiž andílčí hlavičky. Nodus

velmi ušlechtilé formy, hruškového profilu s nasazenými třemi andílčími hlavami. Z poč. XVIII. stol. Noha nová.

2. Z původního kalicha zbývá rovněž jen kupa s košíčkem; noha nová. Košíček barokní (z prostředka stol. XVIII.); v ornamentice jeho vyskytuje se motiv baldachynový a páskový.

Několik bronzových litých svícnů barokních: stvol kroužený, noha ze tří vztýčených a jeden celek tvořících volut složená; pod každou volutou ptačí spár.

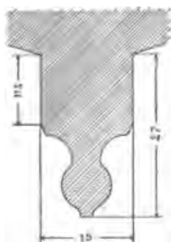
Obr. 251. Kostelec. Půdorys chrámu sv. Martina.

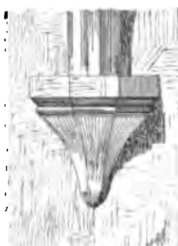
Zvony: *A)* ve zvonici:

1. větší r. 1832 *Karlem Bellmannem* přelitý.

2. menší (0·68 *m* v prům., 0·65 *m* vys.), z kostela sv. Martina sem přenesený. Na uchách kroužkový ornament. Při koruně vlys skládaný z karyatydového vzorku: poprsí mužské a ženské proti sobě obrácená přecházejí v rozvilinový ornament; mezi tím pěkně modellované dětské hudoucí postavičky. Na plášti v předu nápis: (Hlava ženská v elipsovité kartuši) CAMPANA LOQVITTVR (táž hlava) VT LAVDET DOMINVM · NECESARIO CVRET (list dle přírody odlitý) AVT MANDET TERRAE CORPORA . PLEBS RESONET. (Menším písmem:) ABY K SLVŽBAM BOZYM LYDE NE TAK TLVKAVCZ YAKO ZYDE ZWONICZE SE SCHAZIWALI MRTWA TIELA PROWAZELI (odlitek lupenu) A WICZ COZ TRZEBA CZINILI SLITI TENTO SOBE ZWON DALI. Dole kruhový medaillon, v němž poprsí ženské, a kolem opis: * ALS LANG ICH LEB; při něm dva odlitky listů dle přírody. Na druhé straně nápis:

LETHA PANE 1614 SSY SWATTEHO MA TELCE NA LABI GEST KLADEM SPRAWEN LYSYHO MIESSTIENY A MARYANY MAN (Relief Bol. P. Marie.) TENTO ZWON K ZADV RTINA MIESTA KOS OPATRZENYM A NA WLASNYM MARTINA NA TEHOZ MIESTA ZIELKY GEHO, PRO BVDAV CZY PAMATKV KATERZINY DCZERKY GYCH, KDERAZ PRZI TEMZ CHRAMV PANE W PANV ODPOCZIWA OCZEKAWIAGE BLAHOSLAWENEHO WSKRYSSENI TEZ Y WSSEHO RODV · SWEHO SLYTT GEST OD YAKVBA, ZWONARZE MELNICZSKEHO W MISTIE BOLESLAWA MLADEHO NAD GYZERAV.

Obr. 252. Kostelec. Žebro klenby u sv. Martina.

Uprostřed šesti prvých řádek nápisu relief Bolestné P. Marie. Při okraji sem tam otisk listu. Dole totéž poprsí v medaillonu jako na straně přední.

B) v sanktusní vížce nad presbytářem visí dva malé zvonky:

1. Nahoře řada odlitých mincí a pamětních penízův; nad nimi nápis: ✠ ZA · DVST · WEL · A · WIS · V · P · SAMVELE · LEO ALEXIVSA · DEKANA KOSTEL: 1727. Dole nápis: LIL IOANNES BRICKNER.

2. z konce stol. XVIII. s reliefem sv. Josefa, bez nápisu.

HŘBITOVNÍ KOSTEL SV. MARTINA,

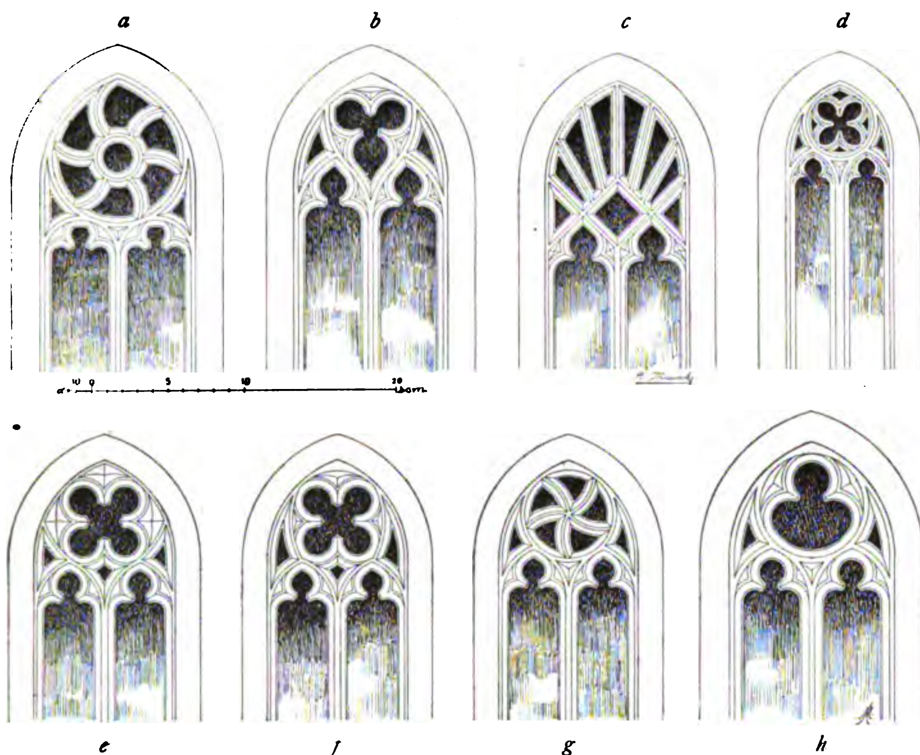
původně farní, na návrší na původním městišti. Orientovaná budova gotická; konglomerát staveb z různých dob (viz půdorys na obr. 251).

Presbytář 7·6 *m* dl., 6·5 *m* šir., třemi stranami pravidelného osmiuhelníka uzavřený, sklenut jest kamennou klenbou o dvou polích (výška klenby 6·58 *m*). Žebra 27 *cm* vysedající a 15 *cm* šir. jsou profilu hruškového (viz obr. 252). Svorníky jsou kruhové, hladké. Konsoly mají tvar obrácených jehlanců s prohnutými stěnami, přikrytých polygonální hranolovou, při dolejším okraji různě profilovanou deskou (viz obr. 252). Presbytář jest osvětlen dvěma (2·5 *m* vysokými, 0·85 *m* širokými) okny hrotitými s kružbami. Kružba okna ve stěně jihovýchodní skládá se ze dvou neúplných okrouhlých trojlistů, spojujících dělící prut s ostěním a z kola, z něhož vychází šest prohnutých paprsků (viz obr. 253*a*). Kružba okna ve stěně severovýchodní skládá se ze dvou hrotitých neúplných trojlistů a ze čtyřlistu (viz obr. 253*e*).

Triumfální oblouk (5·58 *m* vys., 4·74 *m* v rozpjetí) jest v tupý hrot zaklenut a na hranách maličko ploše sříznutý.

Hlavní loď (6·04 *m* šir. a 12·9 *m* dl.) jest plochým stropem krytá; obě její boční stěny otvírají se arkádovitě do přistavěných bočních lodí.

Loď na straně evangelijní, rovným stropem krytá, jest uvnitř 3·65 *m* šir. a 12·43 *m* dl. sahá až k triumfálnímu oblouku. Do této lodi otvíraly se původně tři (5·01 *m* vys.) arkádové oblouky rozpjetí 3·32 *m*. z nichž třetí, k západnímu průčelí přiléhající, zabrán jest kruchtou.

Obr. 253. Kostelec. Kružby okenní u sv. Martina.

Pilíře arkád, v půdorysu 1·11 *m* dl. a 0·98 *m* šir., jsou hranolové, na hranách mírně sříznuté, a spočívají na hranolovém soklu. Na stranách pod oblouky připojují se k nim uprostřed válcové přípory bez patek a s hlavicemi na způsob komolých polygonních jehlanců, obtočených dvojím oblým prsténcem. Přípory tyto nesou hranolové, 30 *m* vysedající žebro pod oblouky arkád podložené. Směrem do lodi hlavní dostalo se pilířům i stěnám lisenových rokokových přípor, jež podpírají drobnou římsu podstropní. Loď evangelijní osvětlena jest dvěma okny. Okno blíže k východní straně se nalézající jest 0·96 *m* šir. a ozdobeno jest kružbou neobyčejného tvaru: uprostřed kosočtverec s rovnými stranami, od něhož vychází vzhůru i ke stranám devět rovných paprsků; pod tím dva neúplné hrotité trojlisty (viz obr. 253 *c*). Druhé okno jest značně užší

(0·715 *m* šir.); kružba jeho skládá se ze dvou neúplných hrotitých trojlistů a z hrotitého čtyřlistu v kruhu (viz obr. 253 *d*).

Loď na straně epištolní, 3·8 *m* šir. a 12·15 *m* dl., plochým stropem krytá. Do lodi hlavní otvírají se dvě arkády jiné úpravy a disposice, nežli jsou arkády lodi severní. Hrotité oblouky jsou tu vyšší (5·29 *m* vys.) a většího rozpjetí (3·65 *m*). Pilíře oblouků jsou hranolové, na hranách sešikmené. Okna jsou dvě, hrotitá a kružbami ozdobená: jedno z nich má

Obr. 254. Kostelec. Tabulový obraz v chrámu sv. Martina (přední strana).

dva neúplné hrotité trojlisty a nahoře kruh s pěti prohnutými paprsky (obr. 253 *g*), druhé má dva neúplné okrouhlé trojlisty a nahoře veliký neúplný trojlist v kruhu (obr. 253 *h*).

V jihovýchodním rohu, jejž tvoří presbytář s lodí, stojí kaple přiléhající jednou stranou svou ke zdi presbytáře a druhou k jižní lodi. Jest 5·9 *m* dlouhá a 3·8 *m* šir., obdélníková, v rohu jihovýchodním otupená. Z presbytáře vede do ní arkáda 2·25 *m* široká, z jižní lodi pak renaissanční triumfální oblouk v XVII. stol. zřízený, na dvou polopilířích spočívající. Kaple byla v době pozdější opatřena klenbou valenou s drobnými luneto-

vými výseky. Osvětlena jest dvěma okny, z nichž jedno, dole poněkud zkrácené má podobnou kružbu jako okno v presbytáři ve stěně severovýchodní (viz obr. 253*f*). Kružba druhého okna skládá se ze dvou neúplných hrotitých trojlistů, jichž hořejší hroty poněkud proti sobě jsou nahnuty, a z hrotitého trojlistu dolů obráceného (viz obr. 252*b*).

V severovýchodním koutě, jejž tvoří severní loď s presbytářem, nalézá se obdélníková (4 *m* šir., 5·7 *m* dlouhá) sakristie, do kříže skle-

Obr. 255. Kostelec. Tabulový obraz v chrámu sv. Martina (zadní strana).

nutá. Klenba její skládá se ze dvou polí žebrem od sebe oddělených. Žebra mají tvar otupeného, po stranách mělce žlábkovaného klínu. Jeden ze svorníků ozdoben jest dvojnásobnou stilisovanou růžicí. Konsoly jsou jehlancovité. Vchod z presbytáře do sakristie jest mírně hrotitý, dvěma žlábky a hruškovitým prutem profilovaný.

Původně měl toliko presbytář opěrné pilíře; ostatní nynější pilíře byly přistavěny při obnově r. 1894. Staré ony pilíře mají ústupek s římsou žlábkovanou. Kolem táhne se prostý trnož.

Postranní vchod jest hrotitý, třemi pruty profilovaný.

Kruchta, zaujímající pozadí hlavní lodi, jakož i nízká věž, před průčelím stojící, jsou pozdně barokní přístavky.

Oltáře novodobé, úplně moderní. Ze starší doby pochází toliko barokní kazatelna z poč. 18. stol. rozvilinovými řezbami střídmě ozdobená.

Z bývalé oltářní archy zachoval se tabulový 85 *cm* šir. a tolikéž vysoký obraz. Pilát ukazuje zmučeného Krista zástupu. Viz obr. 254. Velmi zajímavá, ač neuměle zhotovená práce z kraje XV. stol. Na zadní straně polopostava světice v červeném rouše a modrém plášti — nepochybně zbytek starší malby (ze XIV. stol.). Viz obr. 255.

Náhrobní kameny:

1. v jižní lodi ve dlažbě pod schody na kruchtu vedoucími, 0·85 *m* šir., 1·8 *m* vys., pískovcový. V hořejší polovici nápis: ... hodinau umrzel | Cztihodny kněz Gindrzich | Hoſtaunſky toho czaſu De | kan w mieſte koſtelcy na La | bi a tuto pochowan geſt; v dolejší polovici kruhový profilovaný rámec, a v něm uprostřed trnové koruny kalich, po stranách písmena S. H., v rozích pak listové ozdoby. Poč. XVII. stol.

2. Vedle předešlého kámen týchž rozměrů z pískovce: dole v renaissančním věnci kalich, nahoře vyryto:

... NO DOMI MD ...
... OBIIT PARFTE ...
... MI ROSVERT ...

3. při vchodu do chrámu, z pískovce, téměř zcela otřelý, z části pod zdí. Čitelno toliko:

Buoh racz milo |
ſtiw byty.

4. ve stěně pod kruchtou 0·82 *m* šir., 1·78 *m* vys. se znakem, v němž patrno už jen dělení kosmo od pravé strany vzhůru k levé (znak Smiřických ze Smiřic). Na okrajích otřelý nápis.

5. z červeného mramoru, 0·96 *m* šir., 1·76 *m* vys. Uprostřed znak ve věnečku vavřínovém, z něhož pentle vybíhají a tvoří smyčky. V něm znak kosmo dělený (znak Smiřických). Nahoře nápis: Leta 1561. W prwni Sſtwrtek Poſtnij | Vrozena Pani Anna Wanczurowa z Smi | rzycz a Na Girzycych Ziwot ſwug dokona | la a W panu Kryſtu Uſnula a tuto tielo | gegi odpocziwa oczekawagic | ce Blahoſla | weneho z mrtwych Wſtanij. Dole: Job v dewatenaczty Kapitole. Wim zie ! Wykupitel Mug ziw geſt a Ja Wierzym zie | w den Wzkrzyſſeni z mrtwych Wſtanu a ten | to kamen Na pani Materz a druhey w Koſtele na pana otce | (daly) vdielati dcery Wlaſni pani Salomena Strzelowa ... Na Krzywſaudowie a pani Mandalena Berzkowſka z Rzehnicz a na brazdimie Nakladem ſw(ým).

6. týchž rozměrů a podobné úpravy, jako předešlý, z červeného mramoru. Uprostřed znak Vančurů. Nápis: Leta 1582 W pondieli Po Pama | tce Narozeny Panny Marye Vrozeny | a Stateczny Rytirz Pan Mikulaſſ

Sta | rssy Wanczura z rzehnic a Na girzy | cych ziwot swug dokonal a W Panu | Krystu Usnul a tuto tielo geho odpo | ciwa oczickawagice Wzkrzyssenij ziwych | I Mrtwych. Dole: Iob XIX kapitole. Wim zie wy| upi | tel Mug ziit gest a Ia Wierzym zie | w den Wzkrzyssenij z mrtwych wsta | lij mam.

7. pískovcový, 0·86 *m* šir., 1·59 *m* vys. Na okrajích vtesaný nápis: leta Bozieho Tisiczi | eho pietiste. Sfestnaczte . den mlad | iatek urozena pani Iohana z Wrzesowicz tuto pohrbena.

8. 1·15 *m* vys., 0·87 *m* šir. s pěkně tesaným znakem Sedčických; pod ním dva andílci. Nápis není více patrný.*) Relief sám značně jest ošlapán.

Zvony:

1. 0·915 *m* v prům., 0·93 *m* vys. s uchy hladkými. Při koruně vlys, v němž opakují se vždy dvě karyatydy mužská a ženská proti sobě obrácené

Brycrius Pragencis
Cum Auxilio Dywino
fecit me Anno M° D
L° IIII°

Obr. 256. Kostelec Faksimil nápisu na zvonu u sv. Martina.

a kartuši s drobounkým znakem Brikcího držící. Na plášti v rámci, jenž skládá se z větévky šalvějovými lístky obtáčené, nápis: Brycrius Pragencis | cum Auxilio Dywino | fecit me (znak Brikcího) Anno · M · D · | L · IIII° (1554) (Viz faksimile na obr. 256).

Nad rámcem opět ony karyatydy se štítkem, v němž značka

Na druhé straně kříž, na němž korpus již chybí, složený z drobné vlysové pásky. Nad křížem okřídlená hlavinka. Při obrubě porůznu odlitky drobných reliefů (Boj Davidův, Svatba v Káni); dále otisk plaquetty kosočtverečné s poprsím Karla V., a jiné s císařským orlem, jenž drží velký kříž; nad tím: MISERERE MEI DEVS, a konečně otisk medaille biblické (Ježíš a žena u studnice Jakubovy).

2. Hrubě pracovaný. 0·75 *cm* v prům., 0·72 *m* vys. Ucha hladká. Nahoře vlys, v němž lví hlavy v kartušovitých ozdobách; pod tím svislé akanthové lístky.

*) Schaller uvádí jej takto: „Leta Panie MDLXIII w prwnj pondielj w postie vmrzel w Panu Bohu dobre pamieti vrozeny a statecznу Rytirz P. Fabian Sekerka z Serzicz a na Lobkowiczych genz byl w wieku w osmdesati Let bez dwau a tuto pochowan gest.

Na plášti nápis: LETHA PANIE TISICIHO SSESTISTEHO SSESTNACTEHO | SLIT GEST TENTO ZWON KE CZTI A K CHWALE PANV BO: | HV WSSEMOHAVCIMV OD TOMASSE ZWONARZE SAVSEDA | MIESTA RAVDNICZE NAD LABEM A TO NAKLADEM SLOWVTNEHO | PANA MARTINA LISIHO A MARIANI MANZIELKI GEHO MIESSTIENINA | MIESTA KOSTELCZE NAD LABEM PRO PAMATKV SWAV | A BVDAVCZIM SWIM A TO K CHRAMV PANIE K SWATEMV MARTINV | KDEZTO TIELA MRTWA SE POCHOWAWAGI. STALO SE LETHA SWERCHV PSANEHO ANNO.

Zvonařský znak v oválu s fafrnochy. Naproti kříž s Ukřižovaným, po stranách legendy z Písma. Při okraji opět svislé listy akanthové.

Při hřbitovní zdi úhledná hranolová kostnice, se střechou mansardovou a lisenovými ozdobami na stěnách.

KANCIONAL KOSTELECKÝ na pergamenu psaný a drobnomalbami vyzdobený z r. 1577 odveden byl na konci XVIII. stol. do knihovny univ. Pražské. (Srovn. *K. Konrád*, Dějiny posv. zpěvu, str. 313a 456.)

Obr. 257. Kostelec. Pečeť městská.

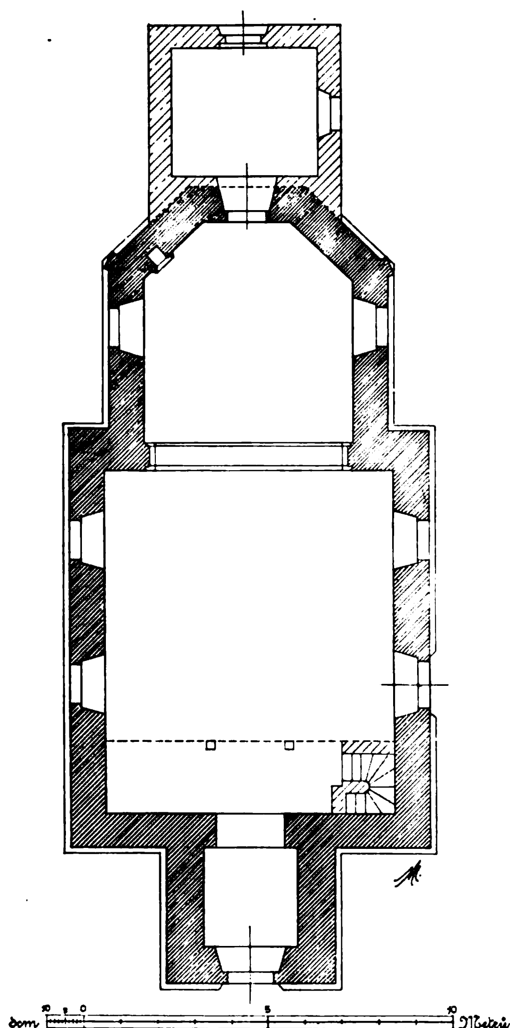
RADNICE, stavba původu novějšího na zbytcích staré budovy renaissanční na témž místě stávavší, jež lehla popelem r. 1727; prostý dům o dvou křídlech pravý úhel svírajících; v severním nároží čtyřhranná věž s valeně klenutou kobkou v přízemí a kobkou, v níž uložen archiv, sklenutou, prostě do kříže v poschodí. Věž kryje báňovitá, plechem obitá střecha s lucernou, v níž drobný zvonek z r. 1783. Pod bání starý ze železa kutý hodinový stroj. Nad vchodem radnice renaissanční kartuše se znakem městským a nápisem: SIGILLVM MAIVS CIVITATIS COSTELECENSIS IN ALBI 1616.

Na radnici chovají se dvě stříbrná PEČETIDLA MĚSTSKÁ, obě okrouhlá, s řetízkem stříbrným:

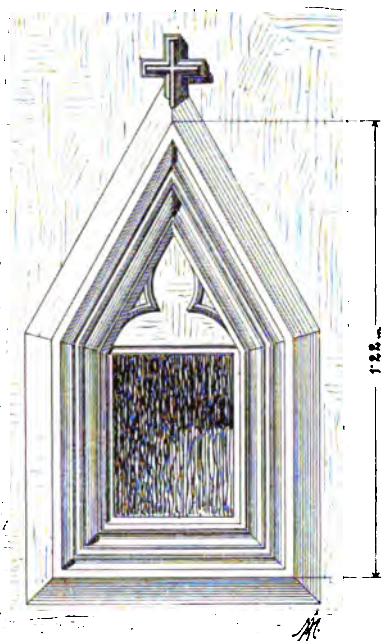
1. 32 *mm* v prům., s vrytým městským znakem: uprostřed kostelík, nad ním po levé staně český znak. Půda pečetidla vďubkovaná. Opis kruhový: SIGILLVM · MINVS · CIVITATIS · COSTELLEC · IN ALB · Na zadní straně i na šarnýrovém držátku, vryt hrubý, kyticový, renaissančně stilisovaný, symmetrický ornament a letopočet 1607. Obhrouble pracováno. (Otisk viz na obr. 257.)

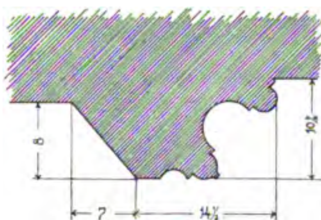
2. 57 *mm* v prům., téže úpravy jako předešlé, jemně však provedené. Půda znaková jest ozdobena velmi jemným vďubkovaným větvicovým ornamentem renaissančním. Pod kostelíčkem vryt letopočet 1614. Opis: SIGILLVM ✳ MAIVS ✳ CIVITATIS ✳ COSTELLEC ✳ IN ALBI ✳ Po obrubě vpuncována. hojná majuskulová písmena — zkratky to jmen tehdejších radních pánů — a opět letopočet 1614. Zadní plocha prázdná.

V zasedací síni radnice obdélný, dosti rozměrný obraz na plátně, ozdobený znakem Lobkovickým, k sv. Benediktu se asi vztahující. V pozadí obrazu světec v řeholním rouše sedí ve výklenku okna; proti němu světice též v rouše řeholním (sv. Scholastika), s níž světec rozmlouvá.

Obr. 258. Kozly. Půdorys kostela.

Obr. 259. Kozly. Sanktuář v kostele.

V popředí obrazu po levé staně osoba panská, biskupem provázená, ukazuje na zmíněného již světce řeholníka, jenž před oltářem klesá s rukama pozdviženýma; jiní řeholníci jej podpírají. Řemeslná, ač s dosti dovednou pečlivostí provedená práce ze XVII. stol.

V ARCHIVU městském kromě hojných městských zápisův (z části na pergamenu) od poč. XVI. stol., jakož i četných, zápisních knih místních cechův chovají se v železné renaissanční truhlici na místě zámku tepa-

ným, dvojhlavým orlem ozdobené, pergamenová privilegia městská, spolu s některými smluvnými listinami starobylými. Zmínky zvláště zasluhují:

1. Latinský list králové Elišky z r. 1328 se zbytky visuté nebarvené mandorlové pečeti.

2. Latinský list Hynka z Dubé z r. 1328 se zbytky okrouhlé pečeti se znakem Berkovským (dvě zkřížené ostrve).

3. Latinský list krále Václava IV. z r. 1394.

4. Latinský list Alše z Dubé z r. 1404 se dvěma visutými pečetěmi kruhovými.

5. Latinský list krále Ladislava Pohrobka z r. 1454 s překrásnou, neporušenou visutou pečetí červenou, kruhovou, 73 *mm* v průměru.

6. Latinský list krále Jiříka Poděbradského z r. 1463.

7. České majestáty krále Vladislava z r. 1486, 1507, 1510 a 1512.

8. Český list krále Ferdinanda I. z r. 1537.

9. Český majestát císaře Maxmiliana II. z r. 1570.

10. Český majestát Rudolfův z r. 1585.

11. Český list Ferdinanda II. z r. 1628.

mimo četné jiné pozdější.

V městě bývaly dvě BRÁNY, jež se však nezachovaly; hostinec naproti mlýnu, na místě jedné z nich stojící, nazývá se dosud »V bráně«.

TVRZ stávala asi tam, kde nyní nalézá se fořtovna (č. pop. 13). Ve stáji a v zahradě úlomky ozdobně tesaných a profilovaných ostění, renaissanční růžice a kámen s nápisem gotickou minuskulí provedeným (z něho čitelno pouze: ... we gmeno geho. Na zahradě stopy starých staveb. Při sousední stodole slouží za patník úlomek profilovaného nadpraží dveřního se zbytky minuskulového nápisu: Letha ...

Kozly.

Schaller X., 314; Sommer XII, 268; Prášek, o. c. 176—167; Kneidl, o. c. 359

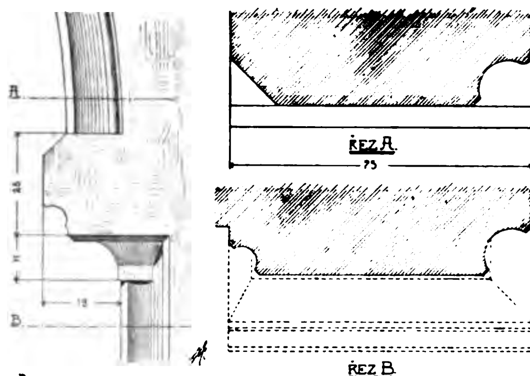
FARNÍ KOSTEL VŠECH SVATÝCH, již ve XIV. stol. připomínaný. Prostičká drobná stavba gotická r. 1895 obnovená. (Viz půdorys na obr. 258.)

Presbytář 5·9 *m* dl., 5·6 *m* šir. zakončen jest třemi stranami osmiúhelníka. Strop plochý. V bočních stěnách po jednom barokním oknu.

Na straně evangelijní v šikmé stěně polygonální části jest ve zdi gotický sanktuář (viz obr. 259). Výklenek obdélníkový 0·39 *m* šir., 0·42 *m* hluboký, obklopen jest širokým, bohatě profilovaným rámcem, jenž nahoře tvoří trojúhelníkový štít; v tympanonu jeho vytesána dvojnosá kružba. Výška celého sanktuáře obnáší 1·22 *m*.

Vítězný oblouk hrotitý, v rozpjetí 5·35 *m* měřící, zajímavě profilovaný. Pilíře jeho jsou na obou stranách sříznuty a polokruhovým žlábkem profilovány (na straně k lodi jest žlábek většího průměru). Tam, kde počíná se klenutí oblouku, nalézá se 25 *cm* široká, 19 *cm* ze zdi vysedající římsa, jež nahoře i dole jest sešikmena, a dole nadto žlábkem profilována. Pod římsou nalézá se ještě 11 *cm* široký prohnutý podkladek. Základky oblouku jsou na straně do presbytáře prostě sříznuty, na straně k lodi nadto žlábkem a oblým prutem profilovány. (Viz obr. 260.)

Loď obdélníková, 7·8 *m* šir., 9·23 *m* dl., plochým stropem krytá.

Obr. 260. Kozly. Triumfální oblouk v kostele.

V nízké průčelní vížce zvony:

1. Nahoře nápis: ave marya gracya plena domynus tecum benedycta tu in mulyerybus et ben. (Viz faksimile na obr. 261.)

2. 0·88 *m* šir., 0·73 *m* vys. Nahoře barokní ornament rostlinný. Nápis: TENTO ZWON GEST PRZELYTY ZA SPRAWY HEYTMANSKE | VROZENEHO A STATECZNEHO RYTIRZE PANA IOZEFFA FER | DINANDA HOSLAVRA Z HOSLAV SPRAWCZE DVCHOWNIHO WE | LEBNEHO PANA DIEKANA KOSTELECZKEHO IANA LVDWIKA KVBINA A SIROTCZIHO PROKOPA MODESTINA. Při dolejším okraji letopočet: 1716. Na druhé straně: ME FECIT ANTONIVS SCHOENFELDT CAMPANI FVSOR PRAGENSIS Na plášti polovypuklina sv. Michala.

Obr. 261. Kozly. Faksimil nápisu na zvonu č. 1.

Kyje viz Keje.

Lhota.

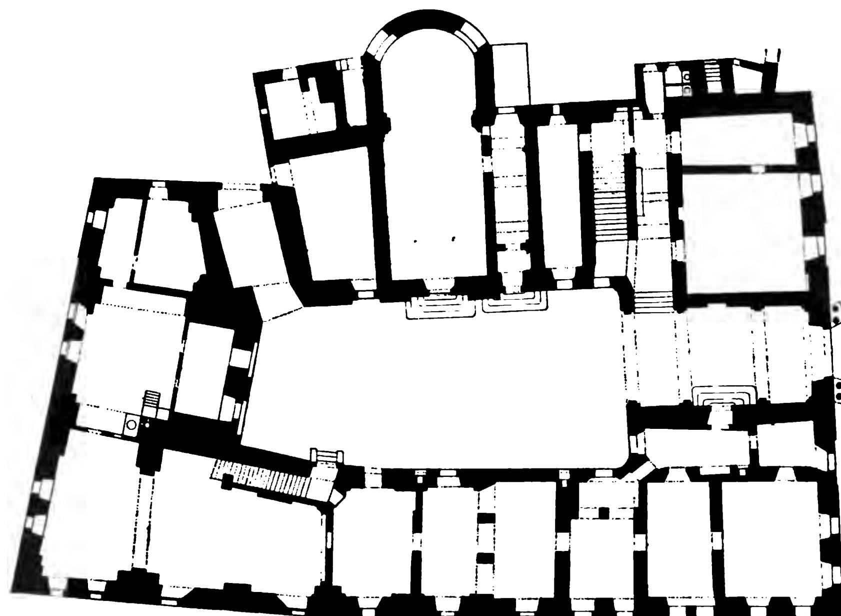
Prášek, o. c. 112; Kneidl, o. c. 369.

Poblíž v místě »Okrouhlík« řečeném zbytky osady v třicetileté válce zaniklé.

Libeň.

Schaller X., 229; Sommer XII., 322; Ottovy »Čechy« III. část II. str. 470 (s obr.); Lad. Hejtmánek, »Libeň. Historický nástin« 1896; Kneidl, o. c. 371; Fr. Boh. Patera, »Želka Libeňská a stručný Libně dějepis« (1873).

Popelovité jámy. Pam. arch. IX., 819. Severozápadně od staré části vsi mezi vinicemi Balabenkou a Kotlaskou nalezeny hojné starožitnosti ve zbytcích praehistorické osady (kamenné nástroje, nádoby ornamenty vypíchanými ozdobené, milodary i zbraně

Obr. 262. Libeň. Půdorys zámku.

z bronzu a železa). Pam. arch. X., 386 a 587; XI., 43. V písečnících nalezl Šnajdr nástroje z pazourku, z kamene hlazeného, z kostí, z parohů a hojně střepů dílem ornamenty vypíchanými ozdobených, dílem tuhou potřených. Šnajdr, o. c. 59. Hojné předměty z nálezův zdejších uložil též Břetislav Jelínek v Městském Museu Pražském. Srovnej jich popis i vyobrazení v XXI. (1891) svazku »Mittheilungen der Antropologischen Gesellschaft in Wien«: Materialien zur Vorgeschichte u. Volkskunde Böhmens. Na »Vyšince« nalezeny r. 1892 hroby typu Podbabského. Pam. arch. XV., 645.

ZÁMEK. Skládá se z několika traktů kolem obdélného nádvoří seskupených. Nejstarší jest západní prostá část nynější budovy, vystavěná v druhé polovici XVII. stol. Východní ozdobnější část, spolu se zámeckou

kaplí byla vystavěna v letech 1769—1770. Zbudoval ji, jakož i starou část v nynější podobu uvedl *Jan Prachner*, pražský stavitel. Novostavba stála 7171 zl. a úprava staré budovy 6505 zl.*)

Zámek jest jednopatrová úhledná budova barokní. Viz půdorys na obr. 262. a pohled na průčelí na obr. 263. Průčelí uprostřed v šíři tří oken jest nejozdobnější. V přízemí jest polokruhově sklenutý podjezd, po jehož stranách stojí dvojice hladkých sloupů nesoucích balkon s kamenným zábradlím. Vchod na balkon jakož i obě okna po stranách mají polokruhová nadpraží. Nad vchodem na balkon z kamene tesaný znak města Prahy

Obr. 263. Libeň. Průčelí zámku.

mezi volutovými římsami. Nad znakem ve vikýřovitém barokním rámci kruhový ciferník hodin. Po každé straně vikýřovité vyzdívky táhne se v délce střední části pás zdiva zakončený čtyřbokými hranoly, na nichž stojí barokní vásy. U obou nároží façady táhnou se na střeše v šíři dvou oken barokní kamenné balustrády barokními vásami při obou koncích ozdobené. Střecha mansardová; na ní uprostřed barokní, plechem pobitá vkusná vížka.

Podjezd jest sklenut třemi plackami, jež od sebe dělí hranolové pásy, ozdobené na vrcholu štukovou kartuškou. Pásy ty jsou podepřeny na toskánských pološloupech ke stěnám těsně přiložených.

Podjezdem vchází se na obdélníkové nádvoří; po pravici z podjezdu přístup ke schodišti velmi vkusně upravenému, jež se dvakrát v pravém úhlu lomí. Zábradlí jeho jest kamenné, prolamované, z lalokovitých článků skládané; na protější stěně imitováno zábradlí souběžné z malty. Přístup

*) Archiv Města Prahy fasc. 499/12.

ke schodům plackou zaklenutý zavírá se pěknými ze železných zprohybaných prutů s navařovanými barokními listeny a ozdůbkami ukutými dvojkřídlými dveřmi, jež zhotovil r. 1770. pražský zámečník *Jan Krištof Biringer* za 30 zl.*)

Všechny přízemní místnosti zámecké jsou klenuty, v části nové klenbami plackovými, v části staré klenbou valenou s výseči. Svrchní patro má vesměs plafondy rovné. Nad průjezdem veliký sál, téměř celé průčelí zámecké zaujímající, pseudoklasickými malbami z let 20tých min. stol., pod nimiž zdají se býti ukryty původní malby rokokové, ozdobený: na stěnách imituje malba arkady draperiemi zpola zastřené, pod nimiž pseudoantické sochy; na stropě střídmé kasetování. V témž sále velmi slušná empirová kamna z polévaných (na způsob zelenavého mramoru) kachlů, v podobě válce vásou korunovaného a hojnou figurální i ornamentální ozdobou pokrytého. Druhá úplně shodná kamna odnesena odtud do městského musea Pražského.

Uprostřed pravého křídla zámeckého zbudována rokoková KAPLE P. MARIE. Průčelí hledí do dvora; façada jeho oživena jest po každé straně obdélníkového vchodu, štítovým oknem nahoře zakončeného, párem pilastříkův s pajonskými hlavicemi, nesoucími mírně zprohybané podokapní římsoví. Vchod zavřen původními kosočtverečně plátovanými železnými dveřmi. Vnitřek kaple rozdělen v obdélníkovou loď a čtvercový, vydutým obloukem zakončený presbytář. V presbytáři dvě veliká obdélníková nahoře přeloženým segmentem zakončená okna; loď (mimo průčelní okno nad vchodem) oken nemá; po pravé straně otvor oknu podobný vede do sousední chodby. Při vchodu empora zděná nesená plackovou klenbou a stlačeným obloukovým pásem.

Loď sklenuta dvěma plackami, presbytář jedinou.

Všecky stěny i klenbu pokrývají freskové původní malby *Ignáce Raaba*. Na stěnách imitována střídmá architektura, okny členěná. Na pendentivech, na vyduté emporní zdi i nade dveřmi a okny hojné vásovité a mušlové ozdoby. Placka pod kruchtou ozdobena hudoucími putti na obláčcích se vznášejícími; podobně tomu i nad kruchtou. Klenbu lodi zdobí vyobrazený vojenský výjev po okrajích klenbového pole rozvedený: po levé straně vojenské stany s hojnými osobami v pseudoantické zbroji; uprostřed na kamenech sedící žena, služkou provázená, podává chleby vojevůdci jinými vojíny provázenému; na pravo andílci. Pod stany napsáno: Renovato 1885.

Malba klenby nad presbytářem: prorok v orientálském rouše s velikým turbanem sedí na skalisku a vztaženou rukou ukazuje na ozářenou drobounkou postavu Madonny jako vidinu v oblacích se vznášející, na níž andílkové po pravici prorokově zaměřují dalekohledem. Na stěnách presbytáře mimo architekturu vymalováni dva učitelové církevní v malovaných mušlových výklencích stojící. Postavy jsou živě a správně komponovány

*) A. M. P. 548/18.

i malovány (zvlášť prorokova postava jest zdařilá); při ostatní malbě dekorační převládá však šeď. Velmi cenná, ač značně zašlá práce. Pod postavou prorokovou napsáno: *Obnovil F. L. Duchoslav 1885.*

Hlavní oltářík vkusný, soudobý dřevěný: na zprohybané vyzděné mense svatostánek s trůnem deskovým — vše hojně rokokově zprohybáno; vedle trůnu s každé strany po skupině dvou drobných putti, výborně řezaných, a mimo to několik též velice zdařilých okřídlených dětských hlav. Nad tím dva velicí andělé letmo drží ve střídmém zlaceném rámci rozměrný *Raabův* obraz Madonny s dítkem na zeměkouli se vznášející, s lilijí v pravici; v oblacích hojní andělíci. Oltář ten zhotovil pražský staroměstský řezbář *Richard Prachner* r. 1770. za 150 zl.*)

Obr. 264. Libeň. Šilboch.

Poboční oltářík sv. Václava též velmi vkusný, zhotovil roku 1771. pražský staroměstský řezbář *Antonín Krim* (za 60 zl.) s truhlářským mistrem pražským *Jakubem Emplertem* (za 45 zl.)**): na vyzděné mense obrazová deska hojně zprohybaná i prolamovaná se dvěma obrázky *Raabovými:* větším sv. Václava (polopostava na diváka hledící v knížecím ornátě) a menším sv. Hedviky na klekátku klečící před křížem, s něhož se k ní Kristus pravicí sklání. Po stranách desky drobounké zdařilé sošky sv. Jakuba a Floriana.

Oba tito mistři zhotovili též téhož roku i kazatelnu (řezbářskou práci za 20 zl., truhlářskou za 60 zl.), jež však nijak nevyniká.

Na novém oltáříku třetím dvě dobré rokokové sošky sv. Antonína a sv. Aloise.

*) A. M. P. 548/9.
**) A. M. P. Fasc. 548.

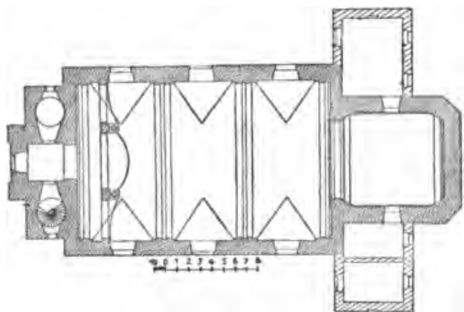
Ve sličné vížce lucernové s kalichovitou báňkou a křížem na vrchu, plechem obité, dva zvonky drobné (47 *cm* a 38 *cm* v průměru). Větší ozdoben jest reliefem neposkvrněného početí a nápisem (letočetným 1770.)

DEI GENITRIX SINE LABE PROTO
PARENTIS IN PRIMO INSTANTI
CONCEPTA ORA PRO NOBIS
ANNO ÆDIFICATÆ ARCIS LIBNENSIS NOS FIERI
IVSSERAT PRAGÆ VETERIS PRIMAS WENCESLAV
FRIDRICH DE FRIDENBERG

Při koruně rokokový mušlový ornament kolkolem se opakující a v něm písmena I K S 1770. Na menším — téže úpravy mimo invokační nápis drobný relief sv. Václava.

Oba jsou hrubé práce *Jana Kristiana Schunke.*

»ŠILBOCH« nebo »Čertova skála«, malebně položený zámeček v Nové Libni, vystavěný v druhé pol. XVIII. stol. Bylo to malé jednopatrové stavení půdorysu čtvercového (na každé straně tři okna), jehlancovou střechou kryté, jinak zcela prosté. Před ním vysoká terrassa. Staveníčko to stálo na nízké skalce (viz obr. 264). Bylo r. 1900. sbořeno, a skalka snešena.

Obr. 265. Líbeznice. Půdorys kostela.

»ROKOSKA«, bývalý zámeček (viz vyobr. v Ottových »Čechách« III. od II. str. 470). Úhledná jednopatrová budova rokoková s mansardskou střechou a vížkou. Kromě střídmých, z těstové masy tlačených ozdůbek na stropech a zbytků vkusně vykládané dlažby z mramorového stukka na chodbě nic se z bývalé výzdoby nezachovalo.

Líbeznice.

Schaller X., 257; Sommer XII., 307; Kneidl, o. c. 414 násl.

Vedle »Bašteckého dvora« na skále »Vlkanicí« nalezena kostra hlavou k západu položená a při ní dvě nádoby, kamenný mlat a klín. Pam. III., 140; Šnajdr, o c. 27. V Líbeznicích nalezeny r. 1781 kostry hlavou k severu, nohama k jihu položené, dále v jámě popelem naplněné, 20 nádob (mnohé s úzkými hrdly) a též prý mlaty kamenné. Šnajdr, o. c. 27. Pam. XV., 386. R. 1893 při stavbě domu p. Maxy objeveno několik popelnic. R. 1897 při prokopávce na silnici k Hovorčevsi nalezeny praehistorické nádoby.

FARNÍ KOSTEL SV. MARTINA. Nynější jednolodní stavba zbudována byla v letech 1788—1793 na místě starého, již ve XIV. stol. připomínaného kostela.

Presbytář, půdorysu téměř čtvercového, 8·15 *m* dl., 7·9 *m* šir. (viz půdorys na obr. 265), ve vnitřních rozích poněkud zaokrouhlený, na vnějších rovně seříznutý. V rozích stojí sdružené pilastry s jonickými hlavicemi, nesoucí v šíři hlavic římsové, zubořezem podložené kladí.

Obr. 266. Líbeznice. Vnitřek kostela.

Pilastry jsou navzájem spojeny přízedními oblouky, mezi nimiž rozkládá se ploská okrouhlá klenba, ozdobená figurální freskovou malbou nevalné ceny. Presbytář osvětlen jest v bočních stěnách vysokými obdélníkovými, nahoře sůženým segmentem zakončenými okny.

Hlavní oltář z mramoru vkusně tesaný. Po každé straně vždy jeden sloup a jeden pilastr kanellované, s korintskými hlavicemi, nesou pěkně profilované kladí, na němž spočívá nástavec volutově zprohýbaný (viz obr. 266). V nástavci vyřezávané ozářené IHS; na volutách andělská putti. Obraz nový. Oltář tento, po architektonické stránce úplně shodný s postranním oltářem v kostele Rokycanském (srvn. Soupis okr. Rokycanského str. 96), pochází ze zrušeného kostela Sv. Michaela v Praze.

Obr. 267. Líbeznice. Kostel sv. Martina. Pohled vnější.

Vítězný oblouk má tvar stlačeného segmentu a spočívá na sdružených hladkých pilastrech s jonskými hlavicemi a kladím, podobných pilastrům v rozích presbytáře umístěným.

Zábradlí dělící presbytář od lodi jest z červeného mramoru tesané; pole vyplněna jsou vkusným z mědi tepaným a pozlaceným mřížovím. Na prismatických hranolových podstavcích vytesány jsou naturalisticky podané ornamenty květinové (zkřížené větévky liliové, růžové a p.) a okřídlené andílčí hlavinky.

Po stranách vítězného oblouku stojí dva shodné, mramorové oltáříky rohové s hadovitě točenými kompositními sloupky. Po stranách na konsolkách obstojně řezané barokní sošky. Na oltáři stojícím na straně epištolní

obstojný olejový obraz: »Kristus na kříži a duše v očistci« z druhé pol. XVIII. stol.

Kazatelna na pilíři vítězného oblouku upevněná má hojnou rokokovou řezbářskou výzdobu.

Loď 22.05 *m* dl., 13·8 *m* šir., cc. 11·5 *m* vysoká, rozdělena jest přízedními sdruženými hladkými pilastry podobné úpravy, jako v presbytáři a plochými pásy ve tři pole. Mezi klenbovými pásy valená klenba s výseči nad okny. Na klenbě slabě provedené malby: 1. Rozsévač (v kroji XVIII. stol.) pozadí krajinné. 2. Dobrý pastýř, rovněž s krajinným pozadím (v pravo statek, na pokraji háje stádo). 3. Návrat marnotratného syna.

Obr. 268. Líbeznice. Mešní roucho.

V lodi lavice s barokními výplněmi vkusně řezanými na čelních a zadních stěnách.

Zadní část lodi zaujímá kruchta podepřená uprostřed dvěma pilíři, před nimiž stojí hladké prosté sloupy. Do těchto pilířů zapuštěny jsou vkusné mramorové výklenkovité kropenky.

K průčelní zdi lodi připojuje se věž se dvěma čtvercovými schodišti po stranách.

Průčelí 13·2 *m* šir. a téměř tolikéž vysoké tvoří spodní část věže s oběma bočními svými přístavky. Průčelí ozdobeno jest hladkými pilastry s římsovými hlavicemi, kteréž nesou římsoví, jehož vlys ozdoben jest nad pilastry tryglifovitými ozdobami; římsa podstřešní podložena jest zubořezem. Vchod s rovným nadpražím ozdoben jest trojúhelníkovou římsou; nad ní veliké, segmentovitě zakončené okno se štukovou ozdobou nahoře. Střed průčelí, jenž o něco v před povystupuje, zakončen segmentovou římsou. Nad průčelím zvedá se pak hranolová věž ještě do výše 12 *m*. Ozdobena jest dole nad průčelím štítu nízkou attikou, od níž k oběma rohům průčelí jdou volutové vyzdívky ozdobené při krajích barokními vasami. Rohy v další části ozdobeny jsou 7·5 *m* vysokými hladkými pilastry s volutovými hlavicemi. Mezi nimi na každé straně jedno veliké, polokruhově zakončené a římsovím ozdobené okno. Zmíněné nárožní pilastry nesou široké římsoví, jež uprostřed každé strany nahoře i dole segmentovitě jest prohnuto, ponechávajíc místo pro okrouhlé cifer-

níky hodinové tu umístěné. Nejvýše konečně jest cibulovitá, plechem pobitá báň s lucernovou vížkou. Celková výška věže (až po makovici) obnáší cca. 39 *m*.

Ostatní vnějšek jest sice prostý, nicméně dosti vkusný, s výzdobou průčelí shodný. Stěny lodi i presbytáře rozčleněny jsou lisenami, spojenými římsovím, v jehož vlysu jsou triglyfovité ozdoby. Pod římsou podstřešní zubořez. Okna obklopena jsou stuccovými rámci a nahoře prodloužena vysokou ozdobou na způsob dvou protáhlých konsol zakončených prohnutou římsou; uprostřed klenákový kámen. (Viz pohled na kostel na obr. 267.)

Obr. 269. Líbeznice. Dvéře hřbitovní.

V sakristii chovají se tři vyšívané ornáty ozdobené obstojně stilisovanými ornamenty rostlinnými. Sklonek stol. XVII. (Viz obr. 268.)

Zvony:

1. 79 *cm* šir., 62 *cm* vys. Nahoře mezi barokními ornamenty pás s nápisem: GOS MICH NIGOLAVS LÖW IN PRAG ANNO 1663. Na plášti dva znaky a nápisy: »IOHANN HERTWIG DES HEILGEN RÖM. REICH GRAFFEN VON NOSTTICZ« »ELEONORA MARIA GRAFFIN VON NOSTICZ GEBORNE POPLIN VON LOBKOWICZ«. »HLAS PANIE WOLAGICZY BLVDNE DVSSE K SPASENI ZBVZVGE GEMV Z TO SLAWA NA WYSOSTECH OD POCZATKV AZ WIEKI WIEKVW.

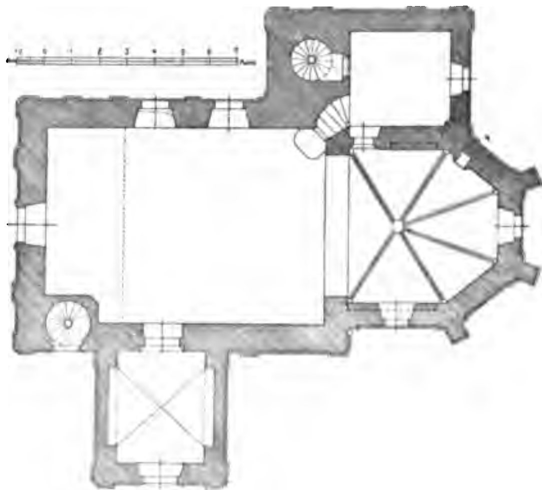
2. 96 *cm* šir., 73 *cm* vys. Nahoře mezi barokními ornamenty nápis: GLORIA IN EXCELSIS DEO · ANNO DOMINI MDCLXXVI. Na plášti polovypuklina sv. Martina na koni. Na hladkém okraji náspis: GOS MICH NICOLAVS LÖW IN PRAG 1676.

Ve vchodu na hřbitov, kolem kostela se prostírajícím, jsou pěkně kuté mřížové dvéře barokní (viz obr. 269). Hořejší část komponována do kruhového segmentu a vyplněna jest ladně se vinoucími větvicemi, oživenými listy a květy. Uprostřed monogram Marianský a nad ním massivní plastická koruna. Dolejší část dveří jest mnohem prostší; mnohé ornamentální součásti jsou tu již zuráženy.

Lobkovice.

Schaller X., 280—282; Sommer, XII., 277; Jiří Vojt. Wahner, Sammlung alter und neuer Nachrichten betreffend die Kirchenbezirke und derselben Gotteshäuser im Leitm. Kreise (rkp. v Mus.), Anhang, str. 10 a 11. — Fr. Palacký, »Historie statku Lobkovského« v Časop. Musea kr. č. 1836, str. 288—298; Radhost II., 175—187; Spisy z oboru dějin českých (1898), 114 123. Kneidl, o. c. 423; Prášek, o. c. 160—168; Ottovy »Čechy« IV., 244—246.

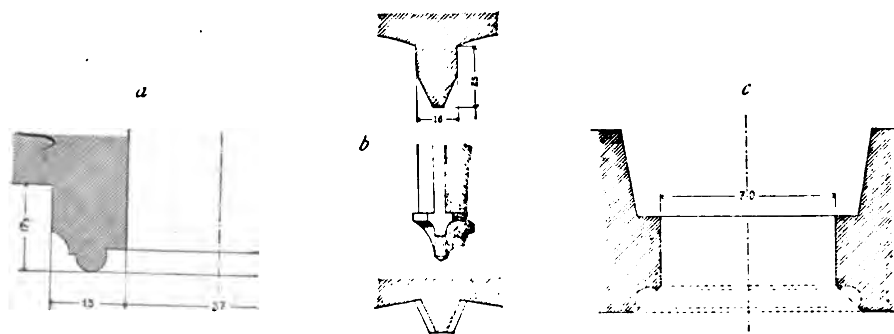
O »hradišti« zdejším viz na str. 186. U Lobkovic nalezen kamenný klínek; mezi L. a Líbeznicemi vyskytují se nástroje pazourkové Šnajdr, o. c. 27.

Obr. 270. Lobkovice. Půdorys kostela.

FARNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE, připomínaný již ve XIV. století. Drobná a nízká orientovaná stavba gotická.

Presbytář (viz půdorys kostela na obr. 270) 5·52 *m* široký a 5·4 *m* dlouhý, zakončen jest třemi stranami osmiúhelníka. Zevně jest v rozích opřen opěráky bez ústupků. Jinak jest zevnějšek kostela jen pilastry členěn. Nad průčelím prostý štít s prohnutými volutovými vyzdívkami postranními.

Obr. 271. Lobkovice. Kostel: *a*) profil sanktuáře *b*) profil žebra a konsola, *c*) profil vchodu do sakristie.

Žebra klenby v presbytáři jsou prostá, klínovitá, neprofilovaná; vysedají 25 *cm* ze zdiva a jsou 16 *cm* široká; spočívají na neúhledných patkách (viz obr. 271. b.) Svorník hladký. Ve východní a jižní stěně obdélníkové, segmentovité (z původního gotického rozšířené) okno.

V severovýchodní stěně presbytáře ve zdi kamenný sanktuář 67 *cm* šir., 1 *m* vys. obdélníkový, obklopený jednoduše profilovaným (viz obr. 271. a.) rámcem, jenž 15 *cm* jest široký a 17·5 *cm* ze zdi vysedá.

Obr. 272. Lobkovice. Kamenný epitaf v kostele.

Gotický trojhranný štítek, jenž druhdy svatostánek zakončoval, jest nyní šikmo uražen. Dvířka kovová, novější.

V jižní stěně presbytáře ve výklenku pod oknem stojí kolmo kamenné epitafium z rudého mramoru, 1·74 *m* vys. a 1·41 *m* šir. Nahoře šikmé římsové segmenty, po stranách voluty v akanthový list se vyvíjející a nahoře v ptačí hlavu, dole pak ve spár přecházející. V prostředním

obdélníkovém poli nejvýše v oblacích v ellipse hrotitými paprsky ozářené nápis: Hoſpodin ma naděge. Pod tím v pravo klečící rytíř v brnění s mečem po boku; v levo paní, oba se sepjatýma rukama, tváře majíce k onomu nápisu pozdviženy. U obou jejich znaky; mezi nimi klečící dítko en face. Nejníže na dvojdílné tabulce nápisy: Leta 1595 Weliki patek. j. Hodjnu | nanocz. Ziwot ſwug dokonal Urozeni a | ſtatecżni ritjrż Pan Jan Berzkowſki z Nebirzo= | wa. a. Na welikem brazimie tuto pochowan, | gſa. ke dnj. Blahoſlawemu wżkrżiſſenj«; v druhé polovici nápis: »Leta .... (datum nebylo vůbec vytesáno) .... uſnula w panu Urozena Panj mandali berz-| kowa rozena Wanczurka z rżehnicz a welikim | brazimie. Tež tuto pochowana gſaucżj w gie^e | nadiegi oczekawagicz wecżneho oſlawenj.

Obr. 273. Lobkovice. Postranní oltář v kostele.

(Obr. 272.)

V severní zdi presbytáře hrotitý vchod gotický do sakristie, 1·85 *m* vys., 0·70 *m* šir., na sešikmených vnějších hranách žlábkem profilovaný (viz obr. 271 *c*.)

Vítězný oblouk hrotitý neprofilovaný.

Loď obdélníková, 10·11 *m* dl., 7·03 *m* šir., plochým stropem krytá, na straně severní dvěma a na straně jižní jedním segmentovitě zaklenutým oknem osvětlená.

Při jižní zdi lodi oltář s neobyčejně bohatě řezaným rozvilinovým rámem oživeným velikými květy, drobnými festony ovocnými a nejvýše okřídlenou andílčí hlavou. Obrazy nové. Nad rámem dolejšího obrazu ve věncové kartuši malovaný znak Lobkovický. Z druhé polovice XVII. stol. (Viz obr. 273.)

Obr. 274. Křtitelnice kostela Lobkovického.

Křtitelnice. Stojí na zajímavém kamenném podstavci 42 *cm* vysokém, jenž jest trojhranný, ozdobený v rozích nahými sedícími dětskými putti, jež drží prohnutě visící roušky. Křtitelnice sama jest cínová, 50 *cm* vysoká (víko nečítaje), na třech nohách spočívající. Nohy jsou ozdobeny nahoře mužskými vousatými maskami a vybíhají dole v drápy koule držící. Nad zmíněnými maskami jsou na dolejší obrubě kotlíku připájeny větší, velmi pěkně modelované hlavy. Na kotlíku pěkně ryté poprsí sv. Jana v prostém věnečku. Víko jest ploché; v jeho středu kříž 37 *cm* vysoký. Na obou stranách kříže drobný korpus a dole lebka se skříženými hnáty. Na víku vyryto: »K TEITO KRZITETLNITCI · K WEIZNI PAMATCZE ODKAZAL WACLAW DVCHEK 12 ZLAT. 1682.« (Viz obr. 274.)

Kalich stříbrný, zlacený, 28 *cm* vys. tepaný; nodus litý a ciselovaný. Na noze a kupě po třech obrázcích na emailu malovaných. Mezi nimi vytepána mezi rostlinným dekorem dětská putti držící odznaky umučení Páně. Vkusná práce z poč. XVIII. stol. Značka novoměstská, punc zlatníkův nezřetelný. (Viz obr. 275.)

Zvony (v nízké zděné hranolové zvonici opodál kostela):

1. 73 v prům., 57 vys. Nahoře nápisový pás, v němž se čtou slova: LETA PANIE MDXLVI SLIT · GEST ZWON OD MISTRA MATIEGE SSP: — (viz faksimile na obr. 276). pod nápisem pak docelení jména zvonařova: ICE. Na plášti malá hrubá polovypuklina.

2. 90 *cm* šir., 68 *cm* vys. Nahoře vztýčené akanthové listy, pod nimi nápisový pás se slovy: VALENTIN LISSIAK HAT MICH GEGOSSEN IN DER KÖNIGL. KLEINEREN RESIDENTZ-STAT PR. Pod tím festony květinové. Na plášti nápis: »PRO CAMPANILI LOBKOWITZENSI PRIVS ANNO 1495TO DEI VENERATIONI ET HONORI EXOPTATE FVSA EX HOC 1744TO ANNO PROSPERE EXORTI GVBERNII FERDINANDI DYNASTAE SAGANEI, PIIQVE PRINCIPIS ET REGENTIS DOMVS LOBKOWICEAE 1° EX AERE LOBKOWITZENSI REFVSA INSONET INDEMNITER EXCITET SONANTER CIEAT FORTITER ITA FIBRIS EXOPTATVR EXORANTER. Dole vztýčené akanthové listy. Na druhé straně pláště polovypuklé obrazy sv. Petra a Pavla.

3. 60 *cm* šir., 50 *cm* vys. Nahoře mezi barokními ornamenty nápis: O GOTT LAS DIR BEFOLLEN SEIN DIE GLOCKEN AVCH DIE KIRCHEN DEIN. Na plášti na jedné straně krucifix, na druhé polovypuklé malé poprsí P. Marie

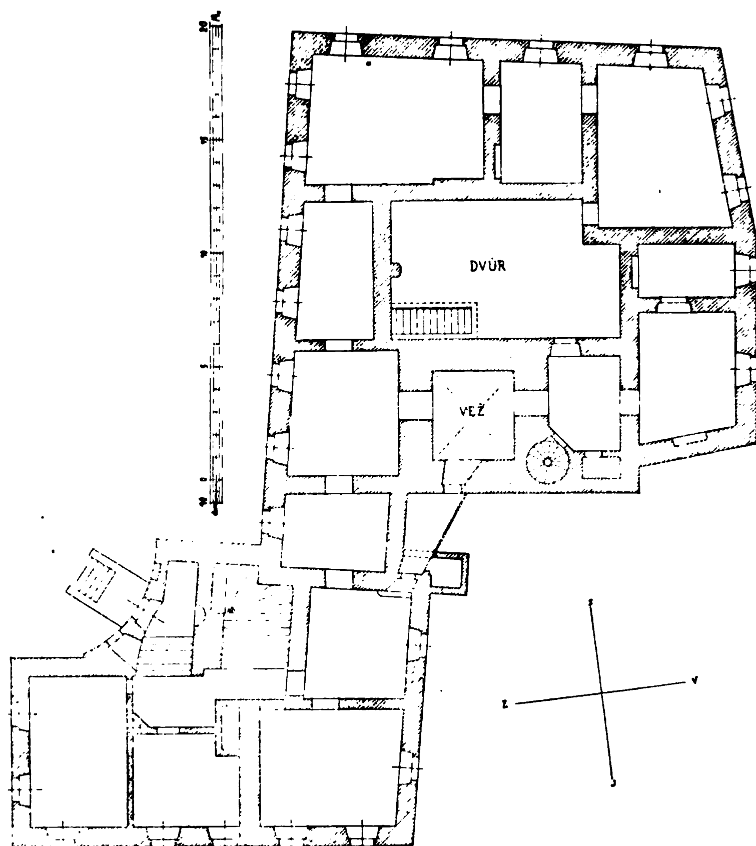
Obr. 275. Lobkovice. Kalich.

LETA PANIE M D XL VI SLIT GEST ZWON OD MISTRA MATIEGE SSP.

Obr. 276. Lobkovice. Faksimil nápisu na zvonu čís. 1.

s Ježíškem a nápis: »LETA 1679 TENTO ZWON | GEST PRZELYTY KE CZTI | A SLAWIE NEGSWIETIEGSSY | TROGICZE SWATE K ZADVSSY | NA NEBE WZETI PANNY MARY | GE WE WSY LOBKOWICZYCH.« Dole na obrubě: »GOS MICH FRIDERICVS SCHOFELT IN DER ALT STATT PRAG ANNO 1679.«

ZÁMEK na konci nízkého skalního hřebenu při břehu Labe. Tvrz v Lobkovicích připomíná se již ve XIV. stol. V druhé pol. XVII. stol. byl zámek zdejší zpustlý. Roku 1679 obnoven byl od stavitele *Antonína Porta.*

Obr. 277. Lobkovice. Půdorys zámku.

Nejstarší částí jest věž, vystavěná nepochybně na počátku století XV. Jest to mohutný hranol vypínající se do výše 26·8 *m*. Téměř čtvercový její půdorys měří 6·7 × 6·85 *m*. Síla zdiva obnáší 1·5 *m*. V přízemí jest sklenuta do kříže bez žeber; ostatní tři patra spočívají na stropech trámových. Okna jsou prostá, obdélníková. Střecha jehlancová. Architektonických ozdob na věži není.

Trakt v podobě nepravidelného čtyřúhelníka k věži na severní straně se přimykající a obdélníkový malý dvůr obklopující (viz půdorys na

obr. 277), pochází z počátku století XVII. Jsou to budovy jednopatrové s nizounkým přízemím, žádných architektonických ozdob nevykazující. Na straně západní jest nízký renaissanční rustikovaný portálek. (Viz na obr. 278. pohled na zámek se strany západní.) Uvnitř rovněž vše jest úplně prosté, bez ozdob.

Z r. 1679 pochází trakt přiléhající k jihozápadnímu rohu staré budovy. Část ta má v půdorysu tvar nepravidelného obdélníka, jehož severozápadní roh téměř čtvrtkruhově jest odříznut. Také tato část má nizounké přízemí, jež na straně západní téměř v zemi mizí; hořejší patro její jest však značně vyšší nežli patro traktu staršího; také okna jsou rozměrnější.

Obr 278. Lobkovice. Zámek. (Pohled od západu.)

Nejnovější tato část jest na rozích ozdobena štukovou rustikou, a má v zakřiveném svém průčelí vchod prohnutou římsou ozdobený.

Velmi zajímavý jest věrně kreslený pohled na zámek Lobkovický se strany jižní, jejž r. 1796 podal *J. K. Wolf* a ryl. *A. Pucherna*. Viz reprodukci jeho na obr. 279.

Maslovice.

U starožitné obce Maslovic*) nalezeny byly praehistorické předměty:

1. kamenný nástroj na jedné straně plochý, na druhé mírně oblý, zdélí 28 *cm*: brada jest s obou stran přibroušena a $7^1/_2$ *cm* šir., kdežto

*) Již Boleslav I. daroval Maslovice r. 1052 kapitule Boleslavské.

druhý tupý konec jest pouze 5 *cm* šir. (*Josef Smolik* v Pam. arch. XI., 550 s vyobr. na tab. XXIII, čís. 3.);

2. mlat uprostřed provrtaný (Pam. arch. XII., 323). Srvn. *Šnajdr*, o. c. 58.

Měšice.

Schaller X., 260—261; Sommer XII., 308; Prášek, o. c. 152—153.

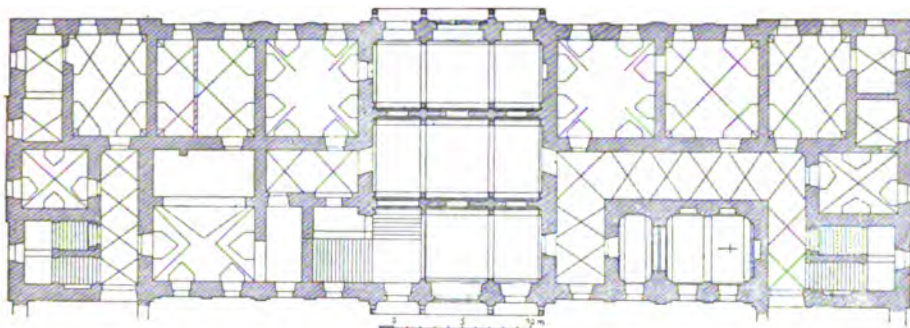
ZÁMEK vystavěný v letech 1767—1775 na místě staré tvrze. Ušlechtilá stavba rokoková. Půdorys (viz obr. 280.) obdélníkový (65·7 *m* × 20·85 *m*). Obě fronty celkem úplně stejné (viz obr. 281.) Budova dvou-

Obr. 279. Lobkovice. Zámek. (Rytina z r. 1796.)

patrová, mansardou krytá. Druhé patro značně nižší nežli patro prvé. Střed i obě části nárožní povystupují v šíři tří oken o něco málo v před a jsou také ve zdivu o něco zvýšeny. Střed jest nejozdobnější. V přízemí čtyři štíhlé oblé sloupy s jonskými hlavicemi; mezi nimi tři vchody, z nichž střední největší. V prvém patře balkon se železnou kutou mříží. Veliké sdružené hladké pilastry s korintskými hlavicemi při krajích a hladké polosloupy s týmiž hlavicemi rozčleňují střední façadu, jdouce oběma poschodími vzhůru a nesouce široké rovné zdobené kladí, jehož vlys okrášlen rokokovým štukkem. Zmíněné oblé sloupy spojuje nahoře trojhranný římsový štít, jehož tympanon vyplněn jest okrouhlým ciferníkem obklopeným bohatou rokokovou kartuší. Vchod na balkon a obě postranní okna končí se polokruhově; nad nimi římsy s medaillovými výplněmi.

Oba krajní risality rozčleněny jsou hladkými pilastry s kompositními hlavicemi. Okna prvého poschodí ozdobena jsou nahoře vkusnými římsami, pod nimiž jsou mimo to štukové ornamenty. Podstřešní římsa ve středu obou těchto krajních risalitů zvedá se v malý segmentový štít, v němž bohatá, rokoková kartuše. Obě části boční fronty rozčleněny jsou

Obr. 280. Měšice. Půdorys zámku.

v prvém poschodí pilastry s volutovými hlavicemi, jež nesou římsu táhnoucí se pod okny druhého poschodí; druhé poschodí oživeno jest bohatými volutovými konsolami. Uprostřed na střeše drobná cimbálová vížka plechem pobitá.

Prostranné schodiště ozdobeno jest sloupy a vkusnou štukaturou.

Obr. 281. Měšice. Fronta zámku.

V prvém poschodí veliký sál. Strop plochý. Stěny ozdobeny zdařilými architektonickými malbami, jež provedl *Josef Hager* r. 1771 (viz obr. 282.) Uprostřed stěny, kde druhdy stával krb, nyní nevkusnými kamny nahražený, veliký mramorový výklenek s rokokovými ozdůbkami na hořejším oblouku.

Nade dveřmi některých pokojů zátiší na plátně malovaná. V jednom pokoji krb ze šedého mramoru, ozdobený v hořejší části uprostřed mušlovým

ornamentem. K frontě nádvorní přistavěna kolmo k oběma rohům jednopatrová křídla, rozčleněná lisenami s volutovými hlavicemi; parapety oken prvního poschodí ozdobeny slepými balustrádami.

Zámecká kaple, zaujímající celou výšku zámecké budovy na straně do dvora obrácené. Fronta zámecká v těchto místech zůstává úplně ne-

Obr. 282. Měšice. Malby v sále zámeckém.

změněna, takže se vnitřní úplně změněná disposice na venek nikterak nejeví. Kaple jest prostora obdélníková, 9·65 *m* dlouhá a 4·9 *m* šir.; jednu třetinu její zaujímá emporová oratoř. Vlastní prostor kaple jest v rozích zaoblen. V rozích, jakož i uprostřed stěn stojí ploché sdružené pilastry s kompositními hlavicemi jonskými. Široký pás střední pilastry spojující dělí strop kaple na dvě části, z nichž každá vyplněna plackovou klenbou.

Obr. 283. Měšice. Oltář v zámecké kapli.

Na klenbě zdařilé malby biblické s pěkným architektonickým i krajinným pozadím, označené jménem malířovým: *Wenceslaus Ambrozi,* 1775. Oltář barokní, dřevěný; jednoduchých, ale dosti vkusných forem; nahoře výborně řezané sochy Boha otce a malých andílků. Veliký oltářní olejový obraz, znázorňující sv. Alžbětu almužnu rozdávající, jest rovněž dílo *Ambroziho.* V pravo světice na stupních před budovou empirového slohu; po jejím boku páže držící misku s penězi; v levo několik chudých, jež

světice poděluje; nahoře v oblacích andělé. (Viz obr. 283.). Nad obrazem vyřezávaná kartuše s monogramem IHS a letopočtem 1766.

V zámku hojně vykládaného a vyřezávaného barokního i rokokového **nábytku**. Povšimnutí zasluhují: 1. vkusná renaissanční **skřínka** (59 *cm*

Obr. 284. Měšice. Skřínka v zámku.

vys.) ozdobená pěkně pracovanými lvími maskami (viz obr. 284.). 2. vykládaný barokní etažér, na jehož dvířkách intarsie představující Solona, při tom nápis: »Solon spricht: Respice finem.« 3. rokoková zasklená

Obr. 285. Měšice. Víko železné truhly v zámku.

kredenc. 4. intarsovaná skříň barokní: na dveřích sv. Jiří, dále dva lvi držící korunu; dole malé výjevy honební (pes pronásledující jelena a p.).

V hospodářském úřadě zámeckém **železná truhla** s prosekávanými a rytými plechy pod víkem na způsob draků proti sobě stojících. První polovice XVII. stol. (Viz obr. 285.).

Mratín.

Schaller X., 260; Sommer XII., 308; Prášek, o. c. 157.

TVRZ zdejší vyhořela 1787; na jejím místě nynější hospodářské budovy.

KAPLE SV. MICHALA, barokní stavení o samotě u vesnice stojící. Obdélníková loď jest cca 7 *m* dlouhá a 5·5 *m* šir. Presbytář rovněž obdélníkový jest cca 2·4 *m* dlouhý. Zevnějšek jest rozčleněn prostými lisenami. Nad průčelím štít, jehož střed jest obdélníkový, výklenkem opatřený a nahoře trojúhelníkově zakončený; po stranách středu prohnuté trojhranné vyzdívky, při jejichž koncích nízké zděné hranoly s kamennými koulemi. V postranních zdech lodi po dvou barokně zprohýbaných oknech. Vnitřek

Obr. 286. Nehvizdy. Pohled na kostel.

valeně klenutý; v rozích sdružené pilastry s římsovými hlavicemi. Ve výklencích při vítězném oblouku barokní ze dřeva obstojně řezané sochy sv. Prokopa a sv. Václava téměř v životní velikosti. Oltář nový; za ním veliká ze dřeva řezaná socha sv. Michala archanděla v nadživotní velikosti; dobrá práce barokní asi z počátku XVIII. stol.

Nehvizdy Malé (Nehvizdky).

Schaller X., 319; Sommer XII., 247; Prášek 189—190.

Poloha »Na zámkách« mezi Malými a Velk. Nehvizdy. Pam. arch. XV. (1891), 367.

Stávala tu TVRZ. V letech čtyřicátých minulého století vyorány na poli pod nynějším dvorcem při rybníce zbytky sklepův (snad z bývalé tvrze).

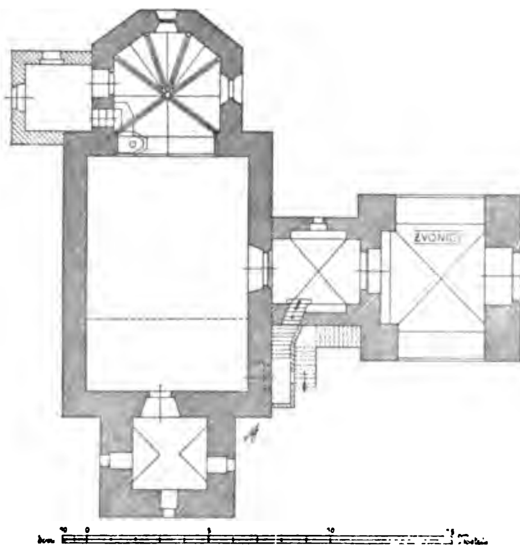
Nehvizdy Velké.

Schaller X., 319; Sommer XII., 247; Prášek, 186—189; Kneidl, o. c. 428.

U č. p. 44. nalezeny v poli nádoby s popelem.

FARNÍ CHRÁM SV. VÁCLAVA již ve stol XIV. jako farní připomínaný. Orientovaná drobná budova gotická ze XIII. stol. (Viz pohled na obr. 286. a půdorys na obr. 287.).

Presbytář 4·2 *m* dlouhý, 4·35 *m* široký, třemi stranami osmiúhelníku zakončený, kamenem klenutý. Žebra klenby 20·5 *cm* vysedající a 20 *cm* šir. jsou na obou hranách žlábkována a na dolejší hraně otupena (viz obr. 288.). Dvě z konsol mají podobu hranolu přecházejícího dole ve dvojnásobný jehlanec s rýhovanými boky; jedna má podobu ženské masky a jedna nemotorné zvířecí hlavy (viz obr. 288.). Všecky konsoly jsou pohříchu pokryty silnou vrstvou vápna. Svorník okrouhlý, hladký. Výška klenby nad podlahou obnáší 5·4 *m*. Okna nyní jen dvě: ve stěně východní a jižní. Původně byla tři; třetí zkaženo přistavěnou sakristií. Původní tvar zachovalo si toliko okno za oltářem. Jest hrotité, 53 *cm* šir. a 1·4 *m* vys.; bylo ozdobeno dvounosou, nyní až na nepatrné zbytky otlučenou kružbou. Špaleta jeho jest velmi tupým hrotem zaklenuta.

Obr. 287. Nehvizdy. Půdorys kostela.

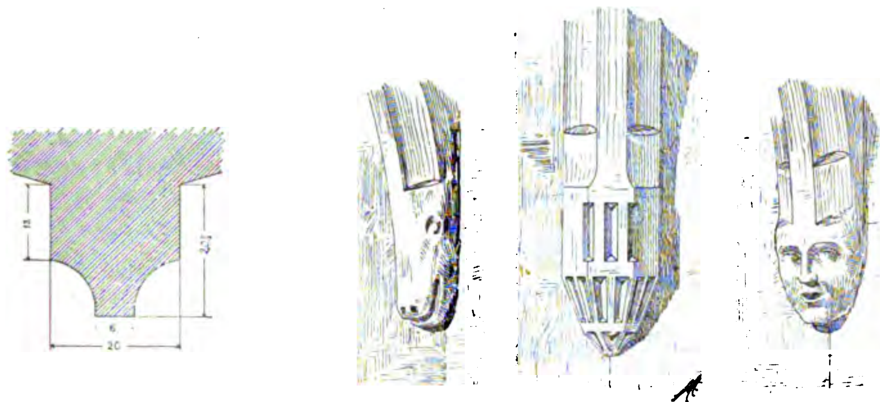
Ve zdi na straně epištolní sedile: dva výklenky mírně hrotité, hranolovým pilířkem lidskou maskou zakončeným od sebe oddělené; sedadlo v podobě desky dole sešikmené zpola zachováno.

Ve stěně severní býval sanktuář, zkažený prolomenými dveřmi do sakristie. Zbyla z něho toliko hořejší část rovného, bohatě profilovaného a uprostřed růžicovitým křížkem ozdobeného rámce (viz obr. 289.).

Vítězný oblouk mírně hrotitý, na hraně k lodi obrácené rovně sříznutý; tam, kde počíná zaklenutí, je římsa nazpůsob desky žlábkem podložená. Výška hrotu od země 4·93 *m*.

U pilíře vítězného oblouku na straně evangelijní stojí kamenná kazatelna z pískovce vytesaná (viz obr. 290.). Na krouženém, provazovitým prsténcem obepjatém podstavci hojně profilovaný pyramidový spodek, nesoucí polygonální řečniště. Boky řečniště ozdobeny jsou takto: 1. na

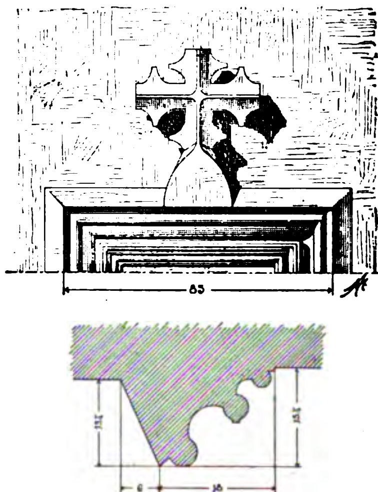
prvním boku nápis: Jzayas 58. | Poleg neprzeſtawey | gako trauba powyſs | hlasu sweho: | 2. Thymo 4. K. | kaž slowo Božy Buď | wdek neb ne wdek treſtey | žehrzy napomyney: | Tato kazatedlnice geſt | udělana bedlywoſti knie | ze Bartholomiege Bole | ſlawſkeho faraře toho |

Obr. 288. Nehvizdy. Kostel. Profil a konsoly žeber.

čaſu nehwizdſkeho: po | moczy Šymona yandy ry | chrz. Giřika kunſta. yan̄ nowotne̅.. yana Kadele | ſauſedo nehwizdſtkych: 2. na druhém boku nahoře drobná postavička en face držící blánku s nápisem: Letha · panie · 1 · 5 · Y · 67 · Pod tím veliká dvojitá roseta akanthovitých listů. 3. na třetím boku nahoře korunovaná tvář obepjatá renaissančními listy; pod tváří blánka s letopočtem 1 · 5 · 67 · Dole stilisovaný květ kopretinový. 4. na čtvrtém: uprostřed kolo s hvězdou uvnitř, nahoře drobná růžice, dole listový ornament. Výška celé kazatelny 2·54 *m*, výška řečniště 1·26 *m*.

L o ď 9·59 *m* dlouhá, 6·6 *m* široká, ve výši 6·8 *m* plochým trámovým stropem pokrytá. V jižní stěně hrotitý, kamenem obložený p o r t á l e k; profilace při předělávání dveří otlučena. Špaleta za portálem nahoře stlačeným obloukem překlenuta. Původní o k n a jsou nyní zazděna; místo nich prolomena nová, segmentovitá.

Obr. 289. Nehvizdy. Ostění sanktuáře v kostele.

V průčelí čtyřboká hranolová v ě ž. Její kobka z kostela přístupná sklenuta valeně s výsečí nad bočními okny.

H l a v n í o l t á ř ze zrušeného r. 1784 kláštera křižovníků s červeným srdcem na Františku sem přenesený, střízlivých barokních forem z prvé pol. XVIII. stol. Po stranách hadovité sloupce, při nich velmi slušné 1 *m* vys. barokní s o š k y sv. Václava a sv. Víta. Obraz novodobý

(Mathauserův). Původní nástavec chybí; místo něho pěkný obrázek svatého Filipa s bochníčkem chleba. Nad oběma brankami bočními vždy jedna 70 *cm* vysoká soška světců, dobře vyřezaná. Po stranách oltáře dva zbytky pozdně renaissančního vyřezávaného listoví.

Dva boční oltáříky (2·10 *m* šir., 1·35 *m* vys.) stejného tvaru. Obdélný střední obrázek objímá pěkně komponované renaissanční listoví, v němž zasazeny jsou tři oválové obrázky slušně na dřevě malované: na oltáři na straně evang. stojícím jsou to obrázky sv. Ludmily (zvláště pěkný), sv. Kateřiny a sv. Barbory; na oltáři na straně epištolní sv. Anny, sv. Jana a sv. Františka Seraf. Střední obrazy jsou nové, necenné. Obraz »Srdce Páně« signován »E. Kling gemalt 1848«.

Obr. 290. Nehvizdy. Kazatelna.

Křtitelnice cínová, zvonovitá. (Viz obr. 291.) Na plášti zvonu jsou naletovány drobné renaissanční arkády, a v nich hrubě odlité, nyní jedva znatelné scény z umučení Páně. Po stranách dvě lví masky s kruhy v tlamách. Na přední straně mimo to čtyři symboly sv. evangelistů. Při hořejším okraji jakožto přidržovadla víka tři bezvousá mužská poprsí. Nohy mají nahoře podobu pitvorných poprsí starců dlouhovousých, kteří oběma rukama vous si drží, dole pak tvar ptačích spárů. Při hořejším kraji dva nápisové pásy, v nichž se čte: tato krztitedlnyce udielana gest do nehwyzd ke cztii a chwale blahosla || wene trogyczii przeswatoswate. Skrze mistra yana mrkwiczku leta od narozeny krista pana MDLVIIII. Na hlavách bradáčů značky *Mrkvičkovy*: Novoměstský znak a korunované y (viz faksimile na obr. 292.). Víko skládá se ze širokého vodorovného okraje a osmistěnného, nahoře prohnutým jehlancem zakončeného vysokého středu, na jehož vrcholu krucifix. Na okraji víka nápis: SACERDOS § IACOBVS § RAKONICENSIS § QVI § MINISTER § ECCLESIAE § NEHVIZDENSIVM § 15 ANNIS § ERAT § 10 § SEXAGENAS § DEDIT § ANNO § 1 § 5 § 5 § 9. Na hranatém nástavci monogram a znak zmíněného v nápisu kněze Jakuba s letopočtem (viz obr. 293.).

Náhrobníky:

1. ve vnější zdi věže (ve špaletě okna) 1·80 *m* vys., 0·85 šir. renaissančními vinutinami orámovaný. V hořejší polovici nápis: Letha Panie sc.: 1582 § W || Nediely po Swatym Wacz || lawie umrzela Urozena pani || Salomena Lipenſka z Karzi || ſſowa pan Buh racz duſſy || gegi miloſtiw beyti a lehke || odpocjinuti dati w kralowſtwij Nebeſkem. Amen. V dolejší polovici je ve věnci kartušový štít vodorovným pásem na dvé rozdělený.

2. zevně na zvonici 1·8 *m* vys., 0·80 *m* šir. z pískovce, renaissančním pletencem, uprostřed růžicemi okrášleným orámovaný; uvnitř po stranách oblé sloupky s malými volutovými hlavicemi nesou oblouk s ornamentací listovou v cípech, již nezřetelnou. Pod obloukem postava vousatého muže v dlouhém rouše, jež v kolmé stejnoměrné záhyby jest uspořádáno. Bez nápisu. (Viz obr. 294.)

3. vedle předešlého, 2·25 *m* šir., 79 *cm* vys. se třemi znaky; na prvním větvice, na níž stojí holubice s ratolestí v zobáku; pod větvicí písmeno B. Nad znakem renaissanční kalich, a vedle něho: SB / 1568; druhé dva nedosti zřetelné.*)

Obr. 291. Nehvizdy. Křtitelnice konváře Mrkvičky.

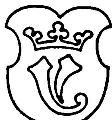
4. pod průjezdem zvonice, 1·60 *m* vys., 0·70 *m* šir. hrubě pracovaný, z pískovce tesaný. Uprostřed kříž s Ukřižovaným, před nímž klečí se sepjatýma rukama postava v plášti. Neladně po ploše kamenu vryt nápis: HIC IACET IVNIOR PETRVS KHIRLE CHRISTI ELOQVIATVR pRAESTOLA ADOLESCENS TIBI DICO SVRGE (1736) OBI 23 FE AET 20 AN.

*) Nepochybně náhrobník faráře zdejšího kněze Bartoloměje Boleslavského.

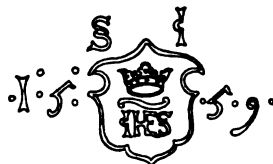
Kalich. Barokní velmi pěkně tepaná kuppa z polovice XVIII. stol.; noha nová.

Jižně od lodi kostela stojí zděná nízká zvonice z XVIII. stol. s lodí síncem spojená, 6·8 *m* šir., 6·7 *m* dl. a cca 12 *m* vysoká. V přízemí

Obr. 292. Nehvizdy. Značky Mrkvičkovy na křtitelnici.

Obr. 293. Nehvizdy. Značka donátorova na křtilelnici.

upraven jest podjezd křížovou klenbou opatřený, na obě strany na způsob půlkruhově překlenutých bran otevřený.

Zvony:

1. 1·16 *m* vys., 1·18 *m* prům. Ucha proutky šalvějovými lístky ovinutými ozdobená. Nahoře dvouřádkový nápis: LETHA PANIE · MȣDȣXXXVI Z WVLE PANA IANA Z NEHWYZDEK Λ STARSSICH Y WSSY WOSADY NEHWIZDSKE ⥊ ||

SLIT ZWON KE CZTI A K CHWALE PANV BOHV YȣPȣMȣ Y WSSY HRZYSSI NEBESKY SKRZE · M · MATIEGE SSPICZE.

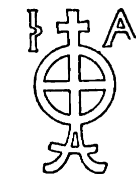
Obr. 294. Nehvizdy. Náhrobník č. 2.

Pod nápisem relief sv. Václava (19 *cm* vys.), celá postava s praporcem a štítem. Při dolejším okraji proutek ovíjený šalvějovými lupénky.

2. 1 *m* vys. a tolikéž šir. Na uchách bez ladu a skladu odlitky raků, lvích masek, akanthových listů, vousatých tváří, geniů s pochodněmi a pod. Při koruně vlys, v němž se opakuje 8·5 *cm* vys. a 41 *cm* dlouhý zajímavý relief. V levo sedí Herodes na trůně v turbanu, se žezlem v ruce, za ním zbrojnoš anticky oděný, o dlouhý rovný meč opřený. Před Herodem zabíjejí jiní zbrojnoši pacholata betlémská, jež matky zoufale brání a oplakávají; v pravém rohu pes. Pod vlysem svislé akanthové listy. Místo jednoho reliefu

počátek nápisu, jenž pak pod vlysem dále pokračuje: TEHDY HERODES WIDA ZE BY OKLAMAN || BYL OD MVDRCZVOW ROZHNIEWAL SE || GEST WELMI A POSLAW ZBIL WSSECKY || DITKY KTEREZ BYLY W BETLEMIE Y WE WSS ||: ECH KONCINACH GEHO ODE DWV LET A || NIZE WEDLE CZASV NA KTERY SE BYL ZEPTAL OD MVDRCZVO — TEHDY NAPLNILO SE GEST TO CZOZ POWIEDENO SKRZ GEREMIGASSE PROROKA.

Na plášti nápisová deska orámovaná větévkou lístky ovinutou, do níž nahoře vsunuty čtyři kruhové medaillony se symboly evangelistův. Uprostřed nápisu naletován korpus. Nápis zní: A HLE TOT BERANEK BOZI A HLE TOT || (menším písmem:) GEST KTERYZ SNIMA HRZICHY SWIETA · S˙ GNA · W: III: KA: || (v pravo od korpusu:) TAK GEST ZAGISTE BVOH MILOWAL SWIET ZIE SYNA: SWEHO GEDNOROZENEHO DAL ABY KAZDY KDOZ WIERZY W NIEHO NEZAHYNVL ALE: ABY MIEL ZYWOT WIECNY: (v levo od korpusu:) PON ZYL SEBE SAMEHO || VCYNIEN GSA POSLVSSEN || OTCE AZ DO SMRTI A AZ || DO SMRTI KRIZE. Nad nápisovou deskou andílčí hlava v kruhovém medaillonu.

Obr. 295. Nehvizdy. Značka na zvonu č. 2.

Na zadní straně nápis, nad nímž lví maska, a po jehož bocích pěkně modellované (22 *cm* vys.) reliefy sv. Václava a sv. Zikmunda. Nápis zní: SLYT GEST TENTO ZWON PRO || CZEST A CHWALV BOZI K ZADVSSI || S. WACLAWA DO NEHWIZD ZA || CASV STARSSICH TE WOBCE GA || NDY RYCHTARZE GANA NOWOT || NEHO BRICHCIHO PAWLA KOWA || RZE MATIEGE RICHTARZE Z MA || LEYCH NEHWIZDEK SWATOSS || Pod tím renaissanční medaillon, v němž pod arkaturou dvě tvářemi k sobě obrácená poprsí; opis nečitelný. Při reliefu sv. Václava drží mužská karyatyda dole v akanthový lupen přecházející značku zvonařovu (viz obr. 295.).

Při dolejší obrubě trojřádkový nápis: SLIT GEST TENTO ZWON S POMOCI BOZY || WONDRZEI W NOWIM MIESTIE · PRAZKIM · || LETA PANIE:M:D:LXVI: Nejdoleji drobný proužek, v němž se opakuje jeden a týž lovecký výjev: muž s napřaženým kopím proti kanci, jejž štvou psi.

Při staveních č. p. 14. a 15. objeveny staré sklepy z poč. XVII. stol.

Při silnici slušně tesaná socha sv. Jana Nep., pískovcová, v životní velikosti, z 2. polovice XVIII. století.

Okrouhlík viz Lhota.

Opočín (Opočno, Opočeň).

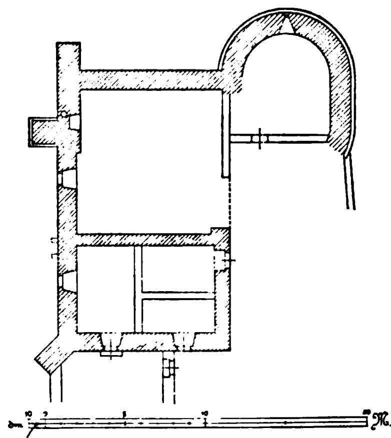
Prášek, o. c. 54—55.

Zaniklá tvrz a osada nepochybně totožná s tvrzištěm na pravém břehu Jizery v lese »Císařském« v polovici vzdálenosti mezi Otradovicemi a Káraným se nalezajícím. Na protějším břehu sluje rozsáhlá poloha v lese dosud »Opočín«. Srv. Pam. Arch. XV. (1891) 360.

Ostrov.

Schaller X., 295; Sommer XII., 60; Prášek, o. c. 47—48.

TVRZ. Při čísle 11. zbytky staré tvrze (viz půdorys na obr. 296.). Patrna jest veliká, 8·2 *m* v průměru měřící polokruhová bašta spočívající na trnoži splávkovém hladkou římsou zakončeném. Síla zdiva obnáší 1·55 *m*. V baště úzká gotická střílna na obě strany vyšpaletovaná. K baště přiléhalo obdélníkové, 10·25 *m* šir., 17·5 *m* dlouhé stavení, jež opatřeno bylo silnými opěráky ústupky opatřenými. Okénka jsou malá, téměř čtvercová.

Obr. 296. Ostrov. Půdorys zbytků tvrze.

Naproti přes cestu zbytky budov dvorských. Ve sklepích dvéře, jichž rovné nadpraží opřeno v rozích konsolami. Zkomolené zbytky profilovaného gotického portálu slouží nyní za obložení vchodu do chléva.

Pakoměřice.

Schaller X., 254—256; Sommer XII., 307.

FILIALNÍ KOSTEL NAROZENÍ PANNY MARIE, již ve XIV. stol. jako farní připomínaný. Drobná, nevzhledná stavbička (viz půdorys na obr. 297.).

Presbytář čtvercový, 4·3 *m* dlouhý a tolikéž široký; síla zdiva 1·11—1·28 *m*, do kříže sklenutý. Žebra 24·4 *cm* vysedající a 15·5 *cm* široká mají tvar otupeného, na obou stranách žlábkovaného klínu. Konsoly dole jehlancovité, nahoře hranolovité, prutem a žlábkem profilované. (Viz obr. 298.). Svorník okrouhlý hladký. Okna nízkým segmentem překlenutá.

Oltářík ranně barokní. Po stranách kanellované sloupky s nízkými a rozložitými hlavicemi korintskými. Nahoře nástavec kusým šikmým římsovím ozdobený. Po stranách vyřezávané ornamenty. Pod římsou perlovec a zubořez. Z r. 1678.

Loď 8·39 *m* dl., 7·08 *m* šir., plochým stropem krytá. Na zdích liseny s barokními hlavicemi. Na každé straně dvě barokní okna.

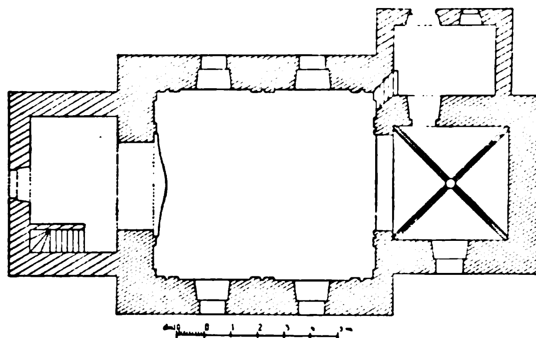
Zevnějšek zcela prostý, beze všech ozdob. Loď jest kryta vysokou taškovou střechou, na níž sedí jehlancová vížka plechem pobitá.

Před průčelím přístavek s hudební kruchtou.

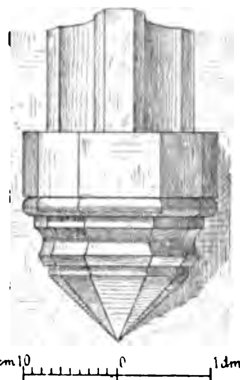
Uvnitř ve zdech lodi náhrobníky:

1. 0·88 *m* šir., 1·74 *m* vys. V hořejší části čtvercová deska s nečitelným minuskulovým nápisem; dolejší polovici zaujímá znak rytířů Bořanovských v oválovém věncoví (viz obr. 299.).

Obr. 297. Pakoměřice. Půdorys kostela.

Obr. 298. Pakoměřice. Žebro a konsola klenby kostelní.

2. 1 *m* šir., 1·88 *m* vys. Uprostřed en face postava rytíře v plné zbroji. V hořejších rozích: v pravo znak s hlavou jelení šípem proklanou ve štítu i klenotu, v levo znak se šípem ve štítu i klenotu. Na rámcovém okraji nápis: Leta 1616 Umrzel Urozeny a Statecžny | Rytyrž Pan Smil Boržanowſky z Bytiſſky a Na pakomierziczich tu Sobotu Przed | S Pawlem na wyru Obraczenj. Magicz | wieku Sweho 48. Žiwot ſwug w panu dokon. Tu Pamatku Mª Roze Z neczlyn dala Udie. (Viz obr. 300.)

Počernice dolní.

Schaller X., 203—205; Sommer XII., 330; Kneidl, 434.

FARNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ P. MARIE, již ve XIV. století připomínaný. Stavba původně románská, orientovaná. (Viz půdorys na obr. 301.) Nynější úprava moderní.

Presbytář čtvercový, 3·7 *m* dlouhý, 3·05 *m* široký, kamenem valeně (podél kostelní osy) překlenutý. Vzadu za oltářem románské okénko 15 *cm* šir. a 52 *cm* vys., zevně zazděné. V jižní zdi široké okno pozdější. K severnímu boku presbytáře přistavěna panská oratoř.

Triumfální oblouk půlkruhový, neprofilovaný.

Loď obdélníková, 13·87 *m* dlouhá, 6·12 *m* šir. Klenba křížová o třech polích spočívá na čtyřbokých přízedních pilířích s drobnou

Obr. 299. a 300. Pakoměřice. Náhrobníky.

římsou. Klenba jest cihlová a pochází z doby renaissanční. V podstřeší je patrno, kam až sáhala původní loď románská. Byla čtvercová, trámovým stropem krytá.

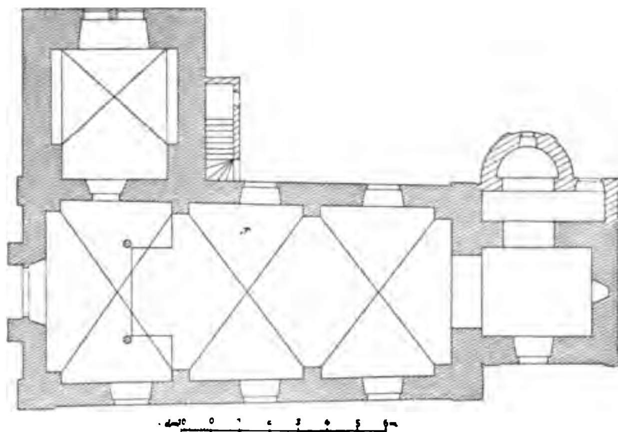
K severozápadnímu rohu lodi přiléhá hranolová věž. Kobka podvěžní, za sakristii sloužící, je do kříže hrubě zaklenuta. Nad kobkou jest ještě jiná podobná prostora, z níž se vchází na kruchtu. Dvě další patra o zdivu značně slabším jsou patrně teprve později přistavěna.

Vchod do sakristie z kostela vedoucí obložen jest pozdně gotickým kamenným ostěním, pod jehož rovným nadpražím se křižují kusé pruty. (Viz obr. 302.)

Hlavní oltář rokokový, ničím nevynikající, s novým obrazem.

Malé boční oltáříky barokní, úhledných forem; jsou černě natřeny se zlacenými ozdobami. Obrazy na nich rovněž novodobé.

Věčná lampa, trojboký zprohýbaný kotlík ze stříbřené mosazi, řemeslným rokokovým tepáním ozdobený.

Obr. 301. Počernice dolní. Půdorys kostela.

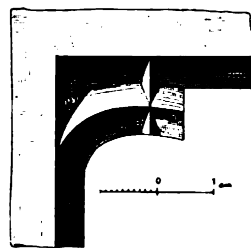
Dva nástěnné štítky svícnové, na nich slušně tepaná poprsí Krista a P. Marie v ranně barokním kartušovém orámování (mezi volutami jeho dvě polopostavy andílků; nahoře též andílčí hlavička). Dobrá práce z konce XVII. stol.

Kazatelna rokoková. Na řečništi drobné sošky evangelistů. S přístřešku splývá imitovaný, ze dřeva řezaný baldachýn, zručně, ač jen řemeslně pracovaný.

Na pažení kruchty dobře ze dřeva řezaná rokoková kartuška nápisová.

Kalich. Pěkně pracovaný prolamovaný košíček akanthového a větvicového motivu. Vídeňská práce z konce XVII. stol. Noha nová.

V sakristii dobrá kopie Zbraslavské Madonny na plátně v rokokovém zlaceném rámci.

Obr. 302. Počernice dolní. Pažení portálu v podvěží kostela.

Mešní roucha:

1. z bílého atlasu, na němž zlatými šňůrkami a cetkami proveden barokní krajkový vzor. Druhá pol. XVIII. stol.

2. kožený, 1·04 *m* dlouhý, 0·65 *m* šir.; na něm veliké stříbřené, rudě konturované barokní ornamenty; půda dílem stříbřená, dílem zlacená. Hrubá práce ze sklonku XVII. stol.

3. žlutá se zbytky barokního pestrého vyšívání.

Na paramentní skříni vkusné renaissanční kování.

Zvony:

1. 0·66 *m* v prům., 0·63 *m* vys. s uchy hladkými. Při koruně kolkolem nápis: A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE ANNO 1734. Pod tím guirlandové kytice (slunečnicový květ a pod.). Na plášti korunovaný znak. Na druhé straně pěkný relief sv. Václava

2. 0·52 *m* v prům. Ucha karyatidová. Při obrubě pás obláčků s andílčími hlavinkami. Na plášti skupina s křížem a reliefy sv. Jana a Pavla. Hrubě pracovaný, bez nápisu.

ZÁMEK zcela prostá, nevzhledná budova stavbou moderní rozšířená. Uvnitř hojně pěkného nábytku renaissančního, barokního i rokokového, vyřezávaného i vykládaného. Zvlášť vynikají:

1. skříň s bohatě, částečně i perletí vykládanými mythologickými osobami. Kování v podobě dvou mořských panen. Z konce XVII. stol.

2. skřínka renaissanční. Na přední straně různobarevnými dřevy vykládaný perspektivní obraz nádvoří se dvěma studněmi. XVII. stol.

3. dvě černé skřínky vykládané bílou kostí, do níž vryty figurální i architektonické ozdoby; vryté čárky jsou černě napuštěny.

4. Šatník s bohatou barokní intarsií.

5. Četné obrazy ve vkusných barokních rozvilinových rámcích.

Mimo to zasluhují ještě zmínky:

Bronzové podnosy na způsob křestních mis, renaissanční; na nich polovypuklé obrazy (»Adam a Eva«, »Vyzvědači nesou hrozen na žerdi«) a mušlový i ovocný dekor.

Hojná sbírka starého porculánu.

Železná pokladna 80 *cm* dlouhá, 45 *cm* vys. a hluboká s prolamovaným štítkem zámkovým a s nanýtovanými ozdobami na stěnách.

Rokoková kamna žlutošedě polévaná.

Počernice horní.

Dle sdělení p. Vítězslava Veselého v Čertousích nalezeny tu »v humnech«, na zahrádce familianta Vrány r. 1893. četné popelnice.

Na návsi malá šestiboká zděná kaplička z XVIII. stol.; vysoká šindelová střecha její má tvar komolého jehlanu, a jest nahoře lucernovou dřevěnou vížkou, zvonovitě přikrytou zakončena. (Viz heslo »Čertousy.«)

Podviní.

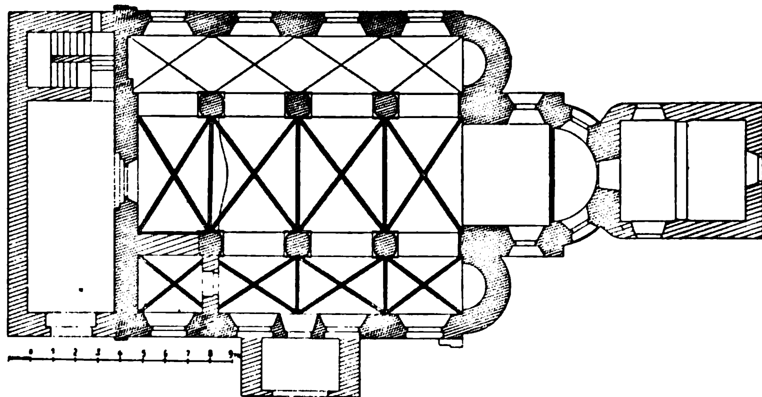
Lad. Hejtmánek, »Libeň. Histor. nástin«, 34—37; Kneidl, o. c. 371.

Bývalá tvrz poblíž Libně již r. 1400 připomínaná. Tvrz zpustla na poč. XVII. stol. Nic se z ní nezachovalo; na jejím místě mlýn.

Prosek.

Ferd. Bořický »Památka 900letého jubilea prvního chrámu sv. Václava na světě, na Proseku« (1870.) — Grueber v Mitth. d. C.-C. XVI. (1871) str. LXXVIII (s půdorysem a průřezem). — Týž, Kunst d Mittelalters in Böhmen, I., str. 21. — Jos. Mocker v Mitth. d. C.-C. XIX. (1893), str. 235—236 — Dr. Jos. Neuwirth, Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Přemysliden, 173—174 s obr. — F. J. Lehner, »Kostel sv. Václava na Prosíku« v »Methodu« XIV., (1888), str. 85—89 (s vyobr.). — Květy V. (1870), 364 (s vyobr.). — Kneidl, o. c. 445.

KOSTEL SV. VÁCLAVA, trojlodní románská budova. Zdivo opukové, vrstvené. (Viz půdorys na obr. 303.)

Obr. 303. Prosek. Půdorys kostela.

Loď prostřední (viz pohled do lodi na obr. 304.), 5·12 *m* široká, 14·42 *m* dlouhá a 11·7 *m* vysoká, otevřena jest po každé straně arkádovitě čtyřmi půlkruhovými, neprofilovanými oblouky, opřenými o oblé sloupy, jež r. 1770 otesáním vznikly z pilířů čtyřbokých. Jen při zemi ponechána část hranolová na způsob trnože, 35 *m* vysoká. Místo nynějších hlavic s chudičkými barokními ozdůbkami bývaly prosté krycí desky dole seříznuté, jak tomu některé pozůstatky nasvědčují. Na polopilíři pod kruchtou při západní zdi na straně do lodi severní zachovala se zajímavá románská římsa, skládající se ze tří řad čtverečků střídavě vhlubovaných; pod nimi tři pásy trojúhelníkového profilu (viz obr. 305.). Sloupy i s hlavicí jsou 3·98 *m* vyské; oblouky arkád dostupují v nejvyšším bodě výše 5·26 *m*.

Okna nejsou nyní nad arkádami žádná. Ale v podstřeší bočních lodí patrna jsou tři bývalá okna obloukem nahoře zaklenutá, jimiž zdivo hlavní lodi bývalo opatřeno. Šířka vnější špalety 65 *cm*. Okénka ta vzdálena jsou od sebe 2·95 *m*.

Strop býval původně patrně trámový. V době gotické opatřena byla loď křížovou klenbou, pnoucí se do výše 11·8 *m* a ve čtyři travée rozdělenou. Jednotlivá pole klenby rozdělena jsou žebry, počínajícími přesně nad středem dolejších románských pilířů. Žebra 16 *cm* silná a 25 *cm* vy-

sedající jsou na seříznutých hranách žlábkována. Konsoly skládají se z jehlance špicí dolů obráceného (polovice desítistěnu) se stěnami prohnutými, a z krycí desky na seříznuté spodní hraně žlábkované. Svorníků není; toliko v prvém východním poli jest svorník se znakovým štítkem.

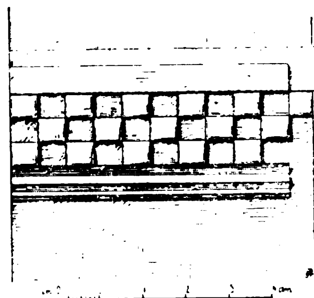

Obr. 304. Prosek. Kostel sv. Václava. Pohled do lodi.

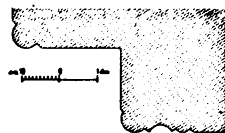
V západním průčelí portál do půlkruhu zaklenutý, původně o třech pravoúhlých ústupcích. Třetí ústupek jest nyní zakryt dřevěným pažením dveří. Postranní kolmé pilíře portálů zakončeny nahoře krycí, na spodní hraně seříznutou deskou. Oblouk portálu profilován jest na hranách ústupků oblými pruty; vnitřní stěna druhého ústupku profilována nad to mělkým žlábkem a mírně vypuklým prutem (viz obr. 306.).

V průčelí nad portálem bylo v době pozdější prolomeno gotické trojdílné okno, 2·4 *m* široké, 3·38 *m* vysoké; nynější kružba jest moderní. V pozadí lodi mezi prvním párem arkád je nevkusná kruchta.

K lodi pojí se na východě čtvercový chór, překlenutý napříč valenou klenbou. Nad chórem zbudována hranolová věž, r. 1712 zvýšená. K chóru přiléhá apsida, konchou zaklenutá. Vnější hrana oblouku apsidového ozdobena silným žebrem, jehož konce na hranách jsou sříznuty. Nejvýše na žebru tom upevněn na skobě drobný znak Staroměstský. Na konše, jakož i na valeném klenutí chóru necenná freska (sv. Václav vykupuje dítky; smrt a apotheosa sv. Václava), jež r. 1770 provedl malíř *Josef Stetter*. V bocích apsidy jsou proti sobě prolomena veliká obdélníková, nízkým segmentem zaklenutá okna; podobná okna jsou i v obou bocích chóru.

Obr. 305. Prosek. Ozdoba hlavic pilířů v kostele.

Obr. 306. Prosek. Profil ostění portálu kostelního.

Lodi boční, značně nižší (5·76 *m*) nežli loď hlavní, jsou rovněž zakončeny apsidami s konchovými klenbami. Lodi samy jsou opatřeny klenbou křížovou o čtyřech polích. Klenba lodi jižní je kamenná a opatřena týmiž žebry, jako klenba lodi hlavní. Poslední travée (při západním průčelí) této lodi je obezděno a tvoří komoru — bývalou sakristii —, v níž chovají se nyní paramenty. Klenba lodi severní jest cihlová bez žeber; místo žeber ostré hrany maltové.

Obě lodi osvětleny jsou širokými lunetovými okny.

Jižní portál prolomen teprve r. 1768.

Zevnějšek kostela (viz obr. 307.) jest prostý. Stěny lodí úplně hladké. Věž kryta cibulovitou, šindelem pobitou bání s lucernovou vížkou.

Na apsidě lodi hlavní a lodi jižní zachovalo se původní obloučkové podřímsí; na apsidě lodi hlavní mimo to také ještě liseny, dělící oblou vnější její stěnu ve tři pole. Nad vrcholky stříšek bočních apsid dosud ze zdi vynikají z kamene vypukle vytesané malé rovnoramenné křížky, jež původní kryt apsid (patrně kuželovitě vyzděný) korunovaly.

Za hlavní apsidou přistavěna r. 1770 čtvercová sakristie, překlenutá valenou, příčným pasem na dvé rozdělenou klenbou. Před průčelím západním v celé jeho šíři jest nízká, obdélníková předsíň, r. 1579 přistavěná.

H l a v n í o l t á ř skromné výzdoby: Na vyzděné, rokokově zprohýbané tumbě rokokový svatostánek se dvěma kořícími se anděly. Nad tím na zdi v rokokovém rámci dvěma anděly po stranách neseném pěkný *Raabův* obraz na plátně: »Sv. Václav zjevuje se Boleslavovi spícímu«

Obr. 307. Prosek. Chrám sv. Václava

U hlavního oltáře visí obraz »S v a t ý J a n K ř t i t e l p ř e d H e r o d e m« od *K. Škréty,* 1·94 *m* vysoký, 1·33 *m* široký, nevalné ceny a špatně zachovaný.*)

V chóru u kancell drobný, vkusný o l t á ř í k r o k o k o v ý Obraz s něho odstraněn a nahražen moderní soškou. Na tomto oltáříku chová se také pěkná m a l b a p o d s k l e m, »Bolestná Matka Boží«, dle renaissanční rytiny nějaké černí na skle zlatou folií podloženém provedená (24 *cm* šir., 29 *cm* vys.).

V severní lodi velký obdélný obraz »Z v ě s t o v á n í P. M a r i e« ze XVII. stol. (3·05 *m* široký, 1·90 *m* vysoký), zajímavá, pěkná malba.

K ř t i t e l n i c e c í n o v á (viz obr. 308) zvonovité formy, na třech karyatidových nohách. Nohy mají nahoře podobu nahých, kolem beder rouškou opásaných mužských poprsí s bezvousou tváří a s velikou vyholenou pleší, obklopenou věncem vlasů; dole vybíhají v dvoupaznehtá kopyta. Po bocích pláště nanýtovány andílčí okřídlené hlavinky s kruhy v ústech. Na plochém víku uprostřed vztyčen velice pěkný krucifix. Víko přidržují tři veliké puklicovité nýty, šikmo na hranu kotlíku naletované. Výška (i s křížkem) 1·14 *m*. Na hořejším kraji kotlíku nápis:

*) Srovn. Dr. Gust. E. Pazaurek, »Carl Screta« str. 77, č. 76.

KNIEZ § MATIEG § NOVATIVS § ROZVMBERSKI § GIRZIK SWOBODA § KOWAZZ § DABLICZKI § IAN § WIDRA § ZE WSI — KOBILIS § IAN § PROSICZKI § BOHACZ § MARTIN § Z WISOCZAN PAN § GRACZI § AVRZEDNIK § LIBENSKI § IAN § HONZ § PISARZ LINSKI, MARTIN LIBENSKI 1622.

V sínci před západním průčelím, velmi nevzhledném, stojí vkusný rokokový oltářík s pěkným poprsním obrazem »Ecce Homo« (64 *cm* široký, 94 *cm* vysoký) a s obstojnými soškami sv. Anny a sv. Josefa po stranách. Za oltáříkem upraven přístup na kruchtu.

Na stěnách při vchodu ze hřbitova zavěšeny dva epitafové obrazy z r. 1628, na plátně malované (1·68 *m* šir., 1·48 *m* vys.), bez umělecké sice ceny, ale zajímavé:

1. Válečná scéna. Rytíř jeden klesá, druhý ho, s koně jsa skloněn, podporuje; v oblacích poprsí biskupa s berlou; v pozadí vojsko nepřátelské na útěku. Pod postavou rytíře červeně psaný nápis: Stephan Genig Von Peterstorf auff Czeniowicz Kön: Kay: May: Rath umd Obristen Münzmeister Ambts Verwalter im Königreich Beheimb A° 1628. Vedle znak (ve štítu hvězda).

2. Umírající paní v rouše jeptišky, u jejíhož lože mniši se modlí. V pozadí malým oknem viděti na moři plovoucí loď se vzdutými plachtami. Dole dva znaky a pod nimi nápisy:

Obr. 308. Prosek. Křtitelnice.

HANS · KARL PRZICHOWSKI VON PRZICHOWICZ — ANNA SVSANNA PRZICHOWSKIN GEBORNE VON BISNITZ

16 — 28.

Náhrobníky:

1. v kostele při portálu 1·275 *m* vysoký, 0·73 *m* široký, opukový. V hořejší polovici kalich v renaissančním věnci, v dolejší polovici nápis:

LETA P: 1679 DNE 18 MAII | VSNVL W PANV DWOGICTIHO | DNI KNIEZ IAN AVGVST SALAT | 39 LET STAŘI, TOHO CHRAMV | P: FARAŘ TV POHŘBENI OČEKA | WA RADOSTNEHO Z MRTWICH | WSTANI.

2. vně ve zdi sínce (při vchodu) 1·90 *m* vysoký, 1·03 *m* široký, z opuky. V hořejších čtyřech čtvrtinách nápis: Slowutny Muž Raffael Lomniczky někdi | Vrzednik na Libni w ſtrzedu po naleze: | ni S° Krzize Leta 1598. | Za nim Katerzina dczera geho we | Cztwrtek prwni poſtni Leta 1608. | Napoſledy Dorota Manželka geho we Cztwr: | tek po Neděli Družebne Leta 1612. | A tak Otecz Matka a dczera těch dnuw a | Let ziwoty ſwe czaſne ſpaſytedlne doko: | nali Tela gegich Sſaucze tuto w prachu | země pochowana w panu odpoczjwagi | a weſeleho od mrtwych wzkrziſſeni | oczekawagi | Yzayaſs 26 Kap. | Obziwnautt Mrtwi twogi těla mrtwa | ma wſtanau kdyz diſs Hoſpodine proczytte | a propěwugte Obywatele Prachu Tobiaſſ Steffek z Kaladěy. V nejdolejší čtvrtině v kruhovém poli znak, jehož štítem táhne se napříč břevno s kozorožcem na poskoku. Nejníže po obou stranách znaku čísla letopočtu 1615. (Viz obr. 309.)

Obr. 309. Prosek. Znak na náhrobníku č. 2.

3. před vchodem do sínce na zemi ze šedého mramoru, 58 *cm* šir., 93 *cm* dlouhý, beze všech ozdob; na něm nápis:

I : M : I :

TVTO POCHOWANA LE | ŽI ANNA LVDMILA P : WAC | LAWA . HINKA MOHELTA HEG | TMANA LIBENSKIHO A MIESST. | STA : M : P : A P : ANNI POLEXINI | MANŽELKI GEHO DCERA | PVL 10 L : STARZI KTERA DNE 12 VNORA L : P : 1681 : W PANV VS | NVLA RADOSTNEHO ZMRT | WICH WSTANI OCZEKA | WAGE.

V sakristii dva vkusné rámce rokokové.

Ve staré sakristii renaissanční truhla z předu na kapličkové výklenky dělená a vykládaná; kování její jest vsekanými ornamenty ozdobeno. Stol. XVII. Valně poškozena.

Mešní roucha:

1. ze zeleného aksamitu, pokrytého vkusným vhloubeným ornamentem, skládajícím se z větvic končících se renaissančně stilisovaným granátovým jablkem (viz obr. 310).

2. střed jest úsřižek nějakého čalounu hedvábím na straminu vyšitého; na zadní straně spatřuje se tu kus výjevu, kterak sv. Václav lisuje víno,

dole strom s ptáky a nahoře ratolesti vinného kmene; na straně přední sv. Václav v královském hávu; před ním se koří jiný král. Neumělá práce z doby rokokové.

3. císařovnou Marií Teresií r. 1770 darované (celý mešní apparat). Na modré, hladké látce pestré kytice se stuhami; květy provedeny prací applikační. Vzadu na kasuli ve kvítku:

M T
1770.

Zvonice opodál kostela na hřbitově, v podobě čtyřboké kaplice barokní na zvýšeném soklu (viz obr. 311). Nároží ozdobena jsou hladkými

Obr. 310. Prosek. Vzorek látky na mešním rouchu.

lisenami. V každém boku veliké okno půlkruhem překlenuté s pěknou štukovou obrubou a římsou nahoře. Nízká stanová prejzová střecha má na všech čtyřech stranách po velikém, barokně sformovaném vikýři.

Zvony:

1. 1·04 *m* v průměru, 0·91 *m* vysoký, *Diepoltem* přelitý. Ornamentika hrubě odlita se starého Schönfeldova zvonu.*) Nahoře řada vztýčených akanthových listů; pod tím vlys s rozvilinovým ornamentem, do něhož orel s rozpjatými křídly vkomponován. Při dolejším okraji opět pás roz-

*) Dle zápisu na desce zdejší matriky měl původní zvon tento nápis: »Zvon tento udělán pro potřebu a ku poctivosti všech osadních k kostelu sv. Václava na Prosík přináležejících skrze skutečné přičinění ctihodného kněze Havla Mělnického na ten čas kazatele slova Božího a faráře na Prosíku, kterýžto kšaftem svým z lásky k tomu dílu na pomoc odkázal, a nákladem Jana Stříškovského z Stříškova, Ambrože Šafránka a Jana Rychtáře z Kobylis a Václava z Vyhnanova z Vysočan, též jiných osadních. Stalo se skrze zvonaře Brikcího z Cinberku v Novém Městě Pražském leta 1572.« Již r. 1702 pukl a byl r. 1704 Schönfeldtem přelit.

vilinového ornamentu, v němž okřídlení geniové. Na plášti kartuška Schönfeldova, pod níž 20 *cm* vysoké reliefy sv. Zikmunda a sv. Václava, mezi nimiž letočetný nápis (1704):

SWATY WACLAWE
A
SWATY ZYGMVNDE
PATRONI NASSY
PROSTE ZA NÁS.

2. 0·91 *m* v průměru, 0·86 *m* vysoký (z r. 1769). Na uchách ženské masky. Při koruně nápisová páska, pod ní rokokový ornament v podobě zprohýbané opakující se kartuše, na níž střídavě Boží oko a svislá ratolest se květy. V nápisové pásce: FRANCISCVS · ANTONIVS

Obr. 311. Prosek. Zvonice.

Obr. 312. Prosek. Pietà.

FRANCK ME FVDIT PRAGAE. Na plášti drobné reliefy sv. Michaela a sv. Václava; pod nimi nápis:

S. MICHALE S. WACLAWE PROSTE BOHA ZA NASSI WLAST CZESKAV BI WLASTENCZI GEGI SKRSE PROSBI WASSE VZILI STALIHO POKOGE.

Na protilehlé straně pláště:

TITO DWA POSTANNI ZWONI OBIETOWALA || PANV BOHV WIERNA PANNI B. R. H. ZE SWI || SOBIE OD BOHA POZEHNANI PRACZE K WIECZI || CZTI A CHWALE BOZI K S. WACLAWV NA || PROSIK.

Dole zkratka: Z. Z. D. H. I. W. F. v. F. PRIMATOR (t. j.: Zu Zeiten des Herrn Johann Wenzl Friedrich von Friedenberg Primator).

Při dolejším kraji vztýčené stilisované listy a při nich jahůdkové hroznîčky.

3. 0·715 *m* v průměru, 0·70 *m* vysoký. Ucha v podobě hlav helmami pokrytých. Při koruně nápisová páska: FRANCISCVS ANTONIVS FRANCK ME FVDIT PRAGAE, a při ní stilisovaný rozvilinový ornament. Na plášti drobný relief sv. Barbory. Pod ním nápis: SWATA PANNO BARBORO MVCzeDLnICze kRISTA GEZISSE PROSSIS ZA NAS. Na protilehlé straně reliefy sv. Jana a Pavla; pod nimi: LATERALES CAMPANAE FVSAE || SVB IOANNE ROCHO CRVNZEL || PAROCHO HICCE PROSICENSI. Při dolejším okraji opakuje se hořejší ornament, ale zdrobnělý; v předu vložen mezi něj otisk medaile s reliefem sv. Antonína Pad.

Při cestě z Prahy před osadou na hranolovém sloupu velmi dobře z kamene tesaná »PIETÀ« barokní (viz obr. 312).

U okresní silnice pod obcí zajímavá »BOŽÍ MUKA« z prvé polovice XVII. stol. Na hranolovém, nárožními lisenami a slepými arkádami ozdobeném vysokém podstavci uprostřed hladký, nahoře prsténcem obepjatý sloup, nesoucí hranolovou kapličku s výklenkem (viz obr. 313).

Obr. 313. Prosek. Boží muka.

Přeboje (Předboj).

V. Honejsek. Z dějin nepatrné části vesnice I. 101.

V místech zvaných »na Bezdězích« u nádraží Kojetického hroby se skrčenými kostrami. Pam. arch. XV., 401—403.

TVRZIŠTĚ »na parkáně« zvané, na jihozápadním kraji vesnice; plochá, topoly kolkolem posázená prostora se tří stran vodou obklopená. Tvrziště má podobu nepravidelného čtverce: strana severní měří 22 *m*, východní, západní a jižní po 25 *m*. Na jižní straně souvisí tvrziště s pevnou zemí; na západě jest rybník as 30 *m* v průměru měřící, jehož 6 *m* široký výběžek chrání tvrziště na severu, a výběžek 5 *m* široký na staně východní. Při okrajích nepatrné stopy zdí, jež kolmo do vody spadají. Do hloubky pod hladinu vodní měří 34 *cm*, nad vodou cca 1 *m*. Zdivo skládá se z kamene lámaného (z části černý křemenec, z části pískovec), maltou spojovaného.

Přemyšlení.

Rozsáhlá osada praehistorická. Srvn. Pam. arch. XII., 44. Pohřebiště se skrčenými kostrami. Pam. arch. XVIII. (1898), 34. Nalezeny tu nástroje kamenné, mlaty a sekyry, bronzový nožík, kruhy z dutých polokoulí a p. Pam. arch. XII., 122, 419, 453 a 470. Popelovité jámy. Pam. arch. XIV., 517. V nich nalezeny: střepy nádob, bronzový srp, palstav, jehlice, zlomky spon, náramky, udice, korále, kamenné mlaty, kostěná šídla. Katalog retrosp. výstavy str. 4, čís. 54—56 a 57. R. 1893 objeven v cihelně dvojitý hrob. Pam. arch. XVI., 360—362. O kulturních vrstvách a jamách zdejších viz Pam. arch. XVIII., 34—40. Srov. Verhandlungen der Berliner anthropolog. Gesellschaft 1878, str. 369. Šnajdr, o. c. 58.

O zříceninách zde se nalézavších píše Schaller r. 1788: ». . . mit einem verfallenen Schlosse, darinn noch heut zu Tage ein nach gothischer Art gewölbtes Gemach anzutreffen ist« (Topographie X., 267). Fr. A. Heber, »Přemislin« v »Böhmens Burgen« I., č. 28.

Obr. 314. Přemyšlení. Socha sv. Václava.

SOCHA SV. VÁCLAVA. Na hranolovém trnoži vysoký, štíhlý, hladký sloup s korintskou hlavicí, na níž stojí kamenná socha sv. Václava. Pěkná práce z druhé pol. XVII. stol. (Obr. 314.) R. 1900 přenesena byla do Klecan a postavena před kostelem.

Radonice.

O praehistorickém pohřebišti viz zprávu V. Hejtmánka v Pam. arch XIII., 284—285. Kneidl, o. c. 448.

Rudeč.

Heber, o. c. VI., 504; Prášek, o. c. 131—133.

Bývalá TVRZ na okrouhlé výspě při břehu labském. Nepatné zbytky její bylo viděti ještě v letech čtyřicátých minulého století. Stávala na prázdném prostranství uprostřed nynější dědiny. V polozřícených budovách sousedícího statku možno spatřovati zbytky její umělecky ovšem zcela nevýznamné, dodnes ještě se zachovavší.

Stával tu též již od XIV. stol. MOST, jenž zanikl beze stopy v dobách pozdějších.

Satalice.

Schaller X., 250.

MEŠNÍ KAPLE SV. ANNY barokní, z prvé polovice XVIII. stol. Obdélníkové staveníčko, osvětlené s obou stran (po páru) obdélníko-

vými, segmentovitě zaklenutými okny. Průčelí jest v půdorysu v před málo prohnuto, po stranách pilastry s římsovými hlavicemi a nahoře profilovanou širokou rovnou římsou ozdobeno. Nad průčelím nizounká hranolová vížka, zděná, s malou cibulovitou bání; po stranách průčelí při rozích kamenné barokní vásy. Na místě presbytáře polokruhové apsidovité zakončení. Strop plochý prkenný. Stěny uvnitř rozčleněny třemi páry prostých pilastříků. V pozadí prkenná dobrá kruchta.

Oltařík ozdobený střídmými rozvilinovými řezbami a zcela nevýznamným oltářem, neskytá nic pozoruhodného.

Na vížce dva drobné zvonky; větší (z r. 1741.) ozdoben jest dvěma hrubě odlitými reliefy světců, barokními festonky, letopočtem a písmenami G · F · A · Z · DE : CH :; druhý hrubý, novější, bez ozdob.

Skorkov.

Schaller X., 314; Sommer XII., 269; Prášek, o. c. 114; Kneidl 452.

FILIÁLNÍ KOSTEL SV. JANA KŘTITELE (ve XIV. století farní). Orientovaná drobná stavba (půdorys na obr. 315), presbytář a část lodi ze starého kostela přechodního, západní část s průčelím z konce XVIII. stol.

Presbytář téměř čtvercový (3·98 *m* šir., 4·5 *m* dlouhý, 4·5 *m* vys.) do kříže zaklenutý. Klenba jest kamenná. Žebra 26 *cm* vysedající jsou 20 *cm* široká; hrany jejich jsou velmi silně sříznuty a mělounce žlábkovány. V koutech za oltářem jsou 1·05 *m* nad nynější podlahou osazena na polygonálních konsolách, jež mají nahoře tvar hranolu, dole v jehlanec sříznutého. Svorník hladký.

Za oltářem původní okno 76 *cm* šir., 1·12 *m* vys. Jsou to vlastně dvě úzká, nahoře neúplným hrotitým trojlistem zakončená okénka vedle sebe, a mezi hroty jejich nahoře malé okénko kruhové. Špaleta jest překlenuta stlačeným segmentem (viz obr. 316). *) Druhé původní okno (o jediném jen dvojnosu) patrno dosud ve stěně jižní.

Triumfální oblouk (rozpjetí 3·45 *m*, výška 3·72 *m*) je půlkruhový a má do lodi pravoúhlý ústupek; dole spočívá na 55 *cm* vysokém trnoži, jenž na hořejší sříznuté hraně jest žlábkován.

Loď obdélníková, 7·25 *m* šir., 8·61 *m* vys., nic pozoruhodného nevykazující. Okna jsou obdélníková, nahoře půlkruhem uzavřená. Strop plochý.

Zevně jsou stěny lisenami dělené. Na střeše vížka plechem obitá.

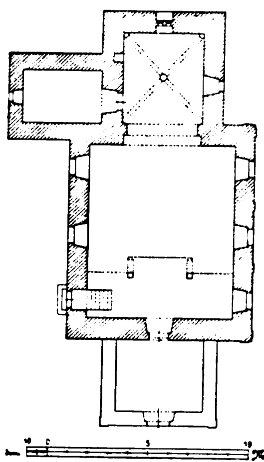
V presbytáři barokní oltářík: akanthové rozviliny rámcují soudobý obraz sv. Jana kážícího zástupu na poušti. V rozvilinách drobné oválové medaillonky s obrázky světců. Pod obrazem na desce nápis:

---

*) Kamenné (pískovcové) pažení ve zdivu osazeno lícem do vnitř kostela.

Tento Oltarz geſt wyzdwižen ke czti a chwale Nerozdilne Trogicze Bozy Rodiczky Bozy Mariae | Panny a Swateho Jana Křztitele Nakladem Vrozeneho a Statecžneho Rytirze Pana Balthazara z Ottenfeldu G. M. Czy. | Panſtwi Brandegſkeho a Przerowſkeho dobrze zaſlaužyleho fforzſſtmiſtra a Urozeny Pani Doroty rozeny Halankowy milych | Manželuw k wieczny Pamatcze. Za duchowenſtwi Cztihodneho Knieze Pana Leopolda Pola ffararze Przedmierzyczkeho. | Rodicze Rozdialowſkeho w Letu 1704 dne 20 Maij.

Zvonice opodál kostela, hranolová, s dvěma renaissančními okny v každém boku, cibulovitou bání přikrytá. Stěny jsou lisenami děleny na dvě obdélná pole. Nahoře býval letopočet 1698.

Obr. 315. Skorkov. Půdorys kostela.

Obr. 316. Skorkov. Okénko v kostele.

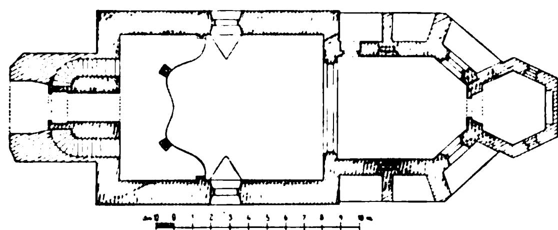
Zvony:

1. 0·95 *m* prům. i výška. Ucha karyatydová. Nahoře kolkolem nápis (v něm jako dělítko ruka): »SWITEZIL LEW Z POKOLENI IVDA IEŽISS NAZARETSKI KRAL ZIDOWSKI ✢ VTIKEGTE STRANI PROTIWNE.« Nápis tento jest olemován nahoře velmi sličným ornamentem rostlinným, dole pak vlysem skládaným z karyatid, z nichž místo nohou rozbíhají se voluty vybíhající v dračí hlavy. Na plášti orámovaný nápis: ZA SSTIASTNEHO PANOWANI | CISARZE A KRALE LEOPOLDA | Z NAKLADV·ZADUSSI SKORKOW | SKEHO SLIT GEST ZWON TEN | TO LETA PANIE 1692. Na protilehlé straně císařský znak.

2. 0·58 *m* prům. i vys., výzdobou podobající se zvonu č. 1., patrně od téhož zvonaře, nepochybně *Jana Pricqueye* (srvn. Bareš, Zvonaři a konváři Mladobolesl. sl. 65.—66.). Ucha karyatydová. Nahoře vavřínový pletenec. Nápis (v němž jakožto dělítko vyskytuje se ruka): »Z NAKLADV OSADNIKVW PRZI ZADVSSI SKORKOWSKIM SLIT GEST ZWON TENTO.« Na plášti: V MLADE BOLESLAWI LETA PANIE 1692 BOZE ✢ IEZISSI ✢

MARIA ✠ RACTE BIT SWIETA OCHRANA. Na plášti reliefy sv. Jana Křtitele, Floriana, Václava a Vojtěcha.

3. 0·75 *m* v prům., 0·65 *m* vys. Na uchách šklebící se masky. Při koruně v pěkném bohatém páskovém pletivu nápis: GOS MICH NICOLAVS LÖW IN PRAG ANNO 1658. Jinak zcela hladký.

Obr. 317. Sluhy. Půdorys kostela.

Při hospodské budově staré rozsáhlé sklepy vinné ve skalnatém břehu Jizery vyhloubené.

Sluhy.

Schaller X., 253; Sommer XII., 313; Prášek, o. c. 154—156; Kneidl 456.

TVRZ zašla ve válce třicetileté a byla roku 1658 již úplně v rozvalinách. Na jejím místě vystavěna roku 1780 sýpka.

FARNÍ KOSTEL SV. VOJTĚCHA, stavba původně gotická, barokně upravená, posléze r. 1899 renovovaná. (Viz půdorys na obr. 317. a pohled vnější na obr. 318.)

Zevnějšek prostý; profilovaná římsa podstřešní jest nad okny prohnuta.

V předu nízká čtyřboká věž; štítové vyzdívky jdou v průčelí ke zdivu věže.

Presbytář 7 *m* dl., 5·48 *m* šir., třemi stranami osmiúhelníka zakončený, v rozích opěrnými pilíři opatřený. Klenba valená. Okna jednak obdélníková, segmentem překlenutá, jednak elliptická.

Obr. 318. Sluhy. Kostel sv. Vojtěcha.

Vítězný oblouk segmentový, na obou stranách seříznutý tak, že profil jeví část osmibokého hranolu.

Loď 10·95 *m* dl., 7·8 *m* šir., dvěma okny v bocích osvětlená, z prken imitovanou valenou klenbou opatřená.

Oltář nový. Nad ním veliký barokní rámec v němž obraz sv. Vojtěcha, z kostela Vintířovského (Winternitz) u Žatce sem přenesený

a *Škrétovi* připisovaný. Jest to práce Jana Jiřího Heintsche. Světec v ornátě biskupském s mitrou na hlavě; v levici drží berlu biskupskou, pravicí žehná. Tvář šedým vousem olemovaná zdařile jest podána. Nad světcem vznášejí se andílci držící nad hlavou jeho věnec; výše nad hlavou andílčí hlavinky. Dole v pravém rohu klečící andílek veslo držící. V levo kanellovaný sloup. Pozadí temné; v něm drobný, nezřetelný výjev. Celkem shoduje se obraz tento co do komposice a některých jednotlivostí se Škrétovým obrazem sv. Vojtěcha v kostele Týnském v Praze (viz reprodukci jeho v »Albu Svatovojtěšském« l. 24). Dle tohoto obrazu Škrétova provedl patrně Heintsch svoji malbu.

Obr. 319. Sluhy. Náhrobník č. 1.

Za presbytářem přistavěna šestiboká sakristie.

Náhrobní kameny do vnější zdi sakristie zazděné:

1. 1 *m* šir., 1·89 *m* vys. mramorový, pěkně tesaný. Nápis na kraji: Die ẹdle viel Ehren und Thugentreiche Fraw Mar | garetha Wilkin gebohrne Hirschbergerin von Königshan ist in Gott seliglich entschaf | fen den 11. Aprilis frue Zwischen 7 und 8 vhr | Ano 1618 got verleiche ihr eine fröliche Aufferstehung zum Ewigen Leben Amen. (Viz vyobrazení 319.)

Uprostřed v obdélníkové kartuši nápis: 2 Timoth 4 | Ich hab einen guten kampf gekempftet | ich hab den lavff vollendet ich hab glau | ben gehalten hinfort ist mir beygelegt | die kron der gerechtigkeit welche mir der | herr am Jenem tag der gerechte Richter | geben wirdt nicht mir, aber allen sond | ern auch allen die seine Erscheinung lieb haben. Nad tím dva znaky: v jednom orličí hlava, v druhém lev; pod nápisem rovněž dva znaky: v jednom tři rosetky, ve druhém tři kosočtverce; na helmici posledního znaku tři ryby.

2. 0·43 *m* šir., 0·78 *m* vys. Nápis na okraji: Leta 1599 pochowana | gest tuto drzerka Wroz. Pana Karla | Hollana z Bilegowa ge | ne Barbora... Uprostřed malá postavička oděná rubáškem, držící květinu; u nohou znak s kolmo stojící střelou.

Zvonice na návrší u hřbitova (zděná, hranolová).

Zvony: 1. 0·79 *m* šir., 0·76 *m* vys. Nápis: LETA MDXCVI (1596) KE CTI A K CHWALE PANV BOHV OTCI TENTO ZWON GEST SLIT I GEHO SYNV MILEMV I DVCHV SWATEMV. Na plášti malý krucifix s malými polovypuklinami na stranách.

2. 0·835 *m* šir., 0·63 *m* vys. Nahoře barokní ornamenty. Na plášti dvě polovypukliny světců, dále nápis: A 1758 VBERGOSSEN V. I. DITTRCH IN PRAG | ZU EHREN DES H. ADALBERTI WENCESLAI | VNDT ANDEREN H. LANDESPATRONEN a znak s opisem: COLLATOR A · I · C · V · L · R · K · M · C · V · K · B · C . R ·

Obr. 320. Stránka. Ostění okna.

Stránka.

Prášek, o. a. 48—50.

KMETCÍ DVŮR stával v místech nynějších čísel pop. 35, 36, 16 a 29. Bývala to výstavná budova z počátku XVI. stol., z níž se jen některé nepatrné zbytky zachovaly.

Oblouk brány půlkruhový nepravidelný.

Hořejší část okenního ostění pozdně gotického, velmi ušlechtilé formy, jež v rozích mnohonásobně se protínajícími pruty jest ozdobeno (viz obr. 320). Kamenná deska nápisová, nad oknem tímto se nalézavší, zazděna jest nyní ve zdi stodoly (na obraze našem umístěna na bývalé svoje místo). Čte se na ní: Leta božiho M°v°xxx | bartoss hospodarz ¦ toho czasu byl a lidm | ila manžielka geho | wyerzjcij w Krysta Pa[a]. Nad ostěním samým čte se dále: a wondrak Syn gegich W. Po stranách hořejších rohů ostění vytesána písmena »b« a »L«.

Obr. 321. Stránka. Pažení dveří.

Dvéře 1·10 *m* šir., 2·14 *m* vys. s rovným nadpražím, bohatě profilované (viz obr. 321), přeneseny byly do Brandýsa, kdež nyní při č. p. 9 za vchod zahradní slouží.

Strunkovice.

Kneidl, o. c. 211

Zaniklá tvrz u Velkých Čakovic.

Svémyslice.

Schaller X., 298; Sommer XII., 265; Prášek, o, c. 178—180; Kneidl 468.

Obr. 322. Svémyslice. Kostel sv. Prokopa.

FARNÍ CHRÁM SV. PROKOPA již ve stol. XIV. připomínaný. Na místě původního kostela vystavěn byl roku 1776 od základu kostel nynější. Jest to prostá, ale úhledná barokní stavbička se čtvercovým presbytářem s rohy zaoblenými. Celá stavba spočívá na trnoži z pískovcových kvádříků zbudovaném. Hrany ozdobeny lisenami. Pod střechou obíhá profilovaná římsa. Průčelí oživeno jest pilastry s římsovými hlavicemi a nahoře zprohýbaným barokním štítem. Nad presbytářem lucernovitý, plechem pobitý sanktusník. (Viz pohled vnější na obr. 322.)

Presbytář i loď klenuty plackovou klenbou, pod níž obíhá silně vyložená profilovaná římsa podepřená nárožními pilastříky, jež mají profilované sokly a místo hlavic štítkové, dole zaokrouhlené ozdoby s třemi kolmými vyhlubeninami. Okna veliká obdélníková, půlkruhem zakončená.

Z nábytku kostelního vynikají toliko dva boční oltáříky dosti sličných forem pozdně renaissančních. Oblé sloupky na hranolových trnožích stojící a korintskými hlavicemi opatřené nesou rovné kladí vybíhající po stranách v segmentové římsové úseky. Vedle sloupků táhnou se zevně bohaté rozviliny. Uprostřed sloupků obraz na plátně ve vkusně řezaném rámci. Mezi hořejšími segmentovými úseky zvedá se vysoký obdélníkový, řezbami ozdobený nástavec s oválovým obrazem uprostřed. (Viz obr. 323.) Oltáře jsou bíle natřeny, sloupky, rámce a řezby pozlaceny.

Obr. 323. Svémyslice. Kostel. Oltář z r. 1691.

Na kartuši v akanthové listy se vyvíjející v predelle oltářní jsou nápisy; na prvním oltáři se čte: »*Leta 1691 tento Oltarž dala matrona Magdalene Svob˜dova Richtarzka Simislcka*«, na druhém: »*Leta 1694 Tento oltarz Wyzdwyzenij Nakladem Slowottneho Muže Wylyma Swobody a Mandaleny Manzelky geho ke czti a chwale Boži.*«

Na hlavním oltáři slušný, ale přemalováním pokažený obraz svatého Prokopa, takto signovaný: »Philippus Leubner Pinxit Reichenbergae A° 1774.« Sv. Prokop v opatském hávu drží na řetěze ďábla; vedle jsou andílkové nesoucí berlu. Nahoře v oblacích poletující andílkové.

Na stěně presbytáře visí 2·03 *m* vys., 1·20 *m* šir. obstojný obraz na plátně »Sv. Rodina«, z konce XVII. stol., přemalováním r. 1877. (F. L. Duchoslav) pokažený.

Socha P. Marie 0·65 *m* vys., z lipového dřeva, líbezného výrazu, s-oděným dítkem na levém lokti. Dobrá renaissanční práce z konce XVI. stol. (Viz obr. 324.)

Křtitelnice empirová, téhož tvaru jako čelakovická, nevýznamná; nohy vybíhají v ptačí spáry, na kotlíku jsou dvě lví masky.

Roucha mešní:

1. na novém rouchu zbytek zeleného, vstřihávaným vzorkem granátovým ozdobeného aksamitu ze XIV. stol.

2. z aksamitu; půda žlutá s roztroušenými fialově červenými větévkami vybíhajícími v žalud a stylisovaný dubový list. Zajímavý textilní vzor renaissanční. (Viz obr. 325.)

Opodál kostela stojí nízká hranolová **zvonice** tvarů ještě renaissančních, jejíž přízemí na straně k cestě obrácené má zazděný renaissančně profilovaný vchod, a bývalo, jak některé stopy tomu nasvědčují, ozdobeno sgraffitovou rustikou. K východnímu boku zvonice přistavěno polygonální schodiště na rozích lisenami ozdobené. (Viz obr. 322.)

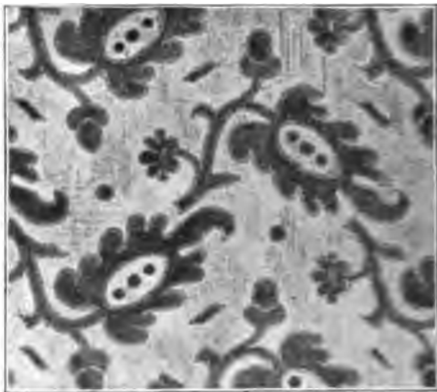
Obr. 324. Svémyslice. Kostel. Soška Madonny.

Zvony:

1. 1·11 *m* v prům., 1·06 *m* vys. Na uchách imitace nýtů. Při koruně nápis o třech řádcích, jež od sebe pruty lístky ovinutými jsou odděleny: Nápis zní: ⊕ ANNO DOMINI MILESIMO QVINGENTESIMO QVADRAGESIMO NONO ⊕ ISTA CAMPANA CONFLATA || AD LAVDEM DEI OMNIPOTENTIS ET BEATISSIME MARIE VIRGINIS ET OMNIBVS SANCTIS ET ⊕ || SANCTI PROCOPI ABBATE PER ME MAGISTRVM STANISLAVM CIVEM NOVE CIVITATE PRAGENSI ⊕. Na plášti obhroublé reliefy sv. Prokopa a Madonny s Ježíškem.

2. 0·96 *m* prům., 0·92 *m* vys. Na uchách páskový ornament. Při koruně věnec kartušových ozdob, mezi nimiž vždy lví tvář; pod tím svislé akanthové listy. Na plášti v obdélném rámci, jenž skládá se z pentličkového vlysu a uprostřed stran okřídlenými andílčími hlavinkami jest ozdoben, nalézá se tento nápis:

LETHA 1630 SLYT GEST ZWON TENTO | KE CZTI A K CHWALE PANV BOHV WSSEMO:| HAVCZYMV BLAHOSLAWENE PANNIE MARIGY | WSSEM BOZYM SWATYM K ZADVSSY A K ZALO | ZIENI SO PROKOPA DO WSY SWEMYSLYCZ. | ODE MNIE THOMASSE FRYCZE ZWONARZE MIE | SSTIENINA MIESTA RAVDNICZE NAD LABEM ZA | STARSSYCH KOSTELNIKV ADAMA STVCHLYKA | ZELENCZE WACZLAWA KVNSTATA Z SWEMYSLYCZ.

Obr. 325. Svémyslice. Vzorek látky na mešním rouchu.

Pod nápisem relief sv. Prokopa a okřídlené postavy sv. evangelistů se symboly. Na protilehlé straně nápis:

KRYSTVS PAN VMRZEL PRO HRZYCHY NASSE (Uprostřed krucifix.) WSTAL ZMRTWYCH PRO OSPRAWEDLNIENI NASSE.

Pod krucifixem orámovaný nápis:

ZALM: XCV
ZPIWEGTE PANV PISEN NOWAV: ZPIWEG=
TE PANV WSSECZKA ZEMIE. ZPIWEGTE
PANV DOBRORZECZTE GMENV GEHO ZWIE=
STVGTE DEN ODE DNE SPASENI GEHO.

Při dolejším okraji reliefy hrajících a zpívajících dětí (vždy po čtyrech proti sobě).

3. 0·68 *m* průměr i výška, od téhož mistra. Nahoře pentlicový ornament, pod ním řada akanthových listů a orámovaný nápis:

ZALM XCIV
PODTE WESELME SE HOSPO=
DINV. RADOSTNIE ZPIWEGME
BOHV SPASITELY NASSEMV.

Pod tím drobný relief sedící Madonny s Ježíškem, před nímž klečí sv. Jan.

Na protilehlé straně nápis:

SLYT GEST OD TOMASSE
FRYCZE ZWONARZE W MIE=
STIE RAVDNICZY NAD LA-
BEM LETHA - 1630 -

Při dolejší obrubě řada akanthových listů.

Kalich 0·225 *m* vys., stříbrný, zlacený. Noha ozdobena obhroublým barokním ornamentem. Na pateně vyryto: *Illmus Dnus Ladislaus De Szent Ivány Incliti Reg. Jór-Esterháziani Colonellus et Commendans fieri fecit Anno 1753. Die 13. Julij Egrae.*

Svépravice.

Na konci vesnice směrem ke Xaverovu polozřícená vrata nádvorní, z kamene v půlkruh klenutá, ozdobená na vnější straně hojným renaissančním rýsováním na omítce (motivy rostlinného ornamentu). Zcela však pokaženo.

Svrčovice viz Cvrčovice.

Šestajovice.

Schaller X., 227; Sommer XII., 328; Prášek 185—186; Kneidl 473.

»Ve Struhách« směrem k Běchovicům nalezen úlomek mlatu kamenného (chová se ve škole). »U jezírka« na mírném svahu nalezen úlomek pazourkového nástroje.

»V soudném«, západně při vsi naléză se rozsáhlé pohřebiště z doby prvokřesťanské: kostry zpříma na znaku na podloženém prkně ležící uloženy jsou parallelně podle sebe v mělkých hrobcích a plochými kameny přikryty.

TVRZ zde stávavší zanikla beze stopy. V poloze nynějšího dvorce často se již udeřilo na staré hmotné zdi a sklepení, nepochybně zbytky to bývalé tvrze.

Na návsi na oblém sloupci drobný křížek ze XVII. stol.

Při cestě do Jiren pískovcová barokní socha sv. Isidora v životní velikosti na hranolovém profilovaném podstavci, řemeslné práce.

Toušeň.

Schaller X., 293; Sommer XII., 264; Heber I., 223; Prášek, o. c. 50—54; Kneidl 481.

Východně při osadě mezi silnicí a bývalým řečištěm labským poloha zvaná »Na hradištku« jako rozhlehlá plochá výspa místy až 30 *m* nad hladinu řečiště se vypínající; zjištěno tu bývale hradiště. Dosud jest znatelný příkop, jenž polohu tu na dvé rozděluje. Nalezen tu zlomek silné tuhové nádoby typu Vyšehradského, střep s ovaleným krajem a různé jiné střepiny. Pam arch. XV. (1891), 368.

V cihelně za hřbitovem popelovité jámy. Ibid. 402.

U Toušeně nalezeno r. 1873 bronzové spínadlo. Šnajdr o. c. 28.

TVRZ ještě v XVI. stol. z části obydlená, byla nepochybně teprve r. 1639 od Švédů zbořena. Za doby Schallerovy na sklonku stol. XVIII. zbyly z ní již jen »nepatrné« stopy. R. 1843 viděl Heber ještě základní zdivo a příkopy. Stávala v místech nynější zahrady při ville č. p. 87, těsně při břehu Labském, kdež dosud dobře jest patrno okrouhlé tvrziště i část příkopu jej obkličujícího.

Na téže zahradě tři velmi vkusné barokní vásy zahradní z pískovce tesané v podobě hojně zprohýbaného a kalichovitě vydutého polygonálního hranolu a čtvrtá vása empirová, též pískovcová, jakož i dvě drobné sošky pískovcové, rokokové — asi Herakles a Aeskulap v podobě dětské. Patrně z Prahy sem při stavbě villy (1873) přeneseno.

V těsném sousedství s bývalou tvrzí zbytky renaissančního MLÝNA (nynější č. p. 30 a 31), jehož stěny celé byly pokryty obdélníkovým (s vkládanými stínovými kosočtverci) rýsováním. Nad jedním ze vchodů zazděna kamenná koule praková.

DŮM č. p. 40, jednopatrový (bývalý zájezdní hostinec), bohatě členěného půdorysu, s klenutým vjezdem do dvora, dřevěnou pavlačí a silnými

opěráky na straně východní, zbudován r. 1760. Při všech nárožích lisenové ozdoby, jimž jakož i vjezdu dvornímu dostalo se po vyhoření r. 1810 empirových ozdob (pletencové guirlandy, korunované znaky řeznické a p.). R. 1901 náhražena mansardská střecha krytem plochým.

Při tomto domě kamenný KŘÍŽ velmi vkusně z pískovce vytesaný, c. 4 *m* vysoký: na čtyřbokém, hojně zprohýbaném soklu štíhlý čtyřboký zúžující se sloup zakončený pajonskou hlavicí, jenž nese drobný kříž (též z kamene) s kamenným drobounkým korpusem. Postaven též r. 1760.

Obr. 326. Troja. Pohled na zámek.

KAPLIČKA SV. FLORIÁNA na návsi, drobná (c. 2·5×3·5 *m*) valeně s dvěma výseky nad okénky sklenutá, opírá se o zvonici věžovitou, šindelovou, lucernou korunovanou bání přikrytou. XVII. století. Zcela nevýznamno. Z vnitřního zařízení zmínky zasluhuje toliko cínová kropenka baňatá s *s*-ovitým držadlem, jehož čepy se pohybují ve dvou na baňku naletovaných pěkně odlitých andílčích hlavičkách. XVIII. stol.

KOSTELÍK SV. FLORIANA zbudován r. 1888—9.

Troja.

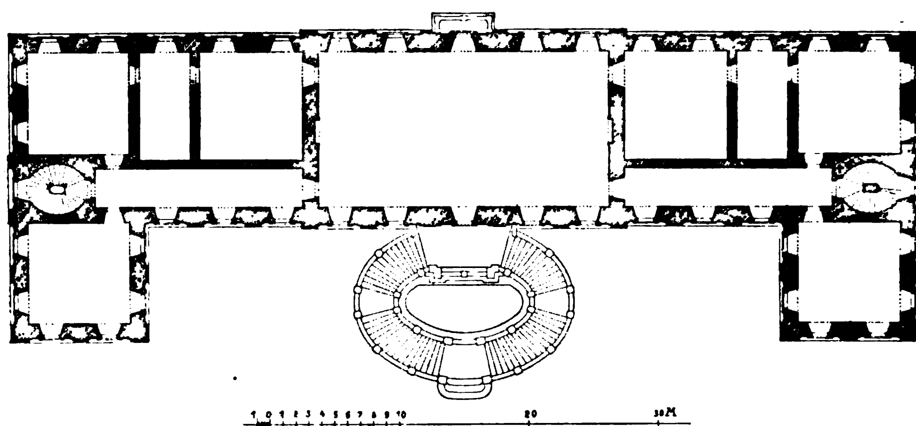
Schaller X., 242; Jul. M. Schottky »Prag, wie es war und wie es ist« 1832 II., 392—394; Sommer XIII., 185; A. Balšánek, »Zámek Troja« ve »Světozoru« XXVIII. (1893). 22 s vyobrazeními na str. 20 a 21; Jan Herain tamže str. 34—35.

Kolem zámku nalezeny nádoby a bronzy. Časopis Českého Musea 1842 a 1846. Roku 1869 nalezeno na vinici »Černohouska« 5 popelnic dvouuchých. Na vinici »Lis« nalezl Fr. Patera téhož roku popeliště. Pam. arch. VIII., 630. Srvn. Šnajdr, o. c. 59.

ZÁMEK vystavěný v letech 1683—1695 nákladem Václava Vojtěcha hraběte Šternberka. Nádherná stavba barokní (viz pohled na obr. 326, půdorys na obr. 327).

Půdorys jeví se jako obdélník 70 *m* dlouhý a 14·9 *m* šir., k němuž v předu při koncích přiléhají dvě čtvercová křídla 10·6 *m* široká a 8·85 *m* v před vystupující.

Střed budovy, jen nepatrně jako risalit v půdorysu v šíři 25 *m* v před vystupující, jest dvoupatrový. Průčelí jeho o pěti osách rozčleněno jest hladkými pilastry jdoucími oběma patry a zakončenými hlavicemi složenými ze tří akanthových lupenů, dvou rohů hojnosti a z prohnutého uprostřed osmipaprskovou hvězdou šternberskou ozdobeného abaku. Na hlavicích spočívá nízká attika hladkými lisenami dělená a zubořezem pod-

Obr. 327. Troja. Půdorys zámku.

loženou římsou zakončená. Okna druhého poschodí jsou obdélníková, prostým profilovaným ostěním obložená; pod každým z nich jest římsa při obou koncích podložená triglyfovitými konsolkami, mezi nimiž táhne se volutová výplň štuková. Okna v prvém poschodí jsou rovněž obdélníková; dvě z nich jsou nahoře ozdobena trojúhelníkovým, dvě segmentovým římsovým štítkem.

Uprostřed prvého poschodí jest ozdobný portál s rovným nadpražím. Po obou stranách stojí oblý polosloup s pilastrem sdružený a pokrytý abakem, jenž jest rohem v před natočen. Na abacích sloupků těch spočívá hranolový nástavec ozdobený triglyfy. Nejvýše jest římsa po stranách trojúhelníkově zalomená a uprostřed segmentovitě mocně v před vystupující a mohutnou konsolou, na níž hvězda jest vytesána, podložená. Na této římse mezi válečnými trofejemi sedící socha Victorie, jež v levici vzhůru vztažené meč drží a pravicí pochvy mezi trofejemi se chápe. V pravo u nohou jejích lev, před nímž sedí beránek. V nadpraží vytesán letopočet 1695.

K hlavnímu tomuto portálu vede velikolepé schodiště před průčelím vystavěné (viz na obr. 328 pohled z předu a na obr 329 pohled perspektivní). Půdorys jeho tvoří ellipsa, jejíž největší průměr měří 16·9 *m*. Ve dvou ramenech táhnou se podél ellipsovité terrassy schody vzhůru. Po obou stranách jsou opatřeny vkusnou ballustradou. Hranolové vyzdívky, dělící ballustradu v několik oddílů, ozdobeny jsou sochami. Zevnější balustrada jest nejníže z obou stran vstupu ozdobena rovněž velikými sochami: v levo socha nahého vousatého muže, držícího na pravé ruce nahé dítko, jež k němu se tulí (nepochybně Seilenos malého Baccha chovající); v pravo socha Baccha v podobě bezvousého jinocha, ověnčeného hrozny a oděného koží tygří; u jeho nohou spočívá na zemi dětská postavička s otevřenými ústy. Na ostatních hranolových vyzdívkách zevnější balustrady busty mužské i ženské v antických krojích, některé s helmami na hlavách. Vnitřní balustrada ozdobena jest nejvýše před hlavním portálem v pravo sochou Joviše metajícího blesky, v levo sochou Athény v pose bojovné. Na balustradě od sochy Jovišovy dolů vedoucí jsou tyto sedící sochy: 1. Hefaistos zbraně kující (u jeho nohou přílba a děla), 2. Poseidon, jenž oběma rukama trojzub dolů napřahuje, 3. Hades s Cerberem u nohou, 4. Herakles lví koží oděný, oběma rukama veliký balvan metající, 5. nejníže v klidné pose sedící Venuše.

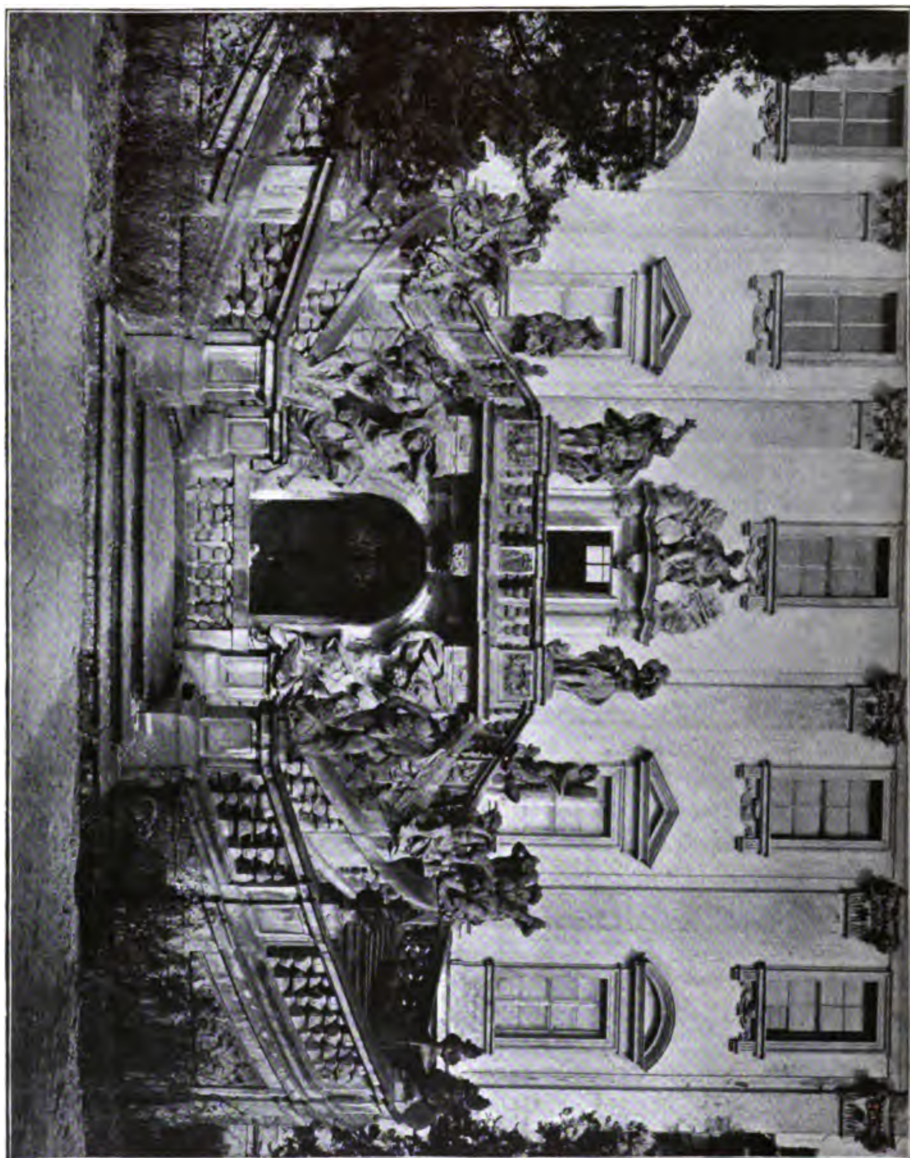
Na balustradě od sochy Athény dolů jdoucí spatřujeme tyto sochy: 1. Apollo s velikým kolem v rukou, maje u nohou lýru a toulec, 2. Arés s přilbou na hlavě, 3. stařec se sukovitým sochorem v ruce, 4. bezvousý muž kladivo napřahující, 5. nejníže v klidné pose sedící Céres. Nejvyšší část schodiště, na němž stojí zmíněné sochy Jupitera a Athény, upraveno jest balkonovitě: uprostřed podpírá ji mohutná konsola, na níž vytesána hlava Medusy, a po stranách nese podstavce balkonu — hranolové a triglyfy ozdobené — postava giganta, zadržujícího řítící se naň balvany. Na dně kašny dva povalení giganti balvany zasutí. Celek představuje patrně gigantomachii. Mezi oběma giganty jest arkáda polokruhově sklenutá, nad ní vlys triglyfy ozdobený; v metopách jeho vytesán letopočet 1689. Na záhybu šatu giganta umístěného pod sochou Athény vytesáno jméno sochaře: »*G. Heerman*«; na balvanu, na němž sedí druhý gigant, vytesán letopočet 1685.

Za střední arkadou schodiště jest vchod do přízemí, uzavřený krásně kutou mříží (viz obr. 330), stavbě soudobou.

V prodloužení dvoupatrového středu táhnou se jednopatrové trakty, z nichž při rozích vybíhají v před křídla rovněž jednopatrová. Façada těchto částí zámecké budovy rozčleněna jest pilastry s jónskými hlavicemi, pod střechou jest táž attika a zubořezem podložená římsa, jako na budově střední.

Uprostřed obou boků zámku zvedají se hranolové věže, jejichž nároží ozdobena jsou pilastry s hlavicemi korintskými. Střechy jejich mají tvar nízkých jehlanů a jsou kryty prejzy.

Ve vysokém středu budovy nalézá se veliký **sál** (22·35 *m* dlouhý a 12 *m* šir.), jenž zaujímá obě poschodí a malbami a la tempera nádherně jest vyzdoben.

Obr. 328. Trojà. Schodiště zámku. (Pohled s předu.)

Stěny rozčleněny jsou malovanými pilastry v dolejší části kanellovanými, s korinthskými hlavicemi. Mezi těmito pilastry jsou na stěnách podélných na dvou pilířích středních vymalovány výklenky se sochami císařů z rodu Habsburského v kroji římských imperatorů; nad nimi kartuše s ná-

pisy a emblemy. Na obou bočních stěnách jsou malby uspořádány na způsob velikých gobelinův přes architekturu stěny zavěšených.

A. Malby na stěně severní:

Obr. 329. Troja. Schodiště zámku. (Pohled perspektivní.)

1. socha Rudolfa I.; nad ním v kartuši nápis: RVDOLPHVS I AVSTRIACVS ROM̃. IMP̃. POST XXIX AÑ INTERREG̃ IMPERAVIT AÑ XVII. OBIIT A. DMCCXCI;

Obr. 330. Troja. Zámek. Mříž ve schodišti.

2. socha Fridricha IV. s podobným nápisem;

3. nad středním vchodem a okny namalovány busty jiných císařů; pod nimi na kartuších příslušné nápisy. Kolem těchto bust nápodobeny malbou bohaté štukové rámce.

B. Malby na stěně jižní:

1. socha Ferdinanda II.;

2. socha Ferdinanda III.;

3. nad okny busty jiných císařů (nad dveřmi Ferdinanda I.) s příslušnými nápisy.

C. Nad podélnými těmito stěnami jsou ony části klenby, jež sprostředkují přechod z kolmých stěn k plochému středu, ozdobeny architektonickými malbami, představujícími galleriové arkady, z nichž různé postavy přes zábradlí jako z oken dolů se dívají.

D. Západní strana stropu (viz obr. 332). Uprostřed na sluneční desce emblem nejsvětější Trojice. Pod ním na oblacích nesených okřídleným lvem, okřídleným býkem, orlem a anděly stojí papež v jedné ruce trojitý kříž, v druhé kalich s ozářenou hostií držící; nad jeho hlavou drží dva andílkové tiaru. Pod tím v pravém rohu v oblacích sv. Petr a Pavel, v levém rohu v oblacích stojící císařovna v hermelínovém plášti, jíž andílek korunu na hlavu staví a jež rukama podporuje jinou kněžnu, ana klečíc dva klíče na rukou vzhůru podává. U této skupiny dole v oblacích dva andílci, z nichž jeden drží znak Habsburský a Uherský. Uprostřed té strany archanděl Michael se štítem a taseným mečem dolů letící.

E. Část klenby mezi stropem a západní stěnou. Malby na ní jsou v souvislosti s vylíčenou malbou nástropní. V arkadové architektuře zápas několika oděnců v kroji římském s Turky. Sem směřuje archanděl Michael na stropě namalovaný. Několik ozbrojených andělů jej tu předchází. Z výklenku, kde zápas zuří, řítí se jeden z Turků s roztaženýma rukama dolů. Stín jeho padá na gobellin na stěně západní namalovaný.

F. Severní část stropu. Skupina vznášejících se andílků, z nichž dva drží v rukou sloupy, kolem nichž vine se blánka s nápisem: PLVS VLTRA.

G. Jižní část stropu: dva andílci, z nichž každý drží znak, oba pak společně vlající roušku s nápisem: AVSTRIA SEQVENTIS ATTVLIT GAUDIA REBUS E CONIVGIO TALI.

H. Východní část stropu. V oblacích anděly nesených sv. Leopold, nad nímž andělé drží pásku s nápisem: S. LEOPOLDVS LVX PROTECTOR AVST. V rohu král Sobieský, u jehož nohou pokoření Turci; pod ním v oblacích andílek držící polský znak a pásku s nápisem: INVICTA POLONIA TRIVMPHANS. V druhém rohu evangelista Marek kleče podává vzhůru oběma rukama na velikém podnosu klíče. V oblacích pod ním andílek držící otevřenou knihu s nápisem: »PAX TIBI MARCE EVANGELISTA ME.«

I. Část klenby mezi stropem a východní stěnou. Nejvýše pod stropem mezi anděly rakouský orel, jejž malý andílek korunuje. Pod tím drží an-

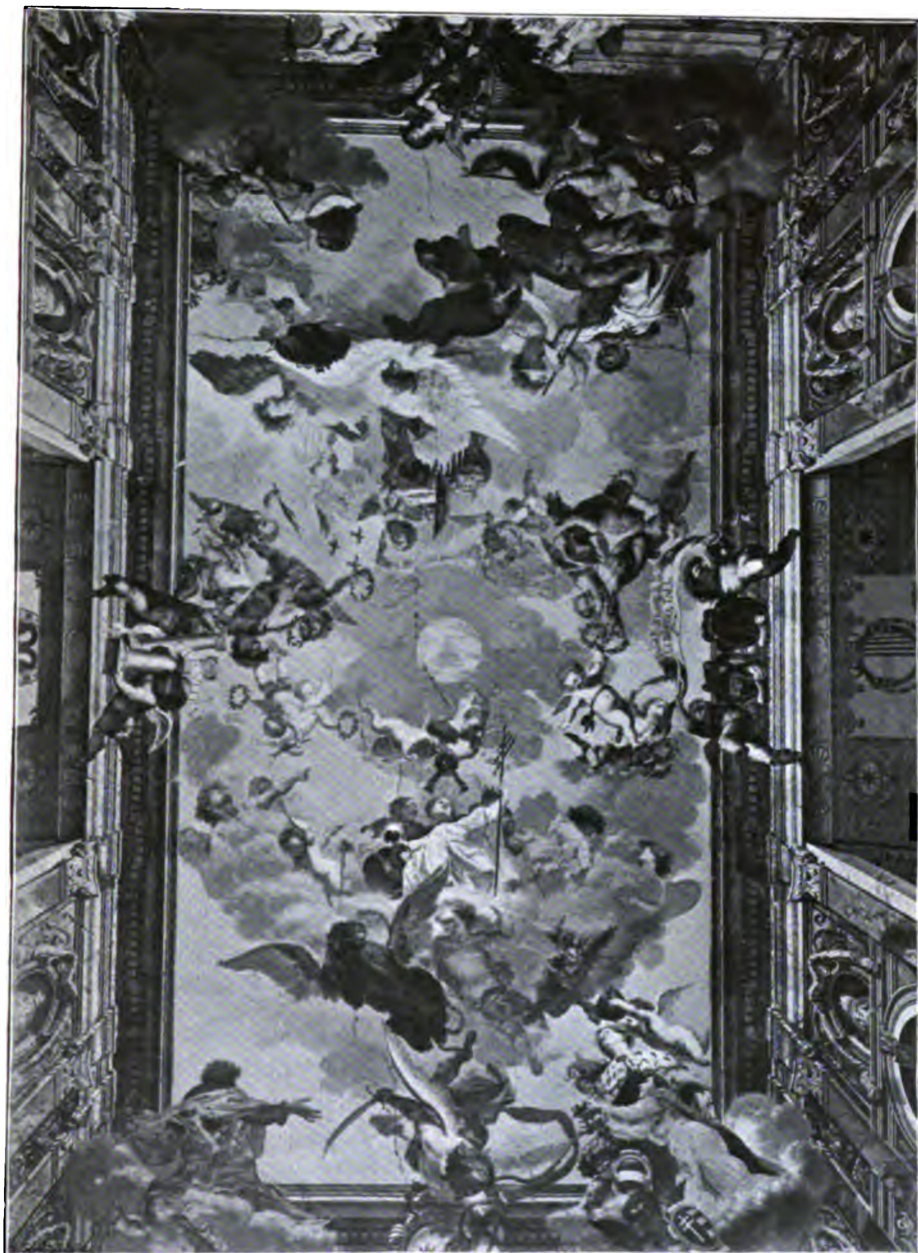
dělé pásku s nápisem: PRETIVM NON VILI LABORIS. V malované architektuře sedí ověnčený imperator, s nímž vojíni po válce se loučí.

Obr. 331. Troja. Veliký sál v zámku.

K. Stěna východní. Malba na způsob gobelinu, představující četnou družinu z lovu se vracející v rouších antických. Dole uprostřed stěny krb nad ním sedící postava spravedlnosti; po stranách postavy sedláků s polním nářadím. Nad postranními vchody andílci držící znak uherský a český.

L. Stěna západní. Hořejší polovici její zaujímá malba imitující gobelin a představující triumfální vjezd císaře Leopolda I. Císař i vojenská

Obr. 332. Troja. Zámek. Malby na stropě sálu.

družina jeho oděni kroji římskými. Nad císařem vznáší se anděl, držící v pravici troubu, na níž zavěšena látka s nápisem: »POTENTISSIMO TVRCARVM VICT. DIVO LEOPOLDO I. ROMAN: IMP: SEMP: AV: AD GLO-

RIOSAM EXPVLSAE E HVNGARIA OTTOMANICAE TYRANNIDIS MEMORIAM EXCELL: WENCESLAVS ADALBERTVS S:R:I: COMES DE STERNBERG HAS TROPHAEAS ET HVNC TRIVMPHVM FIERI IVSSIT.«

Obr. 333. Troja. Krb ve velkém sále zámeckém.

Pod tímto obrazem dole uprostřed stěny mramorový krb, na hořejším ostění tesaným dvojznakem pod společnou korunou ozdobený. Nad krbem malba představující Victorii, ana sedí uprostřed trofejí válečných; po stranách postavy spoutaných Turků. Otvor krbu zakryt malbou na plátně, představující nalezení Mojžíše (viz obr. 333). S obou stran krbu dvéře, nad nimiž vymalováni andílci držící znakové kartuše.

Malby tyto provedl nizozemský malíř *Abraham Godin* v letech 1688 až 1692, jak nápis v jednom rohu síně umístěný hlásá.

Obr. 334. Troja. Hořejší část vchodu do konírny.

Ostatní pokoje zámku, k nimž pojí se domácí kaple v jihovýchodním křídle umístěna, ozdobeny jsou stuccem a malbami nástropními.

V kapli nad oltářem ve vkusně řezaném rámci barokním obraz na plátně »Kristus na hoře Olivetské«. Na ostatních stěnách rozměrné, obstojně malované olejové obrazy (»Kristus klesá pod

křížem«, »Ecce homo«, »Bičování Páně« a j. Jsou vesměs signovány jménem »EQVES FRANC. MARCHETTI PING. 1690.«

Pozoruhodná jsou i rokoková kamna vkusné formy.

V obou věžích zachovaly se dosti dobře malované tabulové stropy, na nichž namalovány výjevy mythologické (»Helios a Aurora«) a malby ornamentální.

Mezi zámkem a Vltavou prostírá se park; ohradní zeď a vchody ozdobeny byly poprsími, jež jen částečně se zachovala. Poblíž fronty zámecké táhne se terrassa zděná, na níž rozestaveny jsou kolossální vásy barokní, pálené z hlíny. Práce současná se stavbou zámku. Většinou jsou značně již porouchány; čtyři z těchto vás uchovány jsou v umělecko-průmyslovém museu pražském.

Obr. 335. Třeboratice. Pohled na kostel.

Také vedlejší stavení zámecká jsou nákladně a ozdobně stavěna. Tak zejména konírny v nádvoří, na nichž se vyskytuje několikráte letopočet 1691. Jest to rozsáhlá místnost překlenutá valenou lunettovou klenbou, jež ozdobena jest malbami mythologickými; zvláště zdařilé jsou postavy faunů provedené v chiaroscuro. Vchod polokruhově sklenutý ozdoben jest pěkně kutým světlíkem a dobře tesanou koňskou hlavou v závěrním klenáku (viz vyobrazení 334).

KAPLE SV. KLÁRY na návrší nad zámkem jednoduché obdélníkové (6·9 *m* šir., 8·2 *m* dl.) staveníčko, nic pozoruhodného nevykazují.

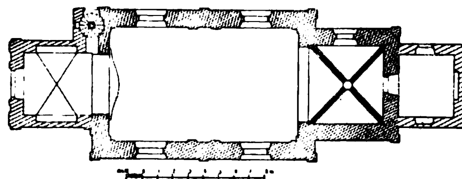
Třeboratice.

Schaller X., 251; Sommer XII., 253; Lehner v »Methodu« XVII. (1891), 27; Frant. Svěcený »Třeboratice« (1898).

FARNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE, již ve XIV. stol. připomínaný. Drobná stavba ranně gotická, zbarokisovaná (viz pohled na obr. 335, půdorys na obr. 336).

Presbytář téměř čtvercový, 4·89 *m* dlouhý, 5·13 *m* šir., do **kříže** zaklenutý. Žebra 16·5 *cm* šir., 21 *cm* vysedající, mají tvar otupeného, na obou stranách mělce žlábkovaného klínu. Vystupují neorganicky z konsol polygonálních, vhloubenými dvojnosými kružbami ozdobených, a sbíhají se v kruhovém svorníku ozdobeném osmipaprskovou hvězdou (viz obr. 337).

Vítězný oblouk v tupém hrotu jedva znatelně zalomený.

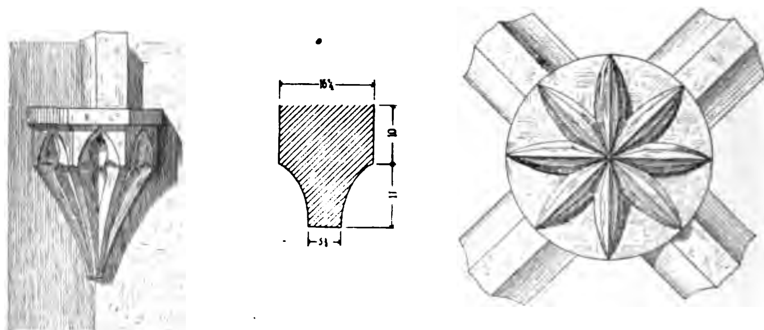
Obr. 336. Třeboratice. Půdorys kostela.

Loď 11·25 *m* dl., 7·48 *m* šir., plochým stropem krytá. Okna obdélníková, nahoře polokruhem menšího průměru uzavřená.

Před průčelím barokní přístavek trojhranným štítem zakončený, obsahující síncc a kruchtu.

Zevnějšek úplně prostý.

Z vnitřního zařízení zasluhuje povšimnutí toliko obraz na hlavním oltáři »Nanebevzetí Panny Marie«, velmi pěkně komponovaný a v koloritu jemně sladěný. Velmi dobrá práce druhé polovice XVIII. století rázu *Raabova*. (Viz obr. 338.)

Obr. 337. Třeboratice. Žebro, konsola a svorník v kostele.

Zvonice poblíž kostela stojící, zděná, hranolová, dvojitou zvonovitou střechou krytá.

Zvony: 1. 60 *cm* šir., 44 *cm* vys. Nahoře mezi dvěma barokními ornamenty nápisový pás se slovy: GOS MICH NICOLAVS LÖW IN PRAGER SCHLOSS ANNO 1688. Na plášti na jedné straně znak, na druhé polovypuklina sv. Jana Evang. s podpisem: S. IOHANNES.

2. 49·5 *cm* šir., 36 *cm* vys. Nahoře řada stojatých akanthových listů; na plášti polovypuklina sv. Jana Nep., písmena F. I. K. a letopočet 1825.

SLAVIBORŮV DVŮR. Hlavní budova jest jednoduché obdélníkové stavení. (Viz půdorys na obr. 349.) Fronta k návsi obrácená jest úplně bez ozdob. Fronta obrácená do nádvoří jest podepřena neforemnými

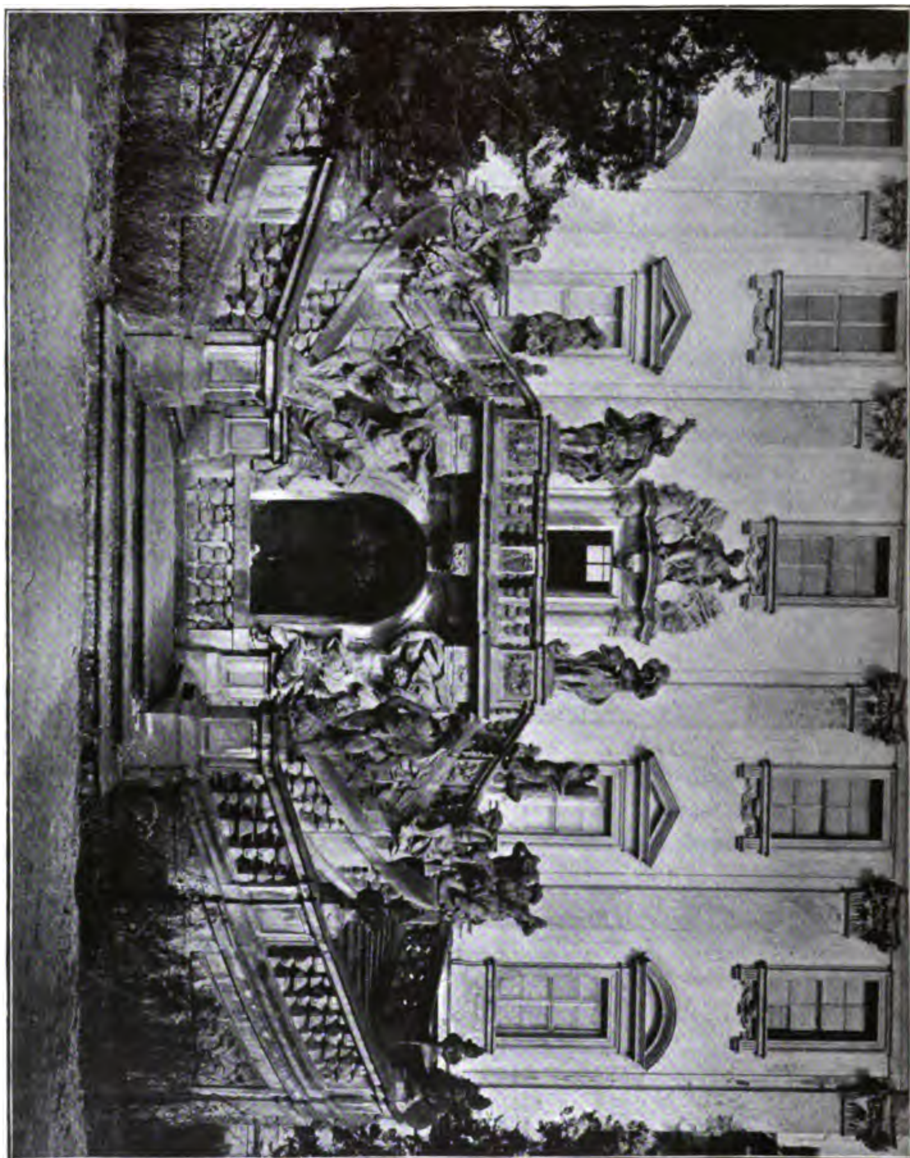

Obr. 338. Třeboratice. Oltářní obraz v kostele.

sešikmenými opěrnými pilíři a ukazuje slabé stopy architektonického pomalování ranně barokního (pod okny balustrady z ellipsovitých článků, mezi okny zelené oblé sloupky a p.).

Ve dvoře naproti této budově jest stará sýpka. Jest to hranolové stavení povalovými stropy ve tři poschodí rozdělené. Na vnějších stěnách

Ve vysokém středu budovy nalézá se veliký sál (22·35 *m* dlouhý a 12 *m* šir.), jenž zaujímá obě poschodí a malbami a la tempera nádherně jest vyzdoben.

Obr. 328. Trojá. Schodiště zámku. (Pohled s předu.)

Stěny rozčleněny jsou malovanými pilastry v dolejší části kanellovanými, s korinthskými hlavicemi. Mezi těmito pilastry jsou na stěnách podélných na dvou pilířích středních vymalovány výklenky se sochami císařů z rodu Habsburského v kroji římských imperatorů; nad nimi kartuše s ná-

pisy a emblemy. Na obou bočních stěnách jsou malby uspořádány na způsob velikých gobelinův přes architekturu stěny zavěšených.

A. Malby na stěně severní:

Obr. 329. Troja. Schodiště zámku. (Pohled perspektivní.)

1. socha Rudolfa I.; nad ním v kartuši nápis: RVDOLPHVS I AVSTRIACVS ROM̃. IMP̃. POST XXIX AÑ INTERREG̃ IMPERAVIT AÑ XVII. OBIIT A. DMCCXCI;

Obr. 330. Troja. Zámek. Mříž ve schodišti.

2. socha Fridricha IV. s podobným nápisem;

3. nad středním vchodem a okny namalovány busty jiných císařů; pod nimi na kartuších příslušné nápisy. Kolem těchto bust nápodobeny malbou bohaté štukové rámce.

B. Malby na stěně jižní:

1. socha Ferdinanda II.;

2. socha Ferdinanda III.;

3. nad okny busty jiných císařů (nad dveřmi Ferdinanda I.) s příslušnými nápisy.

C. Nad podélnými těmito stěnami jsou ony části klenby, jež zprostředkují přechod z kolmých stěn k plochému středu, ozdobeny architektonickými malbami,' představujícími galleriové arkady, z nichž různé postavy přes zábradlí jako z oken dolů se dívají.

D. Západní strana stropu (viz obr. 332). Uprostřed na sluneční desce emblem nejsvětější Trojice. Pod ním na oblacích nesených okřídleným lvem, okřídleným býkem, orlem a anděly stojí papež v jedné ruce trojitý kříž, v druhé kalich s ozářenou hostií držící; nad jeho hlavou drží dva andílkové tiaru. Pod tím v pravém rohu v oblacích sv. Petr a Pavel, v levém rohu v oblacích stojící císařovna v hermelínovém plášti, jíž andílek korunu na hlavu staví a jež rukama podporuje jinou kněžnu, ana klečíc dva klíče na rukou vzhůru podává. U této skupiny dole v oblacích dva andílci, z nichž jeden drží znak Habsburský a Uherský. Uprostřed té strany archanděl Michael se štítem a taseným mečem dolů letící.

E. Část klenby mezi stropem a západní stěnou. Malby na ní jsou v souvislosti s vylíčenou malbou nástropní. V arkadové architektuře zápas několika oděnců v kroji římském s Turky. Sem směřuje archanděl Michael na stropě namalovaný. Několik ozbrojených andělů jej tu předchází. Z výklenku, kde zápas zuří, řítí se jeden z Turků s roztaženýma rukama dolů. Stín jeho padá na gobellin na stěně západní namalovaný.

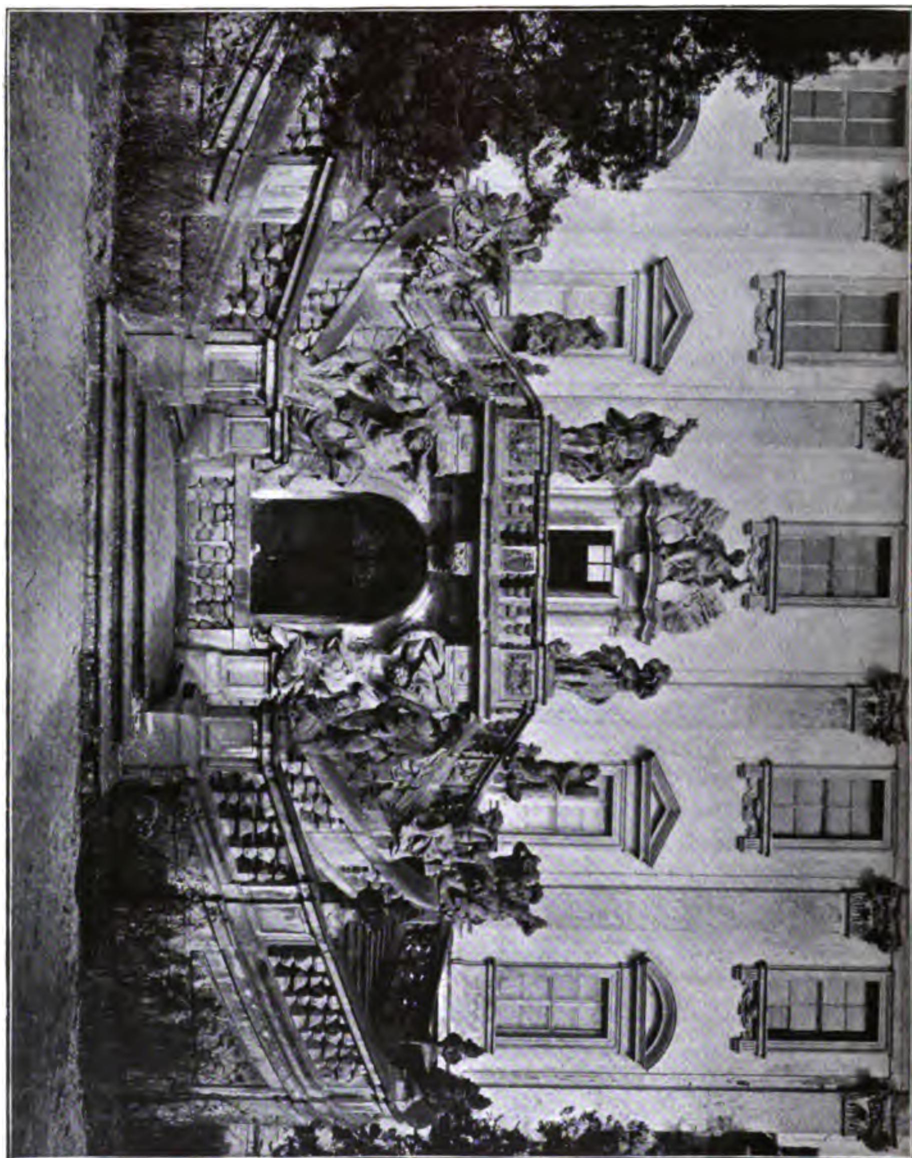
F. Severní část stropu. Skupina vznášejících se andílků, z nichž dva drží v rukou sloupy, kolem nichž vine se blánka s nápisem: PLVS VLTRA.

G. Jižní část stropu: dva andílci, z nichž každý drží znak, oba pak společně vlající roušku s nápisem: AVSTRIA SEQVENTIS ATTVLIT GAUDIA REBUS E CONIVGIO TALI.

H. Východní část stropu. V oblacích anděly nesených sv. Leopold, nad nímž andělé drží pásku s nápisem: S. LEOPOLDVS LVX PROTECTOR AVST. V rohu král Sobieský, u jehož nohou pokoření Turci; pod ním v oblacích andílek držící polský znak a pásku s nápisem: INVICTA POLONIA TRIVMPHANS. V druhém rohu evangelista Marek kleče podává vzhůru oběma rukama na velikém podnosu klíče. V oblacích pod ním andílek držící otevřenou knihu s nápisem: »PAX TIBI MARCE EVANGELISTA ME.«

I. Část klenby mezi stropem a východní stěnou. Nejvýše pod stropem mezi anděly rakouský orel, jejž malý andílek korunuje. Pod tím drží an-

Ve vysokém středu budovy nalézá se veliký sál (22·35 *m* dlouhý a 12 *m* šir.), jenž zaujímá obě poschodí a malbami a la tempera nádherně jest vyzdoben.

Obr. 328. Trojá. Schodiště zámku. (Pohled s předu.)

Stěny rozčleněny jsou malovanými pilastry v dolejší části kanellovanými, s korinthskými hlavicemi. Mezi těmito pilastry jsou na stěnách podélných na dvou pilířích středních vymalovány výklenky se sochami císařů z rodu Habsburského v kroji římských imperatorů; nad nimi kartuše s ná-

pisy a emblemy. Na obou bočních stěnách jsou malby uspořádány na způsob velikých gobelinův přes architekturu stěny zavěšených.

A. Malby na stěně severní:

Obr. 329. Troja. Schodiště zámku. (Pohled perspektivní.)

1. socha Rudolfa I.; nad ním v kartuši nápis: RVDOLPHVS I AVSTRIACVS ROM̃. IMP̃. POST XXIX AÑ INTERREG̃ IMPERAVIT AÑ XVII. OBIIT A. DMCCXCI;

Obr. 330. Troja. Zámek. Mříž ve schodišti.

2. socha Fridricha IV. s podobným nápisem;

3. nad středním vchodem a okny namalovány busty jiných císařů; pod nimi na kartuších příslušné nápisy. Kolem těchto bust nápodobeny malbou bohaté štukové rámce.

B. Malby na stěně jižní:

1. socha Ferdinanda II.;

2. socha Ferdinanda III.;

3. nad okny busty jiných císařů (nad dveřmi Ferdinanda I.) s příslušnými nápisy.

C. Nad podélnými těmito stěnami jsou ony části klenby, jež sprostředkují přechod z kolmých stěn k plochému středu, ozdobeny architektonickými malbami,' představujícími galleriové arkady, z nichž různé postavy přes zábradlí jako z oken dolů se dívají.

D. Západní strana stropu (viz obr. 332). Uprostřed na sluneční desce emblem nejsvětější Trojice. Pod ním na oblacích nesených okřídleným lvem, okřídleným býkem, orlem a anděly stojí papež v jedné ruce trojitý kříž, v druhé kalich s ozářenou hostií držící; nad jeho hlavou drží dva andílkové tiaru. Pod tím v pravém rohu v oblacích sv. Petr a Pavel, v levém rohu v oblacích stojící císařovna v hermelínovém plášti, jíž andílek korunu na hlavu staví a jež rukama podporuje jinou kněžnu, ana klečíc dva klíče na rukou vzhůru podává. U této skupiny dole v oblacích dva andílci, z nichž jeden drží znak Habsburský a Uherský. Uprostřed té strany archanděl Michael se štítem a taseným mečem dolů letící.

E. Část klenby mezi stropem a západní stěnou. Malby na ní jsou v souvislosti s vylíčenou malbou nástropní. V arkadové architektuře zápas několika oděnců v kroji římském s Turky. Sem směřuje archanděl Michael na stropě namalovaný. Několik ozbrojených andělů jej tu předchází. Z výklenku, kde zápas zuří, řítí se jeden z Turků s roztaženýma rukama dolů. Stín jeho padá na gobellin na stěně západní namalovaný.

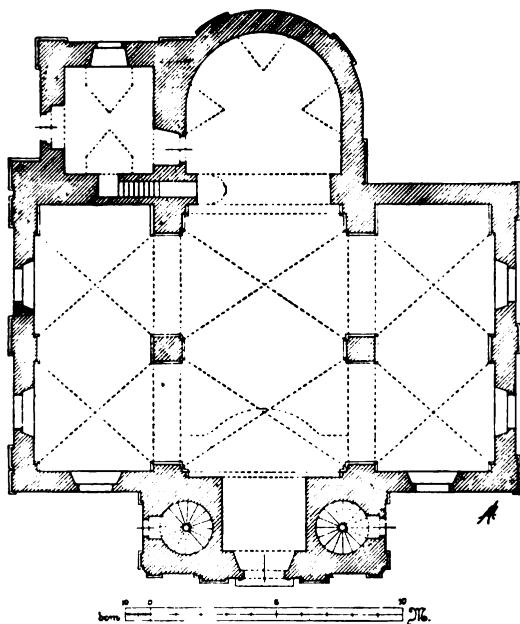
F. Severní část stropu. Skupina vznášejících se andílků, z nichž dva drží v rukou sloupy, kolem nichž vine se blánka s nápisem: PLVS VLTRA.

G. Jižní část stropu: dva andílci, z nichž každý drží znak, oba pak společně vlající roušku s nápisem: AVSTRIA SEQVENTIS ATTVLIT GAUDIA REBUS E CONIVGIO TALI.

H. Východní část stropu. V oblacích anděly nesených sv. Leopold, nad nímž andělé drží pásku s nápisem: S. LEOPOLDVS LVX PROTECTOR AVST. V rohu král Sobieský, u jehož nohou pokoření Turci; pod ním v oblacích andílek držící polský znak a pásku s nápisem: INVICTA POLONIA TRIVMPHANS. V druhém rohu evangelista Marek kleče podává vzhůru oběma rukama na velikém podnosu klíče. V oblacích pod ním andílek držící otevřenou knihu s nápisem: »PAX TIBI MARCE EVANGELISTA ME.«

I. Část klenby mezi stropem a východní stěnou. Nejvýše pod stropem mezi anděly rakouský orel, jejž malý andílek korunuje. Pod tím drží an-

kde okno jest zazděno. Obložení oken tesáno ze zelenavého pískovce. Síla zdi v místech, kde okénka se nalézala, obnáší 0·72 *m*.

Obr. 349. Vinoř. Půdorys kostela.

Loď 10·8 *m* dlouhá, 6·7 *m* široká, opatřena jest křížovou cihlovou klenbou o dvou polích. Po obou stranách rozšířena jest o dvě užší (4·65 *m* široké) a nižší lodi, do nichž otvírá se dvěma půlkruhovými arkádami spočívajícími uprostřed na silném čtyřbokém pilíři. Také postranní tyto lodi opatřeny jsou touž klenbou, jako loď hlavní. Klenba v hlavní lodi opírá se o prosté přístěnné pilastříky s pajonskými hlavicemi štukovými; pilastříky v lodích bočních hlavic nemají.

Triumfální oblouk segmentový.

Presbytář apsidovitý, 5·15 *m* šir., 5·62 *m* dlouhý, patrně na místě staré románské apsidy teprve v době barokní zbudovaný. Klenba valená s lunettami nad okny.

Okna vesměs obdélníková, stlačeným segmentem nahoře uzavřená.

Zevnějšek úplně prostý; průčelí postranních lodí mají barokně prohnuté a barokní kamennou vásou dole ozdobené pološtíty.

Obr. 350. Vinoř. Kostel Povýšení sv. Kříže.

Hlavní oltář, střízlivých barokních forem, má dobrý obraz na plátně »Povýšení sv. Kříže« rázu *Raabova*. Nad bočními brankami řemeslně ze dřeva řezané sochy sv. Václava a sv. Ludmily.

Poboční oltáře, rovněž barokní, ozdobeny lsušně řezanými ornamenty. Obrazy bezcenné.

Křtitelnice mísovitá, z pískovce tesaná, spo-

čívající na profilovaném zprohýbaném podstavci opřeném volutovými příporkami. Víko dřevěné, barokními řezbami a nejvýš soškou, křest Páně znázorňující, ozdobené. Do kamenné nádrže vložen kotlík cínový označený značkou se Staroměstským znakem a písmeny I I D. Vkusná barokní práce.

Empirové sošky sv. Lukáše a sv. Marka z bílého mramoru, 55·5 *cm* vys. (Obr. 351.)

Obr. 351. Vinoř. Sošky sv. Lukáše a Marka.

Čtyři rokokové relikviáře (1·02 *m* vys.) z mědi tepané a zlacené, na dřevěné desce upevněné. Dobrá práce z prostředka XVIII. stol.

Kalichy:

1. Část nodu a kuppa z počátku XVIII. stol. (noha nová), krásně tepané. Na číši v ornamentu motiv beranní hlavy, zpod níž vyčnívají obilní snopky a hrozny. Mezi těmito ornamenty oválové na smaltu malované obrázky, kolem nichž vytepány vkusné rámce s allegorickými sedícími postavami. (Obr. 352.)

2. Na kupě pozdně barokní mezi tepaným dekorem na smaltu malovaný obrázek P. Marie Karmélské. Noha nová.

Ciborium rokokové z mosazi tepané, pozlacené, 30 *cm* vysoké, se všedním dekorem rokokovým; na víku figurka beránka.

Mešní roucho ze žlutého aksamitu, cele poseté většinou stříbrem vyšitými květy. Řemeslný výrobek z poč. XVIII. stol.

Náhrobní kámen do zevnější zdi kostela vsazený, z pískovce. Při okraji nápis toliko z části jen čitelný: Anno d .... genõsa dñã Elisabeth de | krasekam uxor dni Iohñis de Dubecz ~d septima die ante ...... Ve znaku třemen; v klenotu půl koně vztýčeného nad kolčí helmou se spuštěným hledím.

Zvony:

1. 0·87 *m* v průměru, 0·80 *m* vys. s hladkými uchy. Při koruně řada gotických minuskulí beze smyslu seřaděných. (Viz faksimile na obr. 353.) Jinak zcela hladký.

2. Původně roku 1559 *Brikcím* ulitý, přelit od *Diepolda*.

Na návsi před kostelem pískovcová socha sv. Jana Nep. na zprohýbaném podstavci se dvěma andílky, jež nesou kartuše. Nevýznamná práce z r. 1755.

ZÁMEK vystavěný v druhé polovici stol. XVIII. architektem *Františkem Maximilianem Kankou.* *) Pohled viz na obr. 354, půdorys na obr. 355.

Obr. 353. Vinoř. Faksimil nápisu na zvonu č. 1.

Obr. 352. Vinoř. Kalich č. 1.

Půdorys čtvercový (30 *m* šir., 29 *m* dlouhý) s rohy vydutými. Průčelí uprostřed ustupuje čtvrtkruhově vydutými zdmi o 3·5 *m* zpět.

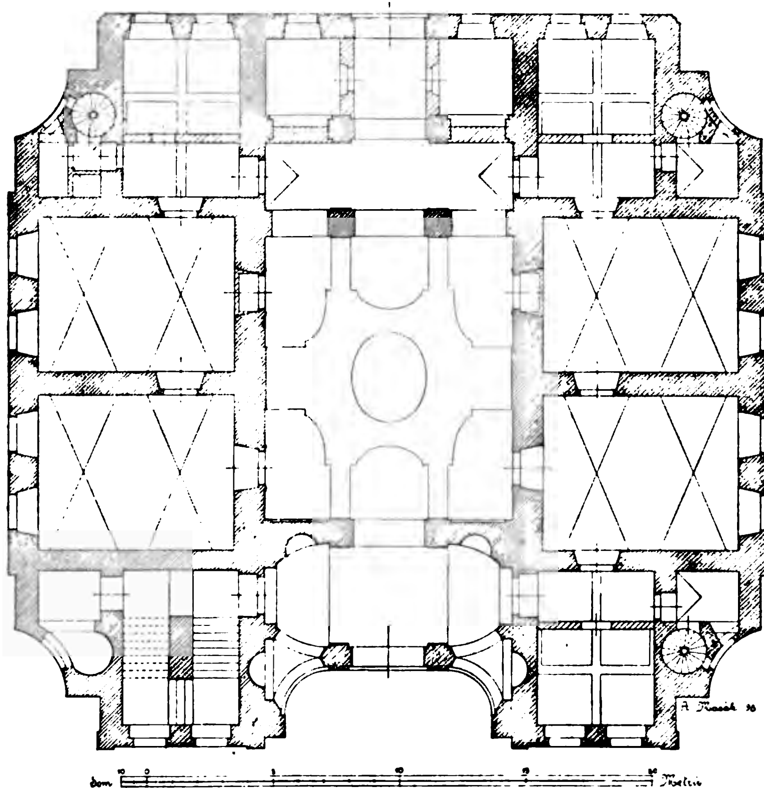
Uprostřed budovy nad prostorným podjezdem, plackou klenutým, veliká obdélníková dvorana 9·76 *m* šir., 11·2 *m* dlouhá, nahoře polygonálním světlíkem osvětlená. Z dvorany vedou vchody do ostatních komnat kolem ní rozložených.

Zevnějšek prostý, úhledný. Ve středu v přízemí tři arkádové zasklené vchody; nad středním z nich z kamene tesaná znaková kartuše. V prvém patře tři široká obdélníková okna.

*) Srvn. Dlabacž, Künstler-L. II., 39.

Obr 354. Vinoř. Zámek.

Obr. 355. Vinoř. Půdorys zámku.

V ostatních průčelích svých jeví se zámek jako budova jednopatrová s nízkým mezipatrem.

Nároží ozdobena jsou omítkovou rustikou.

Nad hlavní římsou obíhá prostá massivní zděná attika, jen po obou stranách střední průčelní části barokními kamennými vásami ozdobená. Nad průčelím nejvýše vikýřovitá vyzdívka s hodinovým ciferníkem.

Uprostřed nad budovu vyniká zmíněný již polygonální světlík na způsob nízké věže nízkou dvojitou jehlancovou stříškou přikryté.

Obr. 356. Vodolka. Dientzenhoferův kostel sv. Klimenta.

Z vnitřního zařízení zámku zasluhují zmínky:

1. Velmi cenné, umělecky i krojově zajímavé portraity dřívějších majitelů zámku ze XVII. a XVIII. stol. Zvlášť zajímavá jest podobizna Jana Karla Černína z Chudenic z r. 1675 (80 *cm* šir., 96 *cm* vys.): polopostava v černém krátkém kabátci šerpou přepásaném; v ruce čakan stříbrem okovaný. Umělecky nejcennější jest podobizna Volfganga hraběte Černína.

2. Čtyři barokní obdélníkové obrazy — patrně opět portraity: na každém mladická postava v bohatém honebním úboru ve velmi dovedně aranžovaném krajinářském pozadí.

3. Dva veliké obrazy honební, rovněž barokní.

Všecky tyto obrazy vynikají značkou uměleckou hodnotou.

4. Stůl rokokový na pěkně zprohýbaných a řezbou ozdobených nohách.

5. Zrcadlo (1·40 *m* šir., 1·10 *m* vys.) v bílém porculánovém, pozdně barokním, pěkně omalovaném rámci s ozdobami shora po stranách splývajícími.

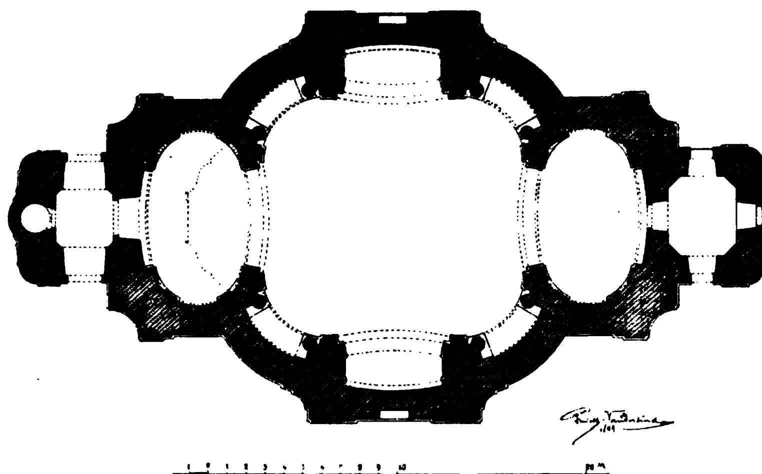
6. Hojně vkusného empirového nábytku višňově leštěného se zlacenými tepanými ozdobami.

7. Hodiny kývadlové v rokokové, červeně natřené skříni se zlacenými kovovými ozdobami; ciferník i terč kývadla bohatě tepány.

Vodolka.

Schaller X., 272; Sommer XII., 293; Kneidl 524.

FARNÍ KOSTEL SV. KLIMENTA na místě starého, již ve XIV. stol. připomínaného kostela v letech třicátých stol. XVIII. (počínajíc

Obr. 357. Vodolka. Půdorys kostela.

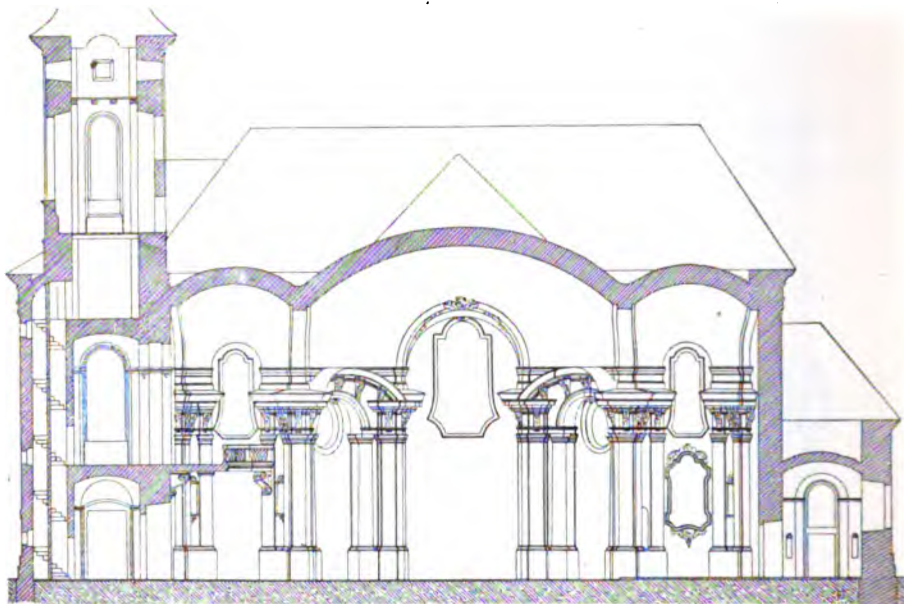
r. 1737) *Kilianem Ignácem Dientzenhofrem* zbudovaný. Vnější pohled viz na obr. 356, půdorys na obr. 357, podélný řez na obr. 358.

Vnitřní obrysy půdorysu jeví se jakožto veliká ellipsa, k níž po obou stranách přimykají se menší ellipsy velikými osami svými kolmo na velikou osu ellipsy hlavní postavené. Zevnější obrysy půdorysu jsou většinou přímočárné; toliko nároží jsou vyduta a přechody k části střední jsou rovnoběžny s vnitřními liniemi.

Presbytář (viz vnitřní pohled na obr. 359), 9·35 *m* šir., 5·82 *m* dl., v půdorysu ellipsovitý, vzadu s mělkým výklenkem pro hlavní oltář. Stěny rozčleněny jsou čtyřmi páry hladkých pilastrů s římsovými hlavicemi, kteréž nahoře spojeny jsou navzájem bohatým kladím, z něhož vyniká nahoře mocně vyložená římsa, podložená velikými ozdobnými konsolami,

vlysem se táhnoucími a dole mutulemi zakončené. Metopy vlysu mezi těmito konsolami vyplněny barokními páskovými vinutinami štukovými. Uprostřed každé dvojice pilastrů výklenek nahoře mušlovitě zakončený se sochami sv. apoštolů. Klenba ve výši 13·4 *m* placková; na ní fresková malba »Uvržení sv. Klimenta do moře«. V bocích presbytáře barokně zprohýbaná okna; pod nimi veliké štukové rámce s nástěnnými obrazy.

Oltář. Nad mensou nízká ze dřeva řezaná architektura s hadovitě točenými sloupky a sochami andělů po stranách. Na stěně nad oltářem malovaná vysoká architektura oltářní s dobrým, pozdějším přemalováním

Obr. 358. Vodolka. Kostel sv. Klimenta. Řez podélný.

však valně pokaženým obrazem středním, znázorňujícím, kterak na přímluvu sv. Klementa ze skály voda vytryskuje. (Viz obr. 359.)

Vítězný oblouk má po stranách tytéž pilastry s konsolovou římsou, jako presbytář a uzavřen jest nahoře převýšeným obloukem, jenž uprostřed ozdoben jest velikou barokní štukovou kartuší dvěma andílky drženou, v níž jest nápis: »DIVO CLEMENTI | PAPAE MARTYRI«.

Loď (viz obr. 360.) 13·15 *m* dlouhá, 12 *m* široká jest v bocích při stěnách opatřena hlubokými výklenky zaklenutými podobným způsobem, jako oblouk vítězný. Týmž obloukem otvírá se loď také do oné ellipsovité části, jež na straně západní proti presbytáři jest položena a kruchtu obsahuje.

Stěny mezi bočními výklenky a oblouky před presbytářem a kruchtou překlenuty jsou mírně v segmentu zdviženou, konsolami podepřenou římsou, pod níž jest segmentová arkáda na oblých toskánských sloupech spočíva-

jící, klenoucí se nad oválovitým velikým oknem. V obou bocích lodi po jednom velikém okně s barokně zprohýbaným ostěním.

Mohutná placková klenba ve výši 15·2 *m* se pnoucí pokryta jest kolosálním freskovým obrazem »Apotheosa sv. Klimenta« (viz obr. 361).

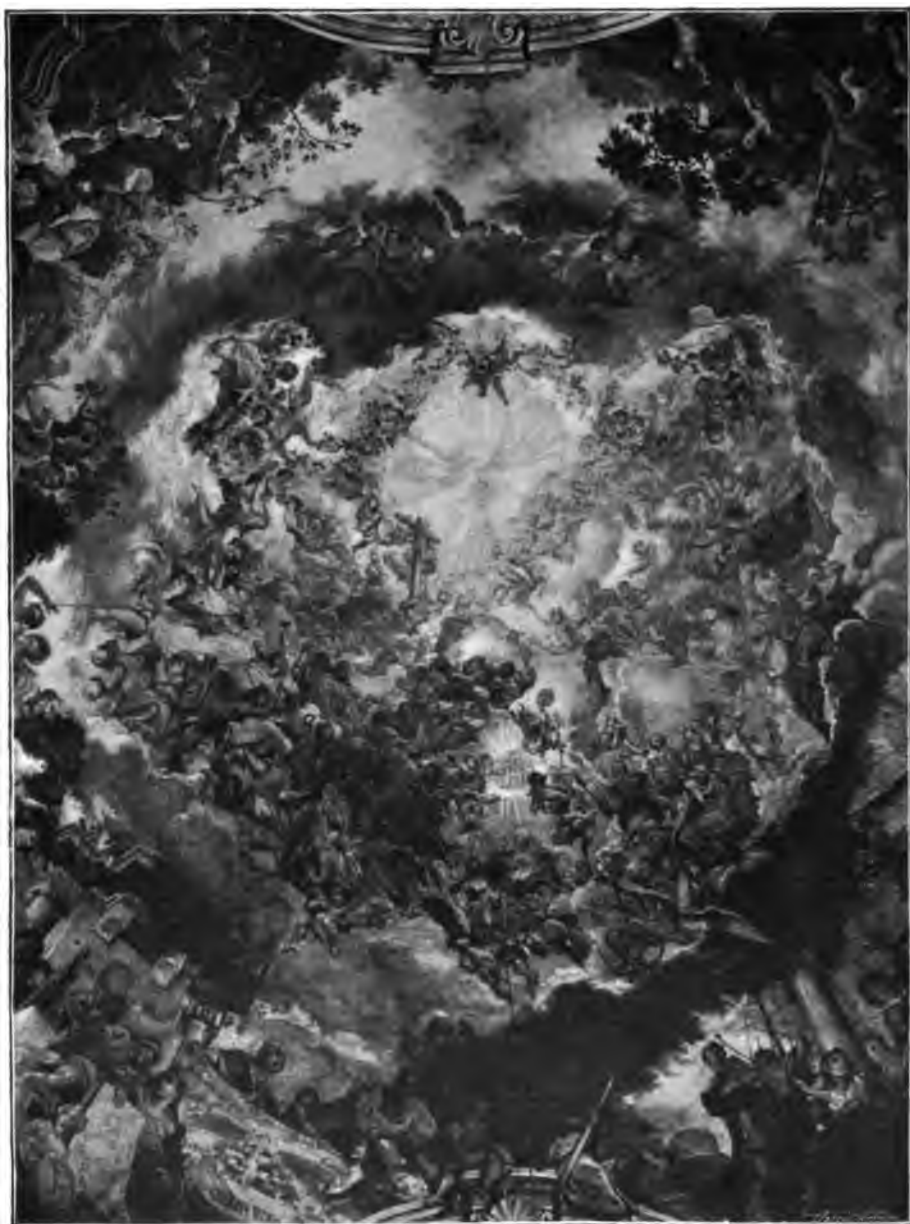

Obr. 359. Vodolka. Pohled do presbytáře v kostele.

Ohromné množství postav jest tu v oblacích seskupeno. Při okraji mezi malovanou architekturou zajímavé skupiny lodníků, pastevců a p. Zvlášť zajímava jest skupina v levo od vítězného oblouku; spatřujeme zde sedící postavu ženskou, ana drží veliký plán s půdorysem kostela Vodolského, vedle ní několik postav držících rozprostřený plán s pohledem na Vodolku a okolí, vedle nich konečně postavu držící oběma rukama veliký model kolleje Klementinské.

Obr. 360. Vodolka. Pohled do lodi kostela.

Obr. 361. Vodolka. Obraz na klenbě »Apotheosa sv. Klimenta«.

U vítězného oblouku na straně evangelijní upevněna na stěně **barokní kazatelna** s dobrou výzdobou sošnickou; zvlášť pěkně pracován spodek její s karyatydovými hlavami.

Pásy oblouků nad postranními výklenky lodi jsou pospod ozdobeny obrazy »Příchod sv. Tří králů« a »Z mrtvých vstání Páně« v bohatých štukových rámcích.

Obr. 362. Vodolka. Obraz Madonny.

V lodi četné **oltáře** s architekturou na stěně malovanou a s obrazy na plátně malovanými; z nich poměrně nejlepší jsou:

1. **Oltář sv. patronů českých** s obstojnou malbou střední, na ní sv. Václav a sv. Ludmila, nahoře čtrnácte sv. pomocníků, v levém dolejším rohu klečící sv. Jan.

2. **Oltář sv. Barbory** s obstojným obrazem, na němž viděti světici v oblacích a v levém dolejším rohu umírajícího žebráka, k němuž světice jest obrácena, ukazujíc mu na kalich před ní na obláčku se vznášející.

Nad kruchtou na klenbě vymalována kaplice, v níž sv. Klement s kotvou.

Pod kruchtou mohutné volutové konsoly. Spodní strana ploché podlahy kruchty ozdobena jest vkusnými štukovými ornamenty rostlinnými.

Na bočním oltáři, stojícím uprostřed epištolní stěny lodi, malý poprsní obraz P. Marie s dítkem, velice zdařilá malba z poč. XVIII. stol. (Viz obr. 362.) Na zadní straně nápis: Na wgecznau Pamatku daruge Chramu Antonius Lerch Societatis Jesu Chramu Panie Wodolskemu. W Rzimnie dne 28. Novembris Anno 1737.

Křtitelnice cínová 0·62 *m* vys. (viz obr. 363). Při hořejším okraji jako přidržovadla malá poprsí mužská. Níže pás s ozdobným minuskulovým nápisem: »nenarodyly se kdo z wody a ducha swateho newegde w kralo:« (viz ukázku písma na obr. 364). Na plášti reliefy (značně otřelé): Bůh otec na trůně neseném dvěma anděly, Panna Maria a několik postav sv. apoštolů. Nohy mají nahoře podobu stařeckých poprsí, jež dlouhé vousy rukama si přidržují. Víko ploské, mírně jen vypuklé, se vztýčeným krucifixem uprostřed. Počátek XVI. stol.

Obr. 363. Vodolka. Křtitelnice.

V presbytáři po stranách oltáře veliké ze dřeva řezané relikviáře rozvilinové.

Obr. 364. Vodolka. Faksimile nápisu na křtitelnici.

Zevnějšek kostela jest proti vnitřku velmi prostý. Stěny oživeny pouze lisenami. Nad boky lodi trojhranné štíty římsové.

V průčelí hranolová, ve zdivu 25 *m* vysoká věž, se zaoblenými rohy, vysokou protáhlou bání s lucernou krytá. V průčelí věže před oknem

kamenná socha sv. Klimenta s berlou v ruce; po jeho pravici andílek s tiarou, po levici andílek s kotvou.

Zvon 0·73 *m* v prům., 0·59 *m* vys. Ucha v podobě ženských hlav. Při hořejším kraji barokní ornamenty s mušlovými motivy. Na plášti polovypukliny sv. Barbory, sv. Jana Křtitele a sv. Krištofa a nápis:

CAMPANAE FVNDATOR
IOANNES ANTONIVS KRVBA
PASTOR LOCI
PRO SANCTORVM
BARBARAE BAPTISTAE CHRISTOPHORI
PERPETVA LAVDE *)

Dole při obrubě: »IOAN. GEORG KÜHNER FVDIT ME PRAGAE.«

Ve vchodu na bývalý hřbitov kostel obklopující veliké ze železa kuté mřížové dvéře: dole perspektivní mřížoví, v hořejší části zkřížené klíče s palmou, nej výše tiara. (Viz obr. 365.)

Obr. 365. Vodolka. Mřížové dvéře ve zdi hřbitovní.

Vrábí.

Heber VI., č. 498; Prášek str. 37—38

V cihelnách zdejších přichází se ode dávna na zbytky předhistorické osady. Šnajdr, o. c. 28. Patrno tu množství popelovitých jam na 1 *m* hlubokých, c. 2 *m* v průměru, s hojnými zbytky kulturními.

ZÁMEK bývalý, nyní špýchar. Obdélníkové stavení střední s bočními křídly kolmo na osu hlavního stavení postavenými. Z bývalé úpravy nic se nezachovalo, toliko na střeše z mědi tepaní chrliči (dračí hlavy). Vchody dva obložené kamenným ostěním a nahoře vytesanými korunkami ozdobené.

Na nárožním domku před zámkem ve zdi dva z pískovce hrubě tesané renaissanční znaky Vrábských (skřížené meče).

---

*) Chronogram udává dvakráte letopočet 1768.

Obr. 366. Všetaty. Křtitelnice.

Všetaty.

Prášek, o. c. 170—172; V. Hejtmánek, »Nápisy na zvonech při kostele ve Všetatech« v Pam. arch. XIII., 285—286; Kneidl 531 násl.

FARNÍ CHRÁM SV. PETRA A PAVLA již ve XIV. stol. připomínaný, r. 1870 od základů přestavěný tak, že z původní jeho podoby nic se nezachovalo.

Křtitelnice cínová (viz obr. 366) 0·85 *m* vys. (víko v to nečítaje), na třech nohách spočívající. Nohy mají nahoře podobu vousatých mužských tváří, pod nimiž jsou oválové kartuše. V jedné z těchto kartuší polovypuklina zvonu a počáteční písmena jména zvonařova W Z. Na plášti tři reliefy: 1. rakouský orel s opisem: RVDOLPHVS II D. GR. IMP: SE. AVGSTVS GE. HVNGA· BOH· REX 1595. (Viz obr. 367.) 2. Sv. Jiří zápasí s drakem; týž relief, jako na zvonu v Čečelicích (viz Soupis okresu Mělnického obr. 23),

Obr. 367. Všetaty. Relief na křtitelnici.

ale ostřejší. 3. Adam a Eva (viz obr. 368). Mimo to v pěkně rytém ornamentálním rámci nápis: TATO KRZTYTEDLNICE VDELA|NA GEST K ZADVSSI DO WSI WS|SETAT NAKLADEM GIRZIKA DW|ORZAKA A EWY MANZELKY GE|HO SPOLV ADAMA RZEHORZE | A MARKETY MANZELKY GEHO | OD WACZLAWA ZWONARZE W | MESTE MLADEHO BOLESLAWA | NAD GIZERAV MDLXXXXV. Kolem hořejšího okraje obíhá nápis: GDAVCE ✳ PO WSSEM ✳ SWETE ✳ KAZTE ✳ EWANGELIVM WSSEMV ✳ STWORZENI ✳ KDOZ ✳ VWERZY ✳ A POKRZTY SE ✳ SPASEN ✳ BVDE ✳ KDOZ ✳ PAK ✳ NEVWERZY ✳ BVDE ✳ ZATRACEN ⁑ V ⁑ SWATEHO ✳ MARKA XVI ✳ Při dolejším okraji: SPASENA NAS VC... NIL SKRZE OBMITY DRVHEHO ROZENY A OBNOWENY

DVCHA SWATEHO × AMEN × K TYTOWY W KAP. III. Přidržovadla mají tvar vousatých hlav kloboukem pokrytých. Víko 40 *cm* vys., třikrát soustředně nad sebou vypuklé, nahoře sploštělou koulí zakončené. Na kouli té patrny zbytky odlomených litých figurek; byl to patrně krucifix se soškami P. Marie a sv. Jana po stranách. (Srvn. Pam. arch. XVI., 207.)

Zvony:

1. 0·77 *m* v prům., 0·63 *m* vys. Nahoře při koruně nápis: pane boze racz Dariti tento zwon a to letha bozieho tisiczeho

Obr. 368. Všetaty. Relief na křtitelnici.

Cztirzsteho Dewadesateho. (Viz faksimile na obr. 369.) Pod tím malý relief Madonny. Jinak jest povrch jeho hladký.

2. 1·27 *m* v prům, 1·27 *m* vysoký. Ucha ornamentována maskarony a ovocnými festony. Při koruně pás znázorňující vraždění dítek betlémských. Pod tím širší, krásně modellovaný ornamentální pás. Na plášti obdélníkový rámec s nápisem:

LETHA PANIE 1 6.1.5 ZWON TENTO SLYT GEST KE || CZTI A CHWALE PANV BOHV PRO SWOLANI WIERNYCH || KRZESTIANVW K SLYSSENI SLOWA BOZYHO A WZDAWÃ. || CHWALY GMENV GEHO W CZYRKWI KRZESTIANSKE. K ZA: || DVSSY A OSADIE ZALOZIENI S^CH PETRA A PAWLA · WE: || WSSETATECH ZA SPRAWY VROZE-

Obr. 369. Všetaty. Faksimil nápisu na zvonu č. 1.

NEHO A STATECZNEHO || RYTIRZE PANA IANA LEDECKEHO Z GRANOWA || A NA DECHTARZYCH · G. M. C. HEITMANA PANSTWI BRAN: || DEYSKEHO · PRZEROWSKEHO · A · LYSSKE°. ZA RYCHTARZS W | IANA IANDY · TOMASSE NOWAKA · ADAMA RZEHORZKA: ON: || DRZEGE KVLYCHA Z PRZYWOR · GYRZYKA HVSAKA Z NEDOMIC || A GINYCH WSSECH POMOCZY A NAKLADEM K TEMVŽ ZADVSSY || NALEZIEGICYCH · BVD · BOHV · CHWALA. Nad tímto rámem dvě malé medaille;

Obr. 370. Všetaty. Část ornamentace zvonu. č. 2.

v jedné znak s opisem: GINDRZICH SENOMATSKY Z SSTERNSSTATV 1615. Na druhém medaillonu nápis: HENDRI|CVS SENOMAT|SKI DE SSTERN|SSTAT CIVIS | SLANENSIS AV|XILIO DIVINO | FECIT ME | ANNO MDC | XIIIII. Po stranách rámce polovypukliny sv. Petra a Pavla. Pod rámcem okrouhlé plaquetty (viz obr. 370), na nichž polovypuklé mythologické postavy (Merkur, Zeus, Neptun, Ceres). Na protilehlé straně pláště veliký (45 *cm* vys.) relief: Kristus na kříži; u paty kříže P. Maria, Maria Magdalena a sv. Jan. V pravo od kříže v kruhovém věnci rakouský orel s písmenou M pod korunou; v levo znak Ledeckých z Granova s písmeny I L Z G. Při dolejším okraji věnec akanthových listů a nejdoleji úzký pás složený z drobounkých, málo zřetelných výjevů. (Viz obr. 371.)

3. 1·08 *m* v prům., 0·87 *m* vys. Nahoře ornamentální pás s jednotlivými mythologickými postavami (Merkur, Diana, Herkules). Pod tím jiný pás ornamentální. Na plášti: 1. v obdélníkovém rámci nápis: NEB Y KRISTVS ZA HRZICHI NASSE VMRZEL GEDNAV SPRAWEDLIWY ZA NESSPRAWEDLIWY ABY NAS OBIETOWAL BOHV. W I KANONYCE S. PETRA W III KAPITOLE. 2. mezi polovypuklinami sv. Václava a sv.

Obr. 371. Všetaty. Zvon č. 2.

Sigmunda nápis: ABY ZWVKEM ZWONV TOHOTO || WIERNYM KRZESTIANVM SCHVZE || GICH SPOLECZNE K SLOWV BOZI || MV A K CHWALENI GMENA GEHO || SWATEHO W ZNAMOST SE VWO || ZOWALI TEZ PRO POTRZEBV A KV || POCTIWOSTI OBCE SLIL GEST TEN- || TO ZWON WONDRZEY ZWONARZ || Z NOWEHO MIESTA PRASKEHO S PO|| MOCY BOZI W BOLESLAVI MLADY || LETA PANIE MDLXXVII. Při dolejším okraji úzké věncoví a pod ním ojedinělé listy akanthové. Na kraji nápis: »O RADOSTI WYWOLENYCH BOZICH A O MVKACH ZATRA-

CENCZVOW COZ HRISSNIK ZNATI A WIEDETI MA ZYADNE OKO NEWIDALO ANI VCHO SLYSSALO A NA SDCE LIDSKE NIKDA NEWSTAVPILO CO BVOH PRZIPRAWIL TEM GENŽ MILVGI HO . W I KORYNTVM W II KAP.

Zbytky z bývalého barokního vnitřního zařízení chrámového (obraz sv. Jana Nepom. jako almužníka, na plátně, ze dřeva řezaná socha Madonny atd.) nemají umělecké ceny.

Na faře chová se zajímavá soška sv. Antonína Pad. z mědi tepaná (0·375 *m* vys.); na jedné straně hranolového podstavce upevněn tepaný znak františkánský a letopočet 1714.

Vysočany.

Kneidl 538.

V cihelně nalezeno pohřebiště z doby císařství římského. Pam arch. XIV., 315 a 318. Srvn. Šnajdr, o. c. 59—60. Podobné pohřebiště nalezeno r. 1899 za chemickou továrnou.

Na domě čp. 13. empirový portálek kamenný, dvěma pilastry, na nichž vodorovná římsa, obstoupený. Nad římsou relief kamenný: Madonna (typ svatohorský) na trofejích válečných stojící; po stranách dva vznášející se andělé a latinský text modliteb AVE MARIA . . . a SALVE-REGINA. Hrubě pracováno.

Ve ŠKOLNÍ KAPLI drobný oltářík rokokový (deska o zprohýbaných okrajích), bíle nyní natřený, dvěma hrubě řezanými andílky a dobrým *Raabovým* obrázkem 14 sv. Pomocníků syté barvy i komposice ozdobený.

Při oltáři velice sličný podstavec c. 80 *cm* vys. trojboký, ozdobený rokokovou řezbou (listový i květinový motiv) velmi vkusných tvarů. Výborná drobná práce z třetí čtvrtky XVIII. stol.

Záhoří viz Brázdim Veliký.

Zápy.

Schaller X., 294; Sommer XII, 263; Heber VI. č. 500; Prášek 39—47; Kneidl 549.

U mlýna Kabelína nalezen r. 1874 kamenný mlátek. Šnajdr o. c. 28.

FILIÁLNÍ CHRÁM SV. JAKUBA VĚTŠÍHO, sličná pozdně barokní stavba z prostředka XVIII. stol. (Viz půdorys na obr. 372.)

P r e s b y t á ř 7 *m* šir., 5·2 *m* dl., se zaoblenými vnějšími rohy. Při stěnách pnou se z hranolových přípor, jež mají místo hlavic vypukliny a bohatou římsu, ploché pásy, mezi nimiž placková klenba.

T r i u m f á l n í o b l o u k utvořen dvojicí pásů na sdružených příporách spočívajících.

L o ď 21·5 *m* dl., 11 *m* šir., obdélníková, připojuje se šikmými úzkými stěnami k presbytáři, jsouc symmetricky i na straně průčelní na rozích sešikmena. Uprostřed bočních stran vystupují nepatrně (toliko o 65 *cm*) 9 *m* široké, na rozích čtvrtkruhově zaoblené risality.

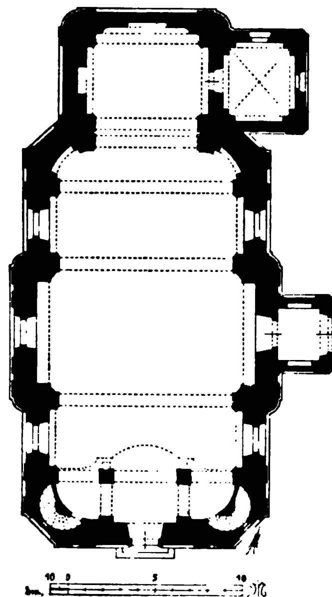
Loď jest čtyřmi pásy rozdělena v pět nestejných klenbových polí. Největší jest pole prostřední, k němuž zmíněné boční risality přiléhají; opatřeno jest klenbou plackovou.

Klenbová pole, jež s obou stran k prostřednímu tomuto poli přiléhají, jsou téměř o polovici užší a zklenuta jsou valeně s lunettovými výseči nad okny.

Klenbové pole, jež přiléhá k triumfálnímu oblouku, jakož i klenbové pole nad kruchtou, jsou opět o polovici menší nežli pole předchozí a zklenuta jsou plackově.

Šikmá zdiva v těchto polích jsou uvnitř segmentovitě vyduta.

U triumfálního oblouku stojí v těchto segmentových výklencích boční o l t á ř e.

Obr. 372. Zápy. Půdorys kostela.

Zděnou k r u c h t u zprohýbanou, segmentovitě povystouplou poprsní zdí opatřenou nesou tři stlačené oblouky spočívající na dvou hranolových nízkých pilířích.

O k n a jsou obdélníková, půlkruhem zakončená.

Kolem vnějších zdí obíhá dole trnož z tesaných kvádrů. Zevně jsou stěny hladkými lisenami rámcovány, rovněž tak i okna, jež nad to ozdobena jsou hladkými tabulovitými okrasami z omítky.

Nad vchodem západním ve výklenku pískovcová s o c h a sv. Jakuba Apošt. v poutnickém rouchu z r. 1770.

Nad průčelím i nad oběma bočními risalitovými výstupky trojúhelníkové štíty.

Střecha prejzová; lucernovitý sanktusník obit plechem. Nad štítem západním kovaný kříž. Podstřešní římsa jest bohatě článkována a značně vysedá.

Na h l a v n í m o l t á ř i olejový o b r a z »S t ě t í sv. J a k u b a«, velmi dobrá, svědomitě pracovaná malba jasného koloritu a živé komposice, signovaná: »Phillipus Leubner Pinxit in Reichenberg Ao 1769.« Obraz

upevněn na deskovité dřevěné, barokně zprohýbané podloze, kterouž dva vznášející se andělé nad mensou drží. Na mense veliký barokní tabernákl. Na brankách za oltář vedoucích dosti dobré sochy sv. Václava a sv. Jana.

Poboční oltáře barokní jakož i kazatelna, jejíž řečniště ozdobeno zlacenými reliefy (výjevy ze života sv. Jakuba), nemají umělecké ceny.

Cínová nádobka na umývání rukou na dřevěném opažení na zdi sakristie upevněná. Nádobka na vodu má podobu koule (15 *cm* v průměru); na víčku jejím jsou tři andílčí hlavinky. Na výpusti větévka se dvěma vinnými listy. Označena dvěma značkami vedle sebe: na jedné městský znak: otevřená brána s mříží vytaženou; nad branou dvě věže mezi nimiž dvě zkřížené sukovité větvice; na druhé konvice a písmena A B (viz obr. 373 *a*). Na misce rovněž dvě značky těsně vedle sebe: v jedné znak staroměstský, ve druhé běžící lev, nad nímž písmena I·A·R a pod ním letopočet 1714 (viz obr. 373 *b*).

Obr. 373. Zápy. Značky konvářské v kostele.

Křtitelnice cínová trojnohá, 1 07 *m* vys. Nohy mají tvar kozích kopyt, nahoře pak jsou ozdobeny velmi pěknými ženskými maskami. Víko přidržují tři drobounká poprsí dívčí. Na víku vztýčen křížek. Na kotlíku dvě lví masky s kruhy v tlamách a nápis: FONS BAPTISMALIS POSITVS SVB P: LEANDRO NEVRATIL I. CAPELLANO LOCALI ECCLESIAE ZAPENSIS A: D: M · D · CCLXXXVIII DIE X MARTIJ. Značka: na věncovém kruhovém rámci vedle sebe v oválových menších polích znak Staroměstský a ozářené boží oko. Nahoře při okraji věncového rámce: IOSEPH MITTERBACHER, dole letopočet 1786 (viz obr. 373 *c*).

Epitaf, malba na lípové desce (1·57 *m* šir., 1·60 *m* vys.). Uprostřed Ukřižovaný, po stranách P. Maria a sv. Jan na zeleném pahorku. V pozadí hornatá krajina a prospekt města se štíhlými gotickými budovami. V dolejší části obrazu portraity členů rodiny, skládající se ze čtyř mužů, pěti paní, tří hochů a dvou dívek. Na kříži letopočet 1590. Kresba správná, zvláště ve tvářích postav velmi jemná, kolorit obstojný. (Viz obr. 374.) Pod tímto obrazem zavěšena deska se zlatým nápisem tohoto znění:

Urozeny a Statečzny Rytirz P: Mikulaſs Bryknar z Brukſſteyna niekdy na Za||pich Epitaphium toto Manzielkam ſwym neymileyſſym Pani Eufrozynie z Waldſſtey||na a P: Mandelenie Pétipeſke z Kraſneho Dwora ano i ditkam ſwym milym w Kaple Koſtela toho odpo||czinuti a pohrzeb

,wug magiczym wyzdwihnauti dal kdež oni weſele Z mrtwych wzkrziſſe: odpoczieawagicz oczekawagi.

Destička cínová z rakve, 18 *cm* šir., 12 *cm* vys., s vyrytým nápisem: ✝ PERILLVSTRIS: ANNA: IOSEPH || VIDVA: DE: ET: A: FVRTTEN||BVRG: NATA: STEINDLIANA || DE: PLEHSENETZ: AETATIS || SVAE: 63. OBIGT: DIE · 13 MARZII 1763.

Obr. 374. Zápy. Epitaf v kostele.

Mešní roucha:

1. Kasule, jejíž postranice zhotoveny ze stříhaného gotického aksamitu zeleného, granátovým vzorem pokrytého (viz obr. 374 *a*).

2. Kasule, jejíž postranice zhotoveny z podobného sametu červeného, ale vzorkování odchylného (viz obr. 374 *b*).

3. Bílá kasule s růžovým středem; celou plochu postranic pokrývá větvicovitě rozložené vypouklé vyšívání zlatem; v části prostřední řada kosočtverců a protínajících se kruhů, do nichž vpleteno listoví stříbrem vyšité. Dole vyšito: MARIA DE VICTORIA. Z konce XVII. stol. Komposice vyšívání značně obhroublá.

Dva sličné renaissanční svícny 34 *cm* vys.: kroužený stvol na trojúhelníkovém podstavci se třemi spárovými nožkami a vysekanými okřídlenými hlavinkami a listovím. Z počátku XVII. stol.

Zvonice renaissanční stojí při hřbitovní zdi; jest to čtyřboká hranolová nízká věž pokrytá štíhlou jehlancovou střechou prejzovou.

Zvony:

1. 1 *m* v prům. i vys. Ucha pletencová. Nahoře dvouřádkový minuskulový nápis:

1. ř. x Anno x domini x milleſimo x Quincenleſimo ◊ xxxii illa ◊ Campana ◊ ſuca x ecl x in x domo x magicłri x barłholomei x in x nova x

2. ř.: Civitate x pragenci x ex x hoc x laus x deo x patri x omnipotenti ◊ et x beate x Marie x cemper x virginis x et x omnibus x canctis x ⋈

Pod tímto nápisem drobný relief sv. Šimona apoštola.

Obr. 375 Zápy. Zbytky mešních rouch gotických.

2. 1 *m* v prům., 0·96 *m* vys. Ucha ozdobena maskovými ornamenty Při hořejším okraji řada vztýčených akanthových listů; pod ní nápis: V̈BERGOSSEN VON ZACHARIA DIETRICH BVRGER DER KÖNIGLICHEN NEV STADT PRAG. Pod tím pěkný vlys páskový a listový. Na plášti znak toskánský. Na protilehlé straně v obdélníkovém rámci relief Madonny dvěma anděly nesený. Při dolejší obrubě nápis: ANNA MARIA VERSTORBENE GROSS: HERTZOG: VON TOSCANA HABEN DIESE GLOKEN ZV EHRE VNSER LIEBEN FRAVEN VON GVTTEN RATH VEREHRET. (Písmena letočetná dávají rok 1742.)

3. 0·54 *m* prům., 0·51 *m* vys. Gotický ze XIV. stol. Ucha hladká, se sříznutými hranami. Při koruně nápis: ✠ LVCVS MARCVS MATEVS IOHANNES (viz faksimile na obr. 376). Jinak povrch zcela hladký; pouze při dolejším okraji dva povystouplé proužky.

Náhrobníky ve zdi hřbitovní (spodní jich části však prstí zasypány): 1. z pískovce, obdélníkový, 0·80 *m* šir., 1·60 *m* vys.; hořejší rohy šikmo sříznuty. Uprostřed znak landštejnský. Po obrubě nápis: Letha M̃ d x x x umrzel urozeni . . . v uteri po ſwatem mikulaſſi a tuto pochow[n].

2. rovněž pískovcový, 0·90 *m* šir., 1·72 *m* vys. Znak landštejnský. Při okrajích nápis: Letha panie MDxlv . . . Umrzel Urozeny pan pan Mikulaſſ Zub z lantſſtina a na Zapech. tuto pochowana geſt pan buch . . .

3. taktéž z pískovce, 0·84 *m* šir., obdélníkový. Na něm vytesána dívčí postava s rukama skříženýma; u pravé její nohy ve věnci erb na čtvero dělený (v polích vyskytá se střídavě kostkované křídlo a půl orlice). V hořejších rozích středního pole šikmo postavené andílčí hlavinky. Při okrajích nápis: Letha Panie 1568 w . . . Panna Barbora . . . geſt. Pan Buh racz duſſi gegi miloſtiw bevti.

Na hřbitově kutý náhrobní kříž 1·08 *m* vys., 0·75 *m* šir. s barokními ozdobami listovými. Na kamenném podstavci letopočet 1823.

+ LVCAS MARCVS MATEVS IOHANNES

Obr. 376. Zápy. Faksimil na zvonu č. 3.

V severovýchodním rohu hřbitova kostnice, úhledné nízké staveníčko barokní (čtyrhranné se sříznutými rohy) stanovou střechou kryté. Při nárožích liseny triglyfovitými štítky nahoře místo hlavic ozdobené; nad okny a dveřmi pod segmentovými římsami štukové ozdoby (IHS, odznaky smrti a p.) Pod střechou bohatě profilovaná, nad středem všech stěn ladně prohnutá římsa.

TVRZ stávala na místě nynějšího domu č. p. 21.

Na domě čís. pop. 16. zasazen z kamene tesaný znak landštejnský s letopočtem M33 (= 1533), patrně z bývalé tvrze pocházející.

Záryby.

Schaller X., 303; Sommer XII., 267; Prášek 133; Kneidl 555.

Na konci vesnice směrem k Brandýsu kaplička zděná s hrubě na prkně namalovaným obrázkem sv. Rodiny. Obé ze XVII. stol. Nevýznamno.

Zdiby.

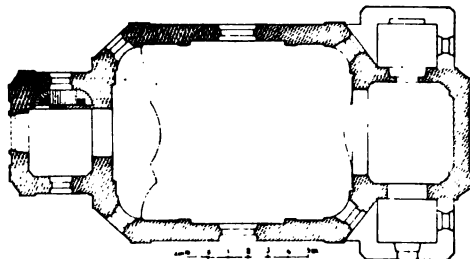
Schaller X., 263; Sommer XII., 303; Kneidl 497.

FILIALNÍ KOSTEL SV. KŘÍŽE r. 1384 jako farní připomínaný; r. 1734 přestavěn a r. 1892 znovuzřízen.

Prosté barokní stavení orientované (viz půdorys na obr. 377).

Presbytář obdélníkový, 4·28 *m* dlouhý, 5·5 *m* široký s rovně sešikmenými rohy vnějšími, plackovou klenbou krytý. V bočních stěnách okna obdélníková, nahoře polokruhem užšího průměru zakončená.

Vítězný oblouk stlačený segment; nahoře uprostřed vedle sebe dvě barokní kartuše znakové pod společnou korunou; po stranách zpola ležící postavy andělů.

Obr. 377. Zdiby. Půdorys kostela.

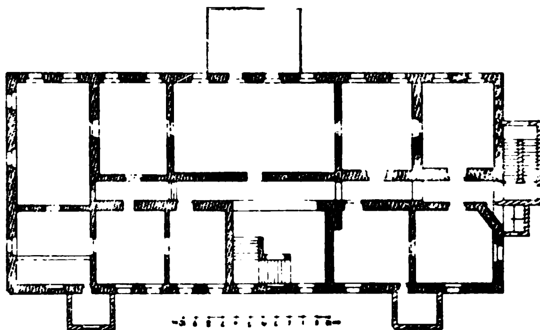
Loď obdélníková s rovně sešikmenými vnějšími a zaoblenými vnitřními rohy. V šikmých stěnách okna ellipsová, v podélných stěnách po jednom velikém okně podobného tvaru jako v presbytáři. Strop plochý.

V průčelí nízká věž ozdobená při rozích pilastry s barokními štítkovými hlavicemi.

Vnitřní zařízení nové.

V jižní zdi kostelní náhrobní kámen z mramoru tesaný, 1·6 *m* vysoký, 0·87 *m* široký. Nápis:

Vrozeni Sstateczny Ryttirz Pan Przimisslaw | Wratisslaw Ferdinand Radeczky z radcze Na Prze|missleni a Zdibech vsnul w Panu dne 15. Juni | Letha 1670 Magic wieku sweho 55 Leth | Vrozena Pani Worssyla Radeczka Rozena | Audrczka z Audrcze Pani Manzielka geho tento | Kamen Położiti dala Letha Panie 1677. Uprostřed elliptická kartuše, v níž vedle sebe dva znaky: Radeckých a Audrckých. Pod kartuší nápis: Pod kterimzto klinot dusse Vczekawati bude | v mirze..... letha 1678 dne 2 MARTIJ wieku gegiho 62 leth. MEMENTO MORI. Dole uprostřed umrlčí hlava se zkříženými kostmi.

Obr. 378. Zdiby. Půdorys zámku.

Zvony: 1. 0·52 *m* šir., 0·41 *m* vys. Nahoře řídce rozvěšené guirlandy. Na plášti na jedné straně polovypuklina sv. Prokopa a písmena IWK 1801, na druhé polovypuklina sv. Jana Nep.

2. 0·35 *m* šir., 0·27 *m* vys. s polovypuklinou sv. Barbory a IWK 1801.

3. 0·425 *m* šir., 0·35 *m* vys. Nahoře ornamentální vlys. Na plášti nápis: DER HOCH VND WOHLGEBOHRNE HERR HERR FRANZ MAXIMILIAN HARTMANN DES HEYL. RÖM. REICHS GRAFF VON CLARSTEIN HERR AVF ZDIEBY DER RÖM. KAY. WVRCKL. GEHEIMER RATH CAMERER

KÖNIGL. STADTHALTER VND VICEAPPELLATIONS PRAESIDENT IN KÖNIG. BÖHEIMB HAT MICH VMBGIESSEN LASSEN. Na druhé straně letopočet 1705, uprostřed něhož malý oválový vypuklý medaillon s nápisem zvonaře *Schönfeldta.*

Bílé mešní roucho hedvábné; střední pás ozdoben vyšitými velikými květy; dole ve znakovém štítku pod korunou monogramm z písmen F M S. Prvá pol. XVIII. stol.

Na hřbitově empirový náhrobek 1·68 *m* vysoký. Na něm relief: dva hoši v antickém kroji nad urnou se objímají. Nápisová deska podepřena umrlčími hlavičkami. Z r. 1803.

ZÁMEK (viz půdorys na obr. 378 a pohled na obr. 379), prosté jednopatrové obdélníkové stavení. V mansardské šindelové střeše řada barokních vikýřů, z nichž prostřední nejširší obsahuje veliký hodinový ciferník. Vnitřní zařízení moderní.

Zepce (Zepře).

Heber VI. č. 501; Prášek o. c. 39 a 46—47.

Zaniklá v třicetileté válce ves a tvrz nedaleko Záp u cesty k Svémyslicům vedoucí. Po tvrzi nezbylo ani stopy; toliko pole, kde druhdy stávala, nazývá se »na Zipcích«. Asi roku 1835 přišlo se v místech těch na sklepy.

Obr. 379. Zdiby. Zámek.

PŘÍLOHY.

OPRAVY A DOPLŇKY.

Na str. 80. ve 14. řádce dlužno doplniti: a přední na tab. VIII.

» » 109. » 3. » čti místo: »Navštívení P. M.« — »Zvěstování P. Marie«.

» » 122. k prvému odstavci dlužno dodati: Otisk pečeti původní zachoval se na listině z r. 1293. v Archivu zemského Musea chované. Vyobrazení a popis viz v článku Fr. Beneše »Památky kultu Svatováclavského« v Pam. Arch. VII. str. 486. Srvn. Dr. Jos. Neuwirth, Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Přemysliden. S. 468.

» » 202. čti místo »Jan Kilian« — »Kilian Ignác«.

» » 211. v 11. řádce dlužno doplniti: oba tyto barokní oltáříky pořízeny byly (dle pam. knihy farní) r. 1760.

» » 247. ve 3. řádce čti místo »ʒiſt« »ʒim«.

» » 266. » 4. » » » »SCHOFELT« »SCHÖNFELT«.

SEZNAM MÍST.

JMÉNA UMĚLCŮ A ŘEMESLNÍKŮ.

Příspěvky

věnované na vydávání „Soupisu památek historických a uměleckých v království Českém".

Na vydání jednotlivých svazků Soupisu dostalo se Archaeologické kommissi a dostává příspěvků jednak věnováním subvence na vydání, kterážto podpora obrací se na pořízení illustrací, tak že tímto způsobem jednotlivé svazky podle hojnosti subvence mohou býti prodávány poměrně lacino a dojíti tak nejširšího rozšíření ve veřejnosti. Na druhé straně podporuje se dílo hromadným zakupováním jednotlivých svazků od autonomních a jiných korporací.

Posud Archaeologické kommissi poskytli příspěvky*) obojího druhu tito jednotlivci a korporace:

Důstojný provincial augustinianů P. A. Tonder na Soupis okresu Lounského . . . K 140·—
Konvent augustinianů v Ročově . . . » 60·—
Město Kolín na Soupis okresu Kolínského . . . » 400·—
Okresní výbor v Kolíně na Soupis okresu Kolínského . . . » 400·—
Město Louny na Soupis okresu Lounského . . . » 400·—
Okresní výbor v Kouřimi na Soupis okresu Kolínského . . . » 400·—
J. J. Jiří kn. z Lobkowicz na Soupis okresů Mělnického, Píseckého a Jičínského . . . » 1000·—
Pan ředitel Jan Vaněk zakoupil 80 výt. Soupisu okr. Kolínského
Okresní výbor v Kouřimi . . . 12 » » » »
J. M. opat Sigmund Starý na Soupis okresu Milevského . . . » 100·—
Město Roudnice na Soupis okresu Roudnického . . . » 400·—
Okr. výbor v Bechyni na Soupis okresu Milevského . . . » 100·—
Okr. hospodářská záložna v Sedlčanech na Soupis okresu Sedlčanského . . . » 40·—
Hrabě Jan Josef z Herbersteina na Soupis okresu Roudnického » 50·—
Pan August Fodermayer na Soupis okresu Plzeňského . . . » 100·—
Rolnická záložna Podřipská na Soupis okr. Roudnického . . . » 200·—

---

* Příspěvky uvádějí se, jak podle času byly poskytnuty.

Okresní školní rada v Sedlčanech zakoupila 45 výtisků Soupisu okresu Sedlčanského.

Hospodářská okresní záložna v Sedlčanech koupila 30 výtisků téhož Soupisu.

Okresní výbor v Sedlci koupil 15 výtisků téhož Soupisu.

Okresní výbor ve Voticích koupil 100 výtisků téhož Soupisu.

Městská rada v Roudnici zakoupila 25 výtisků Soupisu okresu Roudnického.

Okresní výbor v Bechyni zakoupil 10 výtisků Soupisu okresu Milevského.

J. J. Adolf Josef kníže ze Schwarzenberga věnoval na vydání Soupisů, které se týkají jeho panství . . . . K 2000·—

Město Klatovy na Soupis okresu Klatovského . . . . » 200·—

Město Praha na vydání Soupisu památek města Prahy*) (I. lhůta) » 5000·—

Okresní výbor v Pardubicích na Soupis okresu Pardubického . » 200·—

Město Mělník na Soupis okresu Mělnického . . . . » 100·—

Okresní zastupitelstvo v Lomnici n. L. na Soupis okresu Třeboňského . . . . » 50·—

Okresní výbor v Karlíně na Soupis okresu Karlínského . . . . » 1000·—

Záložna ve Vysočanech » » » » . . . . » 50·—

Okresní zastupitelstvo ve Veselí n. L. na Soupis okresu Třeboňského . . . . » 50·—

Město Karlín na Soupis okresu Karlínského . . . . » 400·—

Okresní výbor v Třeboni na Soupis okresu Třeboňského . . . » 100·—

Městská rada v Rokycanech na Soupis okresu Rokycanského . » 200·—

Město Praha na Soupis památek města Prahy (II. lhůta) . . . » 5000·—

J. J. Ferdinand kn. Kinský na Soupis okresu Chrudimského . » 600·—

Občanská záložna v Hlinsku zakoupila 10 výtisků díla »Lid na Hlinecku«.

J. J. Moric kníže z Lobkovic na Soupis památek zámku Roudnického . . . . » 6000·—

Okresní výbor v Hlinsku zakoupil 25 výtisků díla »Lid na Hlinecku«.

Okresní výbor v Chrudimi na Soupis okresu Chrudimského . . » 400·—

Městská rada v Jindřichově Hradci na Soupis okresu Jindřichohradeckého . . . . » 100·—

Občanská záložna v Karlíně na Soupis okresu Karlínského . . » 200·—

Spořitelna v Příbrami na Soupis okresu Příbramského . . . . » 50·—

Město Kostelec n. L. na Soupis okresu Karlínského . . . . . » 100·—

---

*) Prozatím povolena subvence 20.000 K.